
БАЛЪШАВІК БЕЛАРУСІ

№ 12
СЬНЕЖАНЬ

М Е Н С К

1928

ПРЫМАЕЦЦА ПАДПІСКА на 1929 г.

НА ПОПУЛЯРНА-НАВУ-
КОВЫ КРАЯЗНАЎЧЫ
ЧАСОПІС

„Наш Край“

- „Наш Край“ зьмяшчае артыкулы популярна-навуковага характару па ўсіх галінах краязнаўства ў БССР.
- „Наш Край“ зьмяшчае кіраўнічыя ўказаньні: анкеты, праграмы, інструкцыі і мэтодычныя артыкулы па краязнаўстве.
- „Наш Край“ дае на сваіх старонках адбітак працы ўсіх краязнаўчых арганізацый БССР.
- „Наш Край“ павінен быць у кожнай школе, народнаму, хаце-чытальні, клубе і бібліятэцы.
- „Наш Край“ павінен быць настольнай кнігай кожнага краязнаўцы.

У ЧАСОПІСУ ПРЫМАЮЦЬ УДЗЕЛ:

М. Азбунін, Г. С. Аляксандраў, А. Аніхоўскі, К. Атраховіч, Н. Бызавёўскі, З. Бядуля, М. Бялуга, Проф. П. Бузук, Д. Васілеўскі, І. Віткоўскі, Проф. Васількоў, М. Грамыка, Г. Гарэцкі, М. Гарэцкі, А. Ганжын, Зьм. Даўгяла, В. Дружыц, С. К. Жураўскі, М. Зьбіткоўскі, Проф. У. М. Ігнатоўскі, А. Казан, Я. Каранеўскі, Кіпель, М. Кіркевіч, А. Квяткоўскі, А. Крукоўскі, Я. Кісьлякоў, М. Касьпяровіч, Купрэвіч, М. Ламака, В. Ластоўскі, Макарэўскі, Д-р Магілёўчык, Мацьвяёнак, У. Мікіцінскі, М. Мялеша, Натальлін, С. Нікіфаровіч, А. Нямцоў, Г. Парэчын, Проф. В. Пераход, Проф. У. Пічэта, Я. Ракаў, В. Самцэвіч, П. Самцэвіч, Проф. П. Салаўёў, Н. Савіч, А. Сянкевіч, А. Сяргееў, Я. Траяноўскі, Я. Троська, У. Уладзімераў, Проф. А. Фядзюшын, Е. Цэхановіч, А. Шашалевіч, Ал. Шлюбскі, М. Шчакаціхін, Проф. Яцанкоўскі і шмат іншых.

Умовы падпіскі: На год . . . 4 р. — к. На 3 м-цы 1 р. 25 к.
На поўгода 2 р. 25 к. На 1 месяц—р. 50 к.

Гадавым падпісчыкам выдаецца прэмія—„АСІПАВІЦКІ РАЁН“, выпуск II—узорнае краязнаўчае апісаньне сельсавету, мястэчка і вёскі. Кніжка патрэбная для працы кожнага краязнаўцы, настаўніка і політасьветпрацаўніка.

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА: у рэдакцыі часопісу „Наш Край“ (Менск, Рэволюцыйная. № 21. Ц. Б. Краязнаўства), ува ўсіх паштовых аддзяленьнях, у раённых і акруговых краязнаўчых арганізацыях і ўва ўсіх кнігарнях Бел. Дзярж. Выдав. і інш.

„НАШ КРАЙ“ прадаецца: у Цэнтральным Бюро Краязнаўства пры Бел. Акадэміі Навук, ува ўсіх аддзяленьнях БДВ і ўва ўсіх аддзяленьнях і кнігарнях іншых выдавецтваў.

Выпісваць можна з Ц. Б. Краязнаўства поўн. комплекты часопісу „Наш Край“ ад 1-га нумару да канца 1928 г. са зьніжкай для краязнаўчых арганізацый і паасобных краязнаўцаў у 30%—за 10 руб.

Апрача гэтага, ў ЦБК прадаюцца:

„Працы I Ёсебеларускага Краязнаўчага Зьезду“—50 кап.

„Працы II Ёсебеларускага Краязнаўчага Зьезду“—50 кап.

Асіпавіцкі Раён—Першы выпуск—2 р.

У хуткім часе выходзіць з друку 2 частка „Апісаньне Асіпавіцкага раёну“.

Пролетары ўсіх краёў, злучайцеся!

БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

ЧАСОПІСЬ ПАЛІТЫКІ І ПРАКТЫКІ
ПАРТЫЙНАЙ ПРАЦЫ
ОРГАН ЦК КП(б)Б

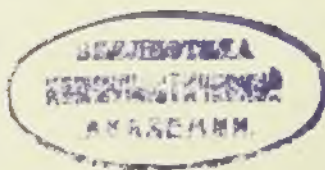
№ 12

С Ы Н Е Ж А Н Ь

М Е Н С К — 1928

Мил 1953г. БА851

Надрукавана ў друкарні
Беларускага Дзяржаўнага
— Выдавецтва —
Заказ 879. У ліку 1500 экз.
Галоўлітбел 413.

91m

3
Я. Гамарнік

Чарговыя задачы КП(б)Б

(Прамова на адчыненні X Менскае акр. партканфэрэнцыі)

Апошні лістападаўскі пленум ЦК УсеКП(б) разглядаў кантрольныя лічбы на 1928-1929 год. У гэтым плане гаспадарчага будаўніцтва на 1928-29 год выразна выўялена лінія 15-га партзjazdu, лінія партыі на шпаркі напружаны тэмп індустрыялізацыі, на рашучае ўзмацненне тэмпу ўздыму сельскае гаспадаркі як па генэральным шляху калектывізацыі і будаўніцтва савгасаў, так і па шляху ўсямернага стымулявання ўздыму індывідуальнае бядняцкае і сярэдняцкае сялянскае гаспадаркі. Сам пленум ЦК УсеКП(б) так характарызаваў кантрольныя лічбы на 1928—29 г. — „гаспадарчы плян на 1928—29 год, намечаны кантрольнымі лічбамі, зьяўляецца пасільным, але напружаным“.

Так плян сапраўднага напружання, бо мы намерзілі да ўкладання ў капітальнае будаўніцтва прамысловасці 1.650 мільёнаў рублёў, намерзілі рост бюджэту на 20 проц., намерзілі вялікія сродкі да ўкладання ў сельскую гаспадарку і г. д. Але цвёрда трымаючы курс на тое, каб у кароткі гістарычны тэрмін нагнаць і выперадзіць перадавыя капіталістычныя краіны ў тэхнічна-эканамічных адносінах, мы ня можам намячаць не напружанага пляну. Мы павінны весці будаўніцтва сацыялізму ў нашай краіне напружаным, але ў той-жа час, зразумела, пасільным тэмпам. Кантрольныя лічбы на 1928—29 год адпавядаюць гэтаму патрабаванню, і мы цвёрда пераконаны, што пры напружанні ўсіх сіл рабочае клясы, асноўных сялянскіх мас, пад кіраўніцтвам нашай партыі, гэты гаспадарчы плян, як і летаўні, будзе выкананы з перавышэннем.

Ангельскі эканамічны журнал „Экономіст“, разглядаючы нашы кантрольныя лічбы на 1928—29 г. піша: „Кантрольныя лічбы на 1928—29 г. зьяўляюцца хутчэй прадраканнем, чым разлікам“, але далей ён прымушаны прызнаць, што: „паміж кантрольнымі лічбамі на 1927—28 год і вынікавымі лічбамі разыходжання менш, чым гэтага можа было чакаць“.

Мы павінны тут дапоўніць ангельскі журнал паказаннямі на тое, што разыходжання паміж вынікавымі лічбамі і плянам на 1927—28 г. ёсць, але, як гэтага зусім ужо не чакаў ангельскі журнал *вынік перавысіў плян на індустрыялізацыі краіны*. І мы гатовы загадзя прароча запэўніць „Экономіст“ і ўсіх „іже с ним сомневающихся“ ў рэальнасці нашага гаспадарчага пляну на бягучы год, што па сканчэнні гэтага году мы прымусім усіх іх зноў сказаць, што вынікавыя лічбы разыходзяцца з кантрольнымі „менш, чым гэтага можна было чакаць“.

Чым-жа вытлумачыць, што эканоміка нашай краіны, індустрыялізацыя яе расце тэмпам, які ў шмат колькі разоў перавышае ўсе капіталістычныя краіны? Чым вытлумачыць, што мы гэты высокі тэмп адбудовычага перыяду захоўваем і для перыяду новага магутнага капітальнага будаўніцтва, перыяду рашучай тэхнічнай рэканструкцыі нашай краіны?

Растлумачэньне гэтага ў тым, што наша краіна, краіна дыктатуры пралетарыяту, краіна, у якой будзеца сацыялізм, з усімі вынікаючымі з гэтага гіганцкімі магчымасьцямі для такога магутнага разьвіцьця вытворчых сіл краіны, аб якім і марыць ня можа ніводная капіталістычная краіна. Паслухайце, што на гэтую тэму гавораць чужаземцы, некамуністыя, якія нядаўна наведалі Савецкі Саюз. „Лейпцыгэр Фольксцэйтунг“ друкуе даклад Іахіма (буйнага чыноўніка міністэрства працы), які наведваў Савецкі Саюз, у інстытуце рабочага права пры Лейпцыгскім унівэрсытэце, у якім ён кажа: „Бязумоўна, што ў Расіі ўсе прадпрыемствы наскрозь прасякнуты рознастайнымі арганізацыямі. Наогул, адрозьніваючай рысай рускага аднаўленьня зьяўляецца тое, што ўсё ўсюды арганізуецца. Ня трэба забываць, што ў Расіі можна лягчэй і хутчэй арганізаваць, чым ва ўсякай іншай эўрапейскай прамысловай дзяржаве, бо там няма нічога, што магло-б як-небудзь перашкодзіць ці затрымаць арганізацыйную перастаноўку ці рэарганізацыю“.

А ў лістападаўскай кніжцы ангельскага журналу „Социалист Ревью“ надрукаваны артыкул Бэлэка „Аб неабходнасьці ўстойлівага погляду на Савецкую Расію“, у якім ён піша: „Мы тут маем адну з вялічэзных тэрыторый у сьвеце, што знаходзіцца пад рэжымам, які забясьпечвае кантроль над яе вялікімі рэсурсамі ў інтарэсах нацыі і ў цэлым—банкі, валюта, прамысловасьць, падаткі, экспарт і імпорт, цэны і зарплата знаходзяцца ў руках адзінай улады і ўсё скарыстоўваецца на аснове добра абдуманых плянаў у інтарэсах нацыянальнага дабрабыту. Такім чынам, Расія ўладае тым, чаго няма ні ў аднэй краіне, а іменна—нацыянальнай гаспадаркай. *У гэтым сакрэт яе сілы, яе фэнамінальнага разьвіцьця ў працягу апошніх год, ня глядзячы на вялікія перашкоды.* З прычыны гэтае акалічнасьці, усе перавагі масавай прадукцыі навукі і вынаходніцтваў могуць аўтаматычна скарыстоўвацца дзяржаваю ў інтарэсах народу ў цэлым“.

Так, дыктатура пралетарыяту ў краіне, гіганцкая воля пралетарыяту да будаўніцтва сацыялізму шпаркім, напружаным тэмпам,—вось што вырашае пытаньне аб нашым тэмпе, вось што забясьпечвае нам перамогу нашага лёзунгу—нагнаць і выперадзіць перадавыя капіталістычныя краіны.

Мы павінны цьвёрда памятаць, што наш плян бягучага году напружаны, але пасільны, і што пленум ЦК УсеКП(б) паставіў перад партыяй, перад рабочай клясай задачу „ў бягучым гаспадарчым годзе дабіцца рашучага зруху ў бок максымальнага паляпшэньня якасных паказальнікаў“. Мы павінны, таварышы, з усёй бальшавіцкай настойлівасьцю абвясьціць бязьлітасную барацьбу п'янству, разгільдзяйству, прагулам, усім парушэньням рэвалюцыйнага парадку на вытворчасьці, барацьбу супроць усіх тых, „хто гатоў з рабочае дзяржавы садраць больш, а работу ёй даць горшую“. Націсьнем на ўсе падважнікі і даб'емся зьніжэньня цэн сабекошту, паляпшэньня якасьці прадукцыі, узыняцьця прадукцыйнасьці працы.

Мы ідзем угару, ідзем на ўздых, перамагаем вялікія перашкоды, і, каб забясьпечыць сабе бязупыныны ўздых, усямерна зьмякчаючы і ліквідуючы труднасьці, трэба ўсямерна ўзымаць культурны ўзровень шырокіх рабочых мас, асабліва тых новых пластоў рабочых, якія нядаўна з вёскі прышлі і прыходзяць на фабрыкі і заводы, клясава выхаваць іх да сьвядомасьці, што: „камунізм пачынаецца там, дзе зьяўляюцца самаадданыя, перамагаючыя цяжкую працу клопаты радавых рабочых аб павялічэньні прадукцыйнасьці працы, аб ахове кожнага пуду хлеба, вугалю і жалеза і другіх прадуктаў, якія дастаюцца не працуючым

асабіста і ня іх „бліжнім“, а „дальнім“, г.зн. усяму грамадству цалкам, дзесяткам і сотням мільёнаў людзей, аб'яднаных у адну сацыялістычную дзяржаву, потым у Саюз Савецкіх Рэспублік“ (Ленін).

Таму, таварышы, падыдзеце яшчэ і яшчэ бліжэй да кіраўніцтва гаспадаркай, да практыкі яе, станьце бліжэй да работы фабрыкі, заводу, калгасу, саўгасу, да справы ўздыму сельскае гаспадаркі, узняцця ўраджайнасці, пашырэння пасеўных плошчаў. Злучэцеся бліжэй з рабочымі масамі, з батрацтвам, з сялянскай беднотай і на чале іх за ўсё лепшае і лепшае вырашэнне нашых гаспадарчых задач. Бягучы год будзе нялёгкім годам, і гэта тым больш патрабуе мабілізацыі ўсіх нашых сіл на перамогу ўсіх труднасьцяў, на забеспячэнне тэмпу сацыялістычнага будаўніцтва, намечанага апошнім пленумам ЦК УсеКП(б).

І першае асноўнае, рашаючае ў справе забеспячэння паспяховай нашча сацыялістычнага будаўніцтва, гэта ленінская лінія ў нашай партыі і на яе аснове маналітнае адзінства яе радоў. За ленінізм, супроць ухілаў як „левага“, так і правага, адкрыта апартуністычнага, партыя заўсёды змагалася, змагаецца і будзе змагацца, не даючы літасці і прымірэнцам.

Абгаварэнне гэтага пытання на радзе сходаў актыву і ячэек, рад запісак пераконваюць у тым, што сярод некаторых членаў партыі ёсць неразуменне сутнасці, карэнняў правага ўхілу, ёсць блытаніна ў гэтым пытанні. Нават у такой ячэйцы, як ячэйка Камвузу, некаторыя таварышы выявілі неразуменне ў гэтым пытанні. Гэта прымушае нас паставіць задачу ўсямернага растлумачэння ўсёй партарганізацыі, кожнаму яе члену сутнасці правага ўхілу, усёй небяспекі яго для партыі, усёй неабходнасці рашучай барацьбы супроць правага ўхілу і прымірэнчых да яго адносін. Няхай кожны член партыі зразумее, куды цягне правы ўхіл, што ідэя правага ўхілу—гэта ідэя супрацоўніцтва з буржуазіяй, не рашучая барацьба супроць капіталістычных элементаў, а супрацоўніцтва з імі.

Паслухайце, што гаворыць расійскі меншавік Гарві ў артыкуле, зьмешчаным ў „Форвэртс“: „Слабасць правай небяспекі, як партыйнага напрамку, ляжыць бязумоўна ў тым, што яна ня мае і не адважваецца мець аформленай ідэалёгіі, што ўся яе ўстаноўка, відавочна, наўрад ці можа быць прыведзена да сугучнасці з клясычным бальшавізмам.

Перамога правай апазыцыі азначала-б значнае перамяшчэння сіл і разьвязванне тых сацыяльных сіл, якія цяпер пры сучасным курсе зусім звязаны“. Паслухайце гэту клясавую праўду клясавага ворага. Кожны з вас разумее, аб якім „перамяшчэнні сіл“ гаворыць і марыць расійскі меншавік, аб разгортваньні якіх сіл ідзе гутарка—гутарка ідзе аб кулаку і нэпману. Так, клясавы вораг кажа праўду. Але ў тым-то і справа, паны з соцплетніка, што ўсе вашы надзеі ня здзейсняцца, бо зусім правільна, што ўсе ўхілы ад лініі партыі, і ў тым ліку правы ўхіл, зьяўляюцца ня сугучным клясычнаму бальшавізму, ленінізму. Трэба павесці паглыбленую работу па растлумачэнні сутнасці правага ўхілу і мабілізаваць яшчэ больш увагі партарганізацыі на барацьбу супроць правага ўхілу, супроць рэшткаў трацкізму і прымірэнства.

Дзеля таго, каб партыя ўсё лепш і лепш працавала, каб яна на ўсіх вучастках работы забяспечыла правядзеньне выразнай ленінскай лініі, каб у яе радох было менш тых, хто хістаецца, укланістых і прымірэнцаў, каб у яе радох ня было папутчыкаў, што разлажыліся, трэба штодзенна сачыць за складам партыі, правільна рэгуляваць рост яе і рашуча чысьціць партыю ад усяго ідэа-чужога, гнілога.

Апошні лістападаўскі пленум ЦК УсеКП(б), як вы ведаеце, дакладна абгаворваў усе гэтыя пытанні і наменці ўвесь рад мер па паліпшэнні складу партыі, па давадзеньні ядра вытворчых рабочых у партыі к канцу 1930 году ня менш, чым да 50 проц. усяго яе складу. Апошні пленум ЦК КП(б) таксама абгаворваў гэтае пытанне ў звязку з абгаварэннем вынікаў работы пленуму ЦК УсеКП(б) і пастанавіў паставіць гэтае пытанне на бліжэйшым з'ездзе кампартыі Беларусі.

Трэба аднесціся з усёй увагай да гэтага пытання.

У кампартыі Беларусі рабочых 37 процантаў і батракоў 2 проц. Мы павінны паставіць перад сабою задачу выканання пастановы апошняга пленуму ЦК УсеКП(б) і дабіцца значнага павышэння процантаў рабочых у складзе партыі. Мне думаецца, што калі мы паспраўднаму разгорнем работу па ўцягненні ў партыю рабочых, с.-г. рабочых і батракоў, дык і ва ўмовах Беларусі можна дабіцца 50 процантаў рабочых, занятых на вытворчасці, у складзе партыі. Трэба шырэй уцягваць у партыю сялян-беднякоў, асабліва калгаснікаў. Тут таксама вялікае поле работы,—трэба толькі разгарнуць яе паспраўднаму. І, нарэшце, аб чыстцы. Ці трэба чакаць генэральнай чысткі, ці трэба ўзмацніць бягучую штодзённую работу па чыстцы партыі? Сэнс пастановы ЦК такі, што нашы кантрольныя камісіі павінны пачаць чысціць больш жорстка, больш строга ўжо зараз, у парадку сваёй штодзённай работы, вызваляючы партыю ад усяго чужога, гнілога і таго, што разлажылася.

Па дакладу ЦК на канфэрэнцыі трэба аб гэтым падрабязна пагаварыць. Звычайна, калі кажуць аб чыстцы, паасобныя таварышы зазначаюць на памылкі пры гэтым, якія мелі месца як у мінулую чыстку, так і паасобныя памылкі ў штодзённай рабоце КК. Без паасобных памылак ня бывае вялікай работы. Паасобныя памылкі былі і ёсць пры чыстцы партыі як генэральнай, так і штодзённай. Наша задача—дамагчыся, каб памылак было як мага менш.

Але якую невялікую, у канчатковым выніку, ролю адыгрываюць гэтыя паасобныя памылкі ў гэтай вельмі важнай справе чысткі партыі. Таму мы і заклікаем КК, каб яны чысцілі больш строга, больш энэргічна.

Наша работа ў вёсцы мае многа недахопаў. Наша-ж работа сярод беднаты і батрацтва яшчэ слабая. Мне „Беларуская Вёска“ пераслала да ведама ліст аднаго селькора, які піша аб становішчы ў сваёй вёсцы, што складаецца з 180 двароў. Ён піша: „Культурная работа адсутнічае. Сяляне живуць плёткамі, п'янствуюць, па вечарох буяняць, бо няма чым займацца. Меркаванні аб калектывізацыі сельскае гаспадаркі разбіваюцца аб камень цемры. Няма агранома, няма сельска-гаспадарчага гуртка, няма працаўнікоў. Культурны паход не закрануў вёскі і крылом. Шэфработа адсутнічае, за выключэннем сухіх дакладаў і абяцанняў. Прычынай гэтых фактаў з'яўляецца адсутнасць чытальні і клубу. Вёска не атрымлівае газэт. Няма добрай каапэрацыі, пажарнай машыны, хаты-чытальні,—усё замяняе царква і вуліца. „Беларуская Вёска“, дапамажы нам выпрасіць памяшканне пад клуб, дай адпор кулаку і рэлігійніку!“

Ці ўсюды так дрэнна, як піша ў сваім лісьце цытаваны мною селькор? Зразумела, не,—у вёсцы зроблена і робіцца вялікая работа. У вёсках працуюць ужо тысячы і тысячы трактараў, расьце і маінее каапэрацыя, ствараюцца новыя і новыя калгасы, вёска паступова электрыфікуецца, ёсць магутная сетка хат-чытальні, расьце тыраж сялянскіх газэт. Але побач з гэтым ёсць яшчэ вёскі, якія набліжаюцца да таго, аб чым піша селькор. І ёсць нямала яшчэ вёсак, у якіх

ёсьць тыя ці іншыя недахопы з пералічаных селькорам. Зусім магчыма, што гэты селькор нават некалькі згусьціў фарбы, але ліст яго ў цэлым заслугоўвае нашае ўсямернае ўвагі. Ён лішні раз нам напамінае аб неабходнасьці бліжэй падыйсьці да вёскі, ўзмацніць і палепшыць там нашу работу.

Распачатая справаздачная кампанія на вёсцы ў зьвязку з выбарамі ў саветы паказвае, як мы яшчэ павольна раскачваемся, як слаба яшчэ разгарнулі работу партыйныя, савецкія і прафсаюзныя органы. Як мы здольны часамі забюракатызаваць такую дасканалую справу, як масавую пасылку рабочых у вёску на выбары. Гэтымі днямі толькі прафэсыяналісты нам гаварылі, што па ўсёй Беларусі паехала пакуль што ў вёску чалавек 60 рабочых. Але-ж гэта мізэрна мала.

Больш увагі рабоце ў вёсцы!

Трэба дапамагчы батраку, бедняку ў вёсцы лепш арганізавацца, умацаваць саюз з сярэдняком для рашучай барацьбы супроць кулака. Гэта баявая задача кожнай партарганізацыі.

Апошняе і важнейшае пытаньне, на якім трэба сканцэнтравать вашу ўвагу, гэта пытаньне аб беларусізацыі, аб большавіцкай нацпалітыцы і аб барацьбе супроць ухілаў ад яе.

Пытаньне аб цвёрдым правядзеньні большавіцкай нацпалітыкі ў Беларусі, гэта ў першую чаргу пытаньне аб беларусізацыі ў шырокім ленынскім яго разуменьні. Апошні пленум ЦК КП(б)Б з асаблівай заостранасьцю паставіў перад партыяй, выходзячы з агульных задач сацыялістычнага будаўніцтва на сучасным этапе, задачу далейшай рашучай фарсаванай беларусізацыі.

Мне ўжо прыходзілася на радзе актываў, у прыватнасьці на Менскім партактыве, угрунтоўваць актуальнасьць рашучай беларусізацыі, асабліва зараз, на сучасным этапе. Задача—бліжэй падыйсьці да вёскі, арганізаваць сялянскую беднату, ўзмацніць змычку рабочае клясы з сялянствам, ўзмацніць кіраўніцтва рабочае клясы над вёскай,—усё гэта патрабуе далейшага разгортваньня беларусізацыі. І мы, ЦК партыі, пераконаны ў тым, што ўсе партарганізацыі з усёй большавіцкай настойлівасьцю будуць весці гэтую работу. Кампартыя Беларусі ў гэтым пытаньні за апошнія гады дабіліся вельмі многага, яна вяла рашучую і вельмі пасьпяховую работу па беларусізацыі, і вялікія вынікі ў наяўнасьці. Зараз перад намі задача—працягваць гэту работу і ўзмацніць яе.

Ці ёсьць у нас у Беларусі паасобныя хістаньні ад нашай большавіцкай нацпалітыкі? Ці ёсьць хістаньні сярод паасобных членаў партыі як у бок расійскага шавінізму, так і ў бок беларускага буржуазна-дэмакратычнага нацыяналізму, ці ёсьць некаторае ўзмацненьне за апошнія часы, у зьвязку з абвастрэньнем клясавай барацьбы, шавінізму ўсіх колераў: і расійскага, і беларускага, і яўрэйскага, і польскага, і асабліва антысэмітызму. Бязумоўна—так, факты і многа фактаў гавораць аб гэтым. Мы за апошні час шмат гаварылі, гаварылі аб барацьбе супроць шавінізму, супроць антысэмітызму, аб неабходнасьці ўзмацненьня інтэрнацыянальнага выхаваньня працоўных мас, аб узьняцьці культурнага ўзроўню мас наогул. Але-ж мы ня толькі гаворым, але робім і будзем рабіць.

Абвастрэньне клясавай барацьбы, хістаньні дробнай буржуазіі,—усё гэта цісьне і на паасобных, нястойкіх членаў партыі, выклікаючы хістаньні іх і ў нацыянальным пытаньні. Факты расійскага шавінізму за апошні час? Яны ёсьць і, я думаю, іх можна сабраць ня мала. Я магу вам падаць пару фактаў: на Гомельскім актыве, на якім я гаварыў аб задачах беларусізацыі, адзін выступаўшы таварыш пярэчыў мне па

пытанні аб беларусізацыі, гаварыў аб тым, што, моў, беларусізацыю трэба, зразумела, праводзіць, але „ня так рэзка“. Сказана, як бачыце, вельмі асьцярожна, але я думаю, вы адчуваеце, куды гэтага таварыша цягне. На Бабруйскім актыве, на якім тав. Галадзед рабіў даклад на беларускай мове, два члены партыі настойліва патрабавалі, каб ён рабіў даклад на расійскай мове. Гэта, як бачыце, ужо яскравае, хамскае, хуліганскае выступленьне расійскага шавінізму. Адсюль, на аснове ня толькі гэтых двух фактаў, мы павінны ўзмацніць барацьбу супроць усякага праяўленьня расійскага шавінізму, супроць якіх-бы там ні было хістаньняў у гэты бок.

Зараз аб другім ухіле ў бок беларускага шавінізму. Фактаў і тут можна падаць шмат, але я думаю спыніцца толькі на адным факце: на хістаньнях, выяўленых у гэты бок у апошняй тэатральнай дыскусіі. Тут, мне думаецца, вельмі поўна выявіўся характар, сутнасьць хістаньняў у бок буржуазна-дэмакратычнага нацыяналізму. Што мы мелі па сутнасьці ў гэтым пытанні з боку паасобных таварышоў? Мелі тэндэнцыю проціпаставіць беларускую культуру расійскай, мелі тэндэнцыю ў формуле партыі „культура нацыянальная па форме, але пралетарская па зьмесце“ падмяніць пралетарскі змест дробна-буржуазным. Уладзімер Ёльліч яшчэ ў 1913 годзе супроць сацыял-шавіністых пісаў: „Ёсьць дзьве нацыі ў кожнай нацыі—скажам мы ўсім нацыянал-сацыялістам. Ёсьць дзьве нацыянальныя культуры ў кожнай нацыянальнай культуры. Ёсьць вялікаруская культура Пурышкевічаў, Гучковых і Струвэ, але ёсьць таксама вялікаруская культура, якая характарызуецца імёнамі Чарнышэўскага і Пляханава. Усякае праціпастаўленьне ў пытаньнях, якія датычаць пралетарыяту адной нацыянальнай культуры ў цэлым іншай нібы цэлай нацкультуры і г. д. ёсьць буржуазны нацыяналізм, з якім абавязкова бязьлітасная барацьба“.

Гэтыя словы Ёльліча ня толькі захоўваюць усю сваю сілу, але яшчэ павялічваюць яе ў сто раз у адносінах да тых, хто зараз ва ўмовах панаваньня пралетарскай дыктатуры ў Савецкім Саюзе імкнецца ў якой-бы там ні было ступені проціпаставіць культуру адной саюзнай рэспублікі культуры другой саюзнай рэспублікі.

Уладзімер Ёльліч проціпастаўленьне украінскай культуры ў цэлым расійскай культуры ў цэлым у 13 г., калі „культура“ Пурышкевіча, Гучкова і Струвэ была пануючай культурай у Расіі, лічыў буржуазным нацыяналізмам, з якім абавязкова бязьлітасная барацьба, таму што ён заклікаў не забываць, што ёсьць і культура Чарнышэўскага і Пляханава. І зараз ёсьць і ў РСФСР і ў БССР абломкі буржуазнай культуры, рэшткі разьбітай культуры рускіх, беларускіх, яўрэўскіх, польскіх Пурышкевічаў і Струвэ, прадстаўленьня зараз нэпманам, кулаком, папом, рабінам, ксяндзам і ўсімі іх паслугачамі. Гэтыя абломкі яшчэ часта ціснуць на нас, аказваюць нам супраціўленьне, імкнуцца заразіць паасобныя праслойкі рабочае клясы і партыі. Але моцна расьце і ў РСФСР і ў БССР—адзіная па зьмесце сацыялістычная культура, але розная па нацыянальнай форме. Што значыць зараз проціпаставіць расійскую культуру беларускай? Гэта значыць проціпаставіць культуру Леніна і Горкага беларускай сацыялістычнай культуры. Нам могуць сказаць тыя, хто хістаўся ў тэатральнай дыскусіі ці іх абаронцы—„мы-ж нічога падобнага не гаварылі ні аб Леніне, ні аб Горкім“. А мы ім адкажам, што так, гэтых імён вы не называлі, так выразна пытаньня ня ставілі, але ўхіл ваш у гэты бок, шлях ваш у гэты бок, калі не адумаецца, ня выправіце сваіх памылак.

А задача партыі—бязьлітасна змагацца з буржуазным нацыяналізмам. Партыя за беларусізацыю, і будзе далей праводзіць яе ўсімі сваімі

сіламі, партыя за сацыялістычную культуру беларускую па форме, але партыя ніколі і нікому не дазволіць проціставіць адну культуру другой, не дазволіць ні па якой лініі, ні пад якім сьцягам паслабляць магутнага Саюзу Савецкіх Рэспублік.

Але, акрамя паасобных укланістых, ёсць у партыі і катэгорыя людзей, якія паабыватальску, прымірэнча адносяцца да ўсякіх ухілаў ад правільнай нацпалітыкі і індэферэнтна, абыймаючы, паказаннаму адносяцца да правядзеньня ў жыццё нашай нацпалітыкі. Гэтыя людзі лічаць, што яны „вышэй усякіх нацспраў“, што, па сутнасьці гаворачы, „гэта пытаньне праз меру раздуваецца“, што і няхай „нацсправамі зьбімаецца“ той, каму гэта падабаецца“.

Катэгорыя такіх людзей у партыі не малая. І мы павінны супроць такіх настройў рашуча змагацца. Трэба, каб у Беларусі уся партыя, як адзін чалавек, прымала актыўны ўдзел у правядзеньні нацпалітыкі, каб яшчэ і яшчэ бліжэй да гэтай справы падыйшла рабочая кляса Беларусі.

Трэба-ж, таварышы, асабліва рабочым-бальшавіком, усьвядоміць тое, што ў Савецкай Беларусі, у рэспубліцы пралетарскай дыктатуры, дзе кіраўніцтва усім будаўніцтвам, усім жыццём належыць рабочай клясе на чале з яе кампартыяй, і што кіраўніцтва беларусізацыяй, павінна быць цвёрда ў яе руках і што поўнае кіраўніцтва правядзеньнем усей нацпалітыкі—гэта выключная справа рабочых і кампартыі.

Адначасова трэба з усёй сілай паставіць пытаньне аб новых і новых партыйных і пралетарскіх кадрах на культурны фронт, фронт барацьбы за сацыялістычную культуру, культуру нацыянальную па форме і пралетарскую па зьмесьце. Трэба рыхтаваць узмоцнена з мясцовых таварышоў кадры марксыска-ленінскай вывучкі і у першую чаргу для культурнага фронту.

Чым больш партыя ўся, усім калектывам, падыйдзе да штодзённага практычнага вырашэньня нацпытаньня, да ўмацаваньня інтэрнацыянальнага выхаваньня працоўных, у духу клясавага згуртаваньня працоўных усіх нацыянальнасьцяў для рашучай і бязьлітаснай барацьбы супроць клясавага ворага, тым мацней будзе пралетарская дыктатура ў Беларусі.

Будзем умацняць пралетарскую дыктатуру, будзем быць па клясавым ворагу!

Старонка з гісторыі культурнага будаўніцтва ў БССР

Пасля канчатковага замацавання Савецкай улады на Беларусі ў кастрычніку 1920 году, шырока развінулася у разбуранай краіне культурнае будаўніцтва. Сучасны стан культуры на Беларусі сведчыць аб гэтым. У нашу задачу не уваходзіць абхапіць усю гісторыю культурнага будаўніцтва. Мы успынімся толькі на адной старонцы гэтай гісторыі, якая змяшчае ў сабе гісторыю Інстытута Беларускай Культуры, каторы цяпер рэарганізуецца у Беларускаю Акадэмію Навук.

Думка аб арганізацыі Інстытута Беларускай Культуры з'явілася у Наркамаце Асветы Беларусі ў канцы 1920 і пачатку 1921 г. Яна з'явілася разам з думкай аб заснаванні ў Менску Беларускага Дзяржаўнага Універсітэту. „Адначасова з пытаннем аб арганізацыі у Менску Беларускага Дзяржаўнага Універсітэту пастаўлена было пытанне і аб арганізацыі Інстытута Беларускай Культуры. Яшчэ ў лютым 1921 году гэтае пытанне абгаварвалася на 2-й сесіі ЦВК БССР. У стэнаграме дакладу наркома Асветы на гэтай сесіі гаворыцца аб неабходнасці утварэння пры Беларускам Універсітэту двух інстытутаў: беларускай і яўрэйскай культуры”¹⁾.

Адсутнасць кваліфікаваных сіл і сродкаў не далі магчымасці Наркамагу Асветы рэалізаваць думку аб інстытутах Беларускай і Яўрэйскай культур. Часова замест іх у пачатку 1921 г. у Наркамаце Асветы была ўтворана Навуковая секцыя Навукова-Літаратурнага Аддзела, каторая адразу распачала сваю чыннасць і шпарка развінулася яе. „Навуковая секцыя паставіла сваю мэту, у якасці ударнай працы, апрацоўку беларускай тэрміналогіі, адсутнасць якой затрымлівала утварэнне беларускай школы і друкавання падручнікаў. Была арганізавана асобая тэрміналагічная камісія з 15 асоб, у склад якой увайшлі спецыялісты па розным навуковым дысцыплінам, добра ведаўшыя беларускую мову. Камісія раздзялілася на тры секцыі: гуманітарных, прыродных і матэматычных навук. За ўвесь час свайго існавання Камісія мела каля 70 агульных паседжанняў, на каторых было разгледжана і прынята да 3000 тэрмінаў”²⁾.

Поруч з Беларускай тэрміналагічнай камісіяй пры навуковай секцыі была ўтворана Яўрэйская секцыя, каторая вяла літаратурную працу ў галіне яўрэйскай культуры³⁾.

¹⁾ Практычнае вырашэнне нацыянальнага пытання ў БССР, ч. 1 Беларусізацыя. Выдавецтва нацыянальнай камісіі ЦВК БССР. Менск 1928, стар. 75

²⁾ Советская Белоруссия. К III Съезду Советов БССР. Минск 1921 г. Материалы Наркомате просвещения, стр. 185

³⁾ Советская Белоруссия. К III Съезду Советов БССР. Минск 1921. Материалы о Наркомате Просвещения, стр. 185.

Думка аб арганізацыі навукова-даследчай працы на больш шырокую ногу не пакідала Наркамат Асьветы. Дзякуючы хадайніцтву ЦВК і СНК Беларусі, Савет Народных Камісараў РСФСР выдаў 12 травеня 1921 году спецыяльны дэкрэт, на аснове каторага культурныя працаўнікі, каторыя былі родам з Беларусі, вызваляліся ад цывільнай і нават вайскавай службы ў РСФСР і пакіроўваліся на культурна-асьветную працу ў БССР. У сувязі з гэтым дэкрэтам на Беларусь пачалі вяртацца культурныя работнікі розных нацыянальнасьцяў. Наркамат Асьветы арганізаваў сходы культурнікаў для абгавору пытання аб арганізацыі Інбелкульту.

Адзін з такіх сходаў адбыўся ў сярэдзіне чэрвеня. Ён апісваецца ў газэце „Савецкай Беларусі“¹⁾ наступным чынам. — „У суботу, 18 чэрвеня, у будынку камісарыяту асьветы пад старшынствам народнага камісара асьветы адбылася нарада беларускіх культурных працаўнікоў сумесна з прафэсарамі Е. Карскім, У. Пічэтам і Х. Туруком па пытаньні аб Інстытуце Беларускай Культуры, які мае незабавам адчыніцца ў Менску. Пасьля дакладаў і выказаў думак з боку прафэсароў і з боку беларускіх культурных працаўнікоў, нарада прыняла злучылася ў заданьнях, мэтах і існасьці арганізацыі гэтай вышэйшай навуковай беларускай установы. Інстытут Беларускай Культуры павінен адчыніцца як найхутчэй... Ён будзе мець тры галоўныя сэкцыі: навукова-даследчую, літаратурную і мастацкую. Для канчатковага апрацаваньня статуту нарада выбрала з сябе камісію з трох чалавек праф. акадэміка Карскага, Я. Дыла і С. Некрашэвіча“.

Магчыма думаць, што ў канцы 1921 году Інбелкульт распачаў сваё фактычнае існаваньне. Аб гэтым магчыма судзіць з матэр'ялаў аб Акадэмічным цэнтру Наркомата Асьветы к III зьезду Саветаў²⁾. З гэтых матэр'ялаў мы даведваемся, што вышэйпамянены Навукова-Літаратурны Аддзел Наркомата Асьветы быў рэарганізаваны ў Акадэмічны Цэнтр. Акадэмічны Цэнтр разьбіў свае ўстановы на тры групы: навуковую, мастацкую і навуковых хранілішчаў. Сярод інстытуцый навуковай групы мы знаходзім як Беларускаю Тэрміналагічную Камісію, так і Інстытут Беларускай Культуры. Там-жа знаходзіцца і навукова-гістарычнае яўрэйскае таварыства. Далей у матэр'ялах вызначаецца, што к канцу 1921 года „ўсё памяненыя інстытуцыі ў тым ці іншым выглядзе існавалі пры Наркамаце Асьветы і вялі адпаведную працу“³⁾. Тое самае мы знаходзім і ў схэме арганізацыі Наркомата Асьветы: там так сама вызначана⁴⁾ як Тэрміналагічная камісія, так і Інбелкульт. Ужо той факт, што Інбелкульт запісаны ў Матэр'ялы поруч з Камісіяй, гаворыць аб няяснасьці арганізацыйнага палажэньня Інбелкульту. З далейшых матэр'ялаў мы бачым, што Інбелкульт у пачатку 1922 г. упітвае у сябе Тэрміналагічную Камісію, каторая перастае існаваць самастойна.

Фармальна Інбелкульт замацоўваецца ў пачатку 1922 году. Па тым матэр'ялам, каторыя маюцца у нас⁵⁾, мы ведаем, што ўрачыстасьць адчынення Інбелкульту была прызначана на 20 лютага 1922 году. Урачыстае адчыненне, за выездам Наркома Асьветы і іншых адказных працаўнікоў у Маскву і на паветы, так і не адбылося. Гэты факт будзе для нас зусім зразумелым, калі мы ўспомнім, што Компартия,

1) Савецкая Беларусь № 135(245), 1921 г. 23, VI стар. 3

2) Советская Белоруссия. Минск 1921 г., стр. 185-186

3) Советская Белоруссия. Минск 1921 г., стр. 186

4) Там-жа, табл. X.

5) Запрашалыныя карткі.

Савецкая ўлада і увесь саюз ССР перажывалі ў гэты момант цяжкія часы голаду. Трэба было напружыць усе сілы, каб змагацца за жыццё мільянаў галадуючых. Было не да ўрачыстасцяў. Зразумела, што і Інбелкульт, гэтае дзіця Компартыі і Савецкай улады, перажываў грывоі і беды ўсёй савецкай краіны. Забыўшыся аб урачыстым адчыненьні, ён прыступіў зноў да штодзеннай чорнай працы над адраджэннем беларускай культуры.

Тым ня менш існаванне Інбелкульту не асталася няпрыметным. Студэнты і прарэктар Горыгорацкага сельска-гаспадарчага Інстытуту тэлеграмаю¹⁾ вітаюць адчыненьне Інбелкульту, які павінен па іх думцы стаць правадыром навукова даследчай працы ўсёй краіны. У канцы лютага вітае Інбелкульт Народны Камісарыят Украіны²⁾, каторы адначасна выказвае думку аб устанаўленьні з новай інстытуцыяй цеснай сувязі. Атрымоўваецца 20 ІІ прывітальная тэлеграма ад акадэміка Е. Ф. Карскага³⁾. У канцы красавіка атрымана прывітальная тэлеграма ад Неадмёнага Сэкрэтара Акадэміі Навук РСФСР, акадэміка С. Ф. Ольдэнбурга наступнага зместу. „Российская Академия Наук горячо приветствует открытие Института Белорусской Культуры, убежденная, что только углубленным изучением каждой национальности, имеющей свои особенности, может быть достигнуто истинное понимание человека вообще, во всей его многогранности и разносторонности. Научное изучение человека более усовершенствованными методами, чем это до сих пор имело место, является ближайшей задачей науки, стремящейся изучение наук так называемых гуманитарных ввести в одно общее русло с изучением наук так называемых естественно исторических. Культура каждого народа стоит в такой тесной связи с физическими условиями страны, в которой он обитает, и стран, которые его окружают, что именно в деле изучения культуры объединяются все научные дисциплины. Российская Академия Наук уверена, что новый Институт вступит на новый путь всестороннего изучения культуры, и желает ему в этом деле самого полного преуспевания“⁴⁾.

Аб працы Інстытуту за 1922 год мы даведваемся са справаздачы⁵⁾ яго, якую ён прадставіў у Наркамат Асьветы ў канцы году. Інстытут складаўся з 16 правадзейных членаў, на чале з старшынёю С. М. Некраш-вічам. Ён разьбіўся на дзьве сэкцыі: прыродазнаўчую і этна-лінгвістычную. Этна-лінгвістычная сэкцыя разьбілася на тры камісіі: тэрміналагічную, слоўніковую і літаратурна-даследчую. Прыродазнаўчая сэкцыя прыняла 2481 тэрмін, разглядала праграмы дакладных наук у школах і злажыла некалькі беларускіх падручнікаў для школ. Тэрміналагічная камісія этна-лінгвістычнай сэкцыі прыняла 2300 тэрмінаў і падгатавала да друку 2 падручнікі. Слоўніковая камісія разглядала ранейшыя слоўнікі беларускай мовы (Насовіча, Дабравольскага, Гарэцкага і інш.) і вынясла на карткі больш 35000 слоў. Літаратурна-даследчая камісія распрацавала анкету па зьбіраньні народнай творчасьці і ўклала зборнік беларускіх народных казак. Інстытут у цэлым выпусціў з друку свой літаратурна-навуковы часопіс „Адраджэньне“ больш 300 старонак. Абмяжованасьць артыкулу не дае маг-

1) „Адраджэньне“ Літаратурна навуковы вестнік ІБК № 1, стар. 283-4. Менск, 1922 год.

2) Там-жа, стар. 283.

3) Там-жа, стар. 283.

4) „Адраджэньне“, стар. 283.

5) Архіў ІБК. Справа № 4 за 1922 г., дак. № 9.

чымасьці ўспыніца на разглядзе „Адраджэньня“. Беларускае навуковае тэрміналегія друкавалася ў часопісу „Вестник Наркомпроса БССР“ (гл. № 2—10 за 1922 г.).

На працягу далейшага часу (1923 і 1924 г.г.) праца Інбелкульту пашыралася і паглыблялася. Да працы прыцягваліся ўсё новыя і новыя сілы. Адзін за адным выходзяць з друку сшыткі тэрміналегіі, падручнікі і хрыстаматы для школ. Інбелкульт атрымоўвае магчымае высылаць на месцы навуковыя экспедыцыі. У сувязі з сельска-гаспадарчай выстаўкай у Маскве, для зьбіраньня прадметаў беларускай этнаграфіі была арганізавана экспедыцыя з чатырох дасьледчыкаў у Ёўменшчыну і Бабруйшчыну. Экспедыцыя працавала ўлетку 1923 г., прывезла ў ІБК шмат каштоўных прадметаў (каля 340) і зрабіла 73 фатаграфічных здымкі. Сярод прадметаў мы бачым тканіны, паясы, вышыўкі, музычныя народныя інструмэнты і інш. Экспедыцыя рабіла і географічныя назіраньні. Вядомыя за гэты час геалагічныя і іншыя экспедыцыі.

Самым цікавым зьявішчам гэтага часу зьяўляецца сконцэнтраваньне ў ІБК краязнаўчага руху. Компартыя і Савецкая ўлада заўжды падымалі пытаньні аб уцягненьні шырокіх працоўных мас у дасьледаваньне і вывучэньне сваёй краіны. Сьледуючы за гэтымі імкненьнямі партыя і ўлада, ІБК зьвярнуўся да працоўнага насельніцтва Беларусі, заклікаючы яго да ўтварэньня краязнаўчых арганізацый. Партыя і ўлада падтрымалі гэты заклік сваёю дапамогаю і аўтарытэтам. На мясцах пачалі вынікаць і расьці краязнаўчыя арганізацыі. Першым заляжылася ў 1923 годзе Слуцкае павятовае таварыства. Праз нейкі час мы ўжо бачым краязнаўчыя таварыства ў Віцебску пры саюзе працаўнікоў асьветы і у Чэрвені¹⁾. Каб уключыць краязнаўчы рух у арганізацыйныя рамкі, было ўтворана Цэнтральнае Бюро Краязнаўства пры ІБК, якое было зацьверджана 1 студзеня 1924 году. ЦБК прысьпяшае адчыненне краязнаўчых арганізацый у Магілёве, Оршы і Барысаве. У студзені 1924 году Акадэмія Наук Саюзу ССР склікала канфэрэнцыю Краязнаўчых Бюро ў Ленінградзе. На канфэрэнцыі ўжо прысутнічалі прадстаўнікі ад Беларускага ЦБК. Яны выкарысталі канфэрэнцыю як для краязнаўчых мэтай, так і для арганізацыі ў Ленінградзе выставы беларускіх кніжак, выданных на Беларусі ад 1921-га да 1924 году²⁾. У сакавіку 1924 году адбылася Менская краязнаўчая канфэрэнцыя, каторая была як бы ўнодам у 1-ю Усебеларускую Краязнаўчую Канфэрэнцыю, каторая адбылася ў лістападзе гэтага ж году. Галоўныя падваліны краязнаўчага руху, такім спосабам, былі заложаны. Быў разам з тым заложаны фундамент для ўвязкі працы ІБК з шырокімі масамі.

Як мы вызначылі раней праца ІБК пашыралася і паглыблялася. К сярэзіне 1924 году ў ім утварыліся новыя сэкцыі—этнографічная, географічная, мастацкая, педагогічная, мэдыцынская і г. д. Прэзыдыум узрос да 4 асоб замест ранейшых старшыні і сакратара. Жыць далей без дакладна пабудаванага статуту ІБК бязумоўна ня мог. Такі статут быў падгатоўлены Наркаматам Асьветы і ўхвалены ЦБК і СНК Беларусі 8 жніўня 1924 году³⁾.

З статуту мы бачым, што ІБК прызнаецца вышэйшаю дзяржаўнаю навуковаю ўстановаю на Беларусі. Ён мае сваім заданьнем плянавае дасьледаваньне Беларусі з розных бакоў. ІБК падзяляецца на сэкцыі:

1) „Полымя“. 1923 г. № 7—8, стар. 136.

2) „Полымя“. 1924 г. № 1 (9), стар. 207.

3) Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства БССР № 18, 30/XI, 1924 г. Статья 161. Стр. 5—9.

лінгвістычную, літаратурна-мастацкую, этнаграфічную, гісторыка-археалагічную, педагогічную, прыродную, соц-эканамічную і іншыя, якія арганізуюцца па меры патрэбы і згодна магчымасці. ЦБК існуе пры ІБК на правах сталай камісіі. Для даследавання пытанняў, звязаных з яўрэйскай культурай, утвараецца ў ІБК яўрэйскі аддзел, каторы падзяляецца на сэкцыі і камісіі. Для даследавання пытанняў, звязаных з культурамі іншых нацменшасцяў, па меры патрэбы могуць арганізавацца адпаведныя сэкцыі і камісіі. Інбелкульт складаецца з правадзейных членаў, членаў-супрацоўнікаў і членаў корэспандэнтаў. Кіруе усёй навукова-даследчай працай ІБК Навуковая Рада, у каторую уваходзяць правадзеныя члены і прадстаўнікі ад членаў-супрацоўнікаў і членаў корэспандэнтаў. Навуковая Рада абіраецца агульным сходам усіх членаў Інбелкульту і абірае з свайго складу Прэзідыум, каторы складаецца з пяці асоб. У лік гэтых пяці асоб абавязкова павінен уваходзіць прадстаўнік яўрэйскага аддзелу. Прэзідыум Інбелкульту зацвярджаецца Наркаматам Асветы. Кожная з сэкцыяў вядзе сваю працу самастойна па наказу, зацверджанаму Навуковай Радай. Сэкцыі пры пашырэнні сваёй навуковай дзейнасці могуць падзяляцца на падсэкцыі і камісіі.

Як мы бачым з статуту, Інбелкульт забяспечвае развіццё культур нацменшасцяў Беларусі нараўне з культурай Беларускай большасці. Праз Цэнтральнае Бюро Краязнаўства ён атрымлівае магчымасць увязваць сваю працу з шырокімі масамі. Апроч таго, трэба адзначыць, што згодна з статутам і настроям Прэзідыуму ІБК у члены корэспандэнты маглі быць прыцягнуты актывістыя гораду і вескі, амаль што незалежна ад іх кваліфікацыі. У такім напрамку была напісана і адозва ІБК да рабочых, сялян, савецкіх, прафесійных і грамадзкіх працаўнікоў і да вучнёўскай моладзі Беларусі. Прыводзім тут вынятак¹⁾ з адозвы. „Культурную працу могуць рабіць ня толькі дыплемаваныя вучоныя, але і кожны ўдумны, больш менш асвечаны працаўнік. Трэба, каб у гэтай важнай і адказнай працы разам з Інбелкультам ішлі ўсе сьведомыя грамадзяне нашай Рэспублікі. Трэба паведамляць Інбелкульт аб усіх культурных сваёй ваколіцы: аб выдатных талентах, музыках, пісьменьніках, майстрох, вынаходцах і г. д., з тым, каб Інбелкульт мог патрэбнейшых з іх залічыць сваімі членамі корэспандэнтамі. Асабліва рупную ўвагу трэба звярнуць на падбор магчымых большага ліку корэспандэнтаў, якія цікавяцца пытаннямі беларускай мовы. Гэта патрэбна таму, каб узрастаючая цяпер беларуская літаратурная мова не адрывалася ад народнай, каб яе развіццё ішло ў самай цеснай сувязі з масамі“.

У пачатку лістапада 1924 году адбывалася 3-я сесія ЦБК Беларусі. На вячэрнім паседжанні 4 лістапада стаяў спецыяльны даклад аб Інбелкультзе Народнага Камісарыяту Асветы. У дакладзе²⁾ былі вызначаны цяжкія ўмовы працы Інбелкульту. Нават у 1923-24 акадэмічным годзе, шмат лепшым за папярэднія, на ІБК было затрачана толькі 7186 рублёў. У першыя гады затраты былі яшчэ меншыя. Ня гледзячы на гэта, ІБК за кароткі час свайго існавання зрабіў вялікую навуковую працу. Найбольш зроблена ў галіне апрацоўкі беларускай літаратурнай мовы, чаго найперш ад усяго патрабавала школа. Ужо вышлі з друку шэсць выпускаў тэрміналёгіі і прыблізна столькі-сама прыгавана да друку, разгледжана і ўхвалена больш 15.000 слоў-тэрмінаў.

¹⁾ Інстытут Беларускае Культуры. Гісторыя ўзнікнення. структура, дзейнасць. Менск. 1926. Стар. 19.

²⁾ „Савецкая Беларусь“. 1924 г. № 257(1254). 5/XI. Стар. 3-4.

Увесь час вялася праца па складанні руска-беларускага слоўніка. Ужо распачаліся навуковыя экспедыцыі і археалагічныя раскопкі. У далейшым ІБК павінен быць цэнтрам навуковай думкі на Беларусі, набліжаючыся да тыпу акадэміі навук. Як і раней, ён павінен у першую чаргу вывучаць і даследаваць беларускую мову, вывучаць мінулае БССР. Вельмі важным заданнем Інбелкульта з'яўляецца вывучэнне прыроды Беларусі, якая дагэтуль была зусім ня вывучана. Для працоўкі пытанняў яўрэйскай мовы, літаратуры, гісторыі і інш. у Інбелкульце павінен арганізацыйна аформіцца яўрэйскі аддзел, каторы фактычна ўжо і існуе.

Даклад Наркамата Асветы выклікаў жывы абмен думак сярод членаў сэсіі і сярод савецкіх і грамадскіх працаўнікоў¹⁾. Усе яны аднагалосна вызначалі вялікае значэнне ІБК у культурным будаўніцтве Беларусі. Старшыня ЦВК Беларусі А. Г. Чарвякоў вызначаў, што „ІБК ёсць інстытут працоўных масаў Беларусі“, што „ён павінен быць адной з неабходных устаноў, без якіх немагчыма развіццё Беларускай Рэспублікі“. Адказны сэкратар ЦК КПБ А. Крыніцкі адзначыў: „Патрэбна вялікая навуковая праца, каб выявіць усе прыродныя даныя, усе асаблівасці эканомікі і культуры Беларусі. Бяз гэтага ня пойдзе эканамічнае і культурнае ўзрастанне Беларусі, ня зможа шырока развінуцца сацыялістычнае будаўніцтва ў БССР. Гэту навуковую працу павінен паставіць ІБК, які яднае лепшых людзей савецкай грамадзянскасці“. Адгукнуліся беларускія пісьмнікі Я. Купала і Ц. Гартны. Я. Купала піша: „Рэарганізаваны ў цяперашні час Інбелкульт павінен быць і будзе тым сьветачам, які асьветліць маладой Савецкай Беларусі шырокі шлях да нацыянальна культурнага адраджэння і да яснай і вольнай будучыны, куды ідзе наша рэспубліка пабач з іншымі савецкімі рэспублікамі“. Рэктар Беларускага Дзяржаўнага універсітэту У. І. Пічэта адзначыў, што „Інбелкульт павінен стаць цэнграм навуковай мыслі ўсёй Беларусі, у сваім родзе асяродкам будучай Беларускай Акадэміі Навук“.

Па дакладу Наркамата Асветы аб ІБК была прынята падрабязная рэзалюцыя, каторую мы лічым патрэбным прывесці тут амаль цалкам. „У звязку з пашырэннем БССР і з практычным правядзеннем нацыянальнай палітыкі, Інстытут Беларускай Культуры набывае асабліва важнае дзяржаўнае і палітычнае значэнне. На падставе вышэйадначаннага і ў звязку з новымі заданнямі ІБК, Сэсія ЦВК БССР паставіла: 1) Ухваліць усе мерапрыемствы Прэзідыуму ЦВК і Савету НК, пакіраваныя к умацненню Інстытуту, пашырэнню яго дзейнасці і канчатковаму арганізацыйнаму абфармленню. Паміж іншым сэсія адзначае правільна праведзеную рэарганізацыю Інстытуту, пакіраваную для абслугоўвання культурных патрэбаў ня толькі беларусоў, але ўсіх нацыянальнасцяў на Беларусі. 2) Прызнаць патрэбным рэарганізаваць ІБК у пастаянную дзяржаўную вышэйшую навукова-даследчую, па тыпу Акадэміі навук, установу, якая павінна заняцца сістэматычнай і плянавай апрацоўкай пытанняў навукі і культуры, датычных БССР. 3) Даручыць НКА папоўніць склад Інстытуту кваліфікаванымі навукова-марксыцкімі працаўнікамі і утварыць адпаведныя ўмовы для іх працы. 4) Звярнуць увагу ўсіх савецкіх органаў на неабходнасць максымальнага падтрымання Інстытуту ў яго працы па выпрацоўцы беларускай тэрміналогіі ў розных галінах ведаў, што павінна паляг-

¹⁾ „Савецкая Беларусь“, 1924 г. № 256 (1253). 4. XI, стар 3; № 254, (1254), 1924 г. 5. XI, стар. 4.

чыць пераход нашых ВНУ на беларускую мову выкладання¹⁾. Ніякіх коментарыяў да гэтай пастановы мы дадаваць ня будзем, яна ў іх ня нуждается.

Першая палавіна 1925 году была затрачана на рэарганізацыйную працу. Наркаматам Асьветы былі прызначаны новыя правадзейныя члены Інбелкульту, зацьвержаны новы прэзыдыум ІБК у складзе 6 асоб. Была устаноўлена новая арганізаваная пабудова Інстытуту. Праца ў Інстытуце была разьдзелена сярод яго сэкцый, каторых налічвалася 10: мовазнаўчая, літаратурная, мастацкая, гісторыка-археалёгічная, прыродазнаўчая, эканамічная, пэдагагічная, сельска-гаспадарчая, мэдычная і этнографічная. Сэкцыям быў прыдадзены характар навуковых таварыстваў. Апроч сэкцый, у ІБК былі ўтвораны наступныя пастаянныя камісіі: дыялекталёгічная, па складаньню слоўніка, правапісна-тэрміналагічная, літаратурная, гістарычна-археалёгічная, па вывучэньні рэв. руху на Беларусі, па ахове помнікаў, па вывучэньні прыродных вытворчых сіл, па вывучэньні народнай гаспадаркі, па выданьні твораў Леніна, па вывучэньні савецкага будаўніцтва, этнаграфічная і бібліографічная. На правах пастаяннай камісіі існавала і цэнтральнае Бюро Краінаўства. Яўрэйскі аддзел складаўся з двух сэкцый (мовы і літаратуры і гісторыі) і трох камісій (вывучэньне мовы, літаратуры і гісторыі). Польскі аддзел складаўся з трох сэкцый і трох камісій (вывучэньне мовы, літаратуры і гісторыі). Інбелкульт меў сваю бібліотэку і выдавецтва²⁾.

Трэба вызначыць, што такая шырокая структура ІБК у далейшыя часы звужалася з боку камісій. Пры лічэбным узросьце сэкцыі некаторыя камісіі зачыніліся. Колькаснае зьмяншэньне камісій было тым ня менш карысным для якаснасьці працы ІБК. У далейшым трэба было ўнесці некаторыя папраўкі і ў статут ІБК. Навуковая Рада ІБК, утвораная па статуту, аказалася вельмі грамаздкай і непрацаздольнай. Яе склад прышлося зменшыць. Праз некалькі месяцаў Навуковая Рада складалася з Прэзыдыуму, старшынь сэкцый і з 9 асоб, каторыя былі абраны ад трох груп складу ІБК—правадзейных членаў, членаў супрацоўнікаў і членаў карэспандэнтаў. Такі склад Рады значна палепшыў яе працаздольнасьць. Што датыча Прэзыдыуму, то лік яго сяброў прышлося павялічыць раней на адну асобу, потым яшчэ на дзьве, так што потым ён складаўся з 9 членаў.

У 1925-26 акадэмічным годзе³⁾ лічба сэкцый з 10 дарасла да 13. Апроч старых сэкцый працавалі такія новыя сэкцыі як пэдагагічная, сельска-гаспадарчая і беларускага мастацтва. На правах сэкцыі ІБК распачало сваю працу ў Горы-Горках пры Беларускай Сельска-Гаспадарчай Акадэміі Навуковае Таварыства па вывучэньні Беларусі. Таварыства абхапіла працу ў галінах прыродазнаўчай і гаспадарчай. Замест ранейшых 14 камісій працуе толькі 10. Не працавалі камісіі—дыялекталёгічная, па вывучэньні рэв. руху, па вывучэньні народнай гаспадаркі і савецкага будаўніцтва, па выданьні твораў Леніна і этнографічная. За тое заснаваліся дзьве новыя камісіі: навуковае бюро па сельска-гаспадарчай справе і вайсковая тэрміналагічная камісія. Апошняя моцна разьвінула сваю чыннасьць у сувязі з распаўсюджаньнем беларусізацыяю вайсковых тэрыторыяльных часьцей у БССР. Яўрэйскі і польскі аддзелы працавалі добра, асабліва першы. Бібліотэка ІБК вырасла да 12000 тамоў. Было падгатавана шмат экспанатаў для музэя прыроды.

1) „Савецкая Беларусь”. 1924 г. 6, XI № 257 (1254), стар. 4.

2) „Абвесьнік НКА БССР”. 1. III. 1925 г. № 4. стар. 2—6.

3) „Короткая інфармацыя аб дзейнасьці Інбелкульту”. Менск. 1926.

Да ІБК перашоў батанічны акліматызацыйны сад у Вялікіх Летцах каля Вітабску. Інстытут пасылаў экспанаты на Парыскую дэкарацыйную выстаўку. К лету 1926 году выдавецтва ІБК налічвала выданных кніг каля 40 назваў. Пачала адчувацца моцная патрэба на ўласную спецыяльна дапасаваную для навуковых выданняў ІБК друкарню, аб чым было ўзбуджана хадайніцтва перад Савнаркомам БССР.

Паступовы і няўхільны рост працы ІБК зьвярнуў на сябе увагу ураду БССР. Пытаньне аб палепшаньні умоў яго працы было пастаўлена на пасяджаньнях Прэзыдыуму ЦВК і СНК. Пасьля дэталёнага абгавору пытаньня, 12 лютага 1926 году¹⁾, ЦВК і СНК БССР ухвалілі ніжэйпаданую пастанову. „Адзначаючы важнасьць працы Інбелкульту і прымаючы пад увагу ўсё большы і большы размах яго дзейнасьці і ўплыў на шырокія масы, ЦВК і СНК БССР ухваляюць а) выдзяліць Інстытут Беларускай Культуры са складу Наркамата Асьветы і ператварыць яго ў самастойную дзяржаўную установу, якая знаходзіцца непасрэдна пры СНК; б) надаць старшыні Прэзыдыума Інбелкульту права ўваходзіць непасрэдна ў СНК са ўсімі пытаньнямі і прапановамі, якія датычаць Інбелкульту“. У выніку гэтай пастановы мы бачым хуткі ўзрост бюджэту Інбелкульту. Выдзяленьне з НКА давала магчымасьць выдзяленьня сродкаў на навукова-дасьледчую працу з агульных сродкаў НКА на культурна-асьветную працу. Наданьне старшыні ІБК права непасрэднага ўваходу ў СНК давала магчымасьць час ад часу падкрэсьліваць рашучую неабходнасьць павялічэньня сродкаў на досьледы. Да гэтага трэба дадаць, што СНК прынімаў усе магчымыя меры для матэрыяльнага і маральнага падтрыманьня Інстытуту.

Рост і паглыбленьне працы Інбелкульту, як навукова-дасьледчай установы, паставілі перад Компартыяй і Савецкай уладай пытаньне аб магчымасьці рэарганізацыі ІБК з цягам часу ў Беларускаю Акадэмію Навук. Працаю ІБК зацікавіліся урадавыя установы СССР. У пачатку чэрвеня 1926 году ўрад БССР рабіў справаздачу у Прэзыдыуме ЦВК СССР. Было зьмяшчана пытаньне і аб працы ІБК, што адзначалася і ў рэзалюцыі Прэзыдыума ЦВК СССР па справаздачы Беларускага Ураду, каторая была прынята 4 чэрвеня 1926 году. Там мы чытаем паміж іншым ніжэйпаданнае месца: „Прыймаючы пад увагу труднасьці нацыянальнага пытаньня ў Беларусі, якія узьнікаюць, дзякуючы разнастайнаму складу яе насельніцтва Прэзыдыум ЦВК Саюзу ССР адзначае, што Беларускі Урад здолеў правільна вырашыць ў асноўным важнейшыя пытаньні нацыянальнай палітыкі, аддаючы належную увагу пытаньням беларускай культуры, зьмясьпечуючы яе далейшае разьвіцьцё. Пры гэтым Прэзыдыум ЦВК Саюзу асабліва адзначае вялікае значэньне дзеля гэтай мэты Інстытуту Беларускай Культуры, які ў сваёй далейшай працы навінен ператварыцца ў Беларускаю Акадэмію Навук“²⁾.

Праз месяц справаздача ІБК стаяла на пасяджэньні СНК БССР. Пасьля абгавору справаздачы, СНК 10 ліпеня 1926 году прыняў наступную рэзалюцыю³⁾: „Адзначаць узмацненьне уплыву ІБК на ўсю навуковую і дасьледчую працу ў рэспубліцы і разам з тым лічыць неабходным з 1926-27 акадэмічнага году надаць Інбелкульту напрамак у

¹⁾ Беларуская Сов. Соц. Рэспубліка. Изд. СНК БССР. Минск 1927 г., стар. 432; „Институт Беларускай Культуры“. Менск. 1926. стар. 24

²⁾ Практычнае вырашэньне нацыянальнага пытаньня ў БССР. Выданьне нацкамісіі ЦВК БССР ч. 1. Менск. 1928 г., стр. 79.

³⁾ Там жа стр. 79

2. „Большавік Беларусі“ № 12.

бок паступовага ператварэння яго у Беларускаю Акадэмію Навук¹⁾. Як мы бачым з абедзвюх вышэйпаданых пасганюу, ІБК рэарганізаваны ў 1924 годзе па тыпу Акадэміі Навук, шоў даволі паспешна па шляху, вызначанаму для яго Беларускім урадам. З кожным годам ён пачаў ходзіў усё бліжэй і бліжэй да прызначанай яму мэты.

У 1926-27 акадэмічным годзе ІБК значна паглыбіў сваю працу¹⁾. Так яго сэкцыі і камісіі зьменшыўся, але якасьць працы кожнай сэкцыі і камісіі значна палепшылася. У складзе ІБК у 1926-27 годзе працавалі 7 сэкцыі і 8 пастаянных камісіі. Практыка працы прывяла да прызнання неабходнасьці злучаць аднародныя па прадметам вывучэння камісіі і сэкцыі ў аддзелы. Камісіі і сэкцыі філэлегічнага характару ўварылі адзін мовы і літаратуры. Прышлося звярнуць вялікую ўвагу на ўзмацненьне працы па вывучэньні прыроды Беларусі, бо дасьледваньне прыроды значна адставала ад гуманітарных дасьледаў. Прыродазнаўчая сэкцыя ІБК прыступіла да арганізацыі музэя прыроды ў рэспубліканскім маштабе. Была спецыяльна абарудавана хэмічная лябараторыя. У Менску быў арганізаваны пітомнік тутавых дрэў і вывучалася пытаньне аб разьвіцьці шоўкаводзтва на Беларусі. Былі адкрыты калёніі бабра па рэках Бярэзіне і Прыпяці і прыступлена да вывучэньня калёній. Праца камісіі па вывучэньні вытворчых прыродных сіл Беларусі была ўзмоцнена сродкамі і кваліфікаванымі работнікамі. Асабліва пашырылася геолёгічнае вывучэньне Беларусі. Геолёгічная 10-цівёрстная здымка БССР была закончана па тром акругом Беларусі. Былі вынайзены багатыя запасы карысных выкапняў на Беларусі, пачалося вывучэньне мінеральных крыніц. Складзена глебавая карта трохвёрснага маштабу па двух акругох. Быў паложаны пачатак геомагнэсавай здымкі БССР. Навуковае таварыства па вывучэньні Беларусі ў Горы-Горках выдала дзьве кніжкі сваіх прац. Пры бліжэйшым удзеле сельска-гаспадарчай сэкцыі Інбелкульта распачаў сваю арганізацыю Беларуска-Навукова-Дасьледчы Інстытут сельскай і лясной гаспадаркі імя У. І. Леніна. Бібліатэка ІБК дасягла да 25.000 тамоу, татуюным чынам па беларусказнаўству. Пачынаючы з 1926-27 акадэмічнага году пры Інбелкульце ўжо функцыянавала спецыяльна абарудаваная друкарня акадэмічнага тыпу з 3 плоскімі друкарскімі машынамі. Нацыянальныя сэктары шырока разьвінулі сваю працу, асабліва яўрэйскі сэктар. Працу ў сэкцыях яны замянілі працаю ў камісіях, што паглыбіла навукова-дасьледчы характар працы. Яўрэйскі сэктар пачаў выдаваць свой прыпадчыны орган „Цайтшрыфт“. Польскі сэктар прыступіў да распрацоўкі матэрыялаў быўшага III аддзелу царскай канцылярыі. З восені 1926 году распачала сваю працу камісія па вывучэньні латышскай культуры.

Галоўнейшым момантам працы ІБК у 1926-27 годзе была скліканая ім 14 лістапада Акадэмічная Конфэрэнцыя па рэформе беларускага правапісу і азбукі, каторая працавала ў Менску цэлы тыдзень. Конфэрэнцыя складалася з 69 дэлегатаў. Апроч лепшых мовазнаўцаў Беларусі, тут удзельнічалі прадстаўнікі філэлегічнай навукі РСФСР, УССР, Нямеччыны, Польшчы, Латвіі і Літвы. Па мове ў праграму канфэрэнцыі былі ўключаны наступныя даклады: „Сучасны стан дасьледаваньня беларускай мовы“ (С. Некрашэвіч), „Становішча беларускай мовы сярод іншых славянскіх моваў“ (Бузук), „Да рэформы беларускай азбукі“ (Я. Лёсік, Растаргуяў), „Да рэформы беларускага правапісу“ (Я. Лёсік, Некрашэвіч). Па літаратуры былі зачытаны наступныя даклады: „Асноўныя этапы разьвіцьця новай беларускай літаратуры“ (Пятуховіч), „На-

¹⁾ „Институт Белорусской Культуры“. Краткая информация. Минск, 1927 г.

цыянальны адраджанізм і пасьлякастрычнікаўскі перыод" (М. Гарэцкі), „Дасьледаваньне беларускай літаратуры XIX стагодзьдзя да 1863 году“ (Голомбэк), „Поэтычнае мастацтва ў беларускай літаратуры“ (А. Вільнясенск).

Конфэрэнцыя мела вялікае значэньне. Дзякуючы ёй, беларуская мовазнаўчая праца зрабілася здабыткам усесаюзнай і эўрапейскай навукі і выкарысталася, з другога боку, заваёвы ўсясветнай навукі для сябе. Конфэрэнцыя выявіла той шлях, па якім павінна ісьці праца вывучэньня беларускай мовы, як мовы самастойнай, роўнай з іншымі славянскімі мовамі. У галіне рэформы беларускай графікі і правапісу Конфэрэнцыя прыняла цэлы шэраг рэальных, вельмі каштоўных пастаноў. Быў унесены цэлы шэраг навуковых канкрэтных паправак да граматыкі Б. Тарашкевіча, якія безбазна могуць быць прыняты. Разам з тым Конфэрэнцыя дала шмат вельмі цікавых матар'ялаў па дасьледаваньні беларускай мовы наогул. Не малое значэньне мела Конфэрэнцыя для вывучэньня беларускай літаратуры. Былі разьлежаны асноўныя этапы разьвіцьця беларускай літаратуры і мэтоды яе дасьледаваньня. Мы атрымалі шмат каштоўнага матар'ялу па дасьледаваньні найноўшага перыяду беларускай літаратуры.

Чужаземныя дэлегаты мелі магчымасьць быць, як будуюцца жыцьцё ў Савецкай Беларусі. Яны з вялікаю цікавасьцю аглядалі культурна-асьветныя ўстановы ў Менску і Віцебску. Тое, што яны бачылі, зрабіла на іх добрае ўражаньне. Вось што, напрыклад, піша дэлегат Канфэрэнцыі, латвійскі пісьняр Ян Райніс аб нашых культурных здабывах: „Справа друку і наогул асьветы моцна цэпе ўсперад... Дэлегаты Канфэрэнцыі аглядзелі унівэрсытэт, добра наладжаныя клінікі, багата пастаўлены зоолёгічны кабінэт, псыхіятрычную клініку. Унівэрсытэт хоць яшчэ і не абсталяваны канчаткова, але, трэба прызнаць, пастаўлены добра. Беларускі тэатр існуе ўсяго 5 год, але ён дасягнуў цяпер высокай ступені разьвіцьця. Стаўяцца, як арыгінальныя п'есы, так і п'есы з эўрапейскага рэпэртuarу. У Віцебску тэатр адчынілі арыгінальнай п'есай, а на другі дзень ставілі „Сон у летнюю ноч“ Шэкспіра¹⁾.

Дэлегат Канфэрэнцыі, прафэсар Бэрлінскага унівэрсытэту, Фасмэр дае такую рэцэнзыю аб працы слоўнікавай камісіі Інбелкульту: „З вялікай радасьцю вітаю я багатыя зьместам зборы слоўнікавай камісіі. Я вельмі здзіўлены тым, як многа тут зроблена за кароткі час ад утварэньня Інстытуту. Спадзяюся і жадаю, каб гэтыя матар'ялы, якія так прыгожа цяпер выглядаюць, па магчымасьці хутка зьявіліся ў друку з тым, каб заходня-эўрапейскія вучоныя маглі зьвярнуць на іх сваю ўвагу і аданіць іх“²⁾.

Дацэнт Латвійскага унівэрсытэту Е. Блэсэ ў сваёй прамове на заключным паседжаньні Конфэрэнцыі гаворыць так: „Выносячы глыбокую падзяку Інстытуту за яго ласкавае запрашэньне, павінен паўтараць тое, аб чым я ўжо меў гонар ня раз заяўляць, а менавіта: я вельмі абрадаваны тым, што я бачу тут на Беларусі. Я павінен тут канстатаваць вялікі дасягненьні Беларусі ў розных галінах культуры. Праўда, мая праца на Конфэрэнцыі была, магчыма, не асабліва актыўнай. Зьвярнуўшыся дамоу, я, бязумоўна, пастараюся растлумачыць і даць звесткі аб Беларусі, якія я тут паспеў набраць. Хоць мы і суседзі, але тое, што робіцца на Беларусі, нам было зусім невядома, і дзеля гэтага погляды некаторых колаў нашае грамадзкасьці на становаішча Беларусі далёка не адпавядалі запраўдасьці. Я думаю, што

¹⁾ Латвійская газета „Соцыял-Дэмократ“. 1926, 24-XI № 265.

²⁾ Візытацыйны сшытак Слоўнікавай Камісіі ІБК за 1926 год.

цяпер мне ўдасца растлумачыць маім супляменьнікам запраўднае становішча справы, і думаю, што гэта таксама паслужыць справе зносінаў на карысць абодвух народаў¹⁾.

Зразумела, што такая дадатняя ацэнка нашага культурнага будаўніцтва замежнымі вучонамі спрыяла больш правільнаму асьвятленьню гіграніцаў тых посьпехаў, якіх дасягнуў наш край пад кіраўніцтвам Компартыі і Савецкай улады. Гэтым самым канфэрэнцыя спрыяла ўзмацненьню значэньня Менску, як адзінага культурнага цэнтру этнографічнай Беларусі. Такім цэнтрам Менск мог зрабіцца толькі дзякуючы пастаяннай дапамозе Саюзу ССР, каторы дае ўсе магчымасьці для правільнага разьвязаньня ня толькі сацыяльнага, але і нацыянальнага пытаньня.

І ўсім працягу існаваньня Інбелкульту Компартыя Беларусі ўважала і счыла за яго роскам, выпраўляла яго недахопы і падтрымлівала сваё кіраўніцтвам. Асабліваю ўвагу ўдзяліла яна Інбелкульту ў 1926-27 акадэмічным годзе, каторы быў як-бы пераломным годам у гісторыі ІБК. Да гэтага году ў ІБК культурна-асьветная праца пераважала над навукова-дасьледчай, з 1926-27 году ІБК выразна пашоў па навукова-асьветнаму дарозе. Партыя і вызначыла яму гэтую дарогу.

21 студзеня 1926 году Бюро ЦК КПБ заслухала даклад аб становішчы і дзейнасьці Інбелкульту. Пасьля дэталёвага абгавору ўсіх дасягненьняў і недахопаў ІБК была ўтворана камісія для падгатоўкі праекту рэзалюцыі ЦК на дакладу. Камісія на аснове абмену думкамі членаў Бюро ЦК, апрацавала праект рэзалюцыі, каторы і быў прыняты Бюро ЦК КП(б)Б праз тыдзень, 31-ХІІ—1926 г. Праз два тыдні 15-І—1927 г. Бюро ЦК яшчэ раз разглядала пытаньне аб ІБК і прыняло дадатковую рэзалюцыю. Успынімся крыху на гэтых рэзалюцыях²⁾.

Аналізуюшыся з становішчам і працаю Інбелкульту, Бюро ЦК КП(б)Б адзначыла, што дзейнасьць ІБК за мінулы год значна пасунулася наперад, як у сэнсе ахапленьня і уцягненьня ў працу навуковых і культурна-грамадзкіх сіл, так сама і ў сэнсе ўсебаковага дасьледваньня і вывучэньня Беларусі. Арганізацыя ў плянавым парадку новых асноўных і дапаможных інстытутаў для магчымасьці Інстытуту шырэй разгарнуць навукова-дасьледчую працу у тэарэтычных і практычных напрамках. Пэўная сетка краязнаўчых арганізацый дала магчымасьць шырэй разгарнуць працу, уцягнуць у яе шырокі актыў рабочых, сялян і інтэлігенцыі і ўвязаць працу ІБК з шырокімі масамі. Выдавецкая праца ІБК параўнаўча з мінулымі годамі так сама значна павялічылася.

Разам з дасягненьнямі былі адзначаны і недахопы працы ІБК. Важнейшымі з іх былі такія: куністычная частка працаўнікоў не заўжды выказвала актыўнасьць. У краязнаўчых арганізацыі яшчэ не даволі было уцягнута рабочых і сялян. Значная частка навуковых працаўнікоў ІБК яшчэ ня мела выстарчальнай кваліфікацыі і працавала ў неспрыяючых умовах, адною з якіх быў дрэнны будынак. Для правадзеньня членаў ІБК было мала шатных адзінак. Паміж паасобнымі інстытутамі ІБК назіралася слабая ўвязка.

Далей Бюро ЦК давала дырэктыву прыняць меры да зьнішчэньня рэзідэнцных недахопаў. Апроч таго, было прызнана неабходным:

¹⁾ Працы акадэмічнае канфэрэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. Менск, 1920 г. Выд. ІБК, стр. 40.

²⁾ Архіў ІБК. Папка аб рэарганізацыі ІБК у БАН.
Выпісы з адпаведных пратаколаў Бюро ЦК КПБ.

чальнымі ўстановамі БССР, а так сама з Акадэміямі Навук СССР і УССР⁴. б) „Упросьціць структуру ІБК шляхам арганізацыі і афармленьня аддзелаў, якія павінны аб'яднаць адпаведныя інстытуцыі, а некаторыя з іх злучыць“. в) „Правесці дэградацыю і разьмеркаваньне членаў ІБК, палажыўшы ў аснову гэтай працы кваліфікацыю навуковых працаўнікоў і іх актыўнасьць, а так сама ўліць у ІБК максымум навуковых працаўнікоў БССР“. г) „Узяць курс на рэарганізацыю ІБК у Акадэмію Навук“. д) „Больш звярнуць увагу на тэрміналагічную працу“. е) „Павялічыць з наступнага бюджэтнага году (1927-28) лік штатных членаў ІБК да 20 асоб, даўшы магчымасьць некаторай актыўнай і здольнай частцы іх падняць сваю кваліфікацыю“¹).

Праз два тыдні перад Бюро ЦК КП(б)Б стала пытаньне аб тым, ці сваячасова ў даны момант рэарганізацыя ІБК у Акадэмію Навук. Адказ на гэта запытаньне быў дадзён адмоўны, але разам з тым Бюро ЦК вызначыла канкрэтна шлях ад ІБК да Акадэміі Навук. Было ўхвалена: 1) Лічыць у даны момант несвачасовым рэарганізацыю Інбелкульту ў Акадэмію Навук. 2) Узяць курс на ўтварэньне Акадэміі Навук у БССР шляхам разьвіцьця і паглыбленьня навуковай працы ІБК у прыватнасьці: а) шляхам прыцягненьня навуковых працаўнікоў з вонку БССР для працы у ІБК, б) шляхам далейшага адбору навуковых працаўнікоў, якія працуюць у БССР, 3) прызнаць неабходным рэарганізацыю Навуковай Рады Інбелкульту ў Акадэмічную Раду, якая павінна сконцэнтравань у сабе навуковую працу, аб'яднаючы працаўнікоў найбольш блізкіх па навуковым заслугам да годнасьці акадэмікаў. 4) Правесці ў Інбелкульце 1 ў друку кампанію за паглыбленьне навуковага боку працы ІБК, прыстасаваўшы яе да факту арганізацыі Акадэмічнай Рады і перагляду складу членаў ІБК²).

Па шляхах, вызначаных Компартыяй, Інбелкульт пашоў далей, зьнішчаючы паступова свае недахопы і паглыбляючы сваю кваліфікацыю. Больш як паўтара гады вялася гэтая праца. Вынікам яе была пастанова Бюро ЦК КП(б)Б аб свачасовасьці рэарганізацыі ІБК у Акадэмію Навук, каторая была вынесена ў восень 1928 году.

Ужо вышэйпаказаная пастанова Бюро ЦК КП(б)Б вызначыла важнасьць краезнаўчай працы. Краезнаўчыя арганізацыі расьлі і іх сетка ўсё гусьцей і гусьцей пакрывала Савецкую Беларусь. Трэба было прыдаць пэўную і сталую форму краезнаўчаму руху. Гэта зрабілі зьезды краезнаўцаў, каторыя адбыліся ў Менску—у лютым 1926 году і другі ў лютым 1927 году.

На першым усебеларускім краезнаўчым зьездзе было 143 дэлегаты. Апроч ІБК, ЦБК і музэяў, тут былі прадстаўлены 87 краезнаўчых арганізацый БССР, лік членаў якіх дасягаў 5000. Апроч справаздачы ЦБК і дакладаў з месц (10 акруговых арганізацый, 2 раённых і аднаго гуртка), зьезд заслухаў 8 інструкцыйных дакладаў і даклад аб далейшых шляхах краезнаўства. Быў прыняты шэраг рэзалюцый, каторыя адзначылі шлях краезнаўства на далейшы час. Асабліва увага была зьвернута на ўцягненьне ў краезнаўчы рух нацменшасьцяў Беларусі: „Зьезд адзначае абавязковую патрэбнасьць ўцягваньня нацыянальных меншасьцяў у працу краезнаўчых арганізацый, як дзеля агульнай працы, так і дзеля вывучэньня быту і культуры нацменшасьцяў. Нацыянальныя аддзелы Інбелкульту павінны мець сваіх прадстаўнікоў у ЦБК³). Асобным пунктам зьезд адзначыў неабходнасьць шырокай

¹) Выпіска з пратаколу Бюро ЦК КП(б)Б ад 31-XII 1926 г.

²) Выпіска з пратаколу Бюро ЦК КП(б)Б ад 15-I 1927 г.

³) Працы першага Ўсебеларускага краезнаўчага зьезду. Менск, 1926 г. Стар 73 § 2

арганізацыі гурткоў краезнаўства пры сельсаветах, хатах чытальнях і школах. „Заданьнем гэтых гурткоў трэба лічыць: а) утварэньне сельсавецкіх, школьных і іншых музэяў, б) арганізацыю краезнаўчых гурткоў у хатах-чытальнях, в) зьбіраньне матэрыялаў для раённых гаварыстваў, г) наладжаньне экскурсій, лекцый, дакладаў на краезнаўчыя тэмы і г. д.¹⁾).

На другім краезнаўчым зьездзе было 187 дэлегатаў: ад раёнаў—82, ад акруговых краезнаўчых арганізацый—34, ад ВУЗаў і тэхнікумаў—21, ад цэнтральных устаноў—50 дэлегатаў. Было прадстаўлена каля 9000 членаў арганізацыі. Куды шырэй, чым на першым зьездзе, былі прадстаўлены раённыя арганізацыі, каторыя за год значна ўзрасьлі. У першым пункце сваёй рэзалюцыі зьезд адзначыў ніжэйпаданае: „Ад I та II краезнаўчага зьезду краезнаўчы рух БССР, выкліканы умовамі і патрэбамі надзвычайнага узросту гаспадарча-культурнага будаўніцтва і яго сацыялістычных элемэнтаў, пад ідэёвым кіраўніцтвам Комуністычнай партыі, становіцца запраўды шырокім грамадзкім рухам навучовага вывучэньня краю у мэгах дапамогі сацыялістычнаму будаўніцтву, паступова ўцягваючы у гэтую справу шырокія масы працоўных“²⁾. Зьезд праходзіў вельмі актыўна. Дэлегаты вызначалі ня толькі дасягненьні, але і недахопы краезнаўчай працы, падвяргаючы іх самай суровай крытыцы. Асноўнымі пытаньнямі дыскусіі былі—пытаньне арганізацыйнага парадку і пытаньне творчай працы арганізацый па вывучэньню краю. Зьезд адзначыў, што праца краезнаўчых арганізацый за мінулы год канцэнтравалася на зьбіраньні слоўнікавага матэрыялу жывой беларускай мовы, на зьбіраньні казак, песень, прыпевак і іншага фольклёрнага матэрыялу, на запісах мэтэаролёгічных і фэнолёгічных назіраньняў, на зьбіраньні музэйных рэчаў і г. д. Краезнаўцы за тое амаль-што зусім не працавалі над вывучэньнем прыродных вытворчых сіл Беларусі, над яе эканомікай і гаспадаркай. Гэты недахоп трэба зьнішчыць. Вось чаму у плян працы мясцовых краезнаўчых арганізацый увайшло: а) вывучэньне бюджэту сялянства, вывучэньне хатніх раместваў і іншых гаспадарча-эканамічных фактараў. „Падагульняючы працу Зьезду, яе значэньне можна ахарактарызаваць у двух словах. Зьезд зацьвердзіў усталяваныя формы краезнаўчага руху; ён даў кірунак далейшай арганізацыйнай працы. Апроч таго, зьезд зацьвердзіў усе мерапрыемствы адносна вядзеньня творчай працы па вывучэньні краю, даўшы пэўны кірунак гэтай працы (вывучэньне у першую чаргу вытворчых сіл краю)“³⁾.

Пасьля Ўсебеларускіх краезнаўчых зьездаў праца краезнаўчых арганізацый канчаткова ўзмацняецца. Краезнаўчы рух прасякае ў самыя глухія куткі Беларусі, ўцягваючы ў вывучэньне краю актывістаў гораду і вёскі. Уся гэтая праца праз Цэнтральнае Бюро Краезнаўства ўвязана з Інбелкультам. У бягучы момант краезнаўчыя арганізацыі абхапілі больш 10.000 чалавек. Масавы краезнаўчы досьлед злучаецца з тым досьледам, які вядзецца ў Інбелкультце.

Паступовае разьвіцьцё навукова-дасьледчай працы Інбелкульту рабіла рамкі старога статута, зацьверджанага ў 1924 годзе, зацеснымі для яго і неадпавядаючымі яго сугнасьці. Само сабою ўзьнікала пытаньне аб новым статуте, каторы адказваў-бы запраўднаму зьместу ІБК і тым заданьням, каторыя былі пастаўлены перад ім партыяй і ўладай. Такім

¹⁾ Працы першага Ўсебеларускага краезнаўчага зьезду. Менск, 1926 г. Стар. 78, § 7.

²⁾ Наш край. Штомесячнік ЦБК 1927 г. № 2 (17), стр. 60.

³⁾ Там-жа. М. Бялуга. Праца 2 краезнаўчага зьезду. Стар. 5.

статутам мог быць акадэмічны статут, блізкі да статутаў Акадэміі Навук СССР і УССР. Падгатоўка праекта статута распачалася яшчэ вясною 1927 году. Савнарком БССР зацвердзіў яго 29-VI—1927 году.

На аснове гэтага статута ІБК быў, як і па ранейшым статуте, адзначаны, як вышэйшая дзяржаўная навуковая установа БССР, але цяпер ён знаходзіўся пры СНК Беларусі. Заданні яго, параўнаўча са старым статутам, значна пашырыліся. Па новаму статуту¹⁾. „Інбелкульт мае наступныя заданні: а) пашырэнне і ўдасканаленне навуковых дысцыплін, якія належаць да яго кампетэнцыі, абагачаючы іх новымі выкрыццямі і метадамі даследавання, б) плянавае даследаванне Беларусі з боку яе прыродных вытворчых сіл, вывучэнне і судзейнічанне іх выкарыстанню, народнай гаспадаркі, права, грамадзкага руху, мовы, літаратуры, гісторыі, этнаграфіі і інш., в) аб'яднанне ў гэтых галінах усе навуковае працы, якая вядзецца навуковымі ўстановамі БССР і паасобнымі вучонымі, г) дапасаванне навуковых твораў і вынікаў навуковых даследаў да практычнага ужывання у прамысловасці і культурна-акадэмічным будаўніцтве БССР“. Усе дысцыпліны, вывучаемыя Інбелкультам былі падзелены на два аддзелы: а) прыродны і гаспадаркі і б) гуманітарных навук. Нац.-аддзелы былі парайменаваны ў нац.-сэктары, і праца іх больш увязана з аддзеламі. Цэнтральнае Бюро краязнаўства было прызнана аўтаномнай інстытуцыяй пры ІБК. Былі павялічаны кваліфікацыйныя запатрабаванні, як у адносінах да правадзейных членаў, так і ў адносінах да іншых навуковых супрацоўнікаў ІБК. Былі сьцісла аформлены правілы набору і тых, і другіх. Быў устаноўлены ў ІБК інстытут аспірантаў.

На чале ІБК, як агульна-кіраўнічы орган, была пастаўлена Акадэмічная Рада, якая складалася з правадзейных членаў і дырэктараў важнейшых устаноў Інбелкульту. Як выканаўча кіраўнічы орган, на чале ІБК быў пастаўлены Прэзідыум, каторы складаўся з 7 асоб: прэзідэнта, віцэпрэзідэнта, неадменнага сакратара, двух старшын аддзелаў і двух старшын сэктараў. На чале аддзелаў і сэктараў былі пастаўлены Рады аддзелаў і сэктараў, каторыя складаліся з правадзейных членаў і загадчыкаў інстытуцыяў таго ці іншага аддзелу або сэктару²⁾. Бягучыя справы Інбелкульту былі аддадзены на разгляд Сакратарыяту, каторы складаўся з віцэпрэзідэнта, неадменнага сакратара і старшын таго аддзелу, або сэктару, справа якіх разглядаецца³⁾. Інбелкульт атрымаў усе правы існаваўшых у Саюзе ССР Акадэміяў Навук: права на паштовыя льготы, на бязмтнае атрыманне з-за граніцы друкаваных выданняў і навуковага абсталявання, права юрыдычнай асобы і г. д.⁴⁾.

На працягу 1927-28 году Інбелкульт працаваў ужо ў рамках новага акадэмічнага статуту. Ён налічваў 15 правадзейных членаў і 13 дырэктараў і больш 70 навуковых супрацоўнікаў і аспірантаў, апроч пазаштатных. Гадовы бюджэт ІБК складаў каля 340.000 рублёў. Пры прэзідыуме Інбелкульту працавалі Цэнтральнае Бюро Краязнаўства, бібліографічная камісія, камісія для вывучэння Заходняй Беларусі, вайсковатэрміналагічная камісія, камісія па вывучэнні прыродных вытворчых сіл Беларусі, бібліятэка і друкарня. Па аддзелу гуманітарных навук працавалі—катэдра гісторыі беларускай мовы, катэдра жывой беларускай мовы, інстытут навуковай мовы, катэдра гісторыі беларускай

1) Статут Інстытуту Беларускай Культуры. Менск, 1927, стар. 3. § 2.

2) Статут Інстытуту Беларускай Культуры. Менск, 1927. Аддз. III, IV, VI.

3) Там-жа. Аддз. V.

4) Там-жа. Аддз. VIII.

літаратуры, катэдра агульнай гісторыі, катэдра па гісторыі Беларусі з камісіямі, камісія гісторыі асветы на Беларусі, катэдра этнаграфіі і інстытут беларускага мастацтва. Па аддзелу прыродных і гаспадарчых навук працавалі—геалагічны інстытут, катэдра глебазнаўства, батанікі, зоолёгіі, географіі, хэміі, антропалогіі, біялогіі і камісіі па вывучэнні прамысловасці, хатніх рамёстваў, і коопэрацыі. Пры гэтым-жа аддзеле працавала ў Горы-Горках Навуковае Таварыства па вывучэнні Беларусі, каторае распадалася на прыродазнаўчую і гаспадарчую секцыі.

Праца ёўсэктару вялася у камісіях—лінгвістычнай, тэрміналогічнай, гісторыка-літаратурнай, фольклернай і эканамічнай. У польсэктару працавалі камісіі літаратурна-мовазнаўчая, этнаграфічная і гістарычная. Камісія па вывучэнні латышскай культуры працавала ў гэтым годзе менш актыўна за адсутнасцю працаўнікоў. Праца яе ажывілася з вясны 1928 году. Была заснована катэдра па гісторыі Літвы, пры каторай утварылася і адпаведная камісія.

У 1927-28 годзе значна ажывіліся экспедыцыйныя досьледы, лабараторная праца і выдавецтва. К канцу акадэмічнага году налічвалася выданных каля 1000 друкаваных аркушаў і 90 назваў. Друкарня была значна лепш абсталявана і яе памяшканьне пашырылася. Што датыча памяшкання самага Інбелкульту, то справа абстаяла вельмі дрэнна. Недахват плошчы не даваў магчымасці разьвертваць працу і пагражаў вельмі цяжкімі пасьледствамі для працы.

У сакавіку 1928 году даклад Беларускага ўраду аб правядзеньні беларусізацыі стаяў на пасяджэньні Прэзыдыуму Савета Нацыянальнасьцяў ЦВК СССР. Было закранута пытаньне і аб Інбелкульце. Прэзыдыум Савета Нацыянальнасьцяў, азнаёміўшыся з працаю ІБК, у агульную рэзалюцыю па дакладу Беларускага ўраду унес наступны пункт: „Адзначаючы асаблівую роль Інстытуту Беларускай Культуры ў справе разьвіцьця культуры усіх нацыянальнасьцяў БССР, а таксама пашырэнне яго дзейнасьці, лічыць сваёчасовым і мэтазгодным рэарганізацыю вышэйадзначанага Інстытуту ў Акадэмію Навук“¹⁾. Гэтая думка аб сваёчасовасці рэарганізацыі будзе спатыкацца цяпер часта як на Беларусі, так і ў СССР. Паступова яна ўсё больш і больш будзе пашырацца і захапляць як партыйную, так і беспартыйную грамадзкасьць.

Яшчэ больш судзейнічаў гэтаму даклад Інбелкульту і Вышэйшага Савету Народнай Гаспадаркі у СНК БССР аб выніках дасьледчай працы ў галіне прыродных вытворчых сіл Беларусі, каторы адбыўся 16-V—1928 году. Доклад выкрыў перад СНК усе дасягненьні і недахопы ў дасьледчай працы ІБК і завастрыў цэлы шэраг пытаньняў вельмі важных для нашага сацыялістычнага будаўніцтва. Рэзалюцыя па дакладу адзначала, што ІБК разгарнуў значную навукова дасьледчую працу ў галіне дакладных навук: геалёгіі рэгіяльнай і прыкладнай, глебазнаўства, геобатанікі, географіі, геофізікі, хэміі, а таксама і па вывучэнні вытворчых прыродных сіл Беларусі. Былі выяўлены яшчэ не скарыстаныя энэргетычныя рэсурсы, таксама значныя запасы карысных выкапняў, якія па сваёй якасьці і тэхнічна эканамічных умовах эксплеатацыі могуць мець значэньне, як база сыравіны для разьвіцьця шэрагу галін прамысловасці—шкляной, цэментнай, кафлянай, керамічнай, фарбянай па вырабу мінеральных угнаеньняў і іншых хэмічных прадуктаў. Тым ня менш было адзначана, што тэмп разьвіцьця дасьледчай працы ў рэспубліцы адстае ад тэмпу будаўніцтва ў рэспуб

¹⁾ Архіў ІБК. Справа аб рэарганізацыі ІБК у БАН. Адкосьнік ЦВК БССР ад 18-IV—1928 г.

ліцы, што залежыць ад цэлага шэрагу аб'ектыўных прычын: недастатковага ліку высокакваліфікаваных спецыялістаў, недахватаў у абсталяванні і матэрыяльных умовах працы, слабой увязкі даследчай працы як паміж навуковымі і навукова-даследчымі ўстановамі, гэтак і паміж гаспадарчымі і навуковымі ўстановамі. У сувязі з гэтым СНК дае цэлы шэраг дырэктаў для зьнішчэння гэтых недахватаў. Прызнаецца неабходным: а) паставіць на належную вышыню стацыянарна-лабараторныя установы ІБК па прыродных і гаспадарчых навуках, б) зьвярнуць асаблівую ўвагу ІБК на разьвіцьцё дысцыпліны індустрыяльнага цыклю, в) узяць перад СНК СССР пытаньне аб асыгнаваньні сродкаў на геалагічныя досьледы ў БССР з сум, якія асыгнуюцца Усесаюзнаму Геалагічнаму Камітэту, г) даручыць ІБК узмацніць склад навуковых працаўнікоў па прыкладных навуках шляхам прыцягненьня адпаведных асоб¹⁾.

Для ІБК былі асабліва важнымі §§ 10 і 12 рэзалюцыі СНК. Прыводзім іх тут цалкам. § 10. „Запрапанаваньне Наркамгандлю БССР устанавіць парадак беспасрэднага атрымання ад ІБК заявак на замежна-навуковае абсталяваньне і выдзяленьне імпартных кантынгентнаў“. Гэты пункт даваў магчымасьць ІБК мець свой асобны ліцэнзыйны фонд, ясна вызначаны на кожны бюджэтны год. Дагэтуль ліцэнзыйны фонд ІБК быў агульным з НКА, што ўносіла ў справы шмат няяснасьцяў і непаразумеў. Зьмест § 12 быў наступны: „Прымаючы пад увагу цяжкія умовы разьмяшчэньня устаноў ІБК, запрапанаваньне Менскаму Акруговому Выканаўчаму Камітэту разам з ІБК падаць на працягу месяца праэкт аб прадастаўленьні ІБК, у бягучым гаспадарчым годзе дадаткова адпаведнага памяшканьня. Разам з тым прызнаць неабходным для грунтоўнага разьвязаньня ўмоў, спрыяючых разьвіцьцю даследчай працы, пабудаваньне новых будынак для ІБК, запрапанаваньне апошняму падрыхтаваць матэрыялы і праекты, і канкрэтны даклад па гэтым пытаньні з заключэньнем Дзяржаўнай Плянавай Камісіі падаць у Савет Народных Камісараў“. Гэты пункт пастановы меў вялізнае значэньне асабліва, калі мы прымем пад увагу амаль што катастрофічнае палажэньне ІБК у сэнсе разьмяшчэньня яго устаноў.

У 1928-29 акадэмічны год ІБК увашоў як моцная навукова-даследчая ўстанова, узрошчаная Кампартыяй і Савецкай уладай. У мэтах выкарыстаньня навуковых дасягненьняў для сацыялістычнага будаўніцтва, ІБК разьвінуў шырокую працу ў вывучэньні Беларускай культуры і культур іншых нацыянальнасьцяў БССР. У ІБК згрунтаваліся лепшыя навуковыя сілы, і ён пачаў абрасаць кадрам маладых даследчыкаў. Сувязь ІБК з шырокімі працоўнымі масамі Беларусі ўзмацнілася. Наладзіліся навуковыя сувязі ІБК з навуковымі ўстановамі СССР і замежных краін. Усё гэта прывяло, як партыйную, так і беспартыйную грамадзкую дэпрэзыяцыю рэарганізацыі ІБК у Беларускую Акадэмію Навук.

У першых лічбах кастрычніка Бюро ЦК КП(б)Б, як мы ўжо вызначылі раней, аднагалосна вынясла пастанову аб сваечасовай рэарганізацыі ІБК у БАН.

13-Х 1928 году ЦВК і СНК БССР выдалі пастанову аб рэарганізацыі. Прыняўшы пад увагу наступовы ўзрост ІБК і маючы на мэце далейшае паглыбленьне навуковай працы ў мэтах сацыялістычнага будаўніцтва, а таксама маючы на мэце стварыць магчымасьць яшчэ больш інтэнсыўнага разьвіцьця навуковай дзейнасьці ў галіне беларускай культуры і даследчай працы ў БССР, яшчэ большага згурта-

¹⁾ Пратакол паседжаньня СНК БССР № 43, 16-V, 1928, 570

вання ўсіх вучоных, якія гатовы аддаць свае веды на карысць рабочых і сялян, стварыць найбольш спрыяючыя ўмовы для падрыхтоўкі новых кадраў вучоных з шэрагу рабочых і сялян, ЦВК і СНК БССР пастанаўляюць: 1) рэарганізаваць Інстытут Беларускай Культуры ў Беларускаю Акадэмію Навук. 2) Рэарганізацыю скончыць да 1 студзеня 1929 году (да юбілею дзесяцігодзя стварэння БССР). Утварыць ўрадавую камісію ў складзе т. т. Хацкевіча (старшыня), Ігнатюскага, Баліцкага, Некрашэвіча і Аршанскага, якой даручыць да 15 лістапада 1928 году падаць у СНК на зацвярджэнне сталы склад Прэзідыуму асабовы склад правядзейных членаў БАН, а таксама тыя змены ў гатунце Акадэміі, якія патрэбны і выцякаюць з гэтай пастановы¹⁾.

Савет Народных Камісараў СССР, 9-X 1928 году, прыймаючы рэзалюцыю па дакладу Беларускага ўраду, таксама адзначыў у ёй свае-часовасць рэарганізацыі Інбелкульту ў Беларускаю Акадэмію Навук і зацвердзіў пастанову СНК БССР аб рэарганізацыі ІБК у БАН і аб пабудове спецыяльнага будынку для Беларускай Акадэміі Навук. Надаючы вялікае значэнне далейшаму развіццю нацыянальнай культуры ў БССР, СНК СССР пастанаўляе: ухваліць пастанову СНК БССР аб рэарганізацыі ІБК у БАН²⁾, „ухваліць мерапрыемствы Беларускага ўраду, накіраваныя на ўзмацненне жыллёвага і комунальнага будаўніцтва БССР, у прыватнасці, пастанову СНК БССР аб пабудове ў горадзе Менску спецыяльнага будынку для Беларускай Акадэміі Навук“²⁾.

Так быў пройдзены сямігадовы шлях ад Беларускай тэрміналегічнай камісіі да Беларускай Акадэміі Навук. Беларуска Акадэмія Навук з'яўляецца дзіця Кастрычніка. Яна ёсць першая ў Саюзе ССР Акадэмія, пабудаваная з самага пачатку Компартыяй і Савецкай уладай. Гэта накладвае на яе пачэсны абавязак заўжды ісці па шляху творчасці Кампартыі і Савецкай Улады. БАН, выраішая знізу, заўжды павінна памятаць аб тым, што і ў далейшым яна будзе моцнаю толькі тады, калі яна яшчэ больш наблізуе рабоча-сялянскі актыў даследчыкаў, калі яе лабараторная і кабінетная праца будзе злучана з краязнаўчаю даследчаю працаю шырокага актыву. Узросшая ў умовах камуністычнага развіцця нацыянальнай культуры, БАН і надалей павінна памятаць, што сацыялістычнае будаўніцтва вядзецца на Беларусі рабочаю класаю і працоўнымі масамі розных нацыянальнасцяў, што ў розных нацыянальных формах на Беларусі, як і ўва ўсім Саюзе ССР, будзецца адзіная пралетарская культура, якая зніштажае нацыянальную рознь і нецярпімасць. Беларуска Акадэмія Навук будзе уважліва развіваць як беларускую культуру, так і культуры нацменшасцяў Беларусі, выкоўваючы новых працаўнікоў з розных нацыянальнасцяў на ніве пралетарскай культуры.

БАН пабудавана Кастрычнікавай рэвалюцыяй і рабочаю ўладаю. Тэорыя класовай барацьбы рабоча-сялянскіх класаў за свае вызваленне і вызваленне прыгнечаных мас з'яўляецца рэвалюцыйнай Марксова тэорыя дыялектычнага матэрыялізму. Зразумела, што БАН—дзіця Кастрычніка і рабочай дзяржавы—павінна моцна трымацца дыялектычнага матэрыялізму, як запраўднага сьветапогляду і тэорыі барацьбы і сацыялістычнага будаўніцтва. Мэтод і тэорыя дыялектычнага матэрыялізму павінны будучы заўжды ўжывацца ў Акадэміі ў галінах навук гуманітарных і дакладных.

¹⁾ Газета „Савецкая Беларусь“ 1928, 14-X. № 238 (2425), стар. 1

²⁾ „Звязла“ 1928, № 245 (3052). Пастанова СНК СССР па дакладу ўраду БССР, 20.11.28.

Інбелкульт на ўсім працягу ранейшай сваёй працы меў моцнае падтрыманьне партыі, Савецкай улады і шырокіх працоўных мас. Толькі дзякуючы гэтаму, ён ішоў па шляху разьвіцьця і росту. Цяпер, вырашыў у Беларускаю Акадэмію Навук, ён тым больш паграбуе гэтага падтрыманьня. „Стварэньне БАН азначае пераход беларускай культуры ў вышэйшую клясу. Неабходна максымальная канцэнтрацыя ўсіх сіл навакол яе, неабходна максымальная ўвага мас да яе, неабходна максымальнае судзейнічаньне ёй з боку партыі, савецкае ўлады, арганізаванай рабоча-сялянскай грамадзкасьці. Тады яна стане сапраўдным асяродкам новай культурнай эпохі. Тады яна стане буйным культурным асяродкам. Няхай живе Беларуска Акадэмія Навук“¹⁾.

---

¹⁾ В. Кнорын. Беларуска Акадэмія Навук. „Звязда“ 1928, 14-X № 238 (3045).
Стар. 1.

Сялянскія партыі ў Заходняй Беларусі¹⁾

Калі разглядаць агульнікова, дык роль сялянства ў асноўнай сваёй масе на працягу ўсяе гісторыі капіталістычнага грамадства зводзілася да хістанняў то ў бок капіталу, то да рабочае клясы, залежна ад эканамічнага яго становішча. Пры больш падрабязным разглядзе відаць, што значнае распастанне сялянства з яго рознымі эканамічнымі станамі вытварае ў асяродзішчы сялянства і розныя палітычныя напрамкі і імкненні. Кулак мае пастаянную цягу да буржуазіі, альбо яднаецца з ёю, бядняцкае сялянства ідзе за рабочаю клясою, а за сярэдняка найчасцей точыць бой паміж капіталістычным лягерам і рабочай клясай. Бо сялянства, дзякуючы сваёй лічбовай вялічын, набірае палітычную вагу асабліва ў умовах аграрных краёў, якім зьяўляецца Зах. Беларусь і тым больш упэрыяд пралетарскае рэвалюцыі. У гэты перыяд, каб заваяваць дыктатуру пролетарыяту для рабочае клясы неабходна непасрэдная дапамога шырокіх сялянскіх мас, — вось чаму перад пралетарыятам у яго барацьбе за ўладу набывае аграмаднае значэнне пытанне аб саюзыніку і адгэтуль барацьба за ўплыў на бядняцкія і сярэдняцкія масы сялянства.

У Зах. Беларусі справа стаіць добра: асноўная сялянская маса вяржа і бурна настроена супроць капіталістычнага ладу. Шэраг масавых кампаніяў, праведзеных кампартыяй, паказалі, што партыя мае вялікі ўплыў на бядняцкія і асноўную сярэдняцкую масы сялянства. А кіпучая дзейнасць Бел. Рабочае Сялянскай Грамады і яе арганізацыйны размах лішні раз пацвярдзілі, што эксплёатаваныя і прыгнечаныя масы сялянства Зах. Беларусі рашуча змагаюцца ў рабоча-сялянскім саюзе, прымыкаюць да рэвалюцыйнага лягера і цвёрда ідуць за лідэрамі кампартыі. Для буржуазіі і яе ўраду ў Польшчы з усёй вачывіднасцю стала пытанне разгрому нарастаючага рэвалюцыйнага руху, пытанне задушыць арганізатара і кіраўніка гэтага руху — кампартыю. З свайго боку беларускае мяшчанства, кулакі і згодніцкая частка з беларускае інтэлігенцыі, адчуваючы сутольнасць інтарэсаў з польскай буржуазіяй і ахвочыя пагрэць рукі каля часовай стабілізацыі капіталізму ў Польшчы, — душою і цэлам прэдаюцца капіталістычна-абшарніцкаму ўраду. Спэкулкуючы на вялікім рэвалюцыйным напоре сялянства Зах. Беларусі, гэтыя шумавіны — саматужная беларуская буржуазія вытарабуе ў польскае буржуазіі тыя ці іншыя ўступачкі і падачкі, а якія абяцаюцца вырываць рэвалюцыйныя масы сялянства з-пад уплыву кампартыі і вясці іх на шлях угоды, інакш кажучы, на шлях большага закабалення.

У выніку гэтых абাপольных інтарэсаў у часе росквіту Грамады і у процівагу Грамадзе з'яўляецца сялянская контр-рэвалюцыйная згодніцкая партыя *Беларускі Сялянскі Саюз*, заснаваная пастамі з правай часткі Беларускага Пасольскага Клубу — Ярэміям і Рагуляй. Гэтыя новыя згоднікі са старымі ашуканствамі выступаюць перад працоўнымі масамі Зах. Беларусі з выпрабаванымі спосабамі згоднікаў усяго сьвету, а менавіта яны старанням маскуюць левымі сказамі і гульняй у апазыцыю да ўраду свае аблічча агентаў буржуазіі. Зямля бяз выкупу, зямля працоўнаму сялянству скланяецца на розныя лады Сялянскім Саюзам, таксама як і Б. Х. Д. і побач з тым ён стаіць за камасацыю і лугарную гаспадарку ды падтрымоўвае кулацкую зямельную рэформу ўраду. Дапамагаючы ўраду праводзіць усю яго палітыку вызыску і уціску, памагаючы граміць нацыянальна-вызваленчы рух у Зах. Беларусі, сельсаюзынікі у сваёй галізе лічаць патрэбным пусьціць туман палітычнымі сказамі: „Найагуднейшая ўгода будзе тады, калі зготзіцца з тым, хто цябе душыць“.

Сялянскі Саюз — гэта новы гадунец польскай буржуазіі нічым ня розніцца ад Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі, тое самае прадажнае служэнне капіталу, рэакцыйны пачынак да праблемы вызвалення Зах. Беларусі, курс на стварэнне беларускае буржуазіі і буржуазнае дзяржаўнае неадзежнасці, словам Б. Х. Д. і Б. С. С. — гэта парка гнілых і тонне дробнабуржуазных партыі, якія выяўляюць інтарэсы кулацтва і Беларускага тараткога ханічэнства і якія, працуючы сярод сялянства, з'яўляюцца праводнікамі уплыву буржуазіі на беларускія сялянскія масы і далакопамі справы вызвалення гэтых мас.

Аднак, у фактыцы між Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыяй і Сялянскім Саюзам налягаецца розніца. Справа ў тым, што Беларускае каталіцкае пасельніцтва, сярод якога працуе Б. Х. Д., знаходзіцца пад значна большым уплывам клеру, чым праваслаўныя. Гэта адна з галоўнейшых прычын, чаму кампартыя не дасягнула яшчэ таго роўня уплыву, не настолькі перамагла яшчэ сваіх лезунгаў, як гэта мае месца сярод беларускіх мас праваслаўнае рэлігіі. Таму Б. Х. Д. ня так старанна распрацоўвае контр-рэвалюцыйныя лезунгі, ня так пачее на іфаісыфікацыяй лезунгаў кампартыі, яна старанна абыходзіць багачкі вяскі эканамічнага парадку, боіцца апэруючы сваім згодніцтвам у галінах рэлігійнай і нацыянальнай. Сялянскі Саюз мае больш кюпату буржуазія на яго абавязкі ўлажыла працу сярод праваслаўнага беларускага сялянства, дзе яму адразу прыйшлося пачаць бой з кампартыяй і Грамадой.

Свае палітычныя дэбюты Ярэмія і Рагуля адзначылі ў органе Сялянскага Саюзу „Сялянская Ніва“ шаленай атакай на папулярна-рэвалюцыйны лезунг у Зах. Беларусі — „саюз рабочих і сялян“. Ня глядзячы на сваю палітычную залатуюшнасць, сельсаюзыніцкім паслом туг удалося даволі мела выкарыстаць усю зброю контр-рэвалюцыйнага арсеналу Рэчывадома, што пры капіталістычным ладзе існуе некаторая разьбежнасць інтарэсаў між пралетарыятам (пакупцом) і сялянствам (прадаўцом), разьбежнасць, якая выцякае з прыватнае таварнае гаспадаркі, з прыватнае уласнасці. Гэтая разьбежнасць інтарэсаў змяняецца па меры адыходу ад буйнае кулацкае гаспадаркі да вясковае беднаты. На Зах. Беларусі прымешваецца яшчэ і нацыянальны момант, дзе горад пераважна зрусыфікаваны альбо спольнізаваны. Выходзячы з гэтых дзвярэй заложаньня, верхаводы Сельсаюзу пачалі з асаблівай сілай выпучваць інтарэсы усяго беларускага сялянства ў цэлым і натраўляць яго на рабочую клясу. „У значнай меры інтарэсы фабрычных рабочих і сялян ня толькі што між сабою розніцца, — піша ў перадавіцы „Сялянская

Ніва",—але часта і прэчаць адны адным". Адгэтуль беларускае сялянства павінна змагацца і супроць пралетарыяту, які ў Зах. Беларусі пераважна польскае нацыі. Каб даказаць селяніну аб слушнасці сваёй „тэорыі“, сельсаюзнікі грунтуюць яе на самым набалеўшым пытанні ў Зах. Беларусі—зямельным. Разглядаючы польскую кулацкую зямельную рэформу, „Сялянская Ніва“ кажа:

„Ад кавалка зямлі ў Зах. Беларусі не адмовіцца ні польскі малазямельны ці беззямельны селянін, ні польскі інтэлігент, ні польскі рабочы. Яны сядуць на зямлю і забудуць лезунгі: „мая бацькаўшчына—увесць сьвет“, „усе людзі—брацьця“, а запяюць з другой оперы: „нам жыта горба, а вам вялікая торба“. Гэтакія пань-асаднікі з польскіх рабочых і сялян, едучы ў наш край, могуць нават прывезьці з сабой чырвоныя штандарты на той выпадак, калі-б зрабілася якая завіруха, каб выйсьці з імі і замест слоў: „мне жыта горба, а табе вялікая торба“, крычаць— „табе зямля, а мне зярня“, „табе праца катаржная, а мне прадседацельства ў Іспалкоме“.

На гэтую справу мы павінны глядзець проста памужыцку: у этнаграфічнай Польшчы і зямля і служба польскаму селяніну і рабочаму, а ў нас—нашаму. Мы польскаму селяніну і рабочаму кажам: ты брат мой, а еж хлеб свой („Сялянская Ніва“ № 4).

Паглядзім на палітыку і лічбы ў Польшчы: прадстаўнікі рабочых, прамыслоўцы, гандляры, капіталістыя праз голавы сялян падалі сабе рукі і коштам сялян адны робяць сабе дабрабыт, другія,—гэта ёсць рабочыя,—на гэта глядзячы маўчаць, за што ім даюць хоць на палову, але каб быць сытымі.

Цяпер у Польшчы, дзякуючы ненармальным адносінам, шмат безработных, і ім кепска жывецца, але ім хоць трохі ўрад дапамагае, а колькі-ж сялян безработных і хто ім памагае? Аб гэтым ніхто ня ведае, ды і нікому галава аб гэтым не баліць, бо селянін не арганізаваны, ня крычыць і ніхто на яго не звярочвае увагі.

Гэта аб безработных. Цяпер скажам некалькі слоў аб тых, якія працуюць. Гэтыя ляпей жывуць у некалькі разоў, як самы найбагацейшы селянін, ня кажучы ўжо аб самым бедным.

Паглядзім мы так-жа, як жывецца селяніну ў СССР, дзе быццам мае ўладу ня толькі рабочы, але і селянін. Аказваецца, што тут гое самае: горад жыве за рахунак селяніна („Сялянская Ніва“ № 6).

Тут, як бачым, цесна пераплятаецца разгром саюзу рабочых і сялян, натраўленьне беларускіх мас на польскія і кіданьне каменяў у бок дыктатуры пралетарыяту—на СССР, наогул шчыльная увязка ударных контр-рэвалюцыйных лезунгаў. Завастраючы і раздуваючы разьбежнасьць інтарэсаў рабочых і сялян і натраўляючы адных на другіх, Сялянскі Саюз у даным выпадку, аспіраючыся на кулака, робіць галоўную стаўку на серадняка, бо разьбежнасьць інтарэсаў між пралетарыятам і вясковай беднотай настолькі нязначна, што тана ў перавазе супольнасьці іх інтарэсаў і адзінстве іх барацьбы супроць капіталістаў і абшарнікаў. Аднак, Сялянскі Саюз, дзякуючы свайму буржуазнаму нутру, праглядзеу той працэс нячуванае капіталістычнае эксплёатацыі, таго нацыянальнага, сацыяльнага і палітычнага прыгнечаньня і вызыску, якім надлягае і асноўная маса серадняцтва Зах. Беларусі, і якія далека перавышаюць гэтую нязначную разьбежнасьць інтарэсаў між серадняцкай масай Зах. Беларусі і пралетарыятам, і змушаюць гэтыя масы ісьці ў барацьбе супроць абшарніча-капіталістычнае акупацыі за пралетары-

ятam. Сельсаюз праглядзеу і ня прыняў пад увагу тую рэвалюцыйную школу, якую прашлі і праходзяць шырокія сялянскія масы пад кіраванствам компартыі.

У развіццці тэорыі супярэчнасці інтарэсаў рабочых і сялян сельсаюзнакі ўпіраюць і на арганізацыйны момант Яны даводзяць, што ад рабочых арганізацый, у Зах. Беларусі, дзе сялянства налічваецца 95 проц. (?), трэба чакаць для сялянства „чыстае згубы“; па іхнаму рабоча-сялянскіх арганізацый ня было і няма, рабочы рух шкодны вызваленню сялянству, рабочы рух вытварае такія партыі, якія вядуць справу свайго вызвалення за кошт інтарэсаў сялянства.

„Ці знайшлася хоць адна работніцкая партыя, якая ўступілася-б за сялян і дамагалася-б іх правоў. Гэтакай партыі не знайшлося наперад дзеля таго, што рабочыя кіраўнікі проста аб сялянах ня думаюць“ („Сялянская Ніва“).

Другім конікам лыцараў з Сялянскага Саюзу зьяўляецца барацьба не на жыццё, а на сьмерць з камуністычным рухам, чарненьне і пляваньне на СССР і савецкую ўладу наогул. Тут яны бадай перагналі такіх канькоў ня толькі Бел. Хр. Дэм., але нават польскае буржуазіі, бо падмацоўваюць сваю класавую нянавісьць шовіністычнаю злосьцю. У артыкуле, прысьвечаным 8-м угодкам абвяшчэння так зван. незалежнасці народнай беларускай рэспублікі, „Сялянская Ніва“ „крытыкуе“ беларускія арыентацыі на кайзера, Пілсуджана і Леніна і даводзіць, што арыентацыя на Леніна „найгоршая, бо найбольш небяспечная“. Для патмацавання сваіх вывадаў кідае самую адборную буржуазную лухту, даводзячы, што ў БССР няма ніякае незалежнасці, але ўсё ёсць залежнае ад маскоўскага цэнтру, што „на адказных становішчах у Беларусі знаходзяцца данскія казакі і польскія камуністы“, што найлепшая зямля пры мястэчках і гарадох раздаецца не сялянам, беларусам, а жыдом і т. п.

„Як-жа запраўды стаіць нацыянальная справа беларуская пад уладай бальшавікоў? Наўперад мусім адмеціць, што ўлада тамака не беларускіх, але маскоўскіх бальшавікоў, бо бальшавікоў беларускіх ёсць вельмі мала і яны не прадстаўляюць нават адноснай большасці ў радавай беларускай рэспублікі, ня кажучы ўжо аб беларускіх землях усходніх, што пад маскоўскім загадам. Вось і ўлада ў Беларусі чужая, а не беларуская“ („Сялянская Ніва“ № 44).

Усе гэтыя выняткі з антысавецкае і антыкамуністычнае кампаніі сельсаюзнакаў гавораць самі за сябе, тут, як кажуць, „тавар тварам“.

Чым яшчэ яскрава выдзяляецца Сялянскі Саюз ад Б. Х. Д.—гэта найбольшым выпучваньнем патрэбы адзінага беларускага нацыянальнага фронту. „Усе разам для свайго народу“—крычыць Сялянскі Саюз на усіх растайных дарогах. Галоўным аргументам заснавання Сялянскага Саюзу „Сялянская Ніва“ ў першых сваіх нумарох тлумачыць тым, што настаў момант, калі неабходна стаць у абарону аднасьці „беларускага народу, які па сваёй сацыяльнай будове выключна (?) сялянскі“, і што гэтую аднасьць разбівае Беларуская Рабоча-Сялянская Грамада, якая прадалася камуністам. Беларусы ў Польшчы,—кажа „Сялянская Ніва“,—знаходзяцца ў такім становішчы, у якім на партыі нам няма чаго дзяліцца“, а трэба „супольна барацца інтарэсы беларускага народу як нацыянальныя, так культурныя і сацыяльныя“. Манаполію на гэтую супольнасьць ўзяў ён, Сялянскі Саюз, з тым, каб „павесці беларускі народ на ўласную беларускую дарогу“. Стаючы гарою за адзінства беларускага нацыянальнага фронту, які павінен абараняць інтарэсы ўсяго беларускага народу, Ярэміч і Рагуля галоўным чынам паслугу-

валіся гэтым лёзунгам пры правацыраванні Грамады перад урадам. У выніку вышла так, што урад, разірамяючы стотысячную арганізацыю чальчковых працоўных і эксплёатаваных мас Зах. Беларусі, прачысчаў дарогу для Сялянскага Саюзу Ярэміча і Рагулі—партыі нязначнай жменькі беларускага народу, а менавіта кулакоў і гарадскога мяшчанства.

Правадары Сялянскага Саюзу выявілі сваю згодніцкую актыўнасць на заходня-еўропэйскай палітычнай арэне з мэтай адцягнуць масы ад рэвалюцыйнае барацьбы і СССР на буржуазны Захад і Лігу Нацыяў. Так зван. Кангрэсы Нацыянальных Меншасцяў у Жэнэве мелі паставіны і удзельнікам у іх пераліванні з пустога у парожнае пасла Ярэміча. На папярэдніх кангрэсах Ярэміч меў толькі дарадчы голас, а ў чыну сабе прадстаўніком ня меншасцы, а цэлага народу, які імкнуўся да незалежнасці. Статут-жа Кангрэсу апавяшчае, што паўнамоцнымі сябрамі яго могуць быць толькі прадстаўнікі нацыянальных меншасцяў і што Кангрэс „не разглядае тых справы, якія накіраваны на змяненне існуючых межаў данай дзяржавы“. Аднак на IV Кангрэсе ў чыну сабе прадстаўніком Ярэміч ня толькі па сутнасці, як гэта было да гэтага часу, але і фармальна адмовіўся ад усялякіх незалежніцкіх імкненняў і падпарадкаваўся статусу Кангрэсу.

У выніку стаўка польскае буржуазіі на Сельсаюз лопнула. Не абмінуліся і ашукаліся як панскія апякуны, так і іх агенты і прыслужкі—сельсаюзніцкія паслы. Ня гледзячы на захад у ўрад і патугі Сялянскага Саюзу, яго уплыў ня толькі не пашыраўся, а стаў зусім нізкім. Прычынілася гэтаму дэмакуючая работа кампартыі, высокі рэвалюцыйны настрой шырокіх працоўных мас Зах. Беларусі і ўспрымальнасць сам Сялянскі Саюз. Натраўліванне на пралетарыят, галоўным чынам на польскі пралетарыят, адказ ад незалежніцкае фракцыі—добавя атака на кампартыю, БССР і Грамаду, якую вёў і вядзе Сялянскі Саюз перад шырокімі масамі Зах. Беларусі, выразна рэвалюцыйная, прычынілася да дэмакавання контр-рэвалюцыйнае сутнасці Сялянскага Саюза. Заклучэнне-ж блёку ў Вільні з расійскімі партызанамі ў часе выбараў у гарадзкі самаўрад даканала і аканчальна раскрытывала Сялянскі Саюз у вачох шырокіх беларускіх мас. Сялянскі Саюз увесь час падсякаў той сук, на якім сядзеў—ён пераўраў быць правадніком уплываў буржуазіі на беларускія сялянскія масы. Дасужыя паслугачы—Ярэміч і Рагуля, перастараліся перад сабою апякуном, польскім капіталам, а іх слаба замаскаваная згодніцкая пастава і контр-рэвалюцыйная запальчывасць хутка вылезла, як з-пад шышка. Урад мусіў шукаць новых згоднікаў, менш скампраметаных, больш хітрых і дапасаваных да новых абставін і палажэння. Друга шукаць ня трэба было. На дрэве палітычнага жыцця Зах. Беларусі вырас новы дзікі нараст—Янка Станкевіч са сваёю Беларускаю Сялянскаю Партыяй.

*

Беларуская Сялянская партыя Янкі Станкевіча з'яўляецца тэй самаю згодніцкаю ягадкаю з фашыстоўскага поля, як Б. Х. Д. і Сельсаюз, тым самым агентам фашыстаўскае дыктатуры. Пасьля аканчальнага кампраметацыі і дэмакавання Сялянскага Саюзу ў вачох шырокіх мас ўрад зрабіў інсцэніроўку расколу ў Беларускам Сялянскім Саюзе. Адзін з асновапаложнікаў і старэйшых удзельнікаў прадажнае здрадніцкае работы гэтае партыі—Янка Станкевіч улетку 1927 году пачаў выдаваць газету „Народ“, дзе аб'явіў Ярэміча і Рагулю выкінутымі з партыі за адсутнасць „беларускай ідэалогіі“, назваўшы сябе

прававерным Сельсаюзнікамі, шчырым беларусам і адзіным абаронцам „беларускага народу“. Гэты-ж Я. Станкевіч з благаслаўлення фашызму заснаваў новую арганізацыю „Беларуская Сялянская Партыя“.

Паміж дзвюма канкурэнтамі за урадовыя падачкі завязалася слоўная перастрэлка. Але іх маханьне кардоннымі мячамі, іх спрэчкі асабістага характару і штучныя разыходжаньні, выцякаючыя не з сацыяльнага грунту, ня з клясавых супярэчных інтарэсаў, выяўляюць памысны падзел роляў пад рэжысёрскую каманду фашызму. Гэтай выбражальнай барацьбою для выдавоку карыстаюцца многія буржуазныя і дробнабуржуазныя партыі іншых краёў для ачмучваньня масаў і адводу іх ад сапраўднае рэвалюцыйнае барацьбы.

Янка Станкевіч у гэтай „барацьбе“ імкнецца нажыць сабе палітычны капітал, ён выступае абаронцам Грамады і засудзіў Ярэміча і Рагулю за іх правакатарства ў адносінах Грамады. Такі манэўр пагрэбен Янку Станкевічу дзеля таго, каб прыблізіцца як-небудзь са згодніцкімі путамі да разьёшаньня грамадаўскіх мас, правадыры і актыўнае якое былі ўжо засуджаны на доўгія гады катаргі. Фашыстоўскі ўрад пабачыў, што разгром Грамады ня толькі не прачысьціў дарогі для беларускіх згоднікаў, асабліва для Сельсаюзу, але яшчэ больш узбударажыў і варожа настроіў масы да ўраду і яго агэнтаў—беларускіх згоднікаў. Вось Янка Станкевіч, каб ачысьціць, ачырвоніць сябе перад масамі, каб падтадыцца пад настрой гэтых мас, пачаў бэсьціць палітычных банкротаў з Сельсаюзу.

„Ярэміч і К-о наважыліся ачарніць як толькі магі грамадаўскіх і прыхільных да Грамады дзеячоў. „Мы павінны зьбіць галовы (кіраўніцтва Грамады—А. С.), дык масы пойдучь да нас“ сталася любою фразою Ярэміча. Гэтае зьбіваньне галоў пачалося ў пачатку сьнежня 1926 г. ад выдумліваньня і выліваньня на іх памыяў, хоць самы кіраўнікі (Сельсаюзу—А. С.) ведалі, што ў іхняй (кіраўнікоў) лаянцы няма праўды“ („Народ“).

Аднак, уступаючыся за Грамаду, Янка Станкевіч адначасна і крытыкуе яе, стараючыся гэтай крытыкай угробиць усю палітычную спадчыну Грамады. Ён даводзіць, што

„З гледзішча агульна-нацыянальнага,—я толькі пры такім гледзішчы можна дапаць усестаронняга адраджэньня беларускага народу,—асобныя палітычныя партыі і наагул арганізацыі існуюць дзеля добра ўсяго народу“ (газэта „Народ“).

А вось Грамада бараніла інтарэсы толькі працоўных—рабочых і сялян, горш яшчэ—працоўных усяго сьвету. А хіба-ж можам мы, беларусы, кажа Янка Станкевіч, памагчы ўсяму сьвету, калі ў нас сіл не хапае перамагчы сваёй злыбяды.

„Узьнікла Грамада, як арганізацыя беларуска-нацыянальная. У ёй апынуліся за малым выняткам усе старыя беларускія дзеячы, якія патрапілі пры новым сацыяльным кірунку ўтрымаць старыя і вечна жывыя беларускія нацыянальныя лёзунгі. Старыя і вядомыя дзеячы прыдалі Грамадзе аўтарытэтнасьць у масах народных, а беларускі нацыяналізм даў ёй жывучасьць і імпульс“ (газэта „Народ“).

Але дзеячы Грамады інтарэсы „чужыя“ паставілі вышэй інтарэсаў „свайго народу“, яны выкарысталі капітал беларускага нацыяналізму дзеля сваіх інтэрнацыянальных мэтаў, і гэта іх пагубіла (а не фашыстоўскі рэжым!), бо нельга спэкуляваць нацыянальным пачуцьцём масаў, нельга пад беларускай формай праводзіць інтэрнацыянальны зьмест і, такім чынам, адводзіць беларускі народ ад яго змаганьня за нацыянальнае вызваленьне, якое ўмяшчае ў сабе задаваленьне ўсіх

патрэб і здзейсненне ўсіх мэт. Грамада ў сваёй нацыянальнай частцы была здаровая і патрэбная, і ён, Янка Станкевіч,—яе наступнік і спадарнік. Але Грамада ў сваёй інтэрнацыянальнай частцы (разумеі камуністычнай) губельна для беларускага народу, і Янка Станкевіч аб'яўляе ей вайну.

Таксама хітра і замаскавана падыходзіць Янка Станкевіч і да лезунгу саюзу рабочых і сялян, стараючыся яго датарнаваць да настрояў масаў Зах. Беларусі.

„Собскасць (уласнасць), асобны матэрыял працы, асобная псыхіка, асобныя інтарэсы, вынікаючыя з розніцы вырабу, дзеляць сялянства ад рабочых і прынукаюць яго асобна арганізавацца. Але працоўнасць іх луча і будзе лучыць датуль, пакуль будуць над імі фактычна панаваць панове (над сялянамі) і буржуазія (над рабочымі). Дзеля таго сяляне і рабочыя часта будуць прымушаны блекавацца і сабою проці сваіх няпрямых дэляў“ (газэта „Народ“).

Далей ідзе глумачэнне, што блекаванне паміж рабочымі і сялянамі павінна ісці толькі па нацыянальнай лініі. У беларускіх сялян і рабочых адны інтарэсы, і супярэчныя з інтарэсамі іншых нацыянальнасцяў, асабліва польскай, а таму няхай жыве саюз *беларускіх* рабочых і сялян пад кіраўніцтвам беларускае інтэлігенцыі. Блек-жа гэты і яго барацьба, паводле Я. Станкевіча, патрэбны дзеля таго, што

„Немагчыма прадставіць сабе, штосьці цяжэйшае, як нашае беларускае жыццё пад Польшчай. Проти нас скіравана ўся польская палітыка, „крэсавая“, адміністрацыя хадзеца з намі, проці нас польскі сойм. Але гэта яшчэ ня усе: проці нас усе польскія партыі, усе польскія арганізацыі, наагул усе польскае грамадзянства“ (газэта „Народ“).

Адгэтуль Я. Станкевіч робіць вывад, што і беларускі народ, бяз розніцы сацыяльных пластоў, павінен ісці адным нацыянальным фронтам проці усяго польскага народу. А у другім месцы Я. Станкевіч накіроўвае свае нацыяналістычныя стрэлы і проці „маскоўскага“ Усходу

„У Радавай Беларусі беларусам ня шмат ляпей жывецца, як у Беларусі, што пад Польшчай. Але ня шмат ляпей—ня знача яшчэ, што жывецца тамака добра. Ня шмат ляпей гэта знача, што толькі меней блага, як у нас, у Зах. Беларусі. Жылося-б хіба тамака нішто, каб Радавая Беларусь была асобным беларускім гаспадарствам. Але хоць Радавая Беларусь лічыцца Беларускай Рэспублікай, аднак залежа ад Масквы і ўся пад загадам маскоўскім“ (газэта „Народ“).

Як бачым, тут той самы шпрыц атруты супроць нацыянальна-вызваленчага руху на Зах. Беларусі, супроць кампартыі і савецкае ўлады, што і у Сялянскім Саюзе, толькі старанна закручаны ў вату. Тая-ж самая контр-рэвалюцыя, значна замаскаваная нацыяналістычнымі разважаннямі і левай фразэолегіяй, тыя самыя шарлятанскія рэцэпты, а ня клясавая няшчадная барацьба.

Апрача падрэмантаванага адзінага нацыянальнага беларускага фронту і сурагатаў рэвалюцыйных лезунгаў, Янка Станкевіч, каб уцягнуць масы у сваю згодніцкую мышаловку, ужывае яшчэ новы мэтад падыходу да масаў, новы спосаб ашуквання масаў. Пад лезунгамі „палепшыць матэрыяльнае палажэнне беларускага народу“, „гаспадарчай адбудовы Зах. Беларусі“. Беларуская Сялянская Партыя імкнецца па лініі гаспадарчай і культурна-просветнай узмоцніць беларускага кулака і гарадзкое мяшчанства, каб гэтым стварыць рэкламу

аб ліберальных адносінах ураду ў беларускай нацыянальнай палітыцы каб пасеяць стабілізацыйныя ілюзіі сярод шырокіх мас аб маічы-масьці палепшання іх становішча пры фашыстоўскай дыктатуры. Пры дапамозе ураду Беларуска-Сялянская Партыя пад маскай апалітычнасці ў апошнія часы робіць значны націск на арганізаваньне каапэратываў хатняга промыслу, крэдытовае, земляробска-гандлевае і льяняное каапэрацыі, арганізуе каапэратывныя курсы і школы рознага назначэння, прымае ўдзел у гаспадарча-прамысловай выстаўцы ў Вільні, засноўвае беларускія прыватныя школы, кнігарні, арганізуе лекцыі па вёсках, мае кінематограф-перасоўку і т. д. Дзеля кіравання і арганізавання работы па эканамічна-гаспадарчай лініі Я. Станкевіч засноўвае асобную арганізацыю „Беларускі Гаспадарчы Звяз“, які выдае сваю газету „Беларускі гаспадар“. Апіраючыся на работу Беларускага Гаспадарчага Звязу, Я. Станкевічу ўдалося заснаваць у некаторых мясцох Віленшчыны свае апорныя пункты—аддзелы Б. Г. З., у якіх верхаводзяць кулакі. Аб маічымасьці захапіць больш шырокія кругі працоўных мас пад свай уплыў цяжка казаць, каб гэта ўдалося Я. Станкевічу, бо яго Звяз па сутнасці зьяўляецца тым самым кулацкім „Кулкам ральнічым“, аб якіх была гутарка вышэй, толькі ахварабаны ў беларускі нацыяналізм. Звяз таксама абслугоўвае толькі кулакоў і заможную верхавіну сярэднякоў і зьяўляецца каналам пранікання фашызму ў вясковую гушчу. Гэтая арганізацыя сваёю дзейнасцю хутка дэмаскуюе сваю фашыстоўскую сутнасць і адпіхаюць ад сябе вясковую беднату.

Дзякуючы таму, што Беларуска-Сялянская Партыя у сваіх эканамічных і культурных арганізацыях дае прылажэнне сіл згаладаваўшай беларускай інтэлігенцыі і сваё згодніцтва моцна здабрае і маскуе беларускім нацыяналізмам, беларуская інтэлігенцыя, якая ў свой час ішла за нацыянальна-вызваленчым рухам, упадаючай сваёй большасцю групуюцца цяпер катэ Беларускае Сялянскае Партыі. Ёсць і аб'ектыўныя прычыны, што паслужылі прыбліжэнню беларускае інтэлігенцыі да фашыстоўскага лягера. Часовая стабілізацыя капіталізму ў Польшчы, усіленне кулацтва і жорсткі белы тэрор выклікалі хістанні ў асяродзішчы інтэлігенцыі і значны яе адыход ад нацыянальна-вызваленчае барацьбы.

Дробна-буржуазная беларуская інтэлігенцыя, прасякнутая утапічнымі дробна-мяшчанскімі ілюзіямі, доўгі час трымалася арыентацыі на буржуазны Захад (каізер, літоўская тарыба, Пітсудзкі). Аднак пасля банкруцтва усіх гэтых арыентацый і пад напорам рэвалюцыйна-настроеных масаў, а так-жа пад ударамі экстрэмінацыйнае дзіка-паленізатарскае палітыкі эндэцкіх урадаў у Польшчы, побач з бурным эканамічным і культурным ростам БССР, разьвейваюцца у значнай частцы інтэлігенцыі і іх дробна-буржуазныя ілюзіі—яна якісь час пляцецца папутчыцай у хвасце рэвалюцыйнага руху. Цяпер жа ў выніку усяе палітыкі фашыстоўскага ўраду побач з дыфэрэнцыяцыяй у весны Зах. Беларусі наглядаецца дыфэрэнцыяцыя і сярод беларускае інтэлігенцыі. Адна частка, найчасней звязаная з працоўнымі гушчамі, усьвядоміла сабе сацыяльна-клясавую сутнасць нацыянальна-вызваленчага руху Зах. Беларусі і, пераварышыся у рэвалюцыйным катле, неадступна ідзе ў рэвалюцыйным лягерах пад сцягам кампартыі. Другая непамерна большая частка інтэлігенцыі за крохі фашыстоўскага стала прадалася фашызму і імкнецца прывіць нацыянальна-вызваленчаму руху на Зах. Беларусі сваю буржуазную нацыяналістычную ідэалогію і падпарадкаваць сацыяльна-клясавыя момэнты гэтага руху сваім нацыяналістычным ідэалам. Свой адыход ад вызваленчае барацьбы яны

запінаюць лезунгам адзінага нацыянальнага беларускага фронту, які цяпер пры фашызме з асаблівай сілаю яны высоўваюць. У абставінах павялічанае эксплеатацыі, нацыянальнага ўціску, што выклікае загасгрэнне клясаве барацьбы і падывае рэвалюцыйную хвалю, тезуш адзінага нацыянальнага фронту, які павінен па-іхняму аб'яднаць усе сілы беларускага народу, мае нібы службы выходам для працоўных мас з іх цяжкага становішча, а па сутнасці-ж накіраваны супроць саюзу рабочых і сялян, дыктатуры пралетарыяту і рэвалюцыі.

Аб'яднаньне такіх рэнэгатаў, як Астроўскі, Чатырка і іншых быўшых грамадаўцаў з Я. Станкевічам на нейкі час можа ўзмацніць палітычныя пазыцыі Беларускае Сялянскае Партыі, пакуль працоўныя масы не ўсвядомяць сабе іх здрадніцкую ролю і не здэмаскуюць фашыстоўскія махінацыі ў гэтай справе.

Апрача разгледжаных сялянскіх партый на Зах. Беларусі існуюць ішэці, лепш кажучы, мадзюць — Беларускае Народнае Дэмакратычнае Партыя Хмястоўскага і група былых паўлюкевічаўцаў, якія яднаюцца каля газеты „Грамадзянін“. Абедзьве гэтыя арганізацыі таксама пратэндуюць на пашырэнне свайго уплыву сярод сялянскіх мас Зах. Беларусі. Але яны настолькі выразна фашыстоўскія, поленафільскія і з дэфэнзыўным душком, што ня маюць і ня могуць мець ніякага уплыву сярод мас і зводзяць сваю работу па арганізацыі дывэрсійных банд для нападу на тэрыторыю БССР альбо ладзяць тэрарыстычныя акты на прадстаўнікоў савецкага ўраду у Польшчы (Войкаў, Ульянаў, Лізароў).

Выходзячы з заложаньня сьпешнае падрыхтоўкі вайны супроць СССР, фашыстоўскі ўрад, даючы дапамогу і творачы новыя беларускія згодніцкія арганізацыі, імкнецца пры іх дапамозе разьбіць рэвалюцыйны рух на Зах. Беларусі, як на пляндарме у будучай вайне. Апрача таго, ўрад, побач з гарачкавым узбраеньнем, выкарыстоўвае і розныя згодніцкія беларускія групоўкі для правядзеньня сваіх мацалаў у БССР, каб на выпадак вайны мець там сваю апору сярод кулацка-нэпманскіх пластоў і нацыяналістычна настроенае інтэлігенцыі. Адгэтуль грэба думаць, што фашыстоўская дыктатура пойдзе на больш значныя паддачкі у культурнай, адміністрацыйнай і гаспадарчай галінах для беларускіх згодніцкіх партый, адначасна ўзмацоўваючы белы тэрор у адносінах нацыянальна-вызваленчага руху. Зусім ня выключана, што ўрад, ўзмацоўваючы беларускіх згоднікаў і іх базу — беларускае кулацтва, пойдзе на стварэнне беларускіх фашыстоўскіх напуюваенных арганізацый (што ўжо рэалізуецца сярод зможных яўрэйскіх пластоў Зах. Беларусі). Для грамленьня „беларускімі“ рукамі беларускага нацыянальна-вызваленчага руху і для нападу на БССР — магчыма паутарэнне стварэння новае беларускае вайсковае камісіі, якая працавала пры Пілсудзкім у часе акупацыі Савецкае Беларусі. Апрача беларускіх згоднікаў, ўрад робіць спробы пры польскім фашызме стварыць беларускі сэктар. Паслы з Беспартыйнага Блеку, прайшоўшыя ў сойм на Зах. Беларусі, выяўляюць значнае ажыўленьне па весках Зах. Беларусі, ладзяць мітынгі, прыймаюць скаргі і выносяць рэзалюцыі з шумнымі дамаганьнямі ў галіне беларускага школьніцтва і нацыянальнага пытання, а таксама засноўваюць так званыя беспартыйныя сялянскія камітэты па весках, як прадстаўнікоў і хадатаяў перад ўрадам ад імя вёскі.

Дык ці зможа фашыстоўская дыктатура пры дапамозе беларускага кулацтва і яго згодніцкія партыі і праз усю сваю палітыку разьбіць рэвалюцыйны рух на Зах. Беларусі, ці зможа адарваць сярэдняка ад баявога саюзу рабочых і сялян, ці зможа ўцягнуць асноўную масу сялянства ў арбіту свайго ўплыву?

Бязумоўна, што фашыстоўскай дыктатуры гэта ня ўдасца. Урад ня можа пайсьці на такія ўступкі і падачкі, каб палепшыць быт і палажэньне дашчэнтну зруйнаваных шырокіх сялянскіх мас Зах. Беларусі. Больш за тое, тыя стабілізацыйныя ілюзіі, якія ўзьніклі ў некаторых пластох сялянства ў зьвязку з цяперашняй гаспадарчай палітыкаю ўраду, ня маюць грунту на пашырэньне, а ў бядняцкіх і ў значнай меры асноўных мас сярэдняцтва—ідуць на выжываньне. Пры гэтым праслойка беларускае верхавіны і дробнае буржуазіі вельмі нязначная і эканамічна слабая, і яна ня зможа рабіць значнага націску на шырокія масы, адгэтуль і ўрад, прыроўнена да яе магчымасьці і заслуг, будзе даваць і сваю падмогу. Ды галоўнае аружжа беларускіх згоднікаў—нацыяналізм і іх спэкуляцыя на нацыянальным прыгнечаньні ня можа мець ужо таго посьпеху, бо ў нацыянальна-вызваленчым руху працоўных мас Зах. Беларусі ўсе больш выпучваюцца сацыяльна-клясавыя моманты, усе больш выразна ён пераходзіць на рэйкі пралетарскае рэвалюцыі.

Праўда, дыспрапорцыя ў сацыяльным складзе нацыянальна-вызваленчага руху Зах. Беларусі, дзе нязначная пралетарская праслойка нікне ў моры сялянскае масы, а на фоне палітыкі падачак, подкупу, абяцанак, разлажэньня і тэрору з боку фашыстоўскага ўраду,—ўсе гэта стварае некаторую небясьпечку для разьвіцьця рэвалюцыйнае барацьбы. Але ва ўмовах Зах. Беларусі гэтая дыспрапорцыя ня страшна, бо пралетарыят праз сваю кампартыю даўно забясьпечыў сабе кіраўніцтва ў нацыянальна-вызваленчым руху і няўхільна вядзе шырокія масы Зах. Беларусі да рэвалюцыі.

Апрача таго, рэвалюцыйная школа 1905 і 1917 г. г., якую прайшло сялянства Зах. Беларусі, і колькігодняя слаўная барацьба пад кіраўніцтвам кампартыі супроць капіталістычна-абшарнічае акупацыі далі асноўнай сялянскай масе высокую клясавую сьвядомасьць, актыўнасьць у барацьбе і рэвалюцыйны гарт. Доўгі досьлед дэмакраватызацыі на калейдаскопе розных згодніцкіх і дэфэнзыўных групавік падкавалі гэтыя масы ў шпаркім распазнаваньні і сваечасовым адпору усім ваўком у авечай скуры, усіх фашыстоўскіх агентаў і паслугачоў буржуазіі.

І-ы зьезд КПЗБ, які адбыўся ў гэтым годзе, так акрэсьлівае далейшы ход разьвіцьця рэвалюцыйнае барацьбы на Зах. Беларусі: „Капіталістычна-абшарнічка-кулацкая стабілізацыя нараджае і завастрае клясавыя супярэчнасьці, а палітыка фашыстоўскага ўраду ўзмацняе рост канфліктаў паміж асноўнай сялянскай масай і блёкам абшарнікаў, асаднікаў ды кулакоў па лініі сацыяльных і нацыянальных узаемаадносін. Рост гэтых канфліктаў няўхільна прыводзіць да ўсё большага завастрэньня клясавай барацьбы рабочых і сялян, вастанаўлівае ўсё больш шырокія масы працоўных проціў фашыстоўскай дыктатуры пад лёзунгамі барацьбы за рабоча-сялянскі ўрад, за дыктатуру пралетарыята.

(Канец).

М. Карклін

Грунтоўныя карані сацыялістычнага будаўніцтва

„За бязумоўнае захаваньне сучаснага тэмпу
разьвіцьця індустрыялізацыі!“

За масавае каапэраваньне і сацыялістычнае пе-
ратварэньне вёскі!

За саюз рабочых і вясковае беднаты з сярэднім
сялянствам, на аснове забесьпячэньня кіруючае
ролі рабочае клясы!

Супроць хістаньняў і віханьняў у палітыцы, за
цвёрдае Ленінскае кіраўніцтва!“

(З адозвы ЦК УсеКП(б) да ўсіх членаў Маскоў-
скае арганізацыі УсеКП(б) ад 18 кастрычніка
1928 г.)

Усякае будаўніцтва, асабліва капітальнае, павінна абавязкова мець
моцны і грунт, і чым мацней будуць закладзены гэтыя грунтоўныя асновы,
тым мацней будзе трымацца і сама будоўля гэтую аксыёму мы абавязаны
асабліва ясна ўявіць сабе цяпер, калі мы ўзмоцненым тэмпам
закладаем першыя грунтоўныя карані нашага сацыялістычнага будаўніцтва.

Тут не павінна быць дапушчана ніякае цечы ці апоўзкаў унутры
ці паміж частак, з якіх складаецца галоўнейшы матар’ял як грунту,
так і самае будоўлі,—усе павінна быць правэрана марксыцкім лані-
скім, лябараторным і масавым парадкам.

Жывучы і будуучы ў пэрыяд пераходу ад капіталістычных форм
вядзеньня гаспадаркі да сацыялістычных, працуючы у такіх умовах, мы
павінны ўлічыць вялізарную колькасьць рэштак мінулага, якія няўлі-
чаны і не ацэнены яшчэ цяпер, і ўстанавіць на колькі яны, пры пэў-
ных умовах, могуць быць шкоднымі тормазамі пры ўстанаўленьні
тэмпаў росту, як і мэтадаў ухіленьня цяжкасьцяў.

Канечне, пры такіх умовах работы, калі ў нааўнасьці маюцца
надзвычайна цяжкія гістарычныя дыспрапорцыі ў краіне (усе яшчэ
не гаспадарка разгорнутае прамысловасьці пры пераважаньні сельскае
гаспадаркі і г. д.), не магло не атрымацца таго, што мы цяпер нагля-
даем, калі ў некаторых, што знаходзяцца пад дробна-буржуазным
уплывам, узнікаюць апартуністычныя мэледыі, якія скланяюцца па
розных склонах. Тут і размова аб тэмпе індустрыялізацыі краіны, тут
і паслабленьне націску на прыватныя элемэнтны вескі і гораду, іншымі
словамі, наогул, жаданьне так ці інакш абмежаваць пачаткі тэмпаў
сацыялістычнага будаўніцтва.

Ці можа на гэта пайсьці партыя? На гэтыя тэндэнцыі ўжо дадзены
адзінадушны адказ, што не, ня можа. Гэтыя правы апартуністычны
вечер ня менш небясьпечны, чым усялякія ўльтра-левыя ўхілы і віханьні

разьбітае, выведзенае на сьвет і забанкрутаванае апазіцыі, бо усялякі перагляд лініі нашых партыйных рашэньняў, г.зн., — быць проста па каранёх сацыялістычнага будаўніцтва.

Саюз рабочых з пераважнаю большасьцю сялянства праводзіцца ўжо ў працягу адзінаццаці-гадовага існаваньня дыктатуры пралетарыату. Усялякіе памягчэньне не пралетарскага рэжыму ў краіне — гэта выпусьціць з рук кіруючую ролю ці, па крайняй меры, паслабіць яе. Возьмем хоць-бы легашнюю восеньскую загатоўчую кампанію, яна самым яскравым чынам паказала нам, як неабходна ў пэўных умовах клясавое барацьбы ня толькі захаваць непарушную ленинскую лінію ў адносінах захаваньня дыктатуры рабочае клясы, але і ўзмацніць яе дзеяньне для таго, каб ня даць магчымасьці паслабіць саюз рабочае клясы з сялянствам.

Тлумачыць выступленьне ў летаўняю восень вясковых кулякоў, якія зблекаваліся з гарадзкімі спэкулянтамі, можна ня інакш, як імкненьнем пашкодзіць саюзу рабочых і сялян, а галоўным чынам — імкненьнем выбіць сэрэдніка з пад нашага ўплыву. І мы бачым, што там, дзе пільнасьць дыктатуры рабочае клясы некалькі паслабавала ці не была забясьпечана, там, хоць на кароткі час, адпаведныя хістаньні мелі мейсца сярод верхавіннае часткі сэрэдніка ў бок да кулака. Кулак імкнуўся зрабіць правадыром, ён арганізоўваў зрыў хлеба-загатоўак і сыравіны для прамысловасьці, адным словам, хацеў сарваць ня толькі пляны нашай сацыялістычнага будаўніцтва, але і актыўна шкодзіў саюзу рабочых і сялян.

Захалды, якія былі сваечасова ўжыты партыяй, былі накіраваны не на паслабленьне дыктатуры рабочае клясы, а наадварот, на ўзмацненьне яе.

Партыя здолела самым кароткім шляхам усё гэта зьліквідаваць і зноў забясьпечыць нармальнае становішча саюзу рабочых і сялян. Аб гэтым бясспрэчна гаворыць той факт, што ў гэтым годзе вызначаны хлеба-загатоўчы плян нармальна выконвацца без ужываньня надзвычайных адміністрацыйных мер, якія ня выходзяць па-за межы забясьпечэньня сапраўднага саюзу рабочых з пераважнаю большасьцю сялян (канечна, пры гэтым ні на хвіліну не паслабляючы палітыка асьветнае работы паміж сялянства, а ўзмацняючы арганізацыю, самую тэхніку загатоўак захоўваючы ўва ўсім клясавы падыход).

І так, усялякія, самыя нікчэмныя хістаньні і сумненьні павінны адпасьці-ж як антыпартыйнае мышленьне, якое дыямэтральна-процілегла разыходзіцца з лініяй ленинізму. Дыктатура пралетарыату павінна быць захавана непарушаю, — бо толькі тады яна здольна будзе ахоўваць і кастрычнікавыя заваёвы, і наш плян сацыялістычнага будаўніцтва.

Аб тэме індустрыялізацыі краіны і, наогул, аб нашым капітальным будаўніцтве таксама можна было спаткаць сумненьні. І тут міжволі даводзіцца задаць пытаньне: няўжо такія ўжо вялікія дасягненьні мы маем у справе стварэньня прылад вытворчасці, каб можна было хоць на некалькі паслабіць гэтую работу? Калі-б гэта было так, дык няўжо трэба было-б усе яшчэ прывозіць машыны з-за мяжы, выкідаючы такім чынам золата з СССР у кішэні буржуазіі? Калі ўжо так добра абстаіць справа з індустрыялізацыяй краіны, каб яе ўжо можна было паслабіць, — адкуль тады ў нас у краіне маецца ўсё яшчэ досыць гостры недахоп у прамысловых таварах?

Можна было-б яшчэ пашырыць пералік такіх пытаньняў, на якія можна даць адказ адным словам, што, калі індустрыялізацыя прамысловасьці ішла-б хутчэй, чым гэтага патрабуе народная гаспадарка, дык

павінна была-б быць зусім іншая қарціна, чым тая, якую мы цяпер маем, г. зн. мацнейшы недахоп у мэталю і, дзякуючы гэтаму, недахоп у колькасці неабходных пры тад вытворчасці, якія рыхтуюцца з таго-ж мэталю, і, канечне, адсюль і вынікі, г. зн. незабяспечанасць у належным памеры фондаў прамысловых тавараў для таваразвароту паміж горадамі і вёскай.

Калі ў леташнюю восень нам давялося зламаць у вёсцы кулацкае супраціўленне нечарговымі, надзвычайнымі задачамі, дык сёлета гэтага ня робіцца і не патрабуецца. Мы цяпер дасягаем жаданых вынікаў іншымі шляхамі.

Наша палітыка аб узмоцненым забеспячэнні вескі прамысловымі таварамі з'яўляецца цяпер адным з галоўнейшых і рашаючых стымуляў на частцы атрымання хлеба і сыравіны для гарадоў і прамысловасці. Але стварэнне прамфонду матчыма ня толькі тым, каб сваечасова запатрабаванне сыравіны для прамысловасці, гэтага мала. Трэба, каб былі і самі машыны, якія-б пераапрацавалі гэтую сыравіну і далі цоўбрай якасці і танныя прамысловыя тавары, а, г. зн., кажучы іначай, трэба мець у здавальняючым памеры прылады вытворчасці для прамысловасці, якая ўсе разгортваецца. Пры гэтым ня трэба выпускаць з погляду і тых абставін, што наша краіна ўсё яшчэ з'яўляецца краінай пераважна сельскае гаспадаркі і, для таго, каб кіруючая роля пралетарыяту, як гэгэмену ва ўсіх пытаннях і палітыкі, і культуры, і эканомікі была-б забяспечана як мага лепш,—на гэта патрэбна заўсёдышняе ўзмацненне росту таго самага пралетарыяту, і колькасна і якасна, а гэта магчыма ня інакш, як пры наліччы росту прамысловага будаўніцтва і, наогул, індустрыялізацыі краіны.

Такім чынам, адкідаючы нават у бок такія галоўнейшыя фактары, як немагчымасць пры слабым тэмпе індустрыялізацыі краіны ў бліжэйшыя часы вызваліцца з-пад некаторае залежнасці ад капіталістычных краін, мы ясна ўбачым, што ўсялякае, хоць-бы і нязначнае, паслабленне тэмпу росту індустрыялізацыі краіны прыносіць не карысць сацыялістычнаму будаўніцтву, а наогул б'е па ім, паслабляючы галоўнейшыя карані яго фундаменту, г. зн. росту пралетарскага асяродку у краіне, як і саюзу рабочых з сялянствам.

Працэсы аграмаджання асабліва падпадалі пад усялякія стрэлы сумненняў, шуканняў магчымасцяў, а таксама некалькі сыціснучь рост савгасаў і калгасаў, кажучы, што лепш пусціць сродкі на агульны ўздым сельскае гаспадаркі, каб гэтым некалькі паслабіць той правільны клясавы пошод, які вызначаны 15 з'ездам УсеКП(б) на пытанні аб рабоце на вёсцы і наогул аб лініі па каапераванню і калектывізацыі сялянскіх гаспадарак і ў першую чаргу вясковае беднату.

Тут таксама даводзіцца звярнуцца да нашага вопыту леташніх заготовак і наогул да работы на вёсцы. Няўжо мы не аказаліся надзвычайна слабымі на рынку заготовак хлеба і сыравіны? Наш аграмаджаны сектар сельскае гаспадаркі зусім ня моі паказаць свае сілы і ўплываць на кулацкую стыхію. Пры ўзмоцненым-жа якасным і колькасным развіццём, аграмаджаны сектар здолеў-бы ў значным памеры ўплываць на рынковыя адносіны пры крайняй неабходнасці забеспячэння прамысловасці і гарадоў сыравінай і сел. гасп. прадуктамі ў поўным памеры.

Ён, г. зн. аграмаджаны сектар, дзякуючы слабасці як у мінулай кампаніі, так і ў гэтым годзе, амаль нічога ня мог зрабіць у гэтым пытанні. Ён ня здолеў ня толькі ўплываць на цэны і на якасць, але нават і на тэмп самое хадзі заготовак. І, калі-б у гэтым годзе дзяр-

жаўным рэгуляваньнем ня былі-б свачасова ужыты меры па мабілізацыі і перакідцы ў самыя патрэбныя раёны загатоўкі прамысловых фондаў, як і не пайшлі-б на тое, каб некалькі затрымаць у першым квартале забеспячэньне прамтаварамі гораду невядома ці мелі-б мы тыя посьпехі ў хлебазагатоўках. аб якіх ужо смела паведамляе наш пэрыядычны друк. Канечне, усяго гэтага можна было дасягнуць толькі пры тых абставінах, што цяпер веска праяўляе мацнейшы попыт на прамтавары. Але ўявім сабе, што ўсё гэта (г. зн. узмоцнены попыт на прамтавары) ня мела-б мейсца,—тады, можна зараней сказаць, як надзвычайна цяжка было-б рэгуляваць інтарэсы больш за 25 мільёнаў сялянскіх гаспадарак, якія імкнуцца, кожная па-свойму, вырашыць свае гаспадарчыя інтарэсы.

Але ўсё яшчэ на клясавую барацьбу, якая адбываецца на вёсцы, здолее цывілізацыя ўплываць аграмаджаны сэктар як дзяржаўны, так і каапэрацыйны, які ўсё разьвіваецца. Ён з году на год усе больш гавінен будзе ўплываць на таварную гаспадарку. Яго простым супраціўнікам у гэтай рабоце будзе прыватны капіталістычны сэктар, і ў гэтым супраціўленьні і нежаданьні здаць свае пазіцыі прыватны капітал будзе праяўляць адчайнае супраціўленьне. Але ўзьнікае пытаньне, няўжо нам дзеля гэтага супраціўленьня неабходна прыпыніць тэмп калектывізацыі і каапэраваньня, які толькі што пачаўся і маецца цяпер на вёсцы? Пры чым, у выніку, справа ня ў тым, што клясавая барацьба на вёсцы мае месца ў аб'юстраванай форме, калі арганізуюцца адзін за другім сялянскія калектывы і супроць іх кулак накіроўвае цяпер усю сваю злосьць і нянавісьць. Клясавая барацьба мелася і з няменшай гострынёю і ў мінулым годзе, як у часе перавыбарчае кампаніі, так і ў загатоўчай кампаніі і якраз у той час, калі мы ведаем, тэмп калектывізацыі вескі быў яшчэ дужа слабы. Значыць, клясавая барацьба на вёсцы няунікнена і той, хто радзіць пачакаць і паслабіць калектывізацыю вясковае беднага і сярэдняга, проста спужаўся і дае адбой таму няунікненаму фактару, як клясавая барацьба на вёсцы.

Аграмаджаныя элементы ў сельскай гаспадарцы, пашыраючыся, павінны забяспечваць ня толькі меншыя страты для тэмпу сацыялістычнага будаўніцтва, якія атрымліваюцца ад няунікнёнае клясавая барацьбы ў сельскай гаспадарцы, але і дае пэрспектыву і поўную магчымасьць як беднага, так і сярэдняга, калектывна аб'яднаўшыся, нанесць апошні сьмяротны удар па вясковаму кулаку.

Вось чаму няма ніякіх падстаў да таго, каб хоць нават і ня ў значным памеры затрымаць тэмп росту калектывізацыі і каапэраваньня вескі і паменшыць дапамогу ў гэтай справе. Прыслухоўваюцца да такіх парад азначала-б ударыць па аднаму з самых галоўных каранёў сацыялістычнага будаўніцтва.

Пагэтаму, разьбіраючыся хоць-бы ў гэтых асноўных каранёх і неабходнасьці іх для моцнасьці нашага сацыялістычнага будаўніцтва,—мы павінны з усёю катэгарычнасьцю прысьці да заключэньня, што тут ня можа быць ніякіх і размоў аб якім-небудзь паслабленьні ці пераглядзе ўзятае палітычнае і практычнае лініі. Усялякія рэвізіі партыйных рашэньняў па гэтых пытаньнях ёсьць толькі ня больш ня менш, як нявер'е ў сацыялістычнае будаўніцтва і адбіцьце дробна-буржуазных настрояў, якія існуюць унутры краіны і часткаю маюць адбітак у выглядзе правага ўхілу ў партыі. З гэтымі настроямі партыя ўжо абвешчана самая няшчадная барацьба, і мы павінны гэтыя настроі з чыйго-б боку яны ня выходзілі, як фактычным матар'ялам, так і ідэалягічна іх выводзіць на сьвет і разьбіваць у сваёй практычнай штодзённай рабоце.

Пытаньні тэмпу і пачыты разьвіцця зьяўляюцца цяпер у палітычнай і практычнай рабоце адным з галоўнейшых пытаньняў. Бо можна-ж прыняць быць адзінадушнымі, але ў практычным здзяйсненьні пад уплывам шэрагу абставін адхіліцца ў той ці іншы бок.

Устаноўлены *Леніным* тэмп будаўніцтва гаворыць, што мы павінны ў карцейшы гістарычны час ня толькі дагнаць, але і перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны ў іх вытворчым разьвіцці. Становіцца нашае тэхнікі цяпер такое, што дасягнуць свачасова ўзроўню вытворчасці, напрыклад, Амэрыкі пры ўмовах прыкладна 10 проц. штогодняга росту вытворчасці СССР мы здолеем толькі праз 35 год, а каб дагнаць яе, улічваючы 5 проц. штогодняга росту вытворчасці Амэрыкі патрабуецца пад 70 год (Разьлікі ўзяты з матар'ялу генплану).

Няужо можа нас задаволіць такая далёкая перспэктыва? Канечне, не. І нам адразу даводзіцца прыняць тэмпы нашага разьвіцця зусім іншыя, чым аб гэтым можна было б раней меркаваць. Практыка нам паказвае, што наша прамысловасьць за апошнія гады паказала такія тэмпы разьвіцця, якія перасягнулі ўсе плянавыя меркаваньні і кантрольныя лічбы, як, напрыклад: мінулагодні тэмп валавое прадукцыі па прамысловасьці ВСНГ СССР быў 21,6 проц., а па кааперацыйнай прамысловасьці тадавы тэмп дасягнуў 60 проц. росту, г.зн. на 30 проц. больш, чым меркавалася па кантрольных лічбах. Усе гэта дало магчымасьць на 11 годзе Савецкае ўлады па прамысловасьці ВСНГ СССР праэктаваць з тым, каб мінулагодні тэмп узьняць яшчэ вышэй, чым на 20-21 проц.

І тут да справы будзе ўспомніць словы *Леніна*, якія сказаны ім у 1922 годзе, што неабходна „самкнуцца з сялянскаю масаю, зрадавым працоўным сялянствам і пачаць рухацца ўперэд нязьмерна, бясконца марудней, чым мы марылі, але за тое так, што сапраўды будзе рухацца ўся маса з намі. *Тады паскарэньне гэтага руху ў свой час надыйдзе такое, аб якім мы цяпер і марыць ня можам*“ (падкрэслена мною — М.К.)

Узьнікае пытаньне, ці ня надыйшоў цяпер ужо гэты час, ці па крайняй меры можа быць мы ўжо блізка ад яго? Вышэйпаданыя факты аб росьце прамысловае прадукцыі аб гэтым ня двухсэнсавыя кажуць, і калі мы дадамо да гэтага нашы дасягненьні па каапераваньню і калектывізацыі вескі, і калі ўлічыць, што гэта пры правільнай устаноўцы можа даць праз год ці два, дык мы павінны сказаць, што нашы перспэктывы пры хуткіх тэмпах недалёкія і мы павінны толькі свачасова падрыхтавацца, каб гэты хуткі колькасны тэмп быў-бы таксама забясьпечаны і якасьцю. Тут будзе вялікае мейсца займаць пытаньне ужываньня хэмічных працэсаў на практыцы і ўвядзеньне іх у будзённае жыцьцё рабочых і сялян, тут і шматгодняя кантрактацыя прадуктаў сельскае гаспадаркі і сыравіны і наогул нашы меры па калектывізацыі і аб'яднаньню мільёнаў разрозьненых сялянскіх гаспадарак, што павінны даць такі эфэкт, якога мы і чакаць не маглі.

Пытаньні аб матар'яльных крыніцах не раз зрывалі нашы вызначаныя пляны і перспэктывы. Часта зараней ужо гаспадарчыя пляны-праекты вызначаліся тымі грашовымі крыніцамі, якія маглі даць так званыя грашовыя каштарысы Народнага Камісарыяту Грашовых Спраў. Гэта было няўхільна і правільна тады, калі, як гаворыцца, даводзілася „працягваць ножкі па адзёжцы“ для таго, каб не зьварнуцца назад да таго пэрыяду, калі мы ў першыя дні рэвалюцыі мелі гэтулькі добрых і прыгожых рэзалюцый і праектаў, але ўсе яны лопаліся, як надзіманкі, дзякуючы праз меру слабай матар'яльнай падставе. Гэты пэрыяд мінуў і варочацца да яго няма чаго.

Але гэтая празьмерная абмежаванасьць у сродках, калі ня ведаеш, на колькі частак падзяліць наш савецкі рубель — пакінула таксама адпаведны адбітак на ўсю нашу перспэкцыйна-пляніруючую работу. Кожны смелы крок зараней спатыкаў супярэчаньне „адкуль узяць сродкі, няўжо гэта магчыма“. Яшчэ і цяпер літаральна ўладае вызначэньне, мы бедныя, надзвычайна бедныя — „куды нам“. Вось з гэтым вызначэньнем, што мы „бедныя“, неабходна абвясціць вайну, гэта слова „беднасьць“ часта зьяўляецца шырмаю для людзей кансэрватыйнае думкі, якія не жадаюць пашавяліць мазгамі, каб пакапацца глыбей у нашай народнай гаспадарцы і знайсьці тое жамчужнае зерне, якое павінна ўзмацніць і дапамагчы павялічыць тэмпы нашага гаспадарчага і культурнага росту.

Мы ўжо звыкліся з тэю абставінаю, што нам няма чаго чакаць ад замежных пазык, яны нам за 10 год па БССР нічога не далі і няма перспэктыў на тое, каб яны прышлі нам на дапамогу і ў будучым. Значыць крыніца — „амэрыканскі дзядуля“ нас больш спакусіць ня можа, а калі так, дык, значыць, застаецца толькі адна крыніца — наша ўласная „беднасьць“, але ня беднасьць, а багацьце. А што мы багаты і толькі не навучыліся карыстацца нашым багацьцем, — аб гэтым ня раз ужо гаварылася і даказвалася. Мы гаворым, што ў нас зямлі мала і ад гэтага маецца надзвычайная аграрная перанасяленасьць; так прынята гаварыць і ўсе паўтараюць, што гэта так, але мы ведаем і іншае, што справа ні ў малазямельлі, а якраз у малаўменасьці, г.зн., што мы ня ўмеем яшчэ выкарыстаць тыя участкі зямлі, якія мы маем. Тое-ж самае можна сказаць і аб усіх нашых прыродных багацьцях і прыродных перавагах, якія мы маем перад любою капіталістычнаю краінаю. Нашы лясы, балоты, нетры, белы вугаль — толькі-толькі цяпер, у самы апошні час, пачынаюць паказваць, якое вялікае багацьце і эканомію яны ў сабе заключаюць і якія вялікія нявычарпальныя багацьці могуць быць лушчаны ў ход для справы сацыялістычнага будаўніцтва. Але нам могуць сказаць, што гэта зьяўляецца такім багатым здабыткам, якое адначасова патрабуе і вялікіх укладаў, каб іх здабыць.

Возьмем хоць-бы лес, які выкарыстоўваецца пакуль слаба — гэта ўжо ня такая цяжкая справа, каб яна патрабавала вялікіх укладаў, калі ўлічыць тое, што ён зьяўляецца цяпер самым прыбытковым і ходкім таварам для рынкавага попыту, калі разглядаць у раённым парэзе. Але мне хочацца тут паказаць і на такія багатыя крыніцы, якія можна выкарыстаць і атрымаць матар’яльныя выгады без дадатковых укладаў, дзе трэба толькі сябе прымусіць узяць іх, арганізаваць для гэтага сябе і іншых.

Возьмем пытаньне аб нашым будаўніцтве і яго даражынё. Тое, што яно ў нас абыходзіцца дорага, ведаюць усе, але на гэтым далёка не паедзеш; трэба ўжыць меры, каб сапраўды будавалася танна. За пяць год праэктуецца зьнізіць будаўнічы індэкс на 40 проц. (першы год на 15 проц.) і то мы будзем, пры гэтых умовах, будаваць даражэй, чымся да вайны. Узьнікае пытаньне, няўжо гэты тэмп патамленьня нельга ўзмацніць удвое, а гэта дадаткова без асобых укладаў дало-б вялікія матар’яльныя сродкі.

Возьмем другі, адзін з многіх магчымых прыкладаў: нашы добрыя цягнікі ў сярэднім работаюць у суткі так, каля пяці гадзін з хвілінамі, а нашы таварныя вагоны, таксама добрыя, выкарыстоўваюцца ў сярэднім за год каля 11—12 проц. і гэта тады, калі ў іх маецца крайняя патрэба, калі транспарт работае са стратамі і цяжару маецца ў дастатку. Такім чынам, пры лепшай арганізацыі справы эксплёата-

цы, пры большай смеласці, пры адмаўленьні ад непатрэбных форм работы, якія тармазяць, і выкарыстання нават толькі тых багаццяў, якія ўжо знаходзяцца ў руках пралетарскае дзяржавы,—можна сябе назваць ня „беднымі“, а багатырамі.

Такім чынам, мы цяпер стаімо перад такою праблемаю, каб нашы гаспадарчыя пляны пры складаньні ў сваёй першапачатковай стадыі ня былі б звязаны ўжо зараней грашовымі і іншымі абмяжоўваючымі лімітамі. Увязка неабходна павінна быць праведзена пасьля пры балансыроўцы, пры гэтым цяпер больш трэба ўдарыць і ў саміх плянах па дысцыпліне і арганізацыі працы, мы павінны знайсці большую мацымасць уздыму вытворчасці працы і зьніжэньня сабекаштоўнасьці, больш з’эканоміць там, дзе гэта яшчэ не наглядаецца і наогул сьмялей карыстацца прыроднымі багаццямі краіны.

Але для усяго гэтага неабходна ўстанавіць суровую *пралетарскую дысцыпліну*, дае якое нас заклікаў красавіковы пленум ЦК УсеКП(б) паказваючы, што неабходна „ўстанаўленьне безадгаворачнае рэвалюцыйнае дысцыпліны пры выкананьні агульнагаспадарчых плянаў, бо пры хуткім тэмпе сацыялістычнага будаўніцтва і разгортваньні ў сувязі з гэтым капітальных работ, пры найвялікшым напружаньні усіх сіл і рэсурсаў пралетарскае дзяржавы, толькі пры зьдзейсьненьні суровае пралетарскае дысцыпліны ва ўсім гаспадарчым апарате можна бяз больш ці менш значных перабояў ісьці ўперад па шляху да сацыялізму“.

Сацыялістычнае будаўніцтва, якое усё разгортваецца, па сваёй сутнасьці, само па сабе, будзе гэтаму моцна спрыяць, бо калектыўная работа і воля у вядомым памеры дысцыплінуюцца добраахвотна без зсобых прымусаў усіх членаў гэтага калектыву, дзякуючы чаму кожны дзень і месяц павінны прыносіць нам усё новыя і новыя матар’ялы, якія будуць гаварыць аб ўзмацненьні і паглыбленьні пралетарскае калектыўнае дысцыпліны, якая, у сваю чаргу, павінна даць тых багаццяў, якія цяпер пры меншай калектыўнасьці, пры меншай дысцыпліне часткова уваходзілі бяз эфэкту і без карысьці для ўзмацненьня каранёў нашага сацыялістычнага будаўніцтва.

Р. Кугель

Ленин о Бунде*)

2. О лозунге „Национальная культура“ и о культурно-национальной автономии.

Бундовская линия в еврейском вопросе не была направлена на то, чтобы создать условия для все большего сближения наций. Ленинская линия, наоборот, была направлена на то, чтобы уничтожить все исторически созданные перегородки, резко разделявшие одну нацию от другой. Ленин поэтому ставит перед еврейским пролетариатом следующую задачу его классовой борьбы:

„поддерживать все то, что способствует устранению еврейской обособленности“¹⁾.

Эти две линии наиболее рельефно вылились в отношении к лозунгу „национальная культура“. Бунд был за лозунг „национальная культура“ и стремился доказать приемлемость его для классовой борьбы рабочего класса за социализм, Ленин же резко выступил против этого лозунга.

„Лозунг „национальной культуры“,—пишет тов. Ленин,—есть буржуазный (а часто и черносотенно-клерикальный)“²⁾.

Почему?

„А потому, что

„Лозунгом „национальной культуры“ прикрывается буржуазная и буржуазно-крепостническая тенденция“³⁾.

Буржуазия, утверждающая свое классовое господство в капиталистическом обществе, стремится притупить классовую борьбу. Ее прямой классовый интерес—загустевать классовую структуру капиталистического строя, классовый характер общественных форм и всех надстроек—государства, науки, философии и культуры вообще. Она ищет прикрытий, маскировки своему классовому господству. Такой же маскировкой и является лозунг „национальной культуры“. Спекулируя на принадлежности буржуазии и пролетариата к одной нации, буржуазия стремится скрепить национальные узы пролетариата и буржуазии и ослабить интернациональные связи пролетариев всего мира. Этой цели и должен был служить лозунг „национальной культуры“.

Тов. Ленин сразу уловил буржуазную сущность этого лозунга. Он пишет:

„Кто защищает лозунг „национальной культуры“, тому место среди националистических мещан, а не среди марксистов“⁴⁾.

*) Редакция з некоторыми палажэньнямі артыкулу т. Кугеля „Ленин о Бунде“, зьмешчанага ў папярэднім № ня згодна і зьмяшчае працяг артыкулу, каб у наступных №№ асьвяціць гэтыя няправільныя палажэньні.

¹⁾ Ленин, т. IV, стр. 273.

²⁾ Ленин, т. XIX, стр. 42.

³⁾ Ленин, там-же.

⁴⁾ Ленин, там-же, стр. 44.

И специально о лозунге еврейской национальной культуры Ленин писал следующее:

„Еврейская национальная культура—лозунг раввинов и буржуа, лозунг наших врагов“¹⁾.

„Кто прямо или *косвенно* (наш курсив—Р. К.) ставит лозунг еврейской национальной культуры, тот (каковы бы ни были его благие намерения) враг пролетариата, сторонник старого и кастового в еврействе, пособник раввинов и буржуа“²⁾.

Тов. Ленин, таким образом, острым ножом своего марксистского анализа установил контр-революционную суть лозунга „национальной культуры“ в условиях капитализма³⁾.

Но тов. Ленин не ограничился только отрицательной критикой этого лозунга. Он дал классовую пролетарскую линию в области культуры.

„Наш лозунг,—пишет тов. Ленин,—есть интернациональная культура демократизма и всемирного рабочего движения“⁴⁾.

„В каждой национальной культуре есть, хотя бы неразвитые *элементы* демократической и социалистической культуры, ибо в *каждой* нации есть трудящаяся и эксплуатируемая масса, условия жизни которой неизбежно порождают идеологию демократическую и социалистическую.“

„Ставя лозунг „интернациональной культуры“ демократизма и всемирного рабочего движения“ мы из *каждой* национальной культуры берем *только ее* демократические элементы, берем их

¹⁾ Ленин, т. XIX, стр. 41

²⁾ Там-же, стр. 45

³⁾ Именно в условиях капитализма, ибо в условиях диктатуры пролетариата классовая суть лозунга „национальной культуры“ становится другой. Не сам по себе лозунг „национальной культуры“ буржуазен, а капиталистические условия делают его буржуазным. Об этих исторических рамках при решении какого-нибудь социального вопроса, Ленин писал следующее: „безусловным требованием марксистской теории при разборе какого-нибудь социального вопроса является постановка его в *определенные исторические рамки*, а затем, если речь идет об одной стране (например, о национальной программе для данной страны), учет конкретных особенностей отличающих эту страну от других, в пределах одной и той же исторической эпохи“. Том XIX, стр. 102.

Приведем известное место из книги Сталина „Вопрос о ленинизме“ по вопросу о лозунге национальной культуры при диктатуре пролетариата. „Что такое национальная культура? Как совместить ее с пролетарской культурой? Разве не говорил Ленин, еще до войны, что культур у нас две—буржуазная и социалистическая, что лозунг национальной культуры есть реакционный лозунг буржуазии стремящейся отравить сознание трудящихся ядом национализма? Как совместить строительство национальной культуры, развитие школ и курсов на родном языке и выработку кадров из местных людей со строительством пролетарской культуры. Нет-ли тут непреходящего противоречия? Конечно, нет. Мы строим пролетарскую культуру. Это совершенно верно. Но верно также то, что пролетарская культура, социалистическая по своему содержанию, принимает различные формы и способы выражения у различных народов, втянутых в социалистическое строительство, в зависимости от различий языка, быта и т. д. *Пролетарская по своему содержанию национальная по форме, такая та обще-человеческая культура, которой идет социализм. Пролетарская культура не отменяет национальной культуры, а лишь ее совершенствует. И наоборот, национальная культура не отменяет пролетарской культуры и не меняет ее форму.* Лозунг национальной культуры был лозунгом буржуазным, пока у власти стояла буржуазия, а консолидация наций происходила в условиях буржуазных порядков. Лозунг „национальной культуры“ стал лозунгом пролетарским, когда у власти стал пролетариат, а консолидация наций стала протекать под эгидой советской власти. Кто не понял этого принципиального различия двух различных обстановок тот никогда не поймет ни ленинизма, ни существа национального вопроса с точки зрения ленинизма. Сталин „Вопросы ленинизма“, стр. 257—258

⁴⁾ Ленин, т. XIX, стр. 42.

только и безусловно в противовес буржуазной культуре, буржуазного национализма *каждой* нации" ¹⁾.

"Те еврей-марксисты, которые сливаются в интернациональные марксистские организации с русскими, литовскими, украинскими и проч. рабочими, внося свою лепту (и по-русски и по еврейски) (наш курсив—Р. К.) в создании интернациональной культуры рабочего движения, все евреи, вопреки сепаратизму Бунда—продолжают лучшие традиции еврейства, борясь против лозунга национальной культуры" ²⁾.

Такую же резкую критику встретила со стороны тов. Ленина бундовская "культурно-национальная автономия", которая должна была быть программой реализации лозунга "национальной культуры".

В чем сущность этой программы?

"Сущность плана или программы, так называемой, "культурно-национальной" автономии (иначе: создание учреждений, гарантирующих свободу национального движения),—пишет т. Ленин,—состоит в разделении школьного дела по национальностям".

"Каждая нация, независимо от того, где живет любое, принадлежащее к ней лицо (независимо от территории: отсюда название "экстерриториальной" внеземельной автономии) составляет единый, государственно-признанный союз, ведущий национально-культурные дела. Главное из этих дел—школьное дело. Определение состава наций вольной записью каждого гражданина, независимо от его места жительства, в любой национальный союз, обеспечивает абсолютную точность и абсолютную последовательность разделения школьного дела по национальностям" ³⁾.

Тов. Ленин в другом месте дополняет эту формулу еще следующим, одновременно отмечая непоследовательность Бунда, который это дополнение отбрасывает.

"Каждая нация составляет юридическое целое, с правом принудительного обложения своих членов, с национальными парламентами (сеймами) с национальными "статс-секретарями" (министрами)" ⁴⁾.

Интересно привести мнения бундовца Медема о "национально-культурной автономии".

"Что такое национально-культурная автономия?—спрашивает он. Исправленный принцип территориальной автономии. Областная автономия стремится к самостоятельности *наций*, подставляет территорию на место нации. И предназначившаяся для нации самостоятельность достается целому клубку наций, живущих под одной территориальной крышей и сказка об угнетении одной нации другой начинается внутри этой территории сначала. Потому что географическое размежевание наций невозможно, а по мере развития капиталистических отношений, национальная чересполосица все усиливается. Стало быть, *национальному* вопросу не соответствует *территориальный* ответ. Бунд и говорит: воздайте кесарево—кесарю, а божие—богу. Областная автономия нужна для обслуживания нужд края, для централизации государства. Но

¹⁾ Ленин, т. XIX, стр. 43.

²⁾ Там-же, стр. 45.

³⁾ Там-же, стр. 68.

⁴⁾ Там-же, стр. 52.

национального вопроса она не решает. На национальный вопрос должна дать ответ национальная же автономия. Самоуправляющей единицей при национальной автономии, является, таким образом, не население области, а сумма всех лиц, принадлежащих к данной нации, хотя-бы и живущих островками на чужой территории. Противоположно территориальному выдвигается, так называемый, „персональный“ (по терминологии австрийцев) принцип. Разумеется, нация не может самоуправляться во всех сферах государственной жизни. В вопросах экономических, например, она составляет неразрывное целое со всем населением данной области: здесь, стало быть, областная автономия (или общегосударственный суверенитет) вступает в свои права. В противоположность этому—культурные цели могут свободно обслуживаться каждой нацией отдельно. И должны обслуживаться отдельно во избежание трений и гнета. Отсюда и название „национально-культурная автономия“. („Формы национальных движений в современных государствах“. Под редакцией Кастелянского. Медем. „Национальное движение и национально-социалистические партии в России“. Стр. 775—776).

Соответствовала ли „культурно-национальная“ автономия интересам классовой борьбы пролетариата? Бунд давал на этот вопрос положительный ответ. Он считал, что именно, „культурно-национальная“ автономия очищает классовую борьбу пролетариата от посторонних соображений и делает классовые отношения в капиталистическом обществе максимально-прозрачными. На самом то деле теоретически и практически программа „культурно-национальной“ автономии не являлась орудием обострения классовой борьбы пролетариата, а наоборот орудием притупления этой борьбы.

Первый теоретический грех этой программы заключается в том, что она вопреки всем марксистским правилам отрывала культуру от экономики. В то время, как экономика капиталистического общества все больше и больше сливает нации, „культурно-национальная“ автономия наоборот ставит себе целью разгородить нации, размежевать их¹⁾.

Второй теоретический грех этой программы заключается в том, что она абсолютирует буржуазный национализм, очищает его от насилия и несправедливости. Подобно Прудону, который не ставил себе целью уничтожение капитализма и его основы — товарного производства, а очистить эту основу от злоупотреблений и искажений; не уничтожить обмен и меновую стоимость, а, наоборот „конституировать“ ее, сделать ее всеобщей, абсолютной, „справедливой“, лишенной колебаний, кризисов, злоупотреблений,— „культурно-национальная“ автономия исходила не из точки зрения борьбы за уничтожение капиталистического строя, а его исправления, улучшения, освобождения от несправедливостей; нечего доказывать, что всякое стремление вместо борьбы за уничтожение капитализма исправить, улучшить его, характеризует мелкобуржуазную идеологию, которая в свое время была всесторонне раскритикована Марксом.

Если в области теории программа культурно-национальной автономии совершала отход от марксистской методологии, то в практическом своем осуществлении она была реакционной, даже с точки зрения демократии, не говоря уже о точке зрения классовой борьбы. О не демократизме выделения школьного дела по национальностям доста-

¹⁾ „Нации, таким образом, размежевываются между собой“ „Вестник Бунда“, № 5, ноябрь 1904.

точно свидетельствовали такие факты, как проект национализации еврейской школы, исходивший из царского министерства выделения негритянской школы в южных штатах САСШ, где сохранились еще традиции рабовладения, остатки травли негров с их экономической придушенностью, культурной приниженностью; в то время, как в Северных Штатах, где сохранились традиции свободы и борьбы против рабовладельцев негры учатся вместе с белыми.

А что программа „культурно-национальной“ автономии была вредна, с точки зрения классовой борьбы свидетельствует то, что она стремится обеспечить развитие национальности во чтобы то ни стало и тем самым создает почву для безвыходной национальной грызни:

„Принцип буржуазного национализма,—пишет тов. Ленин,— развитие национальности вообще, отсюда исключительность буржуазного национализма, отсюда безвыходная национальная грызня. Пролетариат же не только не берется отстоять национальное развитие каждой нации, а, напротив, предостерегает массы от таких иллюзий, отстаивает самую полную свободу капиталистического оборота, приветствует всякую ассимиляцию наций, за исключением насильственной или опирающейся на привилегии“¹⁾

Итак,—в чем заключается единая основа и содержание „культурно-национальной“ автономии?

На этот вопрос тов. Ленин дает следующий ответ:

„Закрепить национализм в известной, „по справедливости“ отграниченной сфере, „конституировать“ национализм; разгородить крепко и прочно все нации между собой посредством особого государственного учреждения—вот идейная основа и содержание „культурно-национальной“ автономии“²⁾.

Является ли „культурно-национальная“ автономия таким образом по своему социальному существу пролетарской? Нет—дает на это ответ тов. Ленин.

„Эта мысль (о „культурно-национальной“ автономии. Р.-К.) насквозь буржуазная и насквозь ложная. Никакого закрепления национализма пролетариат поддерживать не будет,—напротив, он поддерживает все помогающее стиранию национальных различий, падению национальных перегородок, все, делающее связи между национальностями теснее и теснее, все ведущее к слиянию нации. Поступать иначе—значит встать на сторону реакционного, националистического мещанства“³⁾.

Суммируя свои взгляды на „культурно-национальную“ автономию, тов. Ленин писал:

„Лозунг „культурно-национальной“ автономии: I) безусловно противоречит интернационализму классовой борьбы пролетариата, II) облегчает вовлечение пролетариата и трудящихся масс в сферу влияния идей буржуазного национализма; III) способен отвлекать от задачи последовательно-демократических преобразований государства в целом, каковые преобразования одни только обеспечивают (насколько вообще возможно при капитализме) национальный мир“⁴⁾.

Таким образом, пролетариат для борьбы с национальным гнетом за национальную свободу не может иметь своей программой националисти-

¹⁾ Ленин, том XIX, стр. 53.

²⁾ Там же.

³⁾ Там же.

⁴⁾ Ленинский сборник. Книга III, стр. 463

ческую „культурно-национальную“ автономию. Какой же, следовательно, лозунг должен выставить пролетариат?

Лозунгом пролетариата в борьбе за национальную свободу может быть только *последовательный демократизм государственного устройства, полное уничтожение всяких ограничений, связанных с тем или иным расовым и национальным происхождением*. Лозунг последовательного демократизма по своему существу пролетарский, ибо он, как пишет тов. Ленин,

„сливает во-едино пролетариат... всех наций, а лозунг культурно-национальной автономии разделяет пролетариат разных наций, связывая его с реакционными и буржуазными элементами отдельных наций“¹⁾.

Лозунги последовательного демократизма непримиримо враждебны и реакционерам, и контр-революционной буржуазии всех наций, а лозунг культурно-национальной автономии вполне приемлем для реакционеров и контрреволюционных буржуа некоторых наций“²⁾.

Последовательно-демократически устроенное государство не отрицает, а, наоборот, предполагает широкую областную автономию, при чем в пределах этой областной автономии необходимо, как пишет тов. Ленин:

„автономные округа, хотя-бы самой небольшой величины, и с цельным, единым, национальным составом, при чем к этим округам могли-бы „тяготеть“ и вступать с ними в сношения и свободные союзы всякого рода, члены данной национальности, рассеянные по разным концам страны или даже земного шара“³⁾.

Таким образом, если областная автономия разрешает проблему национальной свободы для наций, составляющих компактное большинство на той или иной территории, то автономные округа в пределах области разрешают проблему меньшинств, поскольку вообще национальная проблема разрешима в условиях капитализма.

Выдвижение программы „культурно национальной“ автономии свидетельствовало не только о национализме ее авторов, но и о непонимании ими своеобразия эпохи, в которой совершалась русская революция.

В то время, как тов. Ленин считал, что полная победа буржуазно-демократической революции при революционно-демократической диктатуре пролетариата „даст нам возможность поднять Европу, а европейский социалистический пролетариат, сбросив с себя иго буржуазии, в свою очередь, поможет нам совершить социалистический переворот“ и что, когда фактом будет не только революция, а полная, победа

¹⁾ Ленинский сборник, кн. III, стр. 465

²⁾ Там же, стр. 465

³⁾ Ленин, том XIX, стр. 67

Интересно мнение Плеханова о культурно-национальной автономии:

Вспомним рассуждения авторов „гласного ответа“. Эти авторы защищают декларацию, которая требует создания учреждений, необходимых для свободного развития национальности. У того, кто не покинул точки зрения пролетарских интересов, неизбежно возникает при этом вопрос: *как относится учреждение, необходимое для свободного развития каждой национальности к тем учреждениям, которые необходимы для защиты классовых интересов пролетариата*. Нет ничего естественнее такого вопроса. Иное дело точка зрения эксплуатируемого класса, а иное дело, точки зрения национальностей. Учреждения, защищающие интересы пролетариата, предполагают *классовую борьбу*, тогда как учреждения, необходимые для свободного развития национальностей, предполагают сотрудничество классов, примирение между ними“.

Плеханов, т. XIX, стр. 526

революции,—тогда мы „подменим“ лозунг демократической диктатуры лозунгом социалистической диктатуры пролетариата, т. е. полного социалистического переворота¹⁾—и поэтому он направлял все свои усилия на то, чтобы найвозможно лучше организовать единый фронт классовой борьбы рабочего класса, авторы „культурно-национальной“ автономии наоборот, ориентировались на куцей характер буржуазной революции в России, на длительность существования капитализма и стремились к тому, чтобы обеспечить наилучшие условия для „своего“ пролетариата.

III. Ленин о тактике Бунда²⁾

О тактике и тактических способностях Бунда тов. Ленин очень резко выражался. Приведем целый ряд выражений тов. Ленина:

„Уклончивые во всей своей политике“³⁾.

„Эти слова Бунда—превосходное отражение *мещанства* в соц.-демократии, мещанство в смысле пошлости золотой середины, бесцветности, общих мест, посредственности, чем всего был Бунд, игравший роль *идейного паразита*, как известно в 1897—1900 г. г. и в 1901—3 г. г. и в 1904 г. и теперь в 1905 г.“⁴⁾ „Слабость ли пролетариата или слабость *голов* Бунда“⁵⁾ „Эти бундовцы такие тупицы и самохвалы дураки и идиоты, что просто терпения нет“⁶⁾.

Уклончивая линия Бунда в области тактики характерна для него, как организации проникнутой духом оппортунизма. Оппортунизм в своей тактике не руководствуется революционными принципами, а вся его мудрость направлена на то, чтобы иметь минутные успехи. Для него, по известному выражению Ериштэйна, движение—все, а цель—ничего. Пренебрежение будущим движением писал Энгельс—ради его настоящего—есть и остается оппортунизмом. Совершенно понятно, что не имея перед собой конечной цели рабочего движения, не подчиняя ей весь сложный процесс классовой борьбы пролетариата, оппортунизм обречен на роль беспомощной игрушки в руках стихийно развешающихся событий общественной жизни. Событиями руководит не оппортунист, а, наоборот, события держат в своей власти оппортуниста.

История Бунда показывает, что оценка Лениным тактики Бунда, как оппортунистической, вполне верна и справедлива.

Не имея твердо выдержанных марксистских взглядов, недооценивая сугубой принципиальности тактики рабочего движения и значения революционной теории. Бунд был фатально обречен на роль капитана без руля и без ветрил⁷⁾.

¹⁾ Ленин, том VI, стр. 357, 393

²⁾ Мы даем в этой главе общую оценку тактики Бунда и имеем, следовательно, в виду читателя в общих чертах знакомого с историей тактики Бунда, хотя-бы и в объеме книжки Рафеса: „Очерки по истории Бунда“

³⁾ Ленин, том VI, стр. 313.

⁴⁾ Ленинский сборник, книга V, стр. 381

⁵⁾ Там-же, книга V, стр. 382

⁶⁾ Там же, стр. 492.

⁷⁾ О том, как Бунд смотрел на процесс выработки тактики свидетельствует следующий отрывок из бундовского журнала „Вестник Бунда“. „Один из самых вредных „искровских“ предрассудков, предрассудок о том, что можно иметь выдержанную тактику вне связи массой. Тактика есть система приемов практической политики, спрашивается каким образом она может правильно функционировать вне той массовой стихии, на которую она нарочито рассчитана, ибо партия ведь есть партия рабочих масс, а не „верхов“ „Ортодоксальная“.

Когда волны революции поднимались высоко, когда в массах была сильна вера в революцию,—Бунд отдалялся от меньшевиков¹⁾, наоборот, когда волны революции спадали, когда в массах брали верх уныние, разочарование, неверие в силы революции, Бунд возвращался к меньшевикам и проникался духом националистической реакции.

Вот эта беспринципность Бунда с точки зрения революционной классовой борьбы должна была вызвать такие резкие отзывы т. Ленина, которые мы приводили выше. Тов. Ленин, который свою большевистскую тактику базировал на принципиальных основах революционного марксизма, не мог не говорить с отвращением и возмущением о беспринципной и оппортунистически-бездарной тактике Бунда²⁾.

Программа может дать только самые общие тактические директивы, умение же пользоваться ими без зигзагов, скачков и бросаний из стороны в сторону, иными словами, выдержанность в области тактики вырабатывается и сохраняется только при условии постоянного и тесного контакта с массой только при наличии такого регулятора, как массовое движение, все равно, как искусство управлять рулем еще не дается обдуманными назначениями и свойствами руля, а приобретается постепенно по мере того как рулевой осваивается с водной стихией, и к которой приходится прилагать принципы управления рулем, и сохраняется лишь постольку, поскольку не теряется связь со стихией, через которую приходится направлять корабль. Со всем этим, кажется, можно было справиться и Бунду, опять все ставится вверх ногами и то, что может быть только следствием органической связи с массой, выставляется как необходимое условие этой связи. «Вестник Бунда», статья «Искризм», Ноябрь, 1904 г.

Достаточно ли обоснованно мнение, которое мы иногда встречаем в книге Рафеса, что Бунд в годы революции приближался к большевикам? Нам кажется, что было бы вернее сказать, что Бунд приближался к троцкизму.

Претензия на полноту этой миссии отрывок из бундовского документа. «Давно, давно будет в состоянии схватиться грудью с грудью с могущественным самодержавием! Кто будет в центре революционной лодки? Достаточно бросить самые бедные взгляды на состояние развития, характер стремлений, взаимные отношения различных классов в России, чтобы сразу увидеть, что один только пролетариат представляет собой ту материю, которая способна бороться с буржуазией, опираясь на свои капиталы. Увидеть себя очень недурно под парским скафандром. Изрядность этот подношник разоблачает, а в глазах только от гравитационных пошаток и ждет себе спасения. Крестьянство и интеллигенция невыразимо страдающее под тяжестью налогов, телесных экзекуций и других всевозможных унижений, трудно доступное пропаганде и организации, может быть в будущем только, в момент революционного взрыва сыграет некоторую роль».

Интеллигенция, как показал, хотя-бы пример славной «народной воли», она не в состоянии сложиться в прочную великую силу.

Пролетариат—вот та грозная сила, которая сметет с лица земли позор Европы, Русское самодержавие

(«Воззвание к еврейской интеллигенции»)

Кроме того надо иметь в виду, что Октябрьская Революция в России была Бундом исторически оправдана лишь тогда, когда свершилась революция в Германии, Австрии и т. д. А ведь еще меньшевистская женеvская конференция в 1905 г., указывала, что социалистическая революция в России возможна лишь тогда, когда начнется социалистическая революция на Западе. Отсюда мы склонны сделать вывод, что в основе поворота Бунда к Коммунизму была троцкистско-меньшевистская концепция.

Бунд, считая себя выше «дрязг» (так понимал Бунд борьбу между меньшевиками и большевиками), смотрел на эту борьбу свысока.

«Грениия между фракциями—думал я,—пишет Медем, есть выражение глубокой болезни, которым заболело русское движение. Эта внутренняя специфическая болезнь русских организаций». Медем, т. II-й, стр. 223.

Бунд все время стремился играть роль миротворца, и положил много труда для сближения двух фракций. Было потоплено много труда, но все это результатов не дало. Медем, т. II-й, стр. 221. (Еще бы!)

IV. Ленин об организационных взглядах Бунда.

На первом съезде партии вопрос о месте Бунда в партии нашел свое разрешение в следующих словах:

„Общеврейский союз в России и Польше“ *входит* в партию, как автономная организация, самостоятельная лишь в вопросах, касающихся специально еврейского пролетариата“.

Тов. Эйдельман в своих воспоминаниях о первом съезде отмечает, что эта автономия должна была носить исключительно технический характер, при чем она (автономия) отличалась „от автономии других комитетов, тем, что права, предоставленные всем местным комитетам Бунда, осуществлялись в большей степени, чем другими, и часть этих прав и функций“ (имеем в виду издательство на еврейском языке), повидимому, могла и должна была решиться с помощью ЦК“.

Как известно, на второй съезд партии Бунд явился со следующим решением своего IV съезда об отношении Бунда к РСДРП:

„Представляя себе Российскую социал-демократическую рабочую партию, как *федеративное* соединение *социал-демократических партий всех наций*, населяющих российское государство съезд постановил, чтобы Бунд, как представитель еврейского пролетариата, вступил в неё, как федеративная часть...“

В чем суть аргументации Бунда по вопросу о федерации?

А суть,—пишет тов. Ленин:

„Сводится к трем пунктам: к соображениям общего свойства насчет внутренней противоречивости автономии и непригодности ее с точки зрения тесного единения частей партии, к урокам истории, которая выдвинула Бунд, как единственного представителя еврейского пролетариата, и, наконец, и к ссылке на то, что еврейский пролетариат есть пролетариат целой национальности, занимающей особое положение. Автор хочет опереться, следовательно и на общие организационные принципы, и на уроки истории, и на идею национальности“¹⁾

Бунд считал принцип автономии внутренне противоречивым. В чем, по его мнению, это противоречие заключалось? В том, что автономия будто-бы предполагает автономию в вопросах программных, а это последнее предполагает наличие отдельной организации и ее представительство ЦК партии, т. е. таким образом не автономию, а федерацию; если же под автономией понимать лишь способы агитации, применительно к особому языку, особой психологии, особой культуре евреев и т. д., то такая автономия („техническая“) отрицает необходимость самостоятельной организации, ибо эту работу может с успехом выполнить любой комитет партии.

Вот это бундовское разделение автономии в программных и технических вопросах, гов. Ленин назвал схоластикой. Почему? А потому что:

„Автономии, в вопросах касающихся специально пролетариата, известной расы, известной нации, известного района означает, следовательно, что определение специальных требований, выставляемых *во исполнение* общей программы, определение способов агитации, предоставляется самостоятельному решению соответствующей организации“²⁾.

¹⁾ Ленин, т. IV, стр. 265-266

²⁾ Там же, стр. 267.

Бунд не понял, что определение социальных требований есть не только техника, ибо речь шла об особенностях языка, психологии и условий быта. Партия, как представительница класса, выдвигает общие классовые требования. Отдельные ее организации, исходя из особенностей условий, в которых они работают, во исполнение общей программы партии дополняют ее специальными требованиями.

Таким образом, пишет тов. Ленин,—

„Автономия Бунда по уставу 1898 г.—явление совершенно однородное с автономией Тульского комитета; только пределы этой автономии несколько иные и несколько более широкие в первом случае (т. е., когда рабочий социал-демократ выступает, как представитель известной профессии, как член известной нации, как житель известной местности. *Р. К.*), чем во втором (т. е. когда в общих вопросах социал-демократ теряет свою физиономию и приравнивается ко всякому другому социал-демократу—*Р. К.*“).

Следовательно, общий смысл автономии заключается в том,

„что во всех без исключения программных вопросах предоставляется... самостоятельность,—но именно постольку, поскольку идет речь о применении этих вопросов к специальным особенностям еврейского пролетариата“²⁾

Эти рассуждения тов. Ленина опрокидывали целиком все рассуждения Бунда о противоречивости автономии. Бунду казалось противоречивость в принципе автономии потому, что он не понял „отношения общих требований социал-демократии к специальным“³⁾.

Также логически несообразны были рассуждения Бунда о непротиворечивости автономии с точки зрения тесного единения с партией.

Тесное единение это прежде всего централизм. Но когда принцип централизма проявляется в более чистом и развернутом виде—при автономии или федерации?

Бунд, в лице Либера, на втором съезде партии, заявлял, что „нет более высокой формы централизма, как федерация. И совершенно не верно, что автономия—форма более централистическая, чем федерация“⁴⁾.

Тов. Ленин в нескольких словах вскрыл полную логическую несообразность и этого рассуждения Бунда:

Когда говорят о федерации,—писал он,—под частью партии разумеют сумму организации в разных местностях; когда говорят об автономии,—под частью партии разумеют каждую отдельную местную организацию“⁵⁾.

И таким образом

„Именно при федерации местные организации сносятся с центром партии *посредственно*, а при автономии *непосредственно*“⁶⁾.

²⁾ Ленин, том IV, стр. 268.

³⁾ Там же, стр. 269.

⁴⁾ Там же, стр. 268.

⁵⁾ Протокол II съезда, стр. 5.

⁶⁾ Там же.

⁷⁾ Ленин, том IV, стр. 266.

С точки зрения единства партии федерация была не только логически несообразна, но вредна, ибо она узаконяла отчужденность отдельных частей партии.

„Дело сводится к тому,—говорил тов. Ленин на втором съезде партии,—что, по мнению многих членов партии, федерация вредна, федерация противоречит принципам с.-д. в их применении к данной русской действительности. Федерация вредна, ибо она узаконяет особность и отчужденность, возводит их в принцип, закон. Между нами действительно существует полная отчужденность и мы не узаконять ее должны, не прикрывать фиговым листком, а бороться с ней, мы должны решительно признать и заявить, твердо и неуклонно идти к *теснейшему* единству. Вот почему мы в принципе... отвергаем федерацию, отвергаем *всякие* обязательные перегородки между нами“¹⁾.

Также неубедителен был и другой довод Бунда в пользу федерации историческая давность существования Бунда. Логика этой аргументации была очень проста: раз Бунд существовал и существует, значит его существование исторически разумно. Следовательно, Бунд должен существовать и преступление совершает тот, что не обеспечивает условий его существования.

Но позволительно поставить вопрос, который Бундом в то время не ставился; почему оформилась самостоятельная организация еврейского пролетариата, если Бунд продукт нормальных или ненормальных условий развития российской социал-демократической рабочей партии?

Достаточно поставить этот вопрос, чтобы сказать определенно и решительно: создание Бунда и его оформление, развитие психологии, обособленности и отчужденности, было продуктом разброда и кустарничества партийной работы конца 90-х и начала 900-х годов.

И вот, вместо того, чтобы из нескольких лет разброда и распыленности социал-демократических сил сделать вывод „не об узаконении разброда, а о необходимости раз на всегда покончить с ним“ (Ленин) Бунд, наоборот, хотел вывести организационный принцип из нескольких лет дезорганизации рядов с.-д., но это,—пишет Ленин:

„значит поступать подобно тем представителям исторической школы, которые по известному саркастическому замечанию Маркса, готовы были защищать кнут на том основании, что это кнут исторический“²⁾.

¹⁾ Протоколы II съезда. Стр. 83—84. Многолетний опыт существования партии до слияния Бунда с ней и после слияния, воочью, доказали справедливость ленинской критики принципа федерации. А вот В. Медем в своих воспоминаниях, написанных накануне своей физической смерти (в 1923 г.), пишет с упрямством, достойным лучшего применения о принципиальном решении IV съезда Бунда о федерации следующее: „это было вполне правильное решение. Это было единственное средство создать действительно большую и крепкую партию“. том. I, стр. 297. Медем, видно был из числа людей, которые не любят учиться у жизни и проверять теорию практикой классовой борьбы. Учиться у жизни он не хотел, т. к. в нем глубоко сидел националист. Известно, что II-й съезд партии отверг федерацию и Бунд вышел из партии.

²⁾ Ленин. т. IV, стр. 270

Нужно отметить что вожди „Бунта“ не были уверены в том, одобрит ли бундовская масса их разрыв с РСДРП. Наш вход из РСДРП, пишет Медем,—встряхнул весь Бунд. Наступил даже очень серьезный кризис. Была опасность, что широкие массы рабочих и интеллигенции не поймут, как следует, наши позиции, что это внесет большой хаос и дезорганизацию в партийную жизнь“. В. Медем. Из моей жизни. Том. II. чтр. 41,

Теоретическая защита Бундом была, таким образом, настолько слаба и неубедительна, что тов. Ленин имел полное основание сделать следующий вывод:

„называть свою борьбу за сионистскую идею еврейской нации, за федеративный принцип организации партии, борьбой за равноправное положение евреев в семье всемирного пролетариата— значит низводить борьбу из области принципов в область заподозриваний¹⁾, науськиваний, разжигания исторически сложившихся предрассудков. Это значит воочию показывать неимение действительно идейных и принципиальных орудий в своей борьбе²⁾).

Совершенно понятно, что отсутствие логики в защите своей особенности не означает, что сама эта нелогичность не имеет своей логики. В основе борьбы Бунда за свою особенность лежит национализм. Вот это стремление сочетать национализм и социализм и делало Бунд крайне нелогичным, логически несообразным...³⁾.

V. Заключение.

Бундизм — это „правый оппортунизм⁴⁾, мы говорим, „правый“ оппортунизм, ибо был еще и „левый“ оппортунизм в национальном вопросе (это те, которые отрицали необходимость национальной программы для пролетариата). Бундизм — это национализм, одетый в социалистический костюм.

Преследуя, якобы цель создать наилучшие условия для классовой борьбы еврейского пролетариата, бундовская национальная программа фактически затрудняла эту борьбу, ибо она изолировала еврейский пролетариат от мощного движения российского пролетариата.

Для революционного марксиста примат классовой борьбы является законом. Все должно быть подчинено интересам классовой борьбы. Это и касается национальной программы.

„Интересам именно этой борьбы (классовой—Р.-К.) пишет т. Ленин должны мы подчинять требования национального самоопределения. В этом именно условии и состоит отличие нашей постановки национального вопроса от буржуазно-демократической постановки его. Буржуазный демократ (а также идущий по его стопам современный социалистический оппортунизм) воображает, что демократия устраняет классовую борьбу, и потому ставит все свои политические требования абстрактно, огульно „безусловно“, с точки зрения интересов „всего народа“ или даже с точки зрения

¹⁾ Бунд относился к партии с большим недоверием. Такое недоверие,—писал тов. Ленин,—сквозит во всех предложениях и рассуждениях Бунда (протоколы II съезда, стр. 84). Для Бунда партия была чужой. На II съезде партии Бунд, в лице Либера, обращаясь к съезду говорит „Ваша партия (протоколы 86), и повторяет часто слово „договор“ (часто повторяет: „договор“, пишет тов. Ленин,—в своем дневнике заседания II съезда. Ленинский сборник, кн. VI, стр. 91

²⁾ Ленин т. IV, стр. 273—274

³⁾ Ленинские организационные взгляды Бунд, конечно, считал продуктом „незрелой“ мысли. Вот что Бунд, после II-го съезда, писал:

„Большинство 2-го съезда, как оказалось, недоросло еще, к сожалению, до правильного понимания орг. задач в России, до понимания необходимости соединить определенную самостоятельность частей с единством всей партии. Прямолинейный, беспощадный централизм, сл. по подчиняющей себе все на своем пути, централизм, подходящий, быть может, для заговорческой группы, но, во всяком случае, не для партии,—таков оргидеал, перед которыми преклонилось большинство делегатов (2-го съезда). Но за всем этим утопическим централизмом в действительности скрывается стремление ради интересов—и ложно понятых—ближайшего пожертвовать интересами движения в его целом, основными устоями революционного социалистического движения

вечного нравственного принципа — абсолюта. Социал-демократ беспощадно разоблачает эту буржуазную иллюзию везде и всегда, выражается ли она в отвлеченной идеалистической философии или в постановке безусловного требования национальной независимости¹⁾.

Вот этой условности в постановке национального вопроса у Бунда не было. У него национальный вопрос принял самодовлеющий характер. Он не оказался способным превратить национальный вопрос в подсобный момент классовой борьбы.

А кто не умеет подчинить все вопросы общественной жизни интересам классовой борьбы рабочего класса, тот неминуемо будет в области теории делать попытки сочетать марксизм с тем или иным буржуазным течением, а в области практики будет уклоняться в сторону от классовой борьбы рабочего класса, и, таким образом, объективно переходить ту грань, которая отделяет пролетариат от буржуазии, становится врагом социализма.

Бундизм — это непонимание классовой линии в национальном вопросе, неумение поставить национальный вопрос в рамки классовой борьбы²⁾.

Куда ведет путь теоретического и практического отхода от классовой линии, сейчас, после Октябрьской Революции, общеизвестно, — Бунд ведь враждебно встретил Октябрь, вел против него борьбу, дал формулу свержения советской власти³⁾.

Если бы бундовская интеллигенция имела безграничную власть над еврейским пролетариатом, то Бунд был бы навсегда в лагере врагов Октябрьской Революции. Но мощная волна Октябрьской Революции разбудила и углубила революционный инстинкт и классовое сознание еврейского пролетариата.

Бурные волны этой революции ворвались в национальный меньшевистско-ограниченный Бунд и взорвали столько лет бывшей единой организацию.

Еврейский пролетариат стал в шеренги бойцов Октябрьской революции, к нему же присоединилась действительно революционная часть бундовской интеллигенции.

Остальная часть, проникнутая духом национализма и меньшевизма, была отброшена в мусорный ящик истории.

(Окончание)

¹⁾ Ленин, том IV, стр. 241

²⁾ „Бессознательная и полусознательная часть населения, — писал Плеханов, — сильно поддается на тот довод, что социалисты недостаточно энергично отстаивают свою национальность. Действие этого довода на массу может быть ослаблено двумя способами революционным и ревизионистским. Первый — состоит в развитии политического сознания массы: когда сознание это достигнет надлежащей высоты, масса увидит, что на самом деле изменяют своей нации не социалисты, а их буржуазные и феодальные враги. Тогда она перестанет бояться социалистов. Но — путь этот долгий, или, по крайней мере, не скорый: развитие политического сознания массы не всегда идет с желательной быстротой. Ревизионисты, больше всего дорожащие быстрыми успехами минуты, не любят этого пути. Они предпочитают привлекать массу, делая уступки ее политическим предрассудкам. Вот по этому, — „быстрому“, слишком „быстрому“, пути и пошли чешские сепаратисты: они решили, что для успешной борьбы с буржуазным шовинизмом им самим нужно сделать большой шаг по направлению к национализму. Мы уже видели подобные вещи в России. Для борьбы с сионистами наши бундисты то же пошли по пути, который ни как нельзя назвать революционным (Плеханов, т. XVI. Стр. 359—360).“

³⁾ Наша задача заключается в том, чтобы концентрировать всю революционную демократию (читай: контр-революционную) вокруг идей непризнания этой власти (т.-е. советской — Р.-К.) и изолировать ее, для того, чтобы подготовить падение и переход власти ко всей революционной демократии (читай: „контр-революционной“). Бунд об Октябрьском перевороте. Рафес. „Очерки по истории Бунда“, стр. 422).

М. Г. Конюхаў

Некаторыя вынікі самакрытыкі

(Па матар'ялам Акругкомаў і Райкомаў КП(б)Б)

З часу пастаноў XV-га з'езду, красавіковага Пленуму ЦК УсеКП(б) і апублікаванае адозвы партыі аб самакрытыцы, прайшоў значны тэрмін. Ёсць усе неабходныя даныя да таго, каб падвесці некаторыя вынікі ступені разгортвання самакрытыкі.

Вядома, што галоўная мэта лёзунгу партыі заключаецца ў неабходнасці большае арганізацыі рабочых мас навакол ажыццяўлення канкрэтных задатч нашага будаўніцтва, навакол выяўлення недахопаў, навакол ухілення іх. І, бязумоўна, мы павінны ведаць, у якой меры гэты лёзунг партыі стаў дастаяннем шырокіх пралетарскіх мас, як ён усвоены, як ён зразумелы.

Таксама зразумела, што самакрытыка была, ёсць і будзе сродкам наліпшання, ўсіх відаў нашае работы, барацьбы з клясамымі ворагамі, павінна стаць неад'емнай часткаю работы, арганізацыі, работы кожнага камуніста, кожнага сьвядомага рабочага. І той, хто не зразумеў гэтага асноўнага патрабавання, той ня зможа падняць актыўнасці рабочых мас, ня зможа ўцягнуць іх (масы) на шлях дзелавое дапамогі і са-зданнічання паспехам развіцця сацыялістычнага будаўніцтва. Самакрытыка, пры яе разгортванні, мяркуе ўнесці тое новае ў працу ўсіх. І гэтыя вынікі, пры якім павінна быць відавочна няўнікнёнае ажыццяўленне наліпшання работы. Такім чынам, ацэньваць ажыццяўленне лёзунгу партыі трэба па тым, якія змены і зрухі стварыліся ў рабоце ў той ці іншай арганізацыі, на прадпрыемстве, у установе. Неабходна выявіць, якія арганізацыйныя формы і метады садзейнічаюць умацаванню самакрытыкі, павышэнню актыўнасці пралетарскіх мас, аднак і батрацтва, што зьяўляецца перашкодай на шляху ажыццяўлення дырэктыв партыі аб самакрытыцы. Каб у выніку стануць вольныя месцы для шырока скарыстання для далейшага разгортвання і паглыблення самакрытыкі, а паасобныя тормазы і скажэнні паслужылі-б перасцярогаю, як нельга адносіцца да правядзення ў жыццё найважнейшых пастаноў партыі. Гэткае ў галоўным задача ставіцца ў даных папярэдніх выніках, абагульваючы практыку мясцова.

I

Трэба сказаць, што *азнаямленне* з лёзунгам партыі і разгортванне самакрытыкі было пачата яшчэ ў сувязі з рашэннямі красавіковага пленуму ЦК УсеКП(б). Але растлумальная работа, а гэтак сама і неабходнасць разгортвання самакрытыкі, ахапіла ня ўсе парт. ячэйкі і далёка недастаткова ахапіла беспартыйныя рабочыя масы. Толькі пасля адозвы ЦК УсеКП(б) аб самакрытыцы пачала разгортвацца шырокая растлумачальная работа ўнутры парт. ячэек і сярод беспар-

тыйных, пачала разгортвацца самакрытыка з выяўленьнем шэрагу нездаровых зьявішчаў, хвароб, злачынстваў у паасобных арганізацыях.

Рабочыя азнаемліваліся з адозваю ЦК як праз адчыненыя парт. сходы, таксама і шляхам спецыяльна скліканых сходаў на прадпрыемстве ў цэху, шляхам размнажэньня адозвы ЦК сярод рабочых, наладжваньня вечароў самакрытыкі (Барысаў) і растлумачальнае работы і індывідуальна-групавое агітацыі. Шмат сходаў рабочых (Менск, Віцебск, Гомель) працягваліся па некалькі вечароў. На гэтых сходах разгарнуліся шырокія спрэчкі, выяўлена шэраг недахопаў як агульнага, так і мясцовага парадку. У спрэчках выступала да 75% прысутных (Віцебск), на сходы зьяўляліся больш чым звычайна. Шырокай крытыцы падвяргалі работу гаспадарчага апарату, недастатковую барацьбу з бюракратызмам, указвалася на слабасьць вылучэньня, на ігнараваньне з боку адміністрацыі выконваньня пастановаў рабочых, вытворчых нарад. Так што азнаямленьне з лезунгам партыі прайшло больш глыбока сярод рабочых мас, яны ў абсалютнай сваёй большасьці інфармаваны і лезунг партыі зразумелі правільна.

Прапрацоўка адозвы ЦК *у вясковых і савецкіх партыячэіках* прайшла значна слабей як унутры партыячэек, так і сярод беспартыйных. Па гэтаму поваду у вышкіх аб самакрытыцы ў савецкіх ячэйках з Мазыру пішуць: „Да гэтага часу ўсе без выключэньня правяраныя партыячэікі ня толькі не разгарнулі самакрытыкі, але не прасунулі лезунгу партыі аб самакрытыцы ў шырокія масы арганізаваных у прафсаюзы, у сэнсе яго ўсебіковага абгаварэньня, азнаямленьня з ім. Партыйны лезунг аб самакрытыцы, з пункту погляду разгортваньня яго, не атрымаў канкрэтна распрацаваных дырэктыв і напрамку з боку партыячэек у адносінах да камсамолу, прафсаюзаў, дабраахвотных т-ваў (5/XI—1928 г.).

Барысаўскі Гарком КП(б)Б па папярэдніх выніках самакрытыкі ў рэзалюцыі адзначае: „Паасобныя партыячэікі сав. органаў (міліцыя, мэдсінпрацы) нічога не зрабілі ў галіне растлумачэньня звароту ЦК сярод партыйцаў, камсамольцаў, беспартыйных“. З Рагачэускай партарганізацыі, дзе была праверка разгортваньня самакрытыкі, паведамляюць: „Што ў партыячэйцы каапэр. органаў да гэтага часу не абгаварвалі адозвы ЦК. Зусім недастаткова вясковыя партыячэікі азнаемілі беднату і батрацтва з гэтым лезунгам“. Значыць, і азнаямленьне з лезунгам партыі ішло ціхім тэмпам у адных партыячэйках, непрыняцьцем мер шырокага азнаямленьня беспартыйных—у другіх

Трэба канстатаваць, што *друк сваечасова заняўся папулярызацыяй лезунгу партыі аб самакрытыцы*, а гэтак сама і па ўскрываўню паасобных недахопаў. Матар'ялы адзначаюць той факт, што пасля растлумачальнае работы ўзмацніўся прыцёк карэспандэнцый у наш друк, з крытыкаю дзейнасьці савецкіх, каапэрацыйных, гаспадарчых, прафсаюзных і партыйных органаў. Так напрыклад, „Палеская Правда“ ў маі гэтых заматак мела 486, у чэрвені—512, „Чырвоная Полаччына“ у маі—63, у чэрвені—82, „Заря Запада“ ў маі—138, чэрвені—276 і г. д. Наш друк у значнай ступені выканаў і выконвае ролю арганізатара мас навакол друку па ажыццяўленьню лезунгу партыі аб самакрытыцы.

У выніку адозва ЦК аб самакрытыцы ўскалыхнула партыйныя і пралетарскія масы, выклікала жывейшы водгук, садзейнічала праяўленьню большае актыўнасьці і ініцыятывы навокал выяўленьня і зжываньня недахопаў, навакол задач нашага будаўніцтва. Але яшчэ стаба крытыка і самакрытыка укаранілася ў нізавыя зьвеньні—праф-

саюзаў, саветаў, каапэрацыі. Недастаткова паднялі актыўнасьць беднаты, батрацтва, сярэднякоў вакол выяўленьня недахопаў, вакол зжываньня іх унутры органаў—каапэрацыі, саветаў КСУ, добраахвотных г-ваў на вёсцы, на грунце разгортваньня крытыкі і самакрытыкі.

II

Калі мы канстатавалі, што адозва ЦК садзейнічала ўздыму актыўнасьці рабочых мас, ускрываньню шэрагу недахопаў, дык трэба адзначыць, што далейшае разгортваньне самакрытыкі будзе ўдзірацца ў тое, як хутка і сваечасова будуць рэалізаваны указаньні пралетарскіх мас. Гэта прадбачае такі парадак работы усіх зьвеньяў, пры якім пажаданьні, указаньні, прапановы рабочых знайдучь хуткі водгук у рэагаваньні, у зжываньні недахопаў, што выпякаюць з указаньняў мас. Пэўнаму неабходна, каб кожны камуніст, рабочы, батрак, бядняк бачыў, што з іхнімі прапановамі лічацца, што іхнія ўказаньні праводзяць у жыцьце, на іхнія указаньні рэагуюць. Вось чаму гэтаму пытаньню трэба аддаць выключную увагу пры далейшым разгортваньні самакрытыкі. І зусім сваечасова Гомельскі Акругком КП(б)Б высунаў шэраг мерапрыемстваў па гэтаму пытаньню. У яго пастановах гаворыцца: „На ўсіх сходах рабочых абавязкова запісваць у пратаколы ўсе практычныя прапановы рабочых, а на канцы сходу прачытваць усе іх выступленьні. Рэзалюцыі павінны складацца такім чынам, каб усе прапановы рабочых абавязкова былі ўключаны“. „Рэкамендаваць на кожным сходзе рабочых вылучаць камісію для правэркі і садзейнічання гаспадарчым і прафсаюзным органам у правядзеньні ў жыцьце ўсіх дзелавых прапаноў рабочых“.

„Устанавіць такі парадак, каб не пазьней, як праз месяц пасля прыняцьця рэзалюцыі на рабочых сходах адпаведныя адміністрацыйна-гаспадарчыя органы дакладавалі б на наступных рабочых сходах аб правядзеньні ў жыцьце ранейшых пастановаў“.

„Практыкаваць на прадпрыемствах вывешваньне на відных мясцох пратаколаў рабочых сходаў з кароткім выкладаньнем прынятых пастановаў і правядзеньне іх у жыцьце“.

„Завесыць на ўсіх прадпрыемствах журналы для рабочых прапаноў. У гэтых журналах адміністрацыя прадпрыемстваў робіць адзнакі аб правядзеньні ў жыцьце ўсіх практычных прапаноў рабочых, а ў выпадку немагчымасьці выканаць гэтыя—дае канчатковы адказ і тлумачэньне“.

„Бюро парткаляктыву строга сачыць за сваечасовым выконваньнем усіх дзелавых прапаноў рабочых і ўсіх пастановаў рабочых сходаў, прыцягваючы да строгае адказнасьці за нявыконваньне, зацяжку ці неасьведамленьне рабочых аб прычынах невыкананьня“.

Бязумоўна, што гэтыя мерапрыемствы паслужаць для большага разьвіцьця самакрытыкі, выяўленьня недахопаў і ажыўленьня работы. Трэба сказаць, што у рабоце партыйных, савецкіх, прафсаюзных і гаспадарчых органаў гэты вучастак работы зьяўляецца яшчэ вельмі слабым. Не пастаўлена сыстэматычнага вучоту прапаноў, якія выяўляюцца праз насыцен. газэты і на сходах. Няма справаздачнасьці адпаведных органаў аб выконваньні дадзеных раней прапаноў і пастановаў рабочых сходаў.

Зразумела, мы маем шэраг станоўчых бакоў разгортваньня самакрытыкі, маем шэраг іншых мерапрыемстваў, высунутых парткамамі, якія садзейнічаюць павышэньню актыўнасьці, і аздаравленьню апарату, палепшаньню нашае работы. Даostatкова паказаць на шэраг

спраў, якія былі ўскрыты пад уплывам самакрытыкі, пры ўдзеле шырокіх партыйных і беспартыйных мас. Такімі справамі былі—справа віцебскіх працаўнікоў, Улла—Полацк, Чашнікі—Віцебск, Мозырская пракуратура, Ляды—Ворша і інш. Усе гэтыя справы характэрны—п'яніствам кіруючай вярхушкі, зажымам, сувяззю з чужым элементам, безгаспадарчасцю. І хваля самакрытыкі вывела іх на чыстую ваду. Партыйны, гаспадарчы, прафсаюзны, савецкі апараты былі ачышчаны ад чужога, які пачаў гнісць, элементу. На іх месца мы ўлілі здаровы, сьвежы струмень вылучэнцаў рабочых і сялян. І яшчэ раз масы ўпэўніліся, што партыя бязьлітасна да такога роду разлагаючага элементу. Масы ўпэўніліся, што партыя чула прыстухоўваецца да ўказанняў мас, якія прыносяць бязумоўную карысць, аздараўленьне апарату, палепшаньне ўсяго нашага будаўніцтва. Пры дапамозе і актыўнасьці мас толькі па трох акругах (Ворша, Бабруйск, Магілёў) хваля самакрытыкі выкінула за борт 109 работнікаў гаспадарчага, савецкага, прафсаюзнага і партыйнага апарату. Усё гэта гаворыць аб тым, што самакрытыка нясе з сабою вялізарныя сродкі актыўнасьці мас, накіраванае да ажыўленьня і палепшаньня ўсяе нашае работы. Шэраг партыйных арганізацый канстатуе, што у выніку разгортваньня самакрытыкі яны дасягнулі значнага ажыўленьня работы. Так, напрыклад, у рэзалюцыі гомельскага гарадскога парт. актыву гаворыцца: „Што дырэктывы партыі па разьвіцьцю самакрытыкі знайшлі свае адбідьце ў рабочых масах, у рабоце партыйных, прафэсійных і савецкіх арганізацый, падвысілі інтарэс мас да барацьбы з маючыміся недахопамі, заагэстрылі ўвагу на іх, ажывілі ўнутры-партыйную работу, узмацнілі значэньне друку ў барацьбе з праяўленьнем адмоўных зьявішчаў ва ўсіх зьвоньнях нашае работы“ (6 IX-28 г.). Таксама Жлобінскі Райком КП(б) у вывадах піша: „Што ў рабоце арганізацыі маецца падняцьце актыўнасьці і тэмпу работы. Сходы ячэек праходзяць больш ажыўлена. Маём шэраг практычных вынікаў—зьняцьце адм.-гасп. работнікаў за бюракратызм, распушчана бюро парт. і камсамольскіх ячэек і ў „Чырвоным Берагу“ за зажым, арганізаваны тры часовых кантрольных камісіі на чыгунцы і г. д.“. Барысаўскі Гарком КП(б) у рэзалюцыі адзначае, што дырэктывы партыі аб самакрытыцы знайшлі чоткае праламленьне ў ажыўленьні ўсіх зьвоньняў культурна масавае работы—у рабочарускім руху, разгарнулася работа з беспартыйным актывам, масавая работа ў цэху. Пры гэтым маюцца канкрэтныя вынікі—зьмена кіраўнікоў фабрыкі „Рабочий“, аздараўленьне гэтае фабрыкі, палепшаньне работы Горкамбінату.

З паасобных мерапрыёмстваў партыйных камітэтаў яшчэ трэба адзначыць і такія. Так Віцебскі Акругком праводзіць „у мэтах праверы выконваньня ў жыцьцё пастаноў ЦК і ЦКК, а таксама рашэньняў Акругкому і вышэйшых парторганаў, аказаньня дапамогі мясцовым парт. арганізацыям, прызнаць неабходным праводзіць сыстэматычную пасылку на вызначаны тэрмін адказных работнікаў акруговага маштабу ў вясковыя райёны“. Аб гэтым-жа паведамляе і Полацкі Акругком, які праводзіць шырокае прыцягненьне нізавога і акруговага актыву да ўдзелу ў працы апарату АК і Райкомаў, пасылку іх ва ўсе вясковыя ячэйкі для наладжваньня і пастаноўкі ўсяе работы. Акрамя таго, у шэрагу парт. арганізацыяў прывіваецца мэтад прыцягненьня парт. актыву да абсьледвальскай, праваерачай работы для дапамогі парт. ячэйкам (Ляхаўскі РК—Менск, Гомель, Барысаў). Ясна, што гэтыя мерапрыемствы маюць вялікае значэньне. Яны ўцягваюць тысячы парт. актыву ў канкрэтную работу, што дае магчымасьць аказаць на месцы парт. ячэйцы дзелавую дапамогу. Гэта ёсьць адна з форм

правільнага вырашэння ўнутры-партыйнай дэмакратыі, гэта адна з найважных работ у дзейнасці парт. арганізацыі.

Некаторыя акругі зьвярнулі асабістую ўвагу на палепшаньне пастаноўкі масавае профсаюзнае работы (Мазыр, Гомель), заняліся іншымі метадамі вылучэння (Віцебск), палепшаньнем справы развіцця рабочаўскага руху (Гомель). Напрыклад, Барысаўскі Гарком КПБ увеў метад наладжвання вечароў самакрытыкі. На гэтых вечарох адзначаюцца самыя разнастайныя бакі недахопаў, указваюцца спосабы іх жыцця. Вопыт аказаўся вельмі ўдалым, і ён цяпер уводзіцца на ўсіх прадпрыемствах. Наогул трэба адзначыць, што партыйныя камітэты распрацавалі шэраг арганізацыйных метадаў і форм, якія сапраўды забяспечваюць большае разгортванне самакрытыкі і яе паглыбленне. Але ні ў якім разе нельга аб гэтым гаварыць адносна сеткі нясковых парт. ячэек, дзе лёзунг партыі яшчэ не атрымаў шырокага развіцця, яшчэ навскот яго не змабілізавалі дастатковае грамадзкае думкі, не уцягнулі шырокія масы беспартыйнага актыву батрацтва, беднаты; у гэтым напрамку стаіць перад намі вялікая работа.

III

У данай частцы нас павінна больш за ўсё цікавіць, якія маюцца гідэнцыі скажэнняў, недахопаў пры ажыццяўленьні лезунгу партыі аб самакрытыцы. Бязумоўна тое, што лезунг партыі камуністамі ў масе сваёй усвоен, беспартыйныя рабочыя на прадпрыемствах аб ім інфарміраваны і азнаёмы дастаткова. Аднак, яшчэ і сярод камуністаў мае яшчэ мейсца няправільнае тлумачэнне лезунгу партыі і абмяжованае яго прымяненне. Ня рэдка чуеш такія выразы: „кампанія самакрыкі“, „мода самакрытыкі“, „часовае зьявішча“ і г. д. А адзін з членаў бюро ятэні К. заявіў, што „трэба як небудзь абмежаваць крытыку, інакш могуць быць кампраматаваны працаўнікі“. Ці, напрыклад, некаторыя гаспадарнікі дапушчаюць такія выразы па адрасу самакрытыкі: „вы сваёй самакрытыкай разбураеце гаспадарку“ (С—ков). Вешалі сабак на гаспадарнікаў дык вешайце—працаваць не даеце“ (Л—в). „Работаць пры самакрытыцы вельмі цяжка, няма ніякай моцы, няма жыцця“ (В—ч).

Зусім відавочна, што сярод некаторых работнікаў маецца думка, лічыць самакрытыку „грузам“, забываючы аб тым, што толькі пры разгортванні самакрытыкі, пры яе дапамозе можна палепшыць работу ўсіх зьвеньяў. У самакрытыцы бачаць толькі адмоўныя бакі, спасылаюцца на скажэнні, ня прымаючы ніякіх мер да развіцця і паглыблення самакрытыкі. Такое становішча і адносіны да самакрытыкі часам стрымліваюць яе, абмяжоўваюць і накіроўваюць не па таму шляху. З гэтым трэба вельмі самую рашучую барацьбу, бо гэта ёсць нішто іншае, як сапраціўленне рашэнням партыі, як скажэнне лезунгу партыі аб самакрытыцы.

Ужо цяпер можна адзначыць цэлы шэраг ненармальных зьявішчаў, пры якіх разгортванне самакрытыкі звязана з шэрагам цяжкасцяў і перашкодаў. З гэтымі зьявішчамі таксама нам прыдзецца весці рашучую барацьбу, трэба асобныя скажэнні шырэй асьвятляць у друку, каб іншыя арганізацыі скарысталі гэта ў тым сэнсе, як нельга карыстацца лезунгам самакрытыкі і як нельга яго праводзіць у жыццё.

Пытаньне аб крытыкабоязкасці. На вялікі жаль, трэба адзначыць, што ў асобных мейсцах гэта маецца. Бо боязкасць мае свае падставы, бо яшчэ нярэдка маюцца выпадкі агіднага рэагавання на крытыку.

Досыць падаць некалькі фактаў скажэння крытыкі з боку ня толькі адных гаспадарчых працаўнікоў, але і партыйных органаў. Напрыклад, ЦКК разглядала пытаньне няправільнага рэагавання на крытыку з боку парт. ячэйкі Белмясгандлю. Сутнасьць гэтае справы зводзіцца да таго, што два камсамольцы за крытыку, за „разаблачэньне“ былі ахрышчаны як бузацёры, як склочнікі. У сілу хатняе сыпетасьці, нецярпimųх адносін да крытыкі з боку кіруючага складу парт. ячэйкі і кіраўнікоў Белмясгандлю, навакол камсамольцаў стварылі атмасфэру, быццам указаныя імі факты былі выдуманы. Парт. ячэйка паставіла зьняць з работы гэтых двух камсамольцаў, а Кастрычнікаўскі РК КПБ па няўважлівасьці пацьвердзіў пастанову ячэйкі. І толькі дзякуючы ЦКК абелзьве гэтыя пастановы былі адменены і таварышы былі адноўлены на рабоце. Другі выпадак калі Калінкавіцкі суд правёў працэс па абвінавачваньню рабочых за тое, што яны на агульным сходзе рабочых у рэзкіх вырзах крытыкавалі работу мясцовага зубнога урача. Хоць даныя рабочыя былі апрауданы, але гэты выпадак характэрны тым, што судзілі іменна за крытыку і тут сказалася „нецярпімае парушэньне рабочае дэмократыі і формальныя бюократычныя адносіны да рабочае крытыкі“. Ці яшчэ: на заметку „Судыі і прэступнікі“ („Правда“) Мазырскі Акрутком КПБ у сваёй пастанове кажа: „прасіці ЦК КПБ зьвярнуць увагу друку і інш. газэт на недапушчальнасьць зьмяшчэньня неправераных матэрыялаў, чым падрываецца аўтарытэт паасобных органаў“. Таксама парт. ячэйка Белдзяржкіно паграбавала прыцягненьня да адказнасьці работнікаў рэдакцыі „Чырвоная Зьмена“ за зьмяшчэньне фальсёгону „Таямніцы Белдзяржкіно“. Усе гэтыя факты кажуць аб тым, што, замест сапраўднага хуткага рэагавання на ўказаньні таварышоў аб недахопах і дапамогу ў жываньні іх, некаторыя органы прыцягваюць да адказнасьці т. т., тым самым рашучым чынам прытупляюць актыўнасьць, прыніжаюць усякую зацікаўленасьць за між таго, каб дапамагчы выявіць тыя ці іншыя недахопы. Гэтым ствараюць умовы крытыкабоязкасьці.

Матэрыялы таксама адзначаюць шэраг фактаў, калі з боку кіраўнікоў, адміністрацыі, майстроў выяўляецца нецярпімасць да крытыкі якая мяжуеца з зажымам з пагрозамі. Аб гэтым гаворыць шэраг заяў з боку рабочых, з боку камуністаў, аб гэтым гавораць паведамленьні у друку. Напрыклад, „нас называлі склочнікамі, разлагаючым элемэнтам за тое, што мы выступалі супроць быўш. дырэктара, п'яніцы, які піў, які выпісываўся для фабрыкі“. Ці на ўказаньне аднаго рабочага дырэктар адказвае: „не твая справа, кінь твае контр-рэволюцыйныя штукі“. Старш. фабкому заявіў работніцы, якая была прынята ізноў на работу: „калі ты будзеш зьнята другі раз, каб ты аб гэтым нічога не казалі“. Маюць месца і зьявішчы, калі пад рознымі зачэпкамі падводзілі пад скарачэньне рабочых, работніц. Значыць, мы яшчэ не гарантаваны, што ня будзе выпадкаў прасьледваньня за крытыку, за разаблачэньні, і гэта пытаньне мае вялізарнае значэньне, яно абавязвае парт. ячэйкі ўважліва сачыць за гэтакімі скажэньнямі, а органам прокуратуры і РСІ неабходна абвясьціць рашучую барацьбу гэтакім зьявішчам.

Таксама перашкодаю у справе паглыбленьня і разгортваньня самакрытыкі трэба прызнаць і тое, што на дзелавыя прапановы і ўказаньні мас адміністрацыя заслаба рэагуе, з імі ня лічыцца, а іншы раз ігнаруе іх. Можна прывесць шмат прыкладаў, калі прапановы, указаньні мас, зьмешчаныя ў насыцен. газэтах, вытворчых нарадах, заставаліся без рэагавання, бяз прыняцьця канкрэтных мер палепшаньня і жываньня паказаных недахопаў. Адміністрацыя сыстэматычна не дае

справаздачы аб выкананні прапаноў як рабочых ды таксама і вытворчых нарад, агульных сходаў. Справай вучоту прапаноў рабочых, іх пажаданняў амаль што не займаліся парт. ячэйкі, прафорганы і адміністрацыя. Гэта пытаньне трэба ставіць інакш, а менавіта ў роўніцы прыцягнення да адказнасці за ігнараваньне выконвання прапаноў рабочых, рабочых сходаў. Трэба увесці такі парадак, каб адміністрацыя, прафрган рабілі сямстэматычна справаздачы, што імі зроблена па данай зметцы і прапанове і якія канкрэтныя вынікі дасягнуты. Гэта зусім магчыма пры ўмове, калі з боку парт. ячэйкі, прафргану і адміністрацыі будзе весціся добры вучот усіх паступаючых прапаноў, пажаданняў, указаньняў пралетарскіх мас. Па гэтаму пытанню ў выніках з Бабруйска паведамляюць: „Адзначана шмат выпадкаў хататных і бюракратычных адносін да выканання прапаноў вытворчых нарад. У некаторых прадпрыемствах процант нявыконвання прапаноў дасягае 30—40. Адсутнічае інфармацыя рабочых аб выкананні прымаемых пастановаў і аб прычынах невыканання“.

У выніках па агляду савецкіх ячэек па Мазырскай акрузе гаворыцца: „Ня глядзячы на тое, што былі выказаны пажадаванні, прапановы, указаньні мас пры абгаварэньні лезунгу партыі аб самакрытыцы, але ніякага рэагаваньня па гэтых указаньнях мас не пасьледавала ні з боку парт. ячэек, ні з боку адпаведных органаў“. На сходзе (I/VII-28 г.) адзначалі: „Вайсман — майстар фабрыкі „К. О“ дае прывілеі адным, прадзіраецца да другіх. Доктар Футур’янскі вельмі дрэнна адносіцца да хворых. У ЦРК ёсць шмат бюракратызму“ (работніца Л.—ц). Прыходзіш перамяніць кніжку ЦРК, яе не пераменьваюць, бо пасья ўстаноўленага часу“ (Ф.—н) і г. д.

На заводзе „Большавік“ (Менск), дзе была праверка разгортваньня самакрытыкі, адзначана „няма поўнага вучоту усіх прапаноў рабочых, няма дастатковае арганізавае інфармацыі адміністрацыі рабочых аб ступені выконвання іхніх прапаноў“. Такіх прыкладаў можна прывесці поўна, але-ж і гэтыя яскрава гавораць аб тым, што на пытаньне з боку адпаведных органаў на прадпрыемствах, прафорганах ня было зьвернута дастатковае ўвагі. Гэта можа ня толькі не павысіць актыўнасьці мас, а прытупіць яе.

Трэба паказаць і на тую акалічнасьць, што ў некаторых выпадках рэагаваньне на зметкі і прапановы рабселькораў мяжуеца з бюракратычнымі адносінамі, скажэньнем самакрытыкі. Досыць падаць некалькі фактаў, якія пацьвярджаюць вышэй паказанае становішча. Так, напрыклад, Шклотрэс у абвяржэньні піша: „што забясьпячэньне заводу Домбаль пяском ня было настолькі катастрофічна і пагражаюча, каб грэ было ў друку падымаць такую сэнсацыю“. Ці Бялыніцкі РВК (Матлеўская акруга) на селькораўскую зметку ў „Кресьціянскую газету“ піша такое абвяржэньне: „што датычыцца таго, што нехта набрахаў у газэце, то, як відаць, ён чуў звон, але ня ведае, дзе ён, бо школа ня тое што не дабудована, але зусім не будавалася, толькі зроблены фундамант“. Інспэктар Менакрана на зметку паведамляе, што „факт лацьвердзіўся“. З гэтых адказаў сьведчыць, па-першае—нежаданьне лічыцца з перасьцярогай аб небясьпецы, з запатрабаваньнем рабочых аб сваім заводзе; па-другое—нецярпімасць да указаньняў на безгаспадарчасьць і па-трэцяе—проста бюракратычная адпіска. Такія выпадкі абвяржэньняў ня рэдкія, і яны могуць толькі адсекчы, заціснуць магчымасьць выяўленьня недахопаў, магчымасьць падачы дапамогі ў нашым будаўніцтве з боку рабселькораў. Пагэтаму, бязумоўна, трэба абвясціць рашучую барацьбу і даць па руках каму сьлед.

Далей, трэба закрануць і такія недахопы. Партыяйкі недастаткова кіруюць справай разгортвання самакрытыкі ў тым сэнсе — як змагацца з недахопамі, як рэалізаваць указанні мас. Таксама і ў тым, што з боку партычэек недастаткова была аказана дапамога ў справе разгортвання самакрытыкі па лініі масавых арганізацый — прафсаюзы, камсамол, каапэрацыя, сельсаветы, КСУ і добраахвотныя таварыствы. Асабліва трэба падкрэсліць, што ў рабоце аграду „лёгкае кавалеры“ партычэйкі зрабілі вельмі мала для дапамогі і садзейнічання ім. Такім чынам, мы яшчэ ня можам гаварыць аб тым, што лезунг партыі стаў прыналежнасцю шырокіх пралетарскіх мас. Крытыка і самакрытыка яшчэ не ўцягнула пагалоўна рабочыя масы багратва і беднаты ў работу па барацьбе за сапраўднае справленне недахопаў апарату, барацьбы з бюракратызмам, палепшанне усіх зьвёньняў нашае работы. Пры гэтым, як вышэй было сказана крытыка знізу ўпраецца ў шэраг недахопаў, перашкодаў, на барацьбу, з чым трэба згуртаваць больш увагі.

У рэзалюцыі Гомельскага партактыву адзначаецца: „што шэрагі крыгуючых яшчэ не настолькі вялікія, каб можна было сьцьвярджаць, што адозва ЦК аб самакрытыцы зрабілася прыналежнасцю усіх рабочых мас нашае акругі, і на грунце якога ўсе рабочыя масы ўцягнуты ў справу разьвіцця самакрытыкі. Рабочыя масы толькі яшчэ пачынаюць уцягвацца ў практычнае ажыццяўленьне дырэктыв партыі аб самакрытыцы“. Значыць, мы можам гаварыць цяпер толькі аб тым, што самакрытыка пачала разгортвацца, самакрытыка дала нам першыя вынікі, а не-ж яшчэ ня досыць мы ўцягнулі ў справу самакрытыкі найшырокія пласты пралетарскіх мас. Гэтая адэка ў аднолькавай ступені, можа быць за некаторым выключэньнем, можа быць прыстасавана да усіх акруг, да усіх зьвёньняў.

Адзначаныя выпадкі аб тэндэнцыях кажуць, што пры самакрытыцы можна „высвободзіцца, уклоніцца ад партыйнага рухаводства“. Акрамя непаразуменьня лезуну партыі ў гэтым выпадку сказаць нічога нельга. Таксама маюць месца выпадкі, калі многа зьвярталася увагі на „асабістыя моманты“, самакрытыку скарыстоувалі „для зьвядзеньня асабістых разраўнаў“. Зразумела, што гэта вельмі дрэнна, бо яно выпускала з поля зроку крытыку нашых недахопаў у вытворчасці, у быту, парушэньне працоўнае дысцыпліны, някультурнасьць. Ясна, што гэтыя недахопы павінны быць спраўлены ў бок найбольшага ўцягненьня мас у справу палепшаньня нашага будаўніцтва, у справу выяўленьня недахопаў. Трэба разгарнуць крытыку так, каб паказаць ня толькі недахопы, але і наш станоучы вопыт, крытыкаваць ня толькі балячкі, але іх прычыны і шляхі ўхіленьня.

Некаторыя прапановы

1. Асноўную ўвагу партыяйкам трэба зьвярнуць на кіраваньне таго, як ухіляцца недахопаў, на рэалізацыю указаньняў мас. Для гэтага неабходна ў кожнай партыяйцы вылучыць спэцыяльную асобу па вучоту усіх прапаў на сходах, у насыцен. газэтах як з боку рабочых сходаў, так і паасобных рабочых. Трэба ўлічваць і тыя прапановы і пажаданьні, якія ня ўвойдуць у адпаведныя рэзалюцыі. Партыяйка на сваіх паседжаньнях павінна разглядаць гэтыя прапановы, прымаць усе меры да таго, каб іх ажыццявіць праз адпаведныя органы. Акрам гэтага, зьвярнуць асаблівую ўвагу на хуткую, дзелавую праверку фактаў, што выяўляюцца з крытыкі, каб аб прынятых мерах давесыці да ведама мас.

Неабходна ўвесці ў практыку вылучэнне камісій па праверцы выканання асобных пастановаў з тым, каб гэтыя камісіі рабілі садакладанні на агульных сходах рабочых і служачых пры справах адміністрацыі. Увесці ў сыстэму справаздачы адм. гасп. органаў, прафарганізацый па выкананню раней дадзеных пастановаў і ў кожным асобным выпадку сход, пры заслухоўванні дакладаў, павінен вызначыць, калі заслухаць справаздачу аб выкананні гэтых прапаноў.

2. У сувязі з недастатка разгорнутай самакрытыкай, асабліва па лініі камсамолу і грамадзкіх арганізацый, партыя павінна сваім парткіраўніцтвам прыйсці на дапамогу ў разгортванні яе ў гэтых з'яўленнях, дамагаючыся палепшання і ажыўлення іхняе работы, іхняе дзейнасці.

Асабліва сельскім партыям прыдзецца разгарнуць шырокую работу па пад'ёму актыўнасці беднаты, батрацтва, членаў прафсаюзаў на весцы вакол разгортвання лезунгу партыі аб самакрытыцы і крытыцы і накіравання яе па лініі выяўлення недахопаў, палепшання работы сельсаветаў, КСУ, каапэрацыі і інш. дабраахвотных т-ваў на весцы. Крытыка і самакрытыка работы сельсаветаў, КСУ, каапэрацыі прадбачае сабою тыя формы і арганізацыйныя метады, якія сумяшчальны і выцякаюць з нашай пралетарскай саветскай дэмакратыі. Партыям прыдзецца праявіць вялікую ролю арганізатараў па разгортванні самакрытыкі ў гэтых арганізацыях, унутры іх, найшырокім спосабам прынятаючы батрацтва, беднату, сярэднякоў. Гэта ні ў якім выпадку не павінна выліцца ў крытыку пралетарскай дыктатуры, у крытыку рабочае класы, бо дробна-буржуазныя, кулацкія сілы вёскі папятаюцца гэта зрабіць.

3. У метах палепшання зместу нашае масавае работы ва ўсіх з'яўленнях, неабходна ўвесці шэраг метадаў і форм, якія-б садзейнічалі большаму падвышэнню актыўнасці мас. Тыя метады, якія высуты і праводзяцца, як — дзеньнікі для прапаноў рабочых, сшыткі пытанняў і адказаў (Ломель) вечары самакрытыкі (Барысаў), трэба шырэй практыкаваць і ў іншых арганізацыях. Разам з гэтым, неабходна пачаць шырокае наведванне з боку адказных работнікаў майстэрняў, цэхаў, дзе і рабочымі праводзіць гутаркі, выяўляць недахопы. Шырэй практыкаваць папярэдняе абаварэнне мерапрыемстваў сярод рабочых, з тым, каб пры канчатковым прыняцці пастановаў улічыць указанні мас. Таксама неабходна весці ўсебаковую падрыхтоўку да сходаў рабочых у сэнсе папярэдняга апавяшчэння аб парадку дня, практыкуючы пры гэтым, што рабочыя могуць выдвінуць на парадак дня чарговага сходу, і з усяе сумы прапанаваных пытанняў выбраць найбольш паўсёдзненныя, якія хваляюць іх.

4. Тым партыйным арганізацыям, якія яшчэ да гэтага часу не правярылі ступень разгортвання самакрытыкі; трэба шляхам спецыяльна вылучаных груп партактыву правесці праверку ажыццяўлення лезунгу партыі. Пры праверцы і ацэнцы ажыццяўлення лезунгу партыі трэба выходзіць з таго, што зроблена, якія зрухі і палепшанні маюцца ў тэй ці іншай арганізацыі.

5. Неабходна дамагацца, каб самакрытыка сапраўды з'явілася асноваю для усяе работы ўстаноў і усяе арганізацыі. Для гэтага максімальна разгарнуць крытыку знізу, з рабочых мас, з найбольшым скарыстаннем усіх прапаноў рабочых. Трэба весці самую рашучую барацьбу з тымі, хто пад тымі ці іншымі зачэпкамі, тымі ці іншымі мерамі пытаецца звесці на нуль самакрытыку, хто змагаецца з ёю,

звужвае яе значэнне, ігнаруючы практычныя мерапрыемствы, што высоўваюцца і намячаюцца рабочымі, хто няўважліва ставіцца да пастаноў, прынятых на рабочих і партыйных сходах.

6. Таксама патрэбна з боку партыйных арганізацый праверыць змест і мэтады работы з партактывам, выхоўванне яго і скарыстанне у штодзённай канкрэтнай рабоце партыйных органаў. Трэба, каб партарганізацыі звярнулі асаблівую ўвагу на справу вылучэння рабочих і сялян у нашы савецкія, гаспадарчыя, кааперацыйныя органы. Залабая работа з боку савецкіх ячэек у справе барацьбы з бюракратызмам, цеганінай, і вельмі слаба разгорнутая самакрытыка абавязваюць парторганы праверыць змест работы сав. парт. ячэек пад пунктам ідэяў, што імі зроблена для ажыццяўлення пастаноў ЦК КП(б)Б.

Аб самакрытыцы ў вёсцы

У адозве ЦК УсеКП(б) аб самакрытыцы асабліва падкрэслена, што галоўнае, на што трэба звярнуць увагу пры разгортванні самакрытыкі гэта: *„самасьмеілае, самае рашучае, самае паслядоўнае ўцягненьне мас у справу сацыялістычнага будаўніцтва, правэрка і кантроль з боку гэтых мільённых мас усяго апарату, яго ачыстка ад нягодных элемэнтаў“.*

І далей „Партыя зрабіла заклік працоўных да жорсткай самакрытыкі на тое, каб гэту самакрытыку зрабіць падважнікам барацьбы за сапраўднае напраўленьне усяго апарату, дзеля сапраўднае, а не папяровай, барацьбы з бюракратызмам, дзеля масавага паходу супроць усіх ворагаў, пачынаючы ад кулака і „шкодніка“ і канчаючы элемэнтамі разлажэньня ў нашых уласных шэрагах“.

Такім чынам, партыя праз самакрытыку ставіць, як галоўную задачу, гэта *ўцягненьне мас у справу сацыялістычнага будаўніцтва, у справу кіраўніцтва краінай, што поўнасьцю адпавядае Ленінскаму прынцыпу „выхоўваць масы на жывых і канкрэтных прыкладах“.*

Першыя крокі правядзеньня самакрытыкі наказваюць, што партыя ў сваёй масе, і пад яе кіраўніцтвам рабочая кляса правільна ўспрынялі усю важнасьць лезунгу самакрытыкі. Рабочыя масы ўспрынялі лезунг самакрытыкі не як нешта кампанейскае і часовае, а як сталае і неабходнае мерапрыемства ва ўсім нашым будаўніцтве, ва ўсёй нашай рабоце.

Шмат якія факты ўжо сьведчаць аб станочных выніках самакрытыкі. Аднак, было-б памылковым казаць, што дырэктыва партыі аб разгортванні самакрытыкі атрымала сваё поўнае вырашэньне. Апошняга сказаць нельга, *асабліва ў адносінах да вёскі.*

У разгортванні самакрытыкі ёсьць яшчэ надзвычайна поўна недахопаў. Калі у горадзе „асноўным недахопам самакрытыкі зьяўляецца пакуль што слабыя вынікі яе“, асабліва у галіне выкананьня прапаноў саміх рабочых мас, дык у вёсцы яшчэ і *разгортваньне самакрытыкі праходзіць надзвычайна марудна.* Там у шэрагу выпадкаў, як паказала практыка, ёсьць неразуменьне лезунгу самакрытыкі. Некаторыя таварышы камуністы, нават цалкам ячэйкі і арганізацыі ў вёсцы, напрыклад, Заслаўская, — глядзяць на самакрытыку, як на нешта новае ў партыі, зусім ня ведаючы таго, што *самакрытыка зьяўлялася і зьяўляецца адным з асноўных прынцыпаў нашае бальшавіцкае партыі.* Адсюль „недаацэнка значэньня самакрытыкі“ на вёсцы. Адсюль і тыя разважаньні, што самакрытыка патрэбна рабочым у горадзе, а вёска і без самакрытыкі абыйдзеца. Адсюль няўмельнасьць і боязкасьць прыстасаваць самакрытыку канкрэтна да ўмоў вёскі так, як разумее і патрабуе гэтага партыя, адсюль адсутнасьць „рашучасьці“ і „паслядоўнасьці“ ў разгортванні самакрытыкі на вёсцы.

У тэмпе разгортвання самакрытыкі вёска адстае, гэта трэба сказаць проста. Там, у лепшым выпадку, маем прапрацоўку ў ячэйках адозвы ЦК УсеКП(б) аб самакрытыцы і абгаварэнне недахопаў партыйнай работы, а аб тым, каб *прыцягнуць праз самакрытыку батрацка-бядняцкія і серадняцкія масы да „дзелавога, бязьлітаснага, сапраўдна-рэвалюцыйнага барацьбы з канкрэтнымі насіццелямі зла“*, як казаў Ленін,—мала зроблена, а то і зусім нічога.

Вёска павінна падцягнуцца за горадам і стаць на шлях практычнага „сьмелага“ і „пасьядоунага“ разгортвання самакрытыкі. Гэта ня значыць, што самакрытыка ў вёсцы не павінна адрозьнівацца ад самакрытыкі ў горадзе. Пры разгортванні самакрытыкі ў вёсцы абавязкова пагрэбна ўлічваць асабістасць, якою адрозьніваецца вёска ад гораду, *патрэбна ўлічваць клясавую сутнасць паасобных груп сялянства*.

Калі ў горадзе галоўнаю задачай ў справе далейшага разгортвання самакрытыкі павінна быць шырокае ўцягненне рабочых мас у гаспадарчую і грамадскую работу, дык у вёсцы пры разгортванні самакрытыкі ні ў якім разе нельга забываць такія праслойкі, як: батрацтва, беднату, серадняцтва і кулакоў. Пры разгортванні самакрытыкі ў вёсцы трэба выходзіць з Ленінскае ўстаноўкі: *„апора на беднату, саюз з серадняком, ні на хвіліну не паслабляй барацьбы з кулаком“*.

Самакрытыку ў вёсцы неабходна падпарадкаваць асноўным задачам работы партыі на вёсцы. Для гэтага: *„Самакрытыка ў вёсцы павінна сыграць рашучую ролю ў справе барацьбы з праізводам, з скажэннямі клясавога лініі партыі, з выпадкамі змычкі камуністых з кулацкім і чужым нам элементам. Самакрытыка павінна дапамагчы партыі ўзмацніць яе кіраўніцтва батрацка-бядняцкімі і серадняцкімі масамі, ўзмацніць ўцягненне іх у барацьбу з уплывамі кулацтва, з недахопамі нізавога апарату і парушэннямі савецкае законнасці з боку прадстаўнікоў партыі і ўлады на вёсцы. У гэтых мэтах партыйныя камітэты павінны ўсямерна ўзмацніць сваё кіраўніцтва вясковымі парт. арганізацыямі“* (Пленум ЦКК УсеКП(б)).

Правільнае разгортванне самакрытыкі у вёсцы будзе забяспечана толькі тады, калі вясковыя ячэйкі і райкомы ў першую чаргу добра паставяць самакрытыку свае работы, калі будуць добра ведаць усе становучыя і адмоўныя бакі свае работы, свайго кіраўніцтва жыццём вёскі, з вучотам прычын усіх недахопаў, і тым забяспечваць кіраўніцтва крытыкаю з боку батрацтва, беднаты і серадняцтва.

Ячэйкі пад кіраўніцтвам райкомаў конча павінны быць на чале самакрытыкі ў вёсцы і накіроўваць яе на забеспячэнне клясавых задач партыі ў вёсцы, а ня плесціся ў хвасце, як гэта часта бывае. Задача райкому, ячэйкі і кожнага камуніста ў вёсцы—*умець знайсці балючае пытанне, арганізаваць і накіраваць пры дапамозе самакрытыкі актыўнасць батрака, бедняка і серадняка на перамаганне гэтага балючага пытання, на яго зжыванне*. Таму самакрытыка павінна быць дэлавою, канкрэтнаю.

Райкомам і ячэйкам, для забеспячэння здаровага, дэлавага і канкрэтнага самакрытыкі на вёсцы трэба дасягнуць галоўнага ў самакрытыцы—гэта: хуткае праверкі фактаў, хуткага выпраўлення памылак і недахопаў, вызначаных праз самакрытыку. Дасягнуць таго, каб шырокія масы батрацтва, беднаты і серадняцтва на справе бачылі, якія недахопы, як хутка знішчаюцца, як праводзяцца ў жыццё іх канкрэтныя прапановы на тэй ці іншай галіне работы.

Таму правільны падыход да самакрытыкі абавязвае партыйныя, савецкія, гаспадарчыя і ўсе грамадскія арганізацыі уважліва адносіцца

да ўсіх канкрэтных указаньняў на недахопы, якія толькі маюцца ў рабоце савецкіх, гаспадарчых, каапэрацыйных і грамадзкіх арганізацый у вёсцы, да таго, як зжыць гэтыя недахопы.

У вёсцы, ва ўмовах узросшае актыўнасьці варожых сіл (кулак, былыя людзі, папы і інш.), самакрытыка дзе-ні-дзе будзе скарыстоўвацца і зь гэтымі варожымі элементамі для фармаваньня анты-партыйных, анты-савецкіх, непратэтарскіх, шкодных для дыктатуры пралетарыяту, настрояў і тэндэнцый. *Партыйныя, савецкія і грамадзкія арганізацыі павінны гэта загадаць ведаць і ў кожным канкрэтным выпадку даваць рашучы адпор кулацкім вылізкам, арганізуючы і накіроўваючы супроць яго актыўнасьць батрацка-бядняцкіх і сярэдняцкіх мас вёскі.*

Пры разгортваньні самакрытыкі ў вёсцы ўсю ўвагу, увесь „агонь“ накіроўваць супроць выкрыўленьня клясавых ліній партыі ў вёсцы, супроць падрыву аўтарытэту партыі і ўлады на вёсцы, супроць бюракратызму, „кумоўства“, „кампанейства“ і цеганіны, па ўсіх канкрэтных пытаньнях работы ў вёсцы: земляўпарадкаваньня, крэдыту машынаснабжэньня, сельска-гаспадарчага пататку, у разьмеркаваньні насеньня і інш.

Тут патрэбна праз самакрытыку, пры дапамозе батрацтва, беднаты і сярэдняцтва, канкрэтна, не агальнымі разважаньнямі, *выкрыць усіх „насіцелей зла“ ў нашых вясковых установах, каб у прадстаячую кампанію перавыбараў саветаў ачысьціць нашы савецкія ўстановы ў вёсцы ад нягодных і чужых нам элементаў і на іхняе месца паставіць сапраўдных праваднікоў дырэктыву партыі і савецкае ўлады, сапраўдных абаронцаў дыктатуры пралетарыяту саветаў, сапраўдных будаўнікоў сацыялістычнае гаспадаркі.*

Пры разгортваньні самакрытыкі ў вёсцы з пункту гледжаньня—забесьпячэньня клясавых задач партыі, важна ўмець з’арганізаваць, уцягнуць і паставіць на сваё месца батрака, бедняка і сярэдняка.

Батрак у правядзеньні самакрытыкі павінен мець максымум магчымасьці ўдзельнічаць у абароне клясавых ліній партыі ў вёсцы па ўсіх галінах работы. *Праз самакрытыку батрак павінен актывізавацца і падымаць сваю клясавую свядомасьць. Бядняк, апора партыі ў вёсцы, таксама павінен усямерна ўцягвацца ў барацьбу з скрываўленьнямі партыйнае лініі ва ўсіх галінах работы на вёсцы, актывізавацца і шчыльней арганізавацца навакол партыі, павялічваць свой уплыў на сярэдняка і садзейнічаць сацыялістычнаму будаўніцтву вёскі.*

Батрак і бядняк пры разгортваньні самакрытыкі ў вёсцы павінны быць найбольш бліжэй да партыі, дапамагаць партыі выпраўляць памылкі і недахопы работы на вёсцы, дапамагаць партыі вёсцы барацьбу са зложываньнямі, выкрыўленьнямі клясавых ліній ў вёсцы. Батрацтва і беднату ўцягваць у самакрытыку праз групы беднаты, праз сходы беднаты і раённыя нарады груп беднаты, забясьпечваючы поўным партыйным кіраўніцтвам гэтую работу, умельна падбіраючы на абгаварэньне канкрэтных пытаньняў па паасобных галінах работы савету, каапэрацыі, школы.

Разгортваньне самакрытыкі сярод сярэдняцкіх мас вёскі, як і ўся работа партыі на вёсцы, павінна быць накіравана на ўзмацненьне кіраўніцтва партыі сярэдняцкімі масамі, на ўзмацненьне бядняцка-сярадняяцкага бліску, на ўзьняцьце і арганізацыю актыўнасьці сярэдняцтва, на палітычную і эканамічную ізаляцыю кулака, забясьпечваючы тым самым неаслабны тэмп перабудовы вёскі на сацыялістычных паставах, шляхам „няхільнага пераходу ад дробных адзіначных гаспадарак да грамадзкае апрацоўкі зямлі“ і на зьнішчэньню цяжжасьцяў і недахопаў сацыялістычнага будаўніцтва.

Серадняцкія масы вёскі ўцягваць у самакрытыку шляхам запрашэння маламоцнае часткі серадняка і лепшы серадняцкі актыў на сходы беднаты, праз пленумы саветаў з шырокім запрашэннем серадняцкіх мас і праз агульныя справаздачныя сходы саветаў. Ва ўсіх выпадках абавязкова павінна быць забяспечана партыйнае кіраўніцтва.

Шырока скарыстаць для разгортвання самакрытыкі ў вёсцы справаздачна-перавыбарчую кампанію саветаў, поўнасьцю ўжыць і выканаць тэзіс з рэзалюцыі апошняга Пленуму ЦК КП(б)Б па пытанню перавыбараў саветаў: „Уся справаздачная і падрыхтоўчая кампанія павінна праводзіцца пры шырока разгорнутай пролетарскай самакрытыцы, мэтавая ўстаноўка самакрытыкі ў горадзе і ў вёсцы павінна быць накіравана на палепшаньне і ўзмацненьне ўсяго савецкага апарату зверху да нізу, на барацьбу і выкрыцьцё бюракратычных элемэнтаў у савецкім апарате, на барацьбу з выкрыўленьнем клясавых пралетарскае лініі, парушэньнем рэвалюцыйнае законнасьці. Неабходна рашуча перамагчы боязкасьць ад самакрытыкі, што ёсьць яшчэ ў некаторых работнікаў савецкага апарату“.

Сярод батрацкіх, бядняцкіх і серадняцкіх мас вёскі, як і ў горадзе, зрабіць самакрытыку „лезунгаў масавага дзейнічання, баявым лезунгам“, дапамагаючы партыі яшчэ больш актывізаваць батрацка-бядняцкія і серадняцкія масы вёскі, яшчэ больш арганізоўваць іх навакол партыі і саветаў, уцягваць гэтыя масы ў барацьбу са зложываньнямі і выкрыўленьнямі клясавых лініі партыі на вёсцы і тым забяспечыць неаслабны тэмп сацыялістычнага будаўніцтва вёскі.

І. Дорахаў

Аб пастаноўцы партыйна-масавае і культурна-асветнае работы ў калгасах і савгасах

Піводнае мерапрыемства ўраду ня будзе так спрыяць узмацненню калектывізацыі, як пасьпяхі самае калектывізацыі. Чымся культурней будуць калгасы ў сваёй масе, чым больш прадукцыйна чыны будуць працаваць, тым глыбей яны будуць прабываць у сялянскую гушчу. Сялянства ня пайдзе ў калгасы, калі ў калгасах будзе мала вытворчае эфектывасці, калі ў калгасах сялянства ня будзе бачыць вышэйшую ступень ня толькі гаспадарчых, але і культурнасьці. (М. І. Калінін на ўстаноўчым зьездзе калгаснікау)

Пры сучаснай стадыі разьвіцьця савгаснага і калгаснага будаўніцтва асабліва важнае значэньне набывае пастаноўка на належную вышыню партыйна-масавае і культурна-асветнае работы ў савгасах і калгасах. Бяз узьняцьця культурнага ўзроўню, бяз узьняцьця грамадзкае актыўнасьці рабочых савгасаў і членаў калгасаў нельга разьлічваць на пасьпяховае разьвіцьцё савгаснага і калгаснага будаўніцтва.

У гаспадарчых адносінах нашы савгасы і калгасы за апошнія два гады маюць шэраг дасягненьняў. 1927-28 гаспадарчы год зьявіўся пераломным у сэнсе стабілізацыі і арганізацыйна-гаспадарчага ўмацаваньня існуючае сеткі калгасаў. Зьменшылася цяжучасьць складу іх насельніцтва, ёсьць некаторае разьвіцьцё інтэнсіўных форм выдзяленьня гаспадаркі, частковы ўзрост аграмаджаньня аб'ектаў гаспадаркі і г. д. У адносінах савгасаў мы маем спыненьне росту дэфіцытнасьці, паступовы выхад з яе, некаторае падвышэньне ўраджайнасьці і рост агрыкультурнага ўздзяйсненьня на сялянскія гаспадаркі. Маецца таксама значнае ўзмацненьне цягі сялянства да калектывных формаў гаспадаркі. За час з XV партзьезду па БССР арганізавана 388 новых калгасаў, з іх 52,3 проц. на надзельных сялянскіх землях.

Але як размах калгаснага руху, так і канкрэтныя дасягненьні ў арганізацыйна-гаспадарчым умацаваньні калгасаў і савгасаў зьяўляюцца далёка невыстарчальнымі. Побач з прычынамі арганізацыйнага характару—наяўнасьць вельмі дробных калгасаў, нізкая тэхніка працы, слабасьць арганізацыйнага кіраваньня і г. д. вельмі буйнай перашкодай для разьвіцьця калгаснага руху зьяўляецца нізкі культурны ўзровень насельніцтва калгасаў, слабасьць партработы, неналаджанасьць культурна-масавае работы ў іх.

ЦК КП(б)Б у сваёй пастанове аб партмасавай рабоце ў калгасах і савгасах адзначае: „надзвычайна слабае выкананьне дырэктыв партыі па ўзмацненьню партработы ў савгасах і калгасах: вельмі марудна ідзе рост ячэек за кошт уцягненьня ў партыю рабочых савгасаў і членаў калгасаў, не наладжана работа з беспартыйным актывам, кам-

самольская і прафэсійная работа ў большасці калгасаў пастаўлена дрэнна, адсутнічае работа па выхаванню новых кадраў работнікаў-кіраўнікоў савгасаў і калгасаў, вельмі слаба пастаўлена культурна-асветная работа". Гэта характарыстыка зусім аднавядае сапраўднаму стану партмасавай работы ў калгасах і савгасах.

Сетка ячэек і партпраслойка

На 804 калгасы мы маем усяго толькі 15 калгасных ячэек. Райкомы часта не скарыстоўваюць магчымасцяў, якія маюцца, для арганізацыі ячэек у калгасах. Напрыклад, у камуне імя Леніна і камуне „Чырвоная Зара“, Полацкае акругі, маецца: у першай 3 члены і 2 кандыдаты, у другой—2 члены партыі і 1 кандыдат; абедзве камуны знаходзяцца на адлегласці 1 вярсты адна ад другой. У наяўнасці ўсе даныя для арганізацыі ячэйкі, а між тым яна тут не арганізавана. Не скарыстаны ў шмат якіх выпадках магчымасці арганізацыі кандыдацкіх груп у калгасах і савгасах, не практыкуюць таксама вылучэнне партарганізатараў пры наяўнасці ў калгасе ці савгасе адзінкі-партыйца. Наогул, вясковымі арганізацыямі не ўсвядомлена канечная патрэбнасць ператварэння калгасаў і савгасаў у культурна-палітычныя цэнтры вескі.

Рэзка кідаецца ў вочы вельмі тонкая праслойка камуністых і камсамольцаў у калгасах. З 3.423 камуністых, якія заняты ў сельскай гаспадарцы (па БССР), знаходзяцца ў калгасах усяго 293 чалавекі—8,8 проц. У складзе насельніцтва калгасаў камуністы складаюць: у камунах—9,9 проц., арцелях—1,3 проц., таварыствах па супольнай апрацоўцы зямлі—0,3 проц. За апошнія паўтары гады ўцягнута ў калгасы ўсяго 158 камуністых. Ня лепш абстаіць справа з камсамольцамі, якіх налічваецца: у камунах—3,7 проц., арцелях—4,3 проц., таварыствах па супольнай апрацоўцы зямлі—0,5 проц. У савгасах налічваецца камуністаў—353 чал., КСМ—286 чал. на 3.273 штатных рабочых, 296 сезонных і 2.610 падзённых.

Гэтыя лічбы гавораць аб няўважлівых адносінах мясцовых партарганізацый да пытання ўкамплектавання калгасаў партыйнымі сіламі, гавораць і аб тым, што сярод вясковых камуністаў яшчэ ня створана належнага настрою вакол справы калектывізацыі, што цяга вясковых партыйцаў у калгасы вельмі слабая, што сельпартячэйкі займаюцца пераважна размовамі аб калектывізацыі і не падыйшлі яшчэ шчыльна да канкрэтнага ажыццяўлення гэтае задачы. Трэба, наогул, канстатаваць, што работа па калектывізацыі гаспадарак камуністаў-сялян разгорнута вельмі слаба.

Значная большасць камуністаў-сялян разумеюць патрэбнасць і важнасць калектывізацыі. Ёсць нямала прыкладаў энэргічнае работы камуністаў у галіне калектывізацыі. Значная частка новых калгасаў арганізавана па ініцыятыве партыйцаў. Але побач з гэтым мы маем поўна выпадкаў, калі работа камуніста па арганізацыі калгасу зрываецца з прычыны недахопу практыкі ў партыйца і адсутнасці дапамогі з боку ячэйкі і РК. Пры абследаванні работы камуністаў-сялян, 83 проц. усіх партыйцаў на пытаньне, якую дапамогу атрымліваюць яны ад ячэйкі ў пытаннях паляпшэння і калектывізацыі гаспадаркі, адказалі: „ніякае“. Акрам таго ёсць значная група партыйцаў-сялян, якія не зацікаўлены вядзеннем сельскае гаспадаркі і якія імкнуцца пайсці у горад ці атрымаць службу. Гэта група ў асноўным зусім пасыўная у пытаннях калектывізацыі. Маюцца выпадкі выхаду пар-

тыйцаў і камсамольцаў з калгасаў, а таксама нярэдка выпадкі адклікання камуніста райкомам з калгасу.

У выніку слабасці, ці адсутнасці канкрэтнае работы ячэек у галіне калектывізацыі, у выніку нявольнасці паасобных партыйцаў у практычных пытаннях калгаснага будаўніцтва, няўменне іх практычна падыйсці да справы, наглядаецца такое становішча, што, агітуючы за калектывізацыю, даводзячы „наогул“ выгадасць калектывнае гаспадаркі, вясковыя камуністы самі ў калгасы ня ідуць, не падаюць асабістага прыкладу сялянству.

Апрача таго, што партпраслойка ў калгасах надзвычайна слабая і расце за кошт прыцёку партыйцаў знадворку, яна вельмі марудна павялічваецца і за кошт арганічнага росту, за кошт уцягнення ў партыю членаў калгасаў і рабочых савгасаў. *Асобна работы па ўцягненні ў партыю ячэйкі амаль не вядуць.* Нават кастрычнікавы заклік даў вельмі нязначныя вынікі. Так, па Віцебскай акрузе прынята па кастрычнікаўму закліку 11 рабочых з савгасаў, па Полацкай—3, па Бабруйскай—13.

Змест работы ячэек

Якасць работы партычэек у калгасах і савгасах нельга прызнаць давальняючай. Колькасна невялікія, яны маюць слабы, малы актыў і, што асабліва дрэнна, даволі нізкі ўзровень сакратароў ячэек. *Ячэйкі ў далёка невыстарчальнай ступені ажыццяўляюць сваё ўздзейнічанне на бытавое жыццё калгасаў і савгасаў.* Такія важныя пытанні, як пытанне аб узняцці прадукцыйнасці працы, вытворчым выхаванні рабочых, узняцце вытворчае кваліфікацыі партыйцаў, арганізцыя збыту,—знаходзяць сабе слабое адбіццё ў рабоце ячэек. Парадак дню сходаў ячэек перагружаецца агульнапалітычнымі пытаннямі. Так, партыяка савгасу „Фаніполь“, Менскае акругі, за паўтара гады абгаварыла ўсяго толькі 5 пытанняў, якія тычыліся работы ў савгасе. Уся ячэйка ў цэлым слаба ўцягваецца ў абгаварэнне паасобных пытанняў гаспадарчага жыцця савгасу. Нават такое надзвычайна важнае пытанне, як аб пераходзе на зьдзельшчыну, было пастаўлена на абгаварэнне рабочых без папярэдняе прапрацоўкі яго на бюро і агульным сходзе ячэйкі. Тое-ж самае—у ячэйцы савгасу „Варонічы“, Полацкае акругі. Таварыш, які абглядаў гэтую ячэйку, піша: „уплыў партыякі на гаспадарчае жыццё савгасу слабы. За ўвесь час ячэйка разгледзела толькі адно пытанне гаспадарчага характару—аб пляне пасеўкампаніі. Слаба таксама ажыццяўляецца ўплыў на гаспадарку і праз вытворчыя нарады, якія збіраліся толькі два разы“.

Дрэнна наведваюцца партдні беспартыйнымі рабочымі савгасаў і калгасаў. Ніякіх мерапрыёмстваў па ўцягненню беспартыйных на партдні ячэйкі не праводзяць: беспартыйныя дрэнна паведамляюцца аб партдні, падбор пытанняў няўдалы. Характэрным прыкладам дрэннае пастаноўкі работы можа служыць ячэйка камуны „Чырвоны Сьцяг“, Менскае акругі. У складзе камуны 37 чалавек, з іх 10 камуністых і 7 камсамольцаў. Умовы для гаспадарчага ўмацавання камуны добрыя. Пры наяўнасці добрага кіраўніцтва гэтую камуну лёгка можна было зрабіць узорнай калектывнай гаспадаркай. А між тым, камуна увесь час хварэе і пагаспадарску ня можа стаць на ногі. Асноўнай прычынай зьяўляецца—дрэнны стан ячэйкі. Члены ячэйкі ўвесь час сварацца паміж сабой, на агульных сходах камуны выступаюць супроць пастаноу, якія ухвалены ячэйкай. падсуджаюць адзін

аднаго. А беспартыйныя кажуць:— „Дзе ўжо нам, беспартыйным, дружна жыць, калі камуністы так грызуцца—ад каго нам вучыцца“.

Але калі ў тых савгасах і калгасах, дзе ёсць партячэйкі, усё-ж вядзецца, хоць і дрэнна, палітычная работа, дык зусім ня добра абстаіць справа з партработай у калгасах і савгасах, якія абслугоўваюцца бліжэйшай сельскай партячэйкай. Напрыклад, камуна „Свабода“, Віцебскае акругі, абслугоўваецца Старасельскай ячэйкай, якая знаходзіцца за 3 вярсты ад камуны; арцель „Спартак“, Полацкае акругі, знаходзіцца за 3 вярсты ад Дрысенскай ячэйкі. У працягу двух год гэтыя ячэйкі не абгаварвалі ніводнага пытання, звязанага з работаю ў гэтых калгасах. А вось яшчэ некалькі прыкладаў з матар'ялаў абследавання: „калгасам „Правільны Шлях“, Дрысенскага раёну, Полацкае акругі, няма ніякага кіраўніцтва з боку мяйсцовай партячэйкі, ячэйка ня цікавілася работай калектыву. Ёсць у калгасе 4 кандыдаты, але іх уплыў на беспартыйных зусім не адчуваецца. Кіраўніцтва з боку РК таксама не адчуваецца“. А між тым, гэты калгас мае вялізарнае палітычнае значэнне, бо ён знаходзіцца на самай мяжы з Польшчай, супроць польскага мястэчка. У гэтай арцелі быў характэрны выпадак: калі калектывісты працавалі на полі, да граніцы падыйшла былая памешчыца—уласніца маёнтку, у якім знаходзіцца калектыву, і пачала лаяць калектывістаў, кажучы: „будзеце ведаць, камуністы, пачакайце, хутка мы прыдзем, тады вам скуру здырэм за нашае дабро“.

Не ўважаючы на тое, што арцель „Згода“, Лепельскага раёну, знаходзіцца за 1½ вярсты ад партячэйкі, ячэйка ня цікавілася арцельлю, за час існавання ячэйкі ніхто з ячэйкі і сельсавету ў ёй ня быў. прадстаўнікі РК таксама былі вельмі рэдка. За 2 гады ў арцелі ня было ніводнага сходу на палітычную тэму.

Члены с.-г. арцелі „Жэзэліна“, Полацкае акругі, заявілі, што яны ня ведаюць, дзе знаходзіцца бліжэйшая партячэйка

З прычыны неналаджанасці партвыхаваўчае работы ў калгасах, сярод часткі камуністых-калгаснікаў наглядаюцца пэсымістычныя настроі, няўпэўненасць у магчымасці перамагчы гаспадарчыя цяжкасці, няўхільныя ў стадыі развіцця калгасу, жаданне выйсці з калгасу. Такое становішча маецца ў камуне „Чырвоная Зара“, Полацкае акругі, ня гледзячы на тое, што камуна складаецца цалкам з камуністаў (акром аднаго беспартыйнага)

Камсамольская работа

Камсамольская работа ў большасці савгасаў і калгасаў таксама пастаўлена дрэнна. Уплыў камсамольскіх ячэек як на гаспадарчае жыццё, так і на беспартыйную моладзь слаба адчуваўся. Вельмі дрэнна наладжана кіраўніцтва камсамольскімі ячэйкамі як з боку партячэйкі, так і райкомаў КСМ. Шмат якія партячэйкі аж праз цэлы год ня ставяць, не абгаварваюць пытанняў камсамольскае работы, партпрымацавання ставяцца да сваёй работы фармальна. Напрыклад, у камсамольскай ячэйцы савгасу „Фаніполь“ праводзіцца перавыбарчы сход, а бюро партячэйкі нават ня ведае аб ім і не абгаварвала пытання аб тым, каго абіраць сакратаром у бюро камсамольскай ячэйкі. Склад сакратароў камсамольскіх ячэек слабы. У выніку ўсяго гэтага, нярэдка выпадкі развальвання камсамольскіх ячэек у савгасах і калгасах, вельмі слабы рост іх за кошт саўгаснае моладзі, адсутнічае работа па падрыхтоўцы камсамольцаў да перадачы ў партыю—адсюль

вельмі павольны рост за кошт камсамольцаў. Камсамольскія ячэйкі займаюцца, галоўным чынам, пытаннямі унутрыпартыйнага жыцця, сярод беспартыйнай моладзі работа амаль адсутнічае, камсамольцы вельмі слаба ўцягнуты ў работу вытворчых нарад.

Работа сярод жанчын

У калгасах работа сярод жанчын амаль зусім не вядзецца, у савгасах-жа яна пастаўлена вельмі слаба. Рэдка дзе створаны дзіцячыя ўстановы (ясельі, пляцоўкі). Ня гледзячы на наяўнасць вельмі вялікага процанту няпісьменных жанчын, ліквідацыя няпісьменнасці сярод іх праводзіцца слаба. Ні ў вадным з абследаваных калгасаў ня знойдзена дэлегацкага сходу ці дэлегацкага пункту. Жаночыя куткі, гурткі для жанчын і іншыя формы масавае работы сярод жанчын адсутнічаюць. Для характарыстыкі адносін ячэек да жанработы можна падаць такі прыклад: у савгасе „Варонічы“ быў арганізаваны жаночы гурток, да якога быў прымацаваны партыец, але апошні не кіраваў гуртком, а быў рэгістратарам наведвання гуртку. Кіравата ж гуртком беспартыйная акушэрка. У выніку—ніводнага палітычнага пытання ў гуртку не разбіралася. У ячэйцы даклад аб рабоце гуртку ня ставіўся.

У арцелі „Равенство“, Бабруйскае акругі, ніводнага разу ня было жаночых сходаў, гутарак з жанчынамі ніхто не праводзіў, у добра-ахвотных таварыствах няма ніводнае жанчыны.

У савгасе „Забалаць“, Бабруйскае акругі, ніводнага разу не праводзілася ні сходу, ні гутаркі ці чытаньня сярод жанчын.

У арцелі „Згода“, Полацкае акругі, жанраробота не вядзецца. Райжанарганізатар быў у арцелі ў 1926 г. і з таго часу больш не зьяўляўся.

Усё-ж у савгасах якая кольвек работа праводзіцца. Вось, напрыклад, весткі аб жанработе ў савгасе „Чырвоная Зорка“, Бабруйскае акругі: у савгасе—22 дэлегаткі. За зіму праведзена пяць заняткаў па праграме, 10 жанчын ліквідавалі сваю няпісьменнасць, працуе гурток кройкі і шыцця, арганізуюцца дзіцячыя ясельі на 35 дзяцей. Такое становішча можна адзначыць па некалькіх іншых савгасах.

Але затое ні ў вадным калгасе ніякіх адзнакаў жанработы ня выяўлена. Райжанарганізатары ні ў калгасах, ні ў савгасах амаль зусім ня бываюць. З прычыны адсутнасці выхаваўчае работы сярод жанчын, у калгасах наглядаецца шэраг хваравітых зьявішч бытавога характару, як, напрыклад: сваркі, плёткі, рэлігійнасць, бруд у хатнім быту, процідзеянне не аграмаджанню аб'ектаў гаспадаркі і г. д.

Прафраробота ў савгасах

Нездавальняюча таксама пастаўлена і прафраробота ў савгасах: агульныя сходы рабочых праводзяцца нерэгулярна, падбор пытанняў на іх пераважна няўдалы, вытворчыя нарады арганізаваны ня ўсюды, а дзе арганізаваны—праводзяцца рэдка, удзел на іх рабочых невыстарчальны.

Так, у савгасе „Чырвоная Зорка“, Бабруйскае акругі, за 1927 год праведзена усяго 4 сходы рабочых. У рабоце рабачкому нярухомасць. Маса рабочых у гаспадарчае жыццё і работу прафсаюзу слаба ўцягнута. Камісія рабачкому працавала слаба. За зіму былі дзве вытворчыя нарады, на адной заслухалі даклад рэвізора, а ад другой нарады ніякіх сьлядоў не засталася.

У савгасе „Шыпяны“, Менскай акругі, старшыня рабачкому вельмі слабы, з работай зусім не спраўляецца. На агульным сходзе рабочых было пастаноўлена: „работу рабачкому прызнаць слабай з прычыны таго, што яны малапісьменныя“... На другім сходзе пастанавілі: „ўсяму складу рабачкому паставіць на від на нядбайныя адносіны да саюзных абавязкаў“. Склад старшынь рабачкому слабы ва ўсіх абсцьледваных савгасах. У савгасе „Чырвоная Зорка“ старшыня рабачкому змяняўся ў 1928 г. тры разы. Прысланы райкомам працаўнік канчаткова разваліў работу, сябе не апраўдаў.

У савгасе „Крывое“, Аршанскае акругі, ня было ніводнай вытворчай нарады, у савгасе „Бабынчы“, тэй самай акругі, праведзены дзьве вытворчыя нарады без усялякіх практычных вынікаў. Там, дзе вытворчыя нарады склікаюцца, іх пастановы вельмі слабы ажыццяўляюцца, адсюль заняпад цікавасці рабочых да вытворчых нарад.

Трэба адзначыць слабое кіраванне рабачкомай з боку РК саюзу рабземлесу.

Культмасавае работа

У некалькіх калгасах і савгасах можна адзначыць шэраг дасягненняў у пастаноўцы культмасавае работы. Так, напрыклад, у с.г. арцелі „Новае жыццё“, Менскае акругі, узімку рэгулярна праводзіцца культдзень. Прыяжджаюць часта лектары з району, у іншыя дні праводзяцца групавыя гутаркі і чытанне газет. Выпускаецца 20 экз. газет. Есць бібліятэчка-расоўка. Работалі палітурок і вайсковы гурток. Два разы наладжвалі спектаклі. Есць ячэйка ТІШ, сіламі якой ліквідавана няпісьменнасць 21 чалавека з бліжэйшых сятня. Вялікая культмасавае работа праводзіцца членамі арцелі „Камсамольская воля“, Менскае акругі. Арганізаваны чырвоны куток з добра падабранай бібліятэчкай. Акрамя таго, у саміх арцельшчыкаў есць добрая бібліятэчка. Узімку працаваў лікпункт, сельгасгурток правёў 15 заняткаў і складае 22 члены, палітурок — 10 чалавек, вайсковы гурток 28 чал., драмгурток паставіў 15 спектакляў.

Але падобныя савгасы і калгасы зьяўляюцца выключэннем. У вялізнай большасці ў савгасах і калгасах культмасавае работа зусім не наладжана. Культурны узровень насельніцтва савгасаў і калгасаў нізкі, есць значны процант няпісьменных і малапісьменных. Між тым, ліквідацыя малапісьменнасці ажыццяўляецца слаба, у шэрагу савгасаў дзіцячыя школы знаходзяцца у няпрыгодных памяшканнях, дрэнна абсталяваны. Чырвоныя куткі і клубы надзвычайна дрэнна прыстасаваны для работы. Падбор бібліятэчак дрэнны, а ў шэрагу аб'яднанняў чырвоныя куткі і бібліятэчкі зусім адсутнічаюць. Районнымі палітасветустановамі савгасы і калгасы амаль зусім не абслугоўваюцца. Так, у савгасе „Шыпяны“ есць нядрэнныя умовы для пастапоўкі культмасавае работы: добрае памяшканне для клубу-чытальні, наяўнасць партыіцаў, камсамольцаў і настаўніка. Вялікая праслойка моладзі. Але гэтыя умовы амаль зусім не скарыстоўваюцца. Лікпункт адчыніўся вельмі позна, ня было падручнікаў, работа праходзіла надзвычайна дрэнна. Выпуску з лікпункту ня было. Клуб-чытальня вельмі дрэнна абсталяваны, чытанне газет і кніг дрэннае. Насценгазета не выдаецца. Радые-прыёмнік папсаваны.

У савгасе „Фаніполь“ школа знаходзіцца ў абсалютна няпрыгодным памяшканні, сырым, халодным. Дзеці хварэюць на раматызм, настаўніца — на сухоты. У школе няма падвойных рам, печ не папраўлена, няма наглядных падручнікаў. На рамонт патрабуецца 50—60 руб., але дастаць іх настаўніца ніяк ня можа.

У камуне „Зорка“, Менскае акругі, акром пастаноўкі некалькіх спектакляў за зімовы час, ніякае культурнае работы не вядзецца. Бібліятэчкі няма, газэты ня вылісваюцца. У арцелі „Надзея“, Бабруйскае акругі, быў створаны лікпункт, але ён паіснаваў толькі адзін дзень (!) і разваліўся. У с. г. арцелі „Равенства“, Рагачоўскага раёну, адлічаныя на культпатрэбы 35 руб. не скарыстаны. Па ліквідацыі няпісьменнасці за апошнія два гады ні РК, ні ячэйка, ні самі арцелі нічога не зрабілі. Чырвонага кутку і бібліятэкі няма. Няма таксама ні гуртку, ні насьценгазэты.

Ні ў вадным з калгасаў Парыцкага раёну, Бабруйскае акругі няма клубу ці чырвонага кутку.

У савгасе „Забалоць“ работа па ліквідацыі няпісьменнасці не праводзілася, чырвоны куток быў, але цяпер заняты пад кватэру. Зімою ў савгасе ўсё ж праводзілася даволі аживуленая масавая работа.

У савгасе „Чырвоная Зорка“ з 30 дзяцей школьнага узросту наведваюць школу толькі 9 чалавек. Да 1926 году ў савгасе была школа, але РВК яе закрыў. Колькасць дзяцей у савгасе і бліжэйшых паселках выстарчальная для таго, каб адчыніць школу. Як у шэрагу іншых галін работы, культмасавая работа лепш пастаўлена ў савгасах. У калектывах жа, як правіла, культмасавая работа змалю зусім не праводзіцца.

Арганізацыя быту

Слабасць, а мейсцам поўная адсутнасць культурна-выхаваўчае работы прыводзіць да неналаджанасці ўнутраных узасмаадносін паміж членамі калгасаў, да хваравітых з'явішчаў бытавога характару і нездаровых настрою сярод часткі рабочых і калгаснікаў. Усё гэта нярэдка прыводзіць да развалу калгасу.

У пасобных савгасах і калгасах ўсё ж можна адзначыць паросткі новага быту, што выяўляецца ў невыкананні рэлігійных абрадаў некаторымі рабочымі і калгаснікамі (у савгасе „Пачэвічы“, Віцебскае акругі, 8 дзяцей ня хрысцілі ў папа, камуна Леніна, Полацкае акругі, у вяльдзень рабілі палівыя праці). Але ўсё ж рэлігійныя настроі яшчэ моцны, а тым больш што ніякае антырэлігійнае прапаганды ў савгасах і калгасах не праводзіцца. У камуне „Чырвоны Барацьбіт“, Віцебскае акругі шаленым сабакам была укушана карова, камунары наладзілі дэлегацыю і з хлебам-сольцю накіраваліся да знахара, каб ён „налеціў хлеб“ і выратаваў карову ад шаленства, а ў арцелі „Равенства“, Бабруйскае акругі было праведзена „самалобкладанне“ на утрыманне пана па 5 ф. хлеба з душы, у ліку плацельшчыкаў была сям'я аднаго партыіца. У шмат якіх савгасах і калгасах наглядзецца п'янства. У арцелі „Жэўлена“, Полацкае акругі, ёсць такі выпадак: члены арцелі ездзілі ў Полацак па справах арцелі і падалі рахунак за выпіўку, які быў аплочаны.

Да ліку другіх бытавых скажэнняў належаць плеткі, сваркі па дробязных пытаннях, якія звычайна пачынаюцца сярод жанчын. На глебе непраўільнае арганізацыі працы ёсць незадавальненне адзін адным сярод членаў калгасаў. Мерапрыемствы па бытавым вызваленні жанчын (грамадзкае харчаванне, пральня, дзіцячыя яслі, пляцоўкі) ня маюць распаўсюджання ў савгасах і калгасах.

У чым асноўная прычына ўсіх недахопаў

Асноўных прычын незадавальняючага становішча партмасавая работы ў калгасах і савгасах дзве: 1) слабасць жывога практычнага кіраў-

ніцтва і дапамогі акруговых і раённых партарганізацый і сельпарт-ячэек і 2) недаразуменьне і недаацэнка ячэйкамі ўсяе важнасьці ра-боты ў калгасах і савгасах, а ў шмат якіх выпадках адсутнасьць у ячэек вопыту гэтае работы.

Райкомы ня вылучылі задачу кіраўніцтва работай у калгасах і сав-гасах як асабліва-важную, першачарговую задачу. Кіраўніцтва кал-гаскімі і савгаскімі ячэйкамі пастаўлена вельмі дрэнна. А самі ячэйкі ў большасьці слабыя, ня маюць вопыту калгаснага будаўніцтва і без належнае дапамогі з боку РК вялікая частка іх ня можа справіцца з задачай ажыццяўленьня парткіраўніцтва савгасам ці калгасам.

Таму першачаргаван задачай акруговых і раённых партарганіза-цый зьяўляецца заадача максымальнага ўзмацненьня кіраўніцтва ячэй-камі калгасаў і савгасаў і тымі сельпартячэйкамі, якія абслугоў-ваюць гэтыя аб'яднаньні. Ваенны перыяд (у прыватнасьці кампанія перавыбараў у ячэйках) павінен быць скарыстаны для правэркі работы ячэек пад кутом гледжаньня выяўленьня іх удзелу ў пастапоўцы парт-масавае работы ў калгасах і савгасах. Гэтая правэрка павінна супра-воджвацца інструктаваньнем ячэек па масавай рабоце. АК і РК павінны вылучыць для гэтае справы лепшыя кадры работнікаў, якія умелі-б ня толькі правярць работу, але, галоўным чынам, *дапамагчы* ячэй-кам наладзіць пазасобныя і злучны партмасавае работы. Выезды ў ячэйкі, таму, павінны быць больш доўгімі (5—7 дзён).

Вялікае значэньне мае *задача пашырэньня сеткі партячэек у кал-гасах і савгасах*. Якім чынам гэтая задача можа быць вырашана? Па-першае, шляхам болей правільнага разьмеркаваньня партыйцаў па ячэйках, надручае, за лік ўзмацненьня прысёку новых членаў з ліку рабочых савгасаў і членаў калгасаў. Ёсьць шмат выпадкаў, калі 2—3 партыйцы з калгасаў прымацоўваюцца да бліжэйшай сельячэйкі, за-мест таго, каб арганізаваць ячэйку ў самым калгасе. Трэба перагле-дзець склад сельячэек з пункту гледжаньня выяўленьня магчымасьці адмацаваньня партыйцаў калгаснікаў і рабочых савгасаў ад сельячэек і стварэньня з іх ячэек у калгасах і савгасах. Нават пры наяўнасьці ў калгасе 2—3 партыйцаў магчыма арганізаваць калгасную ячэйку, прымацтваушы да яе некалькі сельскіх камуністых. У шмат якіх кал-гасах і савгасах могуць быць арганізаваны кандыдацкія групы. Пры надыходзячых перавыбарах ячэек, трэба аформіць кандыдацкія групы ва ўсіх калгасах і савгасах, дзе маецца некалькі кандыдатаў партыі. Пры наяўнасьці ў калгасе-савгасе аднаго члена партыі трэба вы-лучыць партарганізатарам (на аснове палажэньня аб сельпартторгах), пашырышы сетку ячэек і кандыдацкіх груп, стварышы інстытут партарганізатараў у калгасах і савгасах, мы павялічым гэтым лік апор-ных пунктаў партработы ў калгасах і савгасах. *Задача пашырэньня сеткі партячэек цесна пераплятаюцца з задачай ўзмацненьня партыйнае праслойкі ў савгасах і калгасах.*

Спосабаў ўзмацненьня партпраслойкі два: 1) ўзмацненьне работы па ўцягненьню ў партыю рабочых савгасаў і лепшых членаў калгасаў і 2) пераразьмеркаваньне партыйцаў унутры вясковых арганізацый на карысьць калгасаў. У шгодзеным кіраўніцтве ячэйкамі калгасаў і савгасаў райкомы павінны падвойную ўвагу зьвярнуць на дапамогу ім у наладжваньні работы па ўцягненьню ў партыю рабочых савгасаў і калгасаў. У першую чаргу трэба разгарнуць усе формы работы з беспартыйным актывам, наладзіць індывидуальна-групавую агітацыю. Трэба зьвярнуць больш увагі на пастапоўку партвыхаваньня ў камса-мольскіх ячэйках, ўзмацніўшы прыцек у партыю за кошт камсамоль-цаў. Лепшая арганізацыя партдзён, падбор гаспадарча-бытавых пытанняў.

ня у на іх, прыцягненне беспартыйных на партдні. больш шырокае ўцягненне беспартыйных у работу грамадзкіх арганізацый, пастаноўка індывідуальна-групавое апацы, ўцягненне беспартыйных у політшколы і палітуркі, вось тыя важнейшыя мерапрыемствы, якія павінны быць праведзены для ўзмацнення прыпеку ў партыю.

Але гэтым яшчэ ня вычэрпваецца задача ўзмацнення партыйнае прастойкі ў калгасах. Райкомы і сепартторгі павінны думаць аб тым, *каб перасунуць частку камуністаў, якія вядуць індывідуальную гаспадарку, — у калгасы.* Трэба стварыць у вясковых партарганізацыях актыўную грамадзка партыйную думку, якая штурхала-б вясковых камуністых на шлях уваходжання ў калгасы. З гэтай мэтай трэба ўзмацніць растлумачальную работу па пытаннях калгаснага будаўніцтва, перш за ўсё сярод саміх камуністых і камсамольцаў. У партыйных і камсамольскіх ячэйках арганізаваць дакладную прапрацоўку пастаноў 15 партгызду па рабоце ў вёсцы, дырэктыву партыі па калгасным руху *апацы павышэння калгаснае ісьменнасці партыйцаў і камсамольцаў, шляхам арганізацыі у раённых цэнтрах кароткатэрміновых курсоў па пытаннях калектывізацыі, арганізацыі гурткоў і груп для вывучэння розных форм калектывізацыі, вывучэння статутаў, прынцыпаў і тэхнікі арганізацыі калгасаў, даваць індывідуальныя заданні па асобным партыйцам па вывучэнню асобных пытанняў калгаснага будаўніцтва.* Сельгэзікам трэба рэкамендаваць калектывную выіску часопісі „Калектывіст“. На партднях трэба ставіць больш часта практычныя пытанні калгаснага будаўніцтва (даклады партыйцаў, якія працуюць у калгасах, аб практыцы іх работы па арганізацыі і ўмацаванні калгасу, у прычынах слабага ўцягнення камуністых у калектыві, даклады партыйцаў, якія ужо вядуць работу па арганізацыі новых калгасаў, і г. д.).

Трэба пашырыць практыку склікання раённых і куставых (дробна-раённых) вытворчых нарад партыйцаў і камсамольцаў-гаспадароў дакладна падрыхтоўваючы іх і забяспечваючы аграмадным абслугоўваннем. Зьнішчыць недахваты ў рабоце гэтых нарад, як, напрыклад: пастаноўка вельмі агульных, неканкрэтных пытанняў, ухваленне абстрактных, неканкрэтных пастаноў адсутлісьць правэркі выканання гэтых пастаноў і г. д. Вытворчыя нарады камуністых і камсамольцаў павінны стаць інстытутам падрыхтоўкі арганізатараў і прапагандыстых будаўніцтва.

Акрам гэта, трэба практыкаваць правядзенне ў раённым маштабе нарад савгаскіх і калгаскіх ячэек і камуністых-адзінак, якія працуюць у калгасах спецыяльна па пытаннях арганізацыйна-гаспадарчае і партыйна-масавае работы у калгасах і савгасах. Віцебскі акругком правёў такія нарады ў акруговым маштабе і яны далі станоўчыя вынікі.

Усе пералічаныя мерапрыемствы будуць спрыяць замацаванню партыйцаў у калгасах, ўзмацненню іх кіруючае ролі і ўзмацненню партыйнае праслойкі ў калгасах.

Вялічэнне значэння масавае задачы выхавання новых кадроў працаўнікоў — кіраўнікоў буйнае сацыялістычнае гаспадаркі ў вёсцы. Недахват умелых, вопытных кіраўнікоў рэзка дае сябе адчуваць і ў калгасах і ў савгасах. Райкомы КП(б)Б павінны правесці адпаведную працоўку партыйцаў з іншых вучасткаў работы на работу ў калгасы і савгасы. Работніка сельсавету, П. О., Райземадзелу лягчэй падрыхтаваць, чым старшыню камуны, арцелі ці кіраўніка савгасу. Таму, будзе правільна, калі некаторых, лепшых работнікаў сельсавету, спажываапацыі ці РВК перавесці на работу ў калгасы і савгасы. Але

гэтым абмежавацца нельга. Галоўную ўвагу трэба звярнуць на выхаваньне кіраўнікоў з асяродзішча камуністаў, што працуюць у савгасах і калгасах. Раней за ўсё трэба наладзіць работу па падвышэньню вытворчае кваліфікацыі гэтых партыйцаў шляхам: арганізацыі спецыяльных курсаў (у акруговым і рэспубліканскім маштабе), скліканьня нарад па гаспадарчых пытаннях у раённым маштабе, наладжаньня самаадукацыі па пазасобных галінах і відах гаспадаркі, выяўленьню найбольш здольных рабочых для падрыхтоўкі і вылучэньня іх на кіруючую работу.

Дрэнная *пастаноўка камсамольскае работы ў калгасах і савгасах* патрабуе максімальнага ўзмацненьня кіраўніцтва гэтым надзвычайна важным вучасткам работы з боку партыйных і камсамольскіх арганізацый. У першую чаргу павінен быць умацаваны склад сакратароў камсамольскіх ячэек, трэба ўзмацніць падрыхтоўку і вылучэньне на сакратарскую работу камсамольцаў рабочых савгасаў. У парткіраўніцтве камсамольскімі ячэйкамі цэнтр цяжару трэба згуртаваць на вытворчым выхаваньні і ўзьяццэ вытворчае кваліфікацыі моладзі: дамагацца пагалоўнага і актыўнага ўдзелу камсамольцаў у вытворчых нарадах, уцягненьня ў с.г. і вытворчыя гурткі і г. д. Узмацніць работу па ўцягненьню ў камсамол моладзі савгасаў і батрацтва з бліжэйшых вёсак. АК і РК КСМ пры актыўным удзеле партыйных ячэек павінны зараз-жа ўжыць меры па ўмацаваньню камсамольскае работы ў калгасах і савгасах пасылка моцных работнікаў з акругі і раёнаў на тыдзень-паўтары ў калгасы і савгасы для наладжваньня камсамольскае работы, для інструктаваньня, пашырэньня сеткі ячэек, падбор сакратароў, уцягненьне камсамольцаў-сялян у калгасы і г. д.

У галіне *прафработы* у савгасах упор павінен быць зроблены на разгортваньне самакрытыкі і самадзейнасьці рабочых, на больш шырокае ўцягненьне рабочых у вытворчае жыцьцё. Трэба павясяці рашучую барацьбу з парушэньнямі рабочае дэмакратыі. Палепшыць справаздачнасьць рабачкомаў і адміністрацыі перад рабочымі. Максімальна ўзмацніць вытворчае выхаваньне рабочых, ажывіць работу вытворчых нарад, узмацніць кантроль за выкананьнем іх пастаноў, прыцягваючы да адказнасьці адміністратараў, якія ігнаруюць гэтыя пастановы.

Партыйныя арганізацыі павінны аказаць дапамогу органам саюзу рабземлес у падборы кіруючых работнікаў рабачкомаў.

Асабліва трэба завастрыць увагу партарганізацый на задачы *ўмацаваньня жанработы ў калгасах і савгасах*. Папершае, трэба наладзіць рэгулярнае, жывое інструктаваньне гэтае работы з боку райжанарганізатараў. Нельга больш цяпець такое становішча, калі райжанарганізатар па два-тры гады ніводнага разу ня бывае ні ў адным калгасе свайго раёну. Ва ўсіх савгасах і калгасах павінны быць вылучаны жанарганізатары і арганізаваны дэлегацкія пункты. Трэба арганізаваць работу па ўзьяццэ вытворчае кваліфікацыі жанчын па пазасобных галінах гаспадаркі (малочная справа, птушніцтва, іародніцтва і г. д.) шляхам арганізацыі спецыяльных гурткоў, курсаў, куткоў, забясьпечаньня адпаведнаю літаратурай. Асаблівую ўвагу трэба звярнуць на арганізацыю актыўнасьці і ініцыятывы жанчын вакол правядзеньня мерапрыёмстваў па калектывізацыі і паляпшэньню быту арганізацыя ясьляў, дзіцячых пляцовак, грамадзкага харчаваньня, пралень і г. д. Энэргічным чынам трэба павесці работу па ліквідацыі няпісьменнасьці сярод жанчын.

Выхаваўчая работа сярод жанчын у калгасах павінна быць пастаўлена на належную вышыню, інакш мы няўхільна будзем сустракацца з буйнымі недахватамі ў быце калгасаў.

Вялізная работа павінна быць праведзена ў галіне *разгортвання ўсіх відаў культурнае і палітыка-асветнае работы ў савгасах і калгасах*. Гэтая работа павінна будавацца з такім разьлікам, каб перагварыць калгасы і савгасы ў культурныя базы для данага раёну. Партыйныя арганізацыі і органы Наркамасьветы, саюзу рабземлес, с.-г. каапэратыў павінны неадкладна заняцца гэтай работай.

Наркамасьветы павінен ужыць меры да якаснага паляпшэньня складу настаўнікаў і пастаноўкі навучальнае справы ў школах савгасаў і калгасаў, разгарнуць сетку школ з такім разьлікам, каб у надышоўшым навучальным годзе забясьпечыць поўны ахоп школай дзяцей рабочых савгасаў і членаў калгасаў.

Пры наяўнасьці ўмоў, якія забясьпечваюць нармальнае абслугоўваньне ваколічнага насельніцтва, новыя школы і другія культурна-асветныя установы пераважна і ў першую чаргу арганізаваць у калгасах і савгасах. Павінна быць значна пашырана сетка палітасьветных устаноў у савгасах і калгасах: клюбаў, чырвоных куткоў, бібліятэк, радыё-установак і т. д. Павінна быць выканана дырэктыва ЦК КП(б)Б аб тым, каб да зімовага сэзону гэтага году былі абсталяваны чырвоныя куткі ў тых калгасах і савгасах, дзе іх няма да гэтага часу. Наркамасьветы, саюз рабземлес, РВК пры пабудове сваіх бюджэтаў павінны ўзмацніць асыгнаваньні на даабсталяваньне існуючых культасьветных устаноў і на папаўненьне бібліятэчак у савгасах і калгасах, асабліва літаратурай па пытаньнях калгаснага будаўніцтва.

ЦК КП(б)Б даў дырэктыву: „у працягу двух год поўнасьцю ліквідаваць няпісьменнасьць у калгасах і савгасах“. Каб выканаць гэтую дырэктыву, трэба пашырыць сетку стацыянарных лікпунктаў у калгасах і савгасах, шырэй арганізаваць індывідуальна-групавое навучаньне.

Раённыя палітасьветныя арганізацыі павінны ўзмацніць абслугоўваньне калгасаў-савгасу кіно-перасоўкамі, бібліятэчкамі-перасоўкамі, пастаноўкай спектакляў, аказваць дапамогу ў арганізацыі насьценгазэт, куткоў, ячэек добраахвотных таварыстваў. Трэба часцей камандыраваць у калгасы дакладчыкаў, лектараў, палітасьветпрацаўнікоў для правядзеньня эпизодычных гутарак, дакладаў, лекцый і для аказаньня дапамогі ў наладжваньні масавае работы.

Трэба імкнуцца да ўзмацненьня адлічэньня ў калгасах на культурныя патрэбы, на паляпшэньне быту, на грамадзкае выхаваньне дзяцей.

У кіраўніцтве калгасамі РК і ячэйкі ні ў якім разе не павінны *дапушчаць мэтадаў камандваньня і адміністраваньня*. Не загад, а цяглівае глумачэньне карысьці мерапрыемства, якое рэкамэндуецца, практычная, дэлавая дапамога калгасу, абарона яго інтарэсаў у розных арганізацыях, — вось якімі павінны быць мэтады парткіраўніцтва калгасамі.

Акрамя таго, ячэйкі павінны дапамагаць разгортваньню ўнутры-калгаснае дэмакратыі, дамагацца актыўнага удзелу ўсіх членаў калгасу ў кіраваньні гаспадаркан, арганізацыі справаздачнасьці праўленьням калгасаў, выбарнасьці, абгаварэньня на агульных сходах вытворчых плянаў і другіх важнейшых гаспадарчых пытаньняў.

Трэба, каб нашы РК і ячэйкі сур'ёзна заняліся вывучэньнем пытаньняў калектывізацыі не „наогул“, а канкрэтна, па сутнасьці. РК і ячэйкі павінны падтрымліваць цясьнейшую сувязь з калгасамі, ведаць іх гаспадарчае становішча, бытавыя ўмовы, вывучаць практыку іхнае работы, прычыны цяжкасьцяй, каб сваечасова прыйсьці на дапамогу.

Мы павінны, чаго-б гэта не каштавала нам, дамагацца, каб савгасы і калгасы сталі ня толькі ўзорамі новае гаспадаркі, але і ўзорамі новага быту.

Вынікі перавыбараў бюро парт'ячэк у Гомельскім гарадзкім райёне

I. Падрыхтоўка да перавыбараў бюро

На падставе дырэктыу райкому КП(б)Б парт'ячэйкі правялі вялікую падрыхтоўчую работу да перавыбараў бюро ячэк. Да перавыбараў ставілі пытаньне на партдні аб формах актыўнага удзелу членаў партыі ў перавыбарах бюро, дзе падкрэсьлівалася, у чым павінен быць удзел члена партыі ў перавыбарах. У шэрагу ячэк праводзіліся гутаркі ў часе сьнеданьняў аб значэньні перавыбараў бюро (фабрыка „Труд“ і інш.). Амаль ва ўсіх ячэйках выпускаўся спецыяльны нумэр насыценнае газэты, прысьвечаныя рабоце партыйнае ячэйкі. Дасягнута, што ня толькі распрацоўваліся і зацьвярджаліся тэзісы на бюро, але гэтыя тэзісы зацьвярджаліся за чатыры—шэсьць дзен да сходаў, тым самым была дадзена магчымасьць членам партыі іх прадумаць і лепш падрыхтавацца да агульных сходаў. Амаль ва ўсіх ячэйках у працягу двух тыдняў працавалі камісіі па правярцы выкананьня дырэктыў і абгляду паасобных галін работы ячэйкі. Наогул, у гэтым годзе падрыхтоўку з боку ячэк да перавыбараў бюро і удзел партыйнае масы можна лічыць здавальняючымі.

З боку некаторых ячэк падрыхтоўка да перавыбараў бюро была слабая. Так, у шэрагу ячэк слаба працавалі камісіі (Аўтагужтранспарт, Прасьвет, Міліцыя, ЦРК і інш.), у некаторых ячэйках тэзісы справаздачнага дакладу зацьвярджаліся перад сходам (міліцыя).

II. Актыўнасьць і самакрытыка

У гэтым годзе, на падставе правільнага разгортваньня самакрытыкі і пашырэньня ўнутрыпартыйнае дэмакратыі (адмаўленьне ад папярэдняга скліканьня актыўу па пытаньню аб сэкратары і апорту ячэйкі), падвысілася актыўнасьць партыйнае масы і павялічылася адказнасьць усіх членаў партыі за работу і дзейнасьць ячэйкі. На падставе гэтага пры сучасных перавыбарах актыўнасьць на сходах па абтаварэньню справаздачы бюро, цікавасьць да гэтых сходаў былі значна большымі, чымся на папярэдніх перавыбарах. Па 44 ячэйках выступала ў спрэчках 583 таварышы. У паасобных ячэйках выступленьне даходзіла да 50—60 проц. усіх прысутных. Працэнт актыўнасьці ў спрэчках такі: Нарсув'язь—66,7 проц., шчацінная ф-ка—58,8 проц., камунальны аддзел—58,8 проц., скурзавод 35,7 проц., хлебапярка—51,5 проц., „Пра-сьвет“—53 проц., „Пралетары“—18,4 проц., жывёлабойня 65 проц., і г. д. Мелі месца выступленьні такіх таварышоў, якія рэдка калі выступалі ў спрэчках. Выступалі і беспартыйныя рабочыя. На сходах прысутнічала членаў партыі 86,5 проц., што таксама здавальняюча.

Крытыка была здаровая. Гэта сведчыць аб правільным ужыванні самакрытыкі. У таліне ужывання самакрытыкі маецца вялікае палепшэнне ў асаблівасці па вытворчых ячэйках, але ў цэлым шэрагу ячэек з самакрытыкаю справа ня зусім добрая, у асаблівасці гэта адчуваецца на электрастанцыі і ў шэрагу савецкіх ячэек. На электрастанцыі быў такі факт, калі рабочы заявіў: „Не даюць гаварыць як хочаш, цябе асажаюць, абрэжуць як належыць, што і ахвота адпадае больш гаварыць“. У савецкіх ячэйках слаба ўжываецца самакрытыка. Маюцца моманты чынаўслаўлення (Акрэмаддзел і міліцыя), моманты, калі баяцца крытыкі. Парт'ячэйкі вызначылі практычныя шляхі да зьнішчэння гэтых момантаў.

Партыйная маса сыгналізавала хваравітыя зьявішчы ў ячэйках і тым, каб ужыць рашучыя меры па зьнішчэнню іх.

Станоўчым баком перавыбарау бюро належыць лічыць, што ў цэлым шэрагу ячэек сходзі праходзілі пад знакам барацьбы з правым і левым ўхілам, а таксама і з прымірэнцтвам. У шэрагу ячэек таварышы прысвечалі свае выступленьні пытаньням барацьбы з рознымі ўхіламі ад правільнае лініі партыі („Пролетары“, друкары, дзяржмлыны, „Двигатель Революции“, будаўнікі, краўцы і інш.). Асноўны сэнс усіх рэзалюцый зводзіцца да таго, што ячэйкі выносяць поўнае ухваленне лініі ЦК партыі і заяўляюць:—ні кроку ад ленінскае лініі і рашэнняў зьезду партыі. Гэта сведчыць аб ідэалёгічнай моцы арганізацыі.

Перавыбары бюро ячэек паказалі, што ў асноўным ячэйкі разгарнулі вялікую работу па частцы ўнутранага ўзмацнення, барацьбы з хваравітымі зьявішчамі, палепшана сувязь з беспартыйнымі рабочымі, палепшаныя кіравніцтва гаспадарчаю работаю, прафсаюзным жыццём і г. д.

III. Якія адмоўныя моманты выяўлены?

У працэсе абгаварэння справаздачных дакладаў бюро парт'ячэек выяўлены шэраг адмоўных момантаў у рабоце пачسوبных ячэек. У шэрагу ячэек маюць месца склочныя зьявішчы (ф-ка „Прасьвет“, скур-завод „Сацыялізм“, шчацінная ф-ка). Яны грунтуюцца на тым, што асобныя таварышы не спрацаваліся паміж сабою, пераносілі гэта на асабістую ілебу і, на падставе гэтага, абвастралі свае ўзаемаадносіны і даходзілі да таго, што не размаўлялі паміж сабою, і ўсё гэта пераносілася на агульную работу ячэек. Заміж прадукцыйнае работы, былі часам склокі („Прасьвет“). На шчацінай фабрыцы мы мелі падзяленьне ячэйкі на групы, адсюль і групавая барацьба і перанясенне гэтае групавое барацьбы ў асяродак беспартыйных рабочых. Сходзі ячэек рэзка рэагавалі на такія зьявішчы. На сходзе ячэйкі ф-кі „Прасьвет“ прызналі агульнае кіравніцтва слабым, недавальняючым прызналі становішча работы бюро ячэйкі шчаціннае ф-кі, паслабленьне ў агульнай рабоце маецца ў ячэйцы Аўтагужтранспарту, хлебапяркарні. Перад гэтаю групаю ячэек стаіць, як галоўнейшая задача, ўнутранае ўзмацненьне іх.

Асабліва рэзка амаль ва ўсіх ячэйках былі пастаўлены наступныя пытаньні:

1) Партыйная і працоўная дысцыпліна, 2) нагрузка, 3) выкананьне дырэктыў сходу ячэйкі, бюро і райкому. Па гэтых трох пытаньнях справа стаіць ня зусім добра. У шэрагу ячэек маецца паслабленьне партыйна-працоўнае дысцыпліны. Гэта выказваецца ў тым, што сходзі і пасяджэньні адчыняюцца пазьней за ўстаноўлены тэрмін, нерэгулярны выплатак членскіх партузносаў, ня зусім прыкладныя паводзіны на вытворчасці. Бюро парт'ячэек не вядуць з гэтымі зьявішчамі рашучае барацьбы.

Горш стаіць справа з партыйнаю нагрузкаю. Адсутнічае праверка выканання партнагрузкі з боку бюро парт'ячэек і, на падставе гэтага, у часткі членаў партыі няма адказнасці за выкананне партыйных абавязкаў. Гэта мае свой адбітак на правільнай пастаноўцы ячэйковае работы. Як правіла, хваробы у ячэйцы атрымоўваюцца ад таго, што члены партыі ня выконваюць партыйнае нагрузкі („Прасьвет“, хлебапяркарыя, Дзяржжывёлабойня, „Сацыялізм“ і інш). Што тычыцца пытання аб правярцы выканання дырэктыў, дык у гэтай адносіне справа дрэнная. Рэзалюцыі прымаюцца добрыя, райком дасылае дырэктывы, а у шэрагу ячэек гэта ўсе застаецца на паперы, што адбываецца на рабоце. Маецца цэлы шэраг фактаў, калі важныя указанні райкому, як пытаньне аб рабоце савецкіх ячэек, аб рабкораўскай рабоце, аб перавыбарах фабкому і г. д., далучаецца да спраў. Неабходна падняць адказнасць бюро за выкананне дырэктыў райкому і ячэек, і па адносіне да тых, якія ня выконваюць, ужываць меры партыйнага спагнаньня, зьняцьця з работы і г. д. Адсутнічае сыстэматычная праверка выканання дырэктыў па асобных галінах работы. Зусім правільна паасобныя таварышы ў ячэйках ставілі пытаньне: „што нам патрэбны ня прыгожыя рэзалюцыі, а жывое і канкрэтнае правядзеньне пастаноў у жыццё“.

Вялікая ўвага была звярнута ў спрэчках на работу апо-камісій Амаль, як агульнае зьявішча, апо-камісіі не працуюць (скурзавод, „Прасьвет“, „Двигатель“, „Труд“, хлебапяркарыя, Окрзо). Бюро парт'ячэек слаба кіруюць гэтак талінаю работы, слабая работа праведзена у галіне беларусізацыі ў шэрагу ячэек. У некаторых дакладах нават нічога ня было адзначана аб беларусізацыі („Прасьвет“ і інш.).

Яшчэ да гэтага часу ўдзел шырокае масы членаў партыі ў праф-работе, асабліва ў прафмасавай, адзначаўся як слабае мейсца ў рабоце ячэек. У некаторых ячэйках слаба кіравалі фабкомаўскаю работаю (скурзавод, шчачінная ф-ка, хлебапяркарыя і г. д.). Есьць факты, калі ні на бюро, ні на сходзе ячэйкі на працягу 6 месяцаў не заслухоўваюць асобныя пытаньні прафработы.

У значнай частцы ячэек адзначалася, што партыйныя арганізатары у цэлу не адчуваюцца, што іх работы ня відаць, адзначалася і слабае кіраўніцтва імі з боку бюро ячэек, адсутнічаньне дастатковае цікавасьці, інструктаваньня і штодзённае дапамогі парт'арганізатарам з боку бюро і работнікаў ячэек. На аснове слабае работы парт'органу і масавае работы, у прыватнасьці, некаторыя ставілі пытаньне аб тым, што няма базы для росту. Такая пастаноўка пытаньня няправільная.

У працэсе абгаварэньня справаздачных дакладаў была адзначана слабасьць работы па сатаварыству з Чырвонаю арміяй (Грашавы аддзел, „Двигатель“, скурзавод і інш.). Слабая ўвага была звярнута ў працэсе спрэчак на жаночую работу.

IV. Якасьць работы і ўнутрыпартыйная дэмакратыя

Якасьць работы ячэек і ўжыццё ўнутрыпартыйнае дэмакратыі быўспрэчна палепшылася. Аб гэтым сьведчыць ход перавыбараў бюро парт'ячэек. Але ў некаторых ячэйках маем цэлы шэраг ухілаў у бок парушэньня ўнутрыпартыйнае дэмакратыі. У ячэйцы хлебапяркарні і ў Акрза камісіі па правярцы дырэктыў райкому ператварылі сваю работу ў рэвізію работы ячэйкі і па сканчэньню работы склалі поўны праэкт рэзалюцыі, і папярэдні праэкт рэзалюцыі быў абгавораны на бюро. У ячэйцы Белпэдтэхнікуму быў такі факт, калі камсамольская ячэйка павінна была правесці перавыбары бюро, парт'ячэйка паставіла

пытаньне на бюро і вызначыла поўны склад бюро камсамольскае ячэйкі. Гэта есьць парушэньнем партыйнае дэмакратыі. Мае мейсца парушэньне рабочае дэмакратыі. Пры перавыбарах фабзаўмясцковаў бюро неабходна голькі мець думку аб старшыні фабкому, а потым па выяўленьню настрою рабочае масы папярэдняе абгаварэньне сярод груп рабочых, а на справе склікаецца сход парт'ячэйкі і вызначаецца склад фабкому. У нас маецца шэраг скажэньняў, якія знаходзяцца ў тым, што проста на бюро парт'ячэйкі ставяць пытаньне аб усім складзе членаў фабкому (шчацінная ф-ка, Аўтагужтранспарт, Белпэдтэхнікўм). Неабходна супроць гэтых момантаў вясьці рашучую барацьбу.

У некаторых ячэйках якасьць работы культае. У ячэйцы 1-ае савецкае больницы на павестцы дню былі пастаўлены наступныя пытаньні. 1) Зацьвярджэньне рэзалюцыі па дакладу бюро. 2) Перавыбары бюро. 3) Зацьвярджэньне пляну на 3 месяцы. 4) Абежнік ЦК КП(б)Б. 5) Вынікі камісіі па вывучэньню быту членаў партыі. 6) Бягучыя справы. У ячэйцы пякарні ставяць пытаньне на бюро: *слухалі* ліст ЦКК аб самакрытыцы і выяўленьні хварававітых зьявішчаў (размова павінна ісьці аб п'янству); выносяць такую пастанову: паставіць даклад на сходзе ячэйкі аб гаспадарчым становішчы краіны і правесці гутарку з рабкорами. У Дзяржбанку такі факт: на сходзе ячэйкі было пастаўлена пытаньне аб беларусізацыі і сход выносіць такую пастанову: згадзіцца з пераходам работы ячэйкі на беларускую мову з 1-га лістапада г. г., што тычыцца членаў партыі, якія ня ведаюць беларускае мовы, такім падаць заявы у бюро на конт устанавленьня ім тэрмінаў.

Можна было-б прывесці яшчэ цэлы шэраг фактаў. На ўсіх справадальных сходах вялікае мейсца было аддадзена пытаньню палажэньня якасьці работы. Шэраг ячэек ставілі пытаньне аб скарачэньні нарад і сходаў з мэтай палепшэньня якасьці работы. Чарговая задача—ня ігнаца за колькасьцю, а патрабаваць якасьці работы па ўсіх лініях.

V. Вынікі перавыбараў бюро

Павялічыўся агульны склад за лік рабочых ля варштату, палепшыўся сацыяльны склад бюро ячэек: рабочы асяродак складае 76,4 процантаў, у мінулы раз быў 69 проц. Склад бюро парт'ячэек абнавіўся на 59,2 проц.

Сакратарскі склад абнавіўся на 45,5 проц. Вялікае абнаўленьне сакратароў ячэек тлумачыцца тым, што ў частцы ячэек сакратары аказаліся непрацаздольнымі, а ў частцы сакратары працавалі аж па 3-4 скліканьні і, натуральна, павінны былі быць заменены.

Наогул, трэба канстатаваць, што падыход з боку членаў партыі да перавыбараў бюро быў надзвычайна сур'езны. Найлепшая перадавая частка членаў партыі увашла у бюро. Абнаўленьне кіруючага асяродку бюро ячэек ставіць перад райкомаам задачу аб узмацненьні інструктаваньня і дапамогі ў штодзённай рабоце новых абраных таварышоў.

Б. Найман

Дзесяць год таму назад

(З успамінаў аб працы ў беларускім падпольлі ў 1918 годзе)

I

Па справах Бабруйскае раённае арганізацыі КП(б) Л. і Б. выпадала іншы раз бываць у „Расіі“ Воршы і Смаленску (мы-ж знаходзіліся за граніцай у акупаванай немцамі Беларусі). Галоўным чынам ездзілі па агітанынную літаратуру, для чаго існаваў знарок інстытут кур’ераў (трэба ўспамінуць Гулякова, Залкінда, Гэклера і Сасноўскага (Соркіна). Але ўсякі, які ездзіў туды і па іншых партыйных справах, лічыў сваім абавязкам узяць максімальную колькасць партыйнае літаратуры і, у прыватнасці, якая намячалася для нямецкіх салдат газеты „Der Rote Soldat“ („Чырвоны салдат“—орган нямецкае сэкцыі камуністычнае партыі ў Смаленску).

Праз арганізаваную намі ў Бабруйску легальную кнігарню (пад шыльдаю прыватнага кніжнага гандлю таварыша Агола) было наладжана атрыманне ў значнай колькасці з РСФСР марксыцкае літаратуры, у прыватнасці вышаўшых твораў Леніна. Масавую агітанынную літаратуру, каб ухіліцца ад правагу магазына, які скарыстоўваўся і дзеля іншых мэт (мейсца яўкі і г. д.), прыходзілася дастаўляць іншымі шляхамі.

Правоз літаратуры быў звязаны з небяспекай правагу, але звычайна ніхто не адмаўляўся ад таго, каб браць яе з сабою. А на яе ў падпольлі быў гэтакі попыт.

Бывала сумна кожны раз выяжджаць ізноў з Савецкае Расіі, дзе крыніцай была палітычнае жыццё і праца па ўзмацненню маладос дыктатуры пролетарыату, і зварацца зноў туды, дзе цябе чакае паліцэйскі вогніч, вышук і іншыя „п’якноты“ акупацыйнага рэжыму і нелегальнае працы. Але-ж разам з гэтым цягнула пакінутая праца, і гостра адчувалася адказнасць перад таварышамі, якія з нецярплівасцю чакалі сьвежых вестак і новае літаратуры.

У гэты раз было асабліва цяжка выяжджаць з Смаленску: цераз некалькі дзен у Савецкай Расіі будзе святкавацца першая гадавіна Кастрычнікавае рэвалюцыі. Горад рыхтаваўся да святкавання, аздабляўся аркамі, сьцягамі і лэзунгамі.

Вуліцы ўжо мелі святочны выгляд. Але-ж затрымлівацца нельга было, трэба было сьпяшацца, каб яшчэ да самага лістападу быць у Бабруйску і прывезьці патрэбныя арганізацыі для святкавання ў нелегальным становішчы матэрыялы: літаратуру, газеты, а таксама чырвоную матэрыю, якую нельга было, бяз рызыкі зьвярнуць на сябе ўвагу, купіць у Бабруйску.

У друкарні Абліскамзапу атрымоўваю жмут сьвежа-аддрукованае нямецкае газеты ад знаёмага нямецкага камуніста-ваеннапалоннага. Ён

моцна цісьне мне руку, жадае шчасьлівае дарогі і паведамляе, што нямецкай сэхцяй атрыманы з Нямеччыны весткі аб блізкіх там рэвалюцыйных падзеях. У ягоных словах гучыць непарушная упэўненасьць.

Я ўспамінаю гутарку, якую меў усяго некалькі дзён таму назад з другім немцам — прадстаўніком другога клясы. З Воршы ў Смаленск я ехаў у адным купэ з членам аднае з расейска-нямецкіх камісій г-нам Эберам, тыповым нямецкім афіцэрам-мilitарыстам, у мінулым калёнi-яльным авантурыстам; ён быў затрыманы аршанскай надзвычайнай камісіяй пры спробе правозу за межы у дыплематычным багажы каштоувасцяў уцякаўшай расейскай арыстакратыі на вялізарную суму (больш за мільён рублёў) і цяпер накіроўваўся ў Смаленск. Злоўлены на сьвежым учынку Herr Eber усё яшчэ трымае сябе паважна, але ахвотна вядзе гутарку на палітычныя тэмы. На маё запытаньне аб тым, калі, па яго думцы, запалае рэвалюцыя у Нямеччыне, ён упэўнена адказвае: „Ніколі“. У Нямеччыне магчыма эвалюцыя, але не рэвалюцыя.

Як хутка гісторыя спраўдзіла прагноз салдата і ашукала надзеі афіцэра!

II

У Воршы, як звычайна, пападаю да тав. Рывіна, загадчыка транспартам нелегальнага становішча. Тут ужо ўсё падрыхтована для прыезду цераз граніцу (пад знакам рэпатрыянта беларуса і г. д.). Кароткі адначынак, выкананьне неабходных фарматнасьцяў у беларускай рэпатрыяцыйнай камісіі і у нямецкага камэнданта, і я пераходжу граніцу — лінію драцяных загарадак паміж пасажырскай і таварнай станцыяй Воршы.

Небясьпека яшчэ ня тут. У дворыку каля таварнае станцыі, які абнесены катючым дротам і які вартуе нямецкі вартавы, сярод народу паходжае Militar Polizei жандар у салдзінскай вопратцы з чырвонай павязкай на рукаве. Вячыма мацэ ён публіку, адводзячы падзронных у бок дзеля паўторнае паверкі дакумэнтаў і ператрускі. Большасць публікі, якія вырваліся з большавіцкага пекла, буржуазія і былая арыстакратыя выказваюць адзін аднаму сваю радасьць з прычыны таго, што дарваліся урэшце да „культурных немцаў“. Усюды выцягваюць тэпшую вопратку, аздабляюць пальцы залатымі пярсцёнкамі, чапляюць залатыя гадзіннікі і г. д. (тое, што не затрымана аршанскай прэзвычайкай) альбо проста разьбіраюць правезеную кантрабанду (скуру, мануфактуру і г. д.) Пануе агульнае ажыўленьне. Але вось адбываецца маленькая сіэна. Адзін з пасажыраў хоча чамусьці выйсьці за браму і, калі на словы вартавога не застанаўліваецца, дык атрымоўвае добрага штуршка ботам ззаду і словы: „Donner wetter, Lügner!“ („чорт вазьмі назад“) і вяртаецца назад. Настрой зараз-жа робіцца кепскім, чужна гутарка: „вось дык культурныя немцы, яны ня лепш за большавікоў“.

Сьцюдзёна. Зьвечарэла, і пасажыраў упушчаюць, урэшце, у станцыйны будынак. Ужо некалькі разоў міма мяне праходзіць жандар. Мая простая кашэлка, відаць, звярнула на сябе яго увагу (навокал усе такія надзвычайна прыгожыя чамаданы). Я адчуваю, што ён хутка зацікавіцца зьместам, і тады ўсё прапала. Таму я прашу суседа „на хвілінку“ паглядзець кашэлку, а сам выходжу на двор і цераз вакно наглядаю, што будзе. Вось жандар, падыходзіць да майго суседа, паказвае пальцам на кашэлку, аб чымсьці запытваючы ў яго, але, відаць, здаволены адказам, ён адыходзіць. Я патэгчана ўздыхаю, але ўсё-ж пады-

ходжу да свае кашэлкі толькі перад самай пасадкай у цягнік, калі канчаткова ўпэўнен у тым, што паліцыянт больш не падыйдзе.

О, гэтыя недахопы нашае тэхнікі. Колькі жудасных хвілін прыходзілася з-за іх перажыць. Памятаю апавяданьне Гэклера (нелегальнага працаўніка, забітага ў 1918 годзе). Яму давялося правозіць нямецкую літаратуру ў зусім нікуды ня вартай кашолцы. Нямецкія лістоўкі проста высоўваліся з шматлікіх яе дзірак. Ужо на таварнай станцыі з Гэклерам па-сяброўскі размаўляў якісьці нямецкі салдат. У часе размовы той выпадкова апусьчае вочы і спрабуе разглядзець зьмест прыкмечаных ім нямецкіх лістовак. Тады Гэклер, каб адцягнуць яго ўвагу, раптам павярнуўся у другі бок і паказаў размоўцу на праходзячы міма цягнік. Размоўца заглядзеўся на цягнік, і, такім чынам, труку гэтаму на шчасьце пашанцавала.

У другі раз усе нелегальныя рэчы ледзь не загінулі з-за несамавітага выгляду правозіўшага іх таварыша (ці-то Залкінда, ці Катловіча—абодва загінулі на заходнім фронце ў 1919 годзе). Таварыш зьвярнуў на сябе увагу жандара, і яму зрабілі ператруску, якая прымусіла яго знішчыць багажны кыток (рэчы былі здадзены у багаж). Выкрываньне грузу (адрасаванага на станцыю Жлобін) было вельмі непажадана, але пашанцавала яго атрымаць пры дапамозе хабара—сродку надзвычайна добрага, сапраўднага сярод нямецкіх чыноўнікаў.

Было-б куды больш канспыратыўна і больш бяспечна апрацаваць лепей у часы такіх падарожжаў, і вазіць з сабою добрыя чамаданы. Але дзе было ўзяць сродкаў, калі іх ня мела партыйная арганізацыя.

З шумам, які асабліва ўласьцівы мяшчэнікам і спэкулянтам, размяшчаецца публіка ў вагоне. Нас трывожыць па дарозе толькі два-тры разы ваенна-чыгуначны кантроль, павяраючы білеты і прапускі.

5-га лістападу раніцою я ўжо быў у Бабруйску

III

Бабруйскі РК (у склад якога ўваходзілі Серабракоў, Равінскі, Капылоў, Вайнер, Блюма і я) абгаварваў парадак сьвяткаваньня першае Кастрычнікавае гадавіны

Прапанавалі два варыянты. Першы—абмежаваньне выпускам лістовак і распаўсюджваньнем іх па горадзе, гэта хоць і пашырыла небясьпеку ўзмацненьня пошукаў арганізацыі нямецкай ваеннай паліцыі, але мела тую перавагу, што яно зьяўлялася фактычным выступленьнем арганізацыі перад масаю працоўных, пры умовах нелегальнага становішча зусім мала ведаўшых аб бальшавіцкай рабоце. Другі—правесьці масаўку дзе-небудзь за горадам, гэта было вельмі небясьпечна ў сэнсе расконспыраваньня і не магло насіць масавага характару (выключэньне складала наша праца сярод яўрэйскай працоўнай моладзі, якая шырока праводзілася цераз „Юген бунд“ і якая насіла фактычна масавы характар).

Пасьля майго прыезду пытаньне абгаварвалася яшчэ раз, і быў прыняты першы варыянт. Таварыш Серабракоў прачытаў тэкст складзенай ім адозвы, якую тут-жа прынялі і тут-жа перапісалі з дапамогі хэмічнае стужкі (пасяджэньне адбывалася на кватэры тав. Вайнэра). З Вайнэрам у той самы дзень тав. Серабракоў павінен быў на сваёй кватэры (ён жыў у Агола) распаўсюдзіць лістоўку на шапірографе. Лістоўка пачыналася гэтакімі словамі: „Захістаўся трон каранаванага грабежніка Вільгельма“ і казалі аб блізкай рэвалюцыі ў Нямецчыне пад уплывам Кастрычнікавага перавароту.

IV

Сьвяткаваньне першае гадавіны Кастрычніка, аднак, было сарвана. Раніцою 6-га лістапада з памяшканьня вайсковае паліцыі вышаў невялікі атрад жандараў на чале з начальнікам палітычнае паліцыі. Афіцэр, які гутарыў досыць добра парасійску, а гэтак сама размаўляў і на юрэйскім жаргоне, пытаўся у праходзячых па вуліцы пра адрас Агола. Сын кніжнага гандляра дагодліва праводзіў атрад.

Серабракоу, які працаваў у сьлясарнай майстэрні, зьбіраўся на працу, калі зьявіўся атрад. Калі ён сказаў на запытаньне афіцэра свае нелегальнае прозьвішча, апошні сказаў, што ведае, хто ён. У паліто Серабракова былі знойдзены некалькі дзесяткаў аддрукованых ужо адозваў: быў знойдзены і шапірограф — усе доказы былі відавочны. Серабракоу кажа, што ўсе гэта яго праца, і просіць не турбаваць тас падароу, якія да гэтага ня маюць ніякага дачыненьня.

Якімсьці цудам удалося ўцячы з Аголавага дому зайшоўшаму у час ператрускі да Серабракова тав. Малаковічу, які прыехаў у гэты час з навету (тав. Малаковіч быў звязаны з арганізацыяй і партызанскімі атрадамі ў Рудабельскім, цяпер Кастрычнікавым раёне). Аголава жонка на яго запытаньне „Ці тут жыве Паўлюк“ (мянушка Серабракова), адказала яму, што ён памыліўся і зайшоў не па тым адрасе, а сама знакамі дала яму зразумець, што неабходна хутчэй уцячы. Нямецкі жандар, які стаяў пры гэтым, палічыў яго за выпадкова ўвайшоўшага чалавека і не затрымаў яго.

Ад Малаковіча я даведаўся аб арыштаваньні, і мы, не марнуючы часу, прымаем усе захады да таго, каб унікнуць ад магчымых будучых арыштаў. Мы не сумняваліся на конт цьвердасьці Паўлюка, але ж магчыма было дапушчаць правакацыю. На крайні выпадак выносім пастанову перанесьці райком у Рудабельскі раён, дзе ўмовы былі лепшыя.

Аднак, далейшых арыштаў ня было. Разам з Серабраковым былі араведзены ў паліцыю дзьве Аголавы дачкі, але пад вечар яны былі вызвалены. Яны перадалі словы Серабракова, што ён будзе „немы, як рыба“. У той самы дзень паліцэйскія затрымалі Капылова, які праходзіў блізка каля паліцыі з мэтай даведацца што-небудзь ад арыштованых; яго, відаць, палічылі, па падабенстве за аднаго з Аголавых сыноў, фатаграфічныя карткі якіх былі узяты пры ператрусцы. Скарыстаўшы слабасьць варты. Капылоу у хуткім часе няпрыкметна вышаў з памяшканьня паліцыі і схаваўся.

Ператруска, якая адбылася ў кнігарні Аголавай, немцам гэтак сама нічога не дала: яны шукалі нашу тэхніку (пішучую машынку), і на асобныя агітацыйныя выданьні, якія былі ў магазыне, не звярнулі ўвагі.

Сьвяткаваньне ня вышла. Ува ўсіх быў прыгнечаны настрой. Бо ж нямецкае камандаваньне не малімонілася з бальшавікамі. Ува ўсіх на памяці быў нядаўны расстрэл селяніна, які ўчыніў адпор у час рэквізыцыі. Перад расстрэлаў яго лавалі па вуліцах у суправаджэньні барабаншчыкаў і флейцістаў.

7-га верасьня на галоўнай вуліцы былі выстаўлены кулямёты. Відаць, чакалі нашага выступленьня.

Трэ было прыняць нейкія захады, каб далей наладзіць працу і выратаваць Паўлюка, і з гэтаю мэтай я быў камандыраваны цераз два-тры дні ў Менск, у крайвы камітэт кампартыі Літвы і Беларусі.

V

Раніцою я зьлез з поезду і накіраваўся на яшчэ пустыя менскія вуліцы. Не зважаючы на раньні час, я, аднак, застаў ужо на яўцы (каапэратыў будаўнікоў непадалёку ад Саборнае плошчы) патрэбнага мне чалавека Ходаша. Ён апануўся ў запэцканае ў муку гандлярова паліто. Ад яго я атрымаў далейшы кірунак—у фатаграфію непадалёку ад турмы—да тав. Славінскага.

Я, аднак, ня мог адразу атрымаць канчатковага адказу, таму што ў гэты дзень адбыліся сур'езныя падзеі, якія адразу зьмянілі ўсе палітычныя абставіны. Напярэдадні яшчэ былі атрыманы звесткі аб рэвалюцыі ў Нямеччыне. Я быў накіраваны ў каапэратывную сталую ку будаўнікоў і там чакаў загаду.

Па дарозе я дастаў „Vorwärts“ і прачытаў невялічкія паведамленьні аб рэвалюцыі, якая толькі што пачыналася ў Германіі. У іх былі Эбэртавы адозвы да салдат, каб яны слухалі афіцэраў і захоўвалі дысцыпліну, і да афіцэраў—аб падтрыманьні рэвалюцыі. Відавочна, што газэты былі затрыманы, і салдаты хадзілі натоўпам каля вайсковых нямецкіх кіескаў, чакаючы газэты. Горад нязвычайна ажыўляўся: паўсюды хадзілі кучкамі салдаты, у шмат якіх на грудзёх зьявіліся чырвоныя банцікі.

У сталойцы я разам з аднаго партыйкай-студэнткай быў адразу-ж накіраваны раздаваць лістоўкі, пры чым мы павінны прайсьці ў Белую салью, дзе па чутках быў намечаны мітынг нямецкіх салдатаў. Салдацкія настроі яшчэ ня былі выяўлены, і таму прыходзілася дзейнічаць вобмацкам. Рабілі мы гэта вось як: групу салдатаў, якая ідзе насустрач, застаўлівалі і пытаўся: „колькі гадзін?“. Пасьля адказу, калі ён больш-менш прыемны і ласкавы, мы неспадзявана прапануем лістоўку са словамі: „Bitte“ („Просім“). Звычайна ў такіх выпадках чулася ў адказ: „Danke“ („Дзякуй“). Гэтак мы распаўсюдзілі некалькі дзесяткаў лістовак. Толькі ў адным альбо ў двух выпадках мы, калі аглядаліся назад, бачылі незадаволеныя пагражаючыя твары.

Пару слоў пра гэтыя лістоўкі. Яны былі надрукованы пасьпешна, у нелегальнай друкарні. Набор быў расійска-польска-нямецкі з дзесятку розных шрыфтоў, так што часта ў сярэдзіне слова стаяла вялікая лігатура. Мова была хутчэй яўрэйская, чымся нямецкая. У правым кутку, напр., красавалася: „Proletarier von alle Länder vereingigt sich“.

Каля Белае салі мы нікога не знайшлі і таму вярнуліся ў сталойку. Там у гэты час у розных пакоях у праўленьні абгаварвалі тактыку ў камітэтах бальшавікоў і паалей-цыюністых.

Увесь потны з аднаго пакою ў другі лётаў правадыр паалей-цыюністых Бляхер, відавочна прапануючы ўсе новыя і новыя кампрамісы. Тут-жа рыхтаваўся штандар для дэманстрацыі.

У гэты час паведамілі што каля гасьцініцы „Эўропа“, дзе быў штаб генэрала Фалькэнгайна, адбываецца мітынг. Нас некалькі чалавек накіравалі туды. Тут мы убачылі грандыёзнае відовішча. Уся вуліца між гасьцініцай і бульварам поўнілася шэраю масаю салдат. Для уваходу ў гасьцініцу і на бальконе над ім відаць былі бледныя твары афіцэраў. Выступалі спачатку толькі салдаты. З урыўкаў скізаў, якія даляталі да задніх радоў, мы здолелі учуць вымаганьні неадкладнага міру, дэмабілізацыі старэйшых узростаў. Кожнае з вымаганьняў суправаджалася спагадным гудам натоўпу. Адзін з афіцэраў, які выступіў, паказаў на прыклад Расіі, якую „бальшавіцкія банды“ прывялі да згубы, і гаварыў, што гэтакі-ж лёс чакае Германію, калі вымаганьні,

накшталт выстаўленых перад ім, будуць падтрымлівацца; маса у паўтары—дзеве тысячы салдат у адказ загула „далоў“.

Слухаць нам доўга, аднак, не давялося. Салдацкія шэрагі энэргічна ачышчаліся ад павочных слухачоў. Да мяне падышоў унтэр-афіцэр і прапанаваў мне выйсьці, сказаўшы: „Da braucht man keine bolschewistisch-judische agitatoren“. („тут не патрэбны балышавіцка-яўрэйскія агітатары“).

Вестка пра мітынг каля штабу арміі, відаць, паскорыла пастанову пра дэманстрацыю, да якое цяпер далучыліся і поалей-цыяністы. Ужо пачало зьмяркацца, калі пасьпешна пастроіліся на вуліцы. У шэрагах было чалавек 50—60. Сьпераду несьлі сьцяг з надпісам панямецку. Засьпявалі „Інтэрнацыянал“.

Мітынг, відаць, ужо скончыўся. Насустрач нам трапляліся невялікія групы салдатаў. Некаторыя з іх бурна віталі нас голасна: *Hoch die rote Fahne!* і махалі шапкамі. Далей, над сабор, салдатаў было яшчэ больш. Відаць, частка накіроувалася у каталіцкі сабор, дзе пачыналася вячэрыняе набажэнства і куды ішло шмат цывільных. З боку цывільных чуліся варожыя выгукі. Здаецца крычалі: „Жыды ідуць рабаваць сабор“. У гэты час нейкі фэльдфэбэль ці унтэр-афіцэр з рэвалюцэрам у руцэ схапіў сьцяг, спрабуючы яго вырваць; на дапамогу яму кінуліся яшчэ некалькі ўзброеных салдатаў. Сьцяг зьнік, некага схапілі. У лярэдных шэрагах пачалося замяшаньне і ўсе кінуліся ўцякаць. Побач са мною, грымаючы мяне пад руку, кульгаючы, ішоў тав. Славінскі. Я цягнуў яго за сабою. Дабеглі да бульвару. Далей можна было ісьці больш спакойна ¹⁾.

Увесь вечар быў патрачаны на зьмену канспыратыўных кватэр, на перасоўваньне друкарні і г. д. Былі затрыманы тав. Бампэ-Крыніцкі і яшчэ нехта. Вечарам, атрымаўшы патрэбныя інструкцыі, я выехаў у Ўабруйск. Пытаньне аб Паўлюку адпадала: гэта ж у Гэрманіі рэвалюцыя, яна яго вызваліць. Разгон дэманстрацыі і арышт нашых таварышоў, праўда, наводзіў на сумныя меркаваньні. Але-ж гэта былі першыя дні рэвалюцыі.

VI

Проста з поезду сьпяшаюся на кватэру Равінскага (уласна кажучы, канспыратыўная кватэра камуна, у якой мы ўсе харчаваліся прыпасамі, што прывозілі вясковыя таварышы). Равінскі яшчэ ня ведае навін папярэдняга дня, бо тут цензура яшчэ затрымлівае паведамленьне пра рэвалюцыю. Я каратка перадаю яму весткі пра рэвалюцыю ў Гэрманіі і з ім раптам адбываецца нешта дзіўнае: ён зрываецца з месца і іяцць, нібы шалены ў сад з крыкам: „Гаспадыня, гаспадыня! Рэвалюцыя ў Гэрманіі“. Як гэта Равінскі раптам запамятаваў пра канспырацыю, з якой ён нас звычайна ўсіх мучыў і крычыць так, што за вярсту чутна. Толькі пасьля таго, як гаспадыня выказвае яму сваё спачуваньне (хоць і не разумее чаму яе кватарант так задаволены), ён вяртаецца назад і пачынае ў мяне распытваць аб падрабязнасьцях учарашняга дня.

VII

З пачаткам нямецкае рэвалюцыі мы чакалі асноўных пераменаў у становішчы; ўсе уяўлялася ў ружовым сьвятле. У хуткім часе, аднак, выявілася, што нашы надзеі ня спраўдзіліся. Ужо створаны „Soldaten-

¹⁾ Карыстаюся выпадкам, каб растлумачыць тав. Бампэ-Крыніцкаму, які ў артыкуле ў „Пролетарскай рэвалюцыі“ зьдзіўляўся, як гэта мог схавацца ад прасьледаваньняў кульгавы тав. Славінскі.

гаі" (салдацкая рада) вельмі неспагадна аднёсся да нашага хадайніцтва аб вызваленні Паўлюка, і нават потым адмовіўся аб гэтым гаварыць. Наадварот, праз некаторы час у крэпасць быў укінуты яшчэ адзін наш працаўнік тав. Катловіч, загрыманы ў часе пашырэння сярод нямецкіх салдатаў літаратуры. І толькі ў канцы лістападу пад пагрозай нашых часцей, якія займалі тыя раёны, што пакідаліся немцамі, Серабракоў і Катловіч былі вызвалены.

Аднак, пасля рэвалюцыі наша агітацыя сярод нямецкіх салдатаў была непамерна лягчэйшаю. Бадай адкрыта вялі мы вусную агітацыю праз гутаркі і распаўсюджалі нямецкія газеты і лістоўкі. Распад ішоў і наймавернаю хуткасьцю і ў формах, якія паўтаралі наш 1917 г. Салдагы распродвалі перадэвакуацыяй рэвальвэры, кулямёты, аўтамабілі. Сярод тых, хто адыходзіў, былі паасобныя атрады, якія неслі чырвоныя сьцягі, падараваныя ім арганізацыямі камуністычнае партыі Літвы і Беларусі. Гэтыя атрады прысягалі змагацца на бацькаўшчыне паводле прыкладу расійскіх бальшавікоў.

VIII

28-га лістападу ў будынку думы адбывалася пасяджэньне рэўкому. Думцы пакінулі будынак, нават ня здаўшы спраў. Уласна кажучы, уладаю ў горадзе рэўком быў ужо некалькі дзён. Нават нямецкае камандаваньне змушана было прызнаць гэтую падвойнасьць улады, яно выдала нам (праз думу) 200 стрэльб для аховы гораду. Ім былі узброены партызаны, якія сьцягваліся ў горад з галасьцей. У валасьцях Савецкая ўлада існавала з тыдзень.

Працы было шмат, галоўным чынам, у справе змаганьня з разрабаваньнем шматмільённае вайсковае маемасьці, якую нават немцы ня здолелі выкарыстаць у часе іх паўгадовага быцьця ў горадзе.

Вечарам таго-ж дня мы сустрэлі радаснымі абдымкамі вызваленыя з крэпасці таварышоў. Серабракоў надзвычайна сьмешна апавядаў пра тое, як начальнік палітычнае паліцыі хваляваўся і крушыў вусы ад абурэньня ў часе чытаньня адозвы, у якой Вільгэльм абзываўся „каранаваным злодзеям“. У востросе да яго ў адзіночку пасадзілі нейкага расійскага афіцэра, арыштаванага за крымінальную справу для таго, каб ён выпытаў весткі пра нелегальную арганізацыю. Апошні, аднак, ня толькі не справіўся з сваёй задачай, але сам прызнаўся пра мэту, з якою яго туды пасадзілі.

Пачалася зноў цяжкая праца па стварэньні новае улады Саветаў у Бабруйскім павеце, спыненая паўстаньнем Доўбор-Мусьніцкага некалькі год таму назад.

Арганізацыя Рагачоўскага падрайёну кампар- тыі Літвы і Беларусі ў 1918 годзе

З аднаўленьнем у 1918 годзе партыйнае работы у Беларусі паустала пытаньне аб адраджэньні партыйных арганізацый у паветах. Прадугледжвалася, што на мясцох засталася значная колькасьць былых сяброў РС-ДРП(б) яшчэ з 1917 году, якія ўтрацілі сувязь з партыяй пасля нямецка-польскае акупацыі. Сярод іх была значная колькасьць г. т., якія шчыра жадалі аднаўленьня работы ў нелегальных умовах. Дзякуючы значнае колькасьці работы бальшавікоў у 1917 годзе на Беларусі, можна было з ўпэўненасьцю чакаць адраджэньня арганізацыі ва ўсіх раёнах, дзеля чаго у Красным камітэце Літвы і Беларусі і было зроблена разьмяркоўваньне раёнаў з такімі умовамі, каб хапіць па магчымасьці ўсю тэрыторыю Беларусі.

Беларускі райён, які меў тады вельмі моцных работнікаў, павінен быў ахапіць сваёй працай, за выключэньнем Бабруйскага павету, Рагачоўскі і Слуцкі. Таварышу, які лісаў гэтыя радкі, было даручана тады аднавіць партыйную работу у Рагачоўскім павеце, ахапіўшы гэтаксама і райён Жлобіну.

Ня маючы асабовае сувязі з мясцовымі быўшымі бальшавікамі, таварышча дзейнічаць рознымі вакольнымі шляхамі, каб знайсці тых бальшавікоў, якія засталіся вернымі партыі і жадаюць павесці работу і ў далейшым. У даным выпадку прыйшлося звярнуцца за дапамогаю да мяйсцовых арганізацый Палей-Цыон, лепш кажучы, да яе лідэра тав. Карпа (у сучасны момант старш. СНГ Беларусі), які працаваў ужо тады ў цеснай сувязі з намі. Гэтым самым быў даны мне адрас мяйсцовых палей-цыяністаў, да якіх я павінен быў звярнуцца па паказаньнямі адносна мяйсцовых бальшавікоў і ўжо потым самому завязаць з імі сувязь.

Добра памятаю, што ў мяне ніякага лісту ад Карпа ня было, але г. т., да якіх ён мяне рэкамендаваў, сёстры Гэльфанд (адна з іх зубны доктар), сустрэлі мяне добра, не паказаўшы падазронасьці, якую я чакаў спаткаць. Яны мелі магчымасьць мне паказаць толькі нейкага Эвэнчыка—студэнта і мяйсцовае буржуазнае сям'і, бышага актыўнага мяйсцовага бальшавіка і ў некаторых адносінах іх лідэра, які сядзеў некаторы час у турме ў палякаў.

Спатканьне з Эвэнчыкам спачатку мяне вельмі расчаравала, і я ўжо адчайваюся ці выканаю сваю місію. Перш за ўсё да мяне асобы была выяўлена нейкая падазронасьць з боку сям'і Эвэнчыка. Далей за прыходжы пакой мяне не хацелі пусьціць і, мусіць, не хацелі, каб я спаткаўся з маладым Эвэнчыкам. Я заходзіў некалькі разоў, а пад канец пакінуў запіску, у якой паказаў, што маю яму перадаць нешта важнае.

Праз некаторы час я з ім спаткаўся і меў магчымасьць да яго гаварыць. Добра памятаю, што я гаварыў з ім два разы і абодва не на кватэры, куды, мусіць, мяне не хацелі ўпусьціць, а на вуліцы.

Я вельмі асыцярожна даў яму намёк аб сваім прыезьдзе, пры чым сказаў, што я да яго напраўлены т. т. поалей-цыяністамі. Тады, калі я яму выказаў коратка арганізацыйны плян работы і палітычныя заданні, ён адразу павярнуўся скептычна да пачынаемае працы. Думаючы, што тут адыгравае некаторую ролю страхата перад рэпрэсіямі ці змардаваньне пасля перажытага (здаецца, што Эвэнчык знаходзіўся пад наглядом польскага акупацыйнага атраду, які толькі што быў заменены нямецкім вайскам) і паспрабаваў упэўніць яго ў патрэбнасці распачаць работу. Вось для гэтага я і прасіў яго, каб спаткацца яшчэ раз.

Другое наше спатканьне вылілася ў палітычную дыскусію. Эвэнчык значна паправеў, лепш кажучы зрабіўся ярым меншавіком і крытыкаваў жорстка тое, што робіцца ў Савецкай Расіі. Уся работа большавікоў характарызавалася ім як „арганізаваны распад рабочае клясы мэгадам сацыяльнага забясьпечаньня і прыгнечаньня яго клясавае існасьці“. Памятаю, што ён спасылаўся на Маркса, Энгельса і Каўцкага, цытуючы іх. Будучы тады вельмі слабым у частцы марксысцкае тэорыі, я меў магчымасьць толькі паказаць яму на контр-рэвалюцыянасьць такое ідэолёгіі. Ясна было відаць, што ён ужо безнадзейны як тыповы і з хістаньнямі інтэлігент. У канцы нашае размовы ён мне парадзіў зьвярнуцца да мяйсцовага рабочага большавіка тав. Рыськіна. Заставалася толькі адна надзея, якая на гэты раз спраўдзілася, як ня трэба лепш.

Тав. Рыськін, якога я застаў на працы з бацькам у майстэрні (кравецкай), у кватэры вельмі беднай, мізэрнай — сустрэў мяне з некатораю падазронасьцю. Але калі я яму раскажу аб маім даручэньні і аб сустрэчах з Эвэнчыкам, ён вельмі зарадаваўся і з энтузіязмам прыняўся за працу. Мая місія фактычна была выканана.

Неузабаве склалася досыць вялікая група большавікоў. Памятаю з іх, акрамя тав. Рыськіна, т. т. Хаськіна (працаваў пасля прафэсіяналістам у Гомелі і па лініі НКЗС), яго жонку, Сасонку, Соскіна. Асабліва прыемна ўспомніць аб сям'і Кузьняцовых, дзе я жыў; уся сям'я была большавіцкая; дзеці — рабочыя, за выключэньнем дачкі, усе выехалі пасля польска-нямецкае акупацыі; стары — бацька рабочы хаваў у сябе ўсе канспіратыўныя матар'ялы і зброю. Уся гарадзкая арганізацыя ўяўляла сабою ў вышэйшай ступені зьяднаную групу.

Мне ўласна давялося некаторы час працаваць у Рагачове, а пасля падтрымліваць сувязь з арганізацыяй ў Бабруйску. Помню некалькі сходаў на другім баку Дняпру. Поруч з афармленьнем гарадзкае арганізацыі былі створаны групы ў Жлобіне, Страшневе і Ціхінічах. У Жлобіне ў гэты час стварылася з некалькіх большавікоў-чыгуначнікаў, з якіх памятаю тав. Троцкага, які быў зьвязаны самастойна з Бабруйскім раённым камітэтам па адрасе, які ён атрымаў у Гомелі ад кампартыі Украіны (Гомель быў зьвязаны ў часе нямецкае акупацыі з Украінскім падполлем).

Асабліва важным мы лічылі сувязі з сялянствам. У кароткі час мы мелі працаўнікоў з сялян, якія працавалі па стварэньні вясковых ячэек і партызанскіх атрадаў. Трэба яшчэ адзначыць працу на наладжваньні сувязі з Савецкай Расіяй праз Рагачоў. Літаратура і зброя правозілася тады праз Прапойск. У адзін з гэтых рэйсаў быў арыштаваны немцам тав. Сасонка (Пятроў, які быў адпраўлены за правоз у спэцыяльна абсталяваным возе літаратуры і, здаецца, зброі) у Брэст-Літоўск і ўрэшце вызвалены рэвалюцыяй у Гэрманіі.

Да моманту гэрманскае рэвалюцыі арганізацыя была зусім падрыхтавана. Гор. Рагачоў адным з першых быў пакінуты немцамі і там адразу арганізаваўся Рэуком. Тое-ж самае было ўва ўсіх буйных пунктах павегу. Да моманту эвакуацыі Беларусі немцамі сярод салдатаў пачаўся распад. Агітацыя наша сярод салдатаў была палегчана. Памятаю, што адна з прышоўшых у Бабруйск адходзячых нямецкіх частак, увайшла з чырвоным сьцягам з надпісам прыблізна гэткага зьместу: „Нямецкія салдаты, нясеце пралетарскую рэвалюцыю ў Гэрманію“. А ўнізе подпіс: „Рагачоўскі камітэт Кам. Партыі Бальшавікоў Л. і Б.“.

У ЦК КП(б)Б

Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б аб выніках дыскусіі па тэатральным пытанням.

Ад 17 сьнежня 1928 г.

1. У сувязі з рашучым разгортваньнем сацыялістычнага культурнага будаўніцтва пачалі прасочвацца, асабліва за апошні час, у нашае культурнае будаўніцтва нацыянал-дэмакратычныя тэндэнцыі, як адна з форм супраціўленьня капіталістычных элементаў нашаму рашучаму наступленьню на іх: тэндэнцыі, звязаныя з абвастрэньнем клясавай барацьбы. Гэтыя тэндэнцыі выявіліся і ў апошняй дыскусіі па тэатральных пытаннях.

2. Бюро ЦК КП(б)Б канстатуе, што ў гэтай дыскусіі яскрава выявіліся, у артыкулах Тодара Глыбоцкага, нацыянал-дэмакратычныя тэндэнцыі, якія сыгналізуюць аб наяўнасьці правай небясьпекі ў культурным будаўніцтве.

3. У артыкулах Глыбоцкага былі:

а) Захады адмежаваньня беларускай культуры ад культур другіх нацыянальнасьцяў СССР і ў першую чаргу ад рускай культуры, што зьяўляецца ні чым іншым, як супроцьстаўленьнем двух культур адна адна, што вядзе да адыходу ад яскравай фармулёўкі Леніна:

„Калі гутарка ідзе аб пралетарыяце, супроцьстаўленьне украінскае культуры ўцалку велікарускай культуры, таксама ўцалку, значыць самае бессаромнае здрадніцтва інтарэсам пролетарыяту на карысьць буржуазнага нацыяналізму“.

„Калі украінскі марксыст дасць сабе падпасьці пад уплыў зусім законнай і натуральнай нянавісьці да велікарусаў-прыгнатацеляў да таго, што ён перадасць хоць-бы частачку гэтай нянавісьці, хоць-бы толькі адчуждзеньне на пралетарскую справу велікарускіх рабочых, дык гэты марксыст скоціцца тым самым балота буржуазнага нацыяналізму“ (Ленін, том XIX „Нацыянальны жупел асімілярства“).

Супрацьстаўленьне беларускай культуры культурам іншых народаў СССР, у даным выпадку рускае культуры, ва умовах дыктатуры пралетарыяту тым больш шкодна, што справа ідзе аб супроцьстаўленьні адна адна, якія будуцца зараз, сацыялістычных культур.

б) Спробы супроцьстаўленьня нацыянальнай формы пролетарскаму зьместу шляхам высоўваньня так званай тэорыі „самабытнасьці“, зьяўляецца скажэньнем формулы партыі: „Культура нацыянальная па форм і пралетарская па зьместу“ і прадстаўляюць сабой нацыянал-дэмакратычную ўстаноўку.

4. Тав. Жылуновіч, выступіўшы з артыкуламі ў гэтай дыскусіі, як кандыдат у члены ЦК, ня толькі ня стаў на абарону лініі партыі ў культурным будаўніцтве, ня толькі ня выступіў супроць тэндэнцыі Тодара Глыбоцкага, але і не адмежаваўся ад шкодных палітычных установак Глыбоцкага і тым даў падставы кваліфікаваць выступленьне Жылуновіча, як салідарызаваньне з думкай Глыбоцкага.

Такім чынам, тав. Жылуновіч аб'ектыўна даў падставы лічыць, што ён стаў на пункт погляду Тодара Глыбоцкага, а гэтыя погляды рашуча разыходзяцца з лініяй партыі.

7. Гэта правая небяспека ў культурным будаўніцтве была сваесча-сова заўважана і сустрэла рашучы адпор партыі. У органе нашае партыі „Звязда“ былі змешчаны цэлы шэраг артыкулаў і выступленьняў, у прыватнасьці тав. Баліцкага, Мірончыка і іншых, у якіх наогул правільна вялася абарона партыйнай лініі ў культурным і нацыяналь-ным будаўніцтве.

6. Аднак, Бюро ЦК адзначае, што яскравая ўстаноўка партыі, што: партыя ставіць за самастойны шлях разьвіцьця беларускай культуры, за выяўленьне усіх творчых сіл беларускага народа, за шырокае выкарыстаньне беларускай сацыялістычнай культуры, якая будзеца, усіх каштоўнасьцяў міравой культуры, за рашучы яе разрыв з традыцыямі правінцыяльнай абмежаванасьці і рабскага перацманьня, за стварэньне новых культурных каштоўнасьцяў, што варта творчасьці вялікае клясы. Але партыя і та робіць ня шляхам супроьстаўленьня беларускае культуры культурам іншых народаў, а шляхам братэрскага супрацоўніцтва рабочых і працоўных мас усіх нацыянальнасьцяў у справе будаўніцтва сусьветнай пралетарскай культуры, у якую беларуская рабочая кляса „долее ўкласьці сваю частку“; гэтая лінія партыі не знайшла дастатковага адбітку і растлумачэньня ў тэй частцы артыкулаў тав. Мірончыка, дзе ён гаворыць аб нацыянальнай форме беларускай культуры.

7. Бюро ЦК канстатуе палітычную памылку тав. Жылуновіча і выносіць вымову тав. Жылуновічу за тое, што ён, як кандыдат у члены ЦК і кіраўнік галоўмастацтва НК Асьветы, выступаючы ў друку па пры-цыповых пытаньнях, вырашаных партыяй, не вызначыў у сваіх арты-кулах маючыхся пастановаў па гэтаму пытаньню ЦК КП(б)Б.

У ЦКК КП(б)Б

IV Пленум ЦКК КП(б)Бел.

IV Пленум ЦКК адбыўся 1—3 сьнежня 1928 г. У парадку дня Пленума стаялі наступныя пытаньні: 1. Даклад Прэзыдыуму ЦКК 2. Плян працы ЦКК-РСІ на 1928/29 г. 3. Даклад аб працы Мазырскай АКК і 4. Даклад транспартнай групы НК-РСІ Бел.

Пленумам прыняты наступныя пастановы:

Па дакладу тав. Калініна „Аб выніках працы за год і далейшых задачах ЦКК РСІ“.

1. Пленум ЦКК асноўнымі дасягненьнямі ў рабоце органаў ЦКК-РСІ за мінулы год лічыць:

Пасьпяховыя вынікі прыцягненьня мас у работу РСІ (рабочыя засядацелі, добраахвотнікі, прыцягненьне да правэркі рабочых, выбіраемых рабочымі сходамі, удзел у правэрцы дырэктыў нізавых прафарганізацыяў) і адданьне шырокай галоснасьці работы і харапрыемствау КК-РСІ па барацьбе з бюрократызмам праз друк і масавыя сходы.

Сыстэматычная правэрка выкананьня дырэктыў партыі і ўлады па забесьпячэньню тэмпу капітальнага будаўніцтва, па рацыяналізацыі прамысловасьці і дзяржапарату і па ўзмацненьню сацыялістычнага сэктару ў вёсцы.

Рашучае ажыццяўленьне дырэктыў партыі аб самакрытыцы шляхам барацьбы са спробамі зьвузіць і абмежаваць самакрытыку, барацьбы з прасьледваньнямі рабселькорэу за самакрытыку, з пільнаваньнем прапагоу рабочых, а таксама шляхам ачышчэньня партыі ад разлажышыхся, адарваўшыхся ад партыі і мас элемэнтаў і барацьбы супроць астаткаў трацкіскай апазыцыі.

2. Аднак ва ўмовах стаячых перад партыяй і рабочай клясай задач паскораньня тэмпу сацыялістычнага будаўніцтва, лютай барацьбы з наступленьнем варожых клясаў і скажэньнямі палітыкі партыі, якія пастаўляюць тэмп нашага будаўніцтва, барацьбу з бюрократызмам і за арабачэньне дзяржапарату, дасягнутыя вынікі патрабуюць у далейшым яшчэ больш рашучага ўзмацненьня дзейнасьці органаў ЦКК РСІ праз разгортваньне масавага кантролю на падставе самакрытыкі, дамагаючыся бязумоўнага і хуткага выкананьня дырэктыў XV Зьезду і апошняга пленуму ЦК УсеКП(б), павышаючы адказнасьць КК-РСІ за свае-часовае выяўленьне недалікаў і бюрократычных балячак і пастаноўку іх перад вышэйшымі парторганами. Барацьба з правамі небясьпекаю па лініі КК-РСІ, не аслабляючы барацьбы з астаткамі трацкіскай апазыцыі, павінна выказацца ў рашучым накіраваньні агню супроць „імяненьняў зьнізіць тэмп і затрымаць далейшае будаўніцтва буйнай індустрыі, нядбайных ці адмоўных адносін да кал. гаспадарак і сав. гаспадарак, недаацэнкі і затушоўваньня клясавай барацьбы, у прыватнасьці, барацьбы з кулаком, бюрократычнай няўважлівасьці да патрэб мас, недаацэнкі барацьбы з бюрократызмам (з рэз. Пленума ЦК УсеКП(б)).

3. У далейшай рабоце лічыць неабходным:

У справе ўцягненьня шырокіх мас у работу РСІ, лічачы маючыся вынікі толькі першымі крокамі, Пленум ЦКК, у падцьверджаньне пастановы 3-га пленуму ЦКК, даручае Прэзыдыуму ЦКК і ўсім АКК асаблівую ўвагу звярнуць на арганізатарскую работу з прыцягваемымі

і іх навучанню, на больш шырокае прыцягненне праз вытворчыя нарады і эканомкамісіі і абіраемых на агульных сходах рабочых, справядліва і перад рабочымі масамі і вылучэнне рабочых, выявіўшых сябе актыўна ў справе барацьбы з бюрократызмам.

Важнейшай і асноўнай задачай КК-РСІ павінна быць—сыстэматычная, неаслабная праверка выканання дырэктыў аб самакрытыцы, партыйнай, савецкай (рабочай) дэмакратыі, барацьба з глушыцелямі самакрытыкі і з няважлівымі адносінамі, пнарыраваннем прапаноў і самакрытыкі мас, рашучае садзейнічэнне і заахвочванне ініцыятывы мас знізу па знішчэнню недахопаў і бюрократычных скажэнняў, ўзмацненне барацьбы са скажэннямі палітыкі партыі ў вёсцы, ажыццяўляючы сувязь з батрацтвам, беднотай праз арганізуемыя секцыі РСІ пры саветах, улаўнаважаных Бюро Скаргаў.

З ускладненнем работы КК-РСІ, пленум даручае Прэзыдыуму асобна звярнуць увагу на ўдасканаленне апарату і ўсё дзейнасці КК-РСІ, дабіваючыся хутчэйшага рэагавання на запысы мас і знішчэння шматлікаў кантролю. Пленум адабрае рашэнне Прэзыдыуму аб перыядычных выездах членаў Прэзыдыуму на мейсца для дапамогі інструктавання ў рабоце КК. Побач з гэтым пленум даручае весці кіраванне дзейнасцю АКК-РСІ такім чынам, каб былі рашуча зжыты з'явішчы нясьмеласці і несвачасовага, недастатковага рэагавання на буйнейшыя парушэнні, адзначаныя па паасобным КК (Мазырская і Аршанская).

Шэраг грубых парушэнняў рэвалюцыйнай законнасці, выкрытых расьследаванням Прэзыдыуму ЦКК, патрабуюць далейшага аздарування дзейнасці судова-сьледчых органаў і Пракуратуры, спыніўшы ўсялякія спробы замазвання віны і незаконнага ўмяшачельства ў работу суда, дабіваючыся ўзмацнення і хуткасці дзейнасці суда ў барацьбе з грубейшымі праяўленнямі бюрократызму, валакіты і скажэнняў дырэктыў партыі.

Працягваючы далейшае сьмелае і рашучае правядзеньне рацыяналізацыі дзяржапарату ў бліжэйшы перыяд, адной з галоўнейшых задач павінна быць чыстка апарату ад чуждых і злосна-бюрократычных элементаў і рашучае арабачэнне апарату, прычым Пленум ЦКК выказваецца за неабходнасць правядзеньня гэтай работы гласна, з шырокім прыцягненнем рабочых мас, друку, партыйна-савецкай грамадзкасці, устанавіўшы стражайшую адказнасць кіраўнікоў устаноў за прыем вычашчаных.

Адзначаючы станоўчыя вынікі прыцягнення прафсаюзаў, у асаблівасці паасобных нізавых ячэек, да непасрэднай праверкі выканання дырэктыў (праверка 20 „зніжэння“), Пленум ЦКК, не здавальняючыся гэтым, лічыць неабходным яшчэ ў большай меры прыцягненне прафсаюзаў да масавай праверкі зніжэння выдаткаў, зніжэнню сабекоштунасьці і рацыяналізацыі прамысловасці, у суадпаведнасці з рашэннямі жнівеньскага пленуму ЦКК УсеКП(б), вядучы барацьбу са з'явішчамі няважлівасці, без ініцыятыўнасці паасобных прафсаюзных органаў да гэтай важнейшай задачы ўдзелу мас у дзейнасці Рабоча-Сятянскай Інспэкцыі. Пленум ЦКК заклікае прафсаюзныя арганізацыі да ўзмацнення сувязі з органамі РСІ, да пастаноўкі пытанняў і прапаноў перад імі і праверкі выканання пастаноў РСІ. Абавязак КК-РСІ устанавіць сыстэматычную праверку выканання пастаноў шляхам даручэння парт'ячэйкам, прафарганам, вытворчым нарадам і эканомкамісіям.

Справа праверкі і садзейнічання па выкананню дырэктыў і мерапрыемстваў па ажыццяўленьню пасеўнай кампаніі набывае асо-

бую значнасьць. Неабходна у далейшым, асабліва у надыходзячую вясеньнюю пасеўкампанію, згрупаваць увагу на праверку правядзеньня у жыццё усіх мерапрыемстваў па падняццё ўраджайнасьці і павялічэньню пасеўнай плошчы, па умацаваньню і пашырэньню сацыялістычнага сэктару на весцы (саўгасы, калгасы і інш. вытворча-кааперацыйныя арганізацыі), на падставе рашэньняў лістападаўскага пленуму ЦК УсеКП(б), звярнуўшы асобную увагу на правільнае прымяненьне кантрактаў, як адзін з мэтадаў узьдзейнічваньня на індывідуальную гаспадарку.

У барацьбе за адзінства партыі, супроць парушэньняў партдысцыпліны і партэтыкі, задачай КК зьяўляецца рашучая барацьба з ухіламі ў партыі „на два фронты“, асабліва з правым ухілам, найбольш небясьпечнымі ў сучасны момант і прымірэнчаськімі адносінамі да яго, чыстка партыі ад перарадзіўшыхся элемэнтаў.

4. Зьвярнуць асобную ўвагу на:

Узмацненьне выхаваўчых мэтадаў барацьбы у ячэйках з хваравітымі зьявішчамі шляхам правэркі якасьці ідэалягічнага выхаваньня, утварэньня грамадзка-партыйнай думкі навакол іх асьвятленьня ў друку.

Прыцягненьне да адказнасьці за прапушчэньні сямейнасьці, падхалімства.

Узмацненьне барацьбы за правільнае правядзеньне нацпалітыкі і супроць парушэньняў ідэалягічнага адзінства як у партыі, так і ў рабочай клясе, з прапушчэньнем шовінізму, асобную ўвагу звярнуўшы на барацьбу з антысэмітызмам.

Узмацненьне мер ідэа-палітычнага характару па барацьбе з выходамі з партыі больш адсталых рабочых, работніц, батракоў, беднаты.

Узмацненьне сувязі з ЛКСМБ у накіраваньні дапамогі і садзейнічваньня ў барацьбе з хваравітымі зьявішчамі ў ЛКСМБ.

5. Даручыць Прэзыдыуму ЦКК і АКК распрацаваць падрыхтоўчыя мерапрыемствы ў адносінах да правядзеньня чысткі партыі на падставе вопыту мінулых праверак.

Рэзалюцыя па дакладу аб рабоце Мазырскай АКК КП(б)Б.

Заслухаўшы даклад і вывады абсьледваньня, Пленум ЦКК КП(б)Б адзначае, што разам з некаторымі станоўчымі бакамі, галоўным чынам, у галіне савецкай работы, АКК-РСІ ня было ўдзелена належнай ўвагі ўнутры-партыйным пытаньням.

Свачасовыя паказаньні з боку ЦКК як на падставе леташняга абсьледваньня, таксама ў парадку дачы дырэктыў на працягу году, паказваючыя на паасобныя балючыя зьявішчы ў партарганізацыі (п'янства, недысцыплінаванасьць, мэханічныя выходы кандыдатаў партыі — сялян ад сахі), заставаліся нявыкананымі, ня было належнага завастаньня увагі партарганізацыі з мэтай іх зьнішчэньня і папярэджаньня.

Таксама ня было ўдзелена ўвагі пытаньням гаспадарчага будаўніцтва ў горадзе, КК-РСІ спэцыяльна не займалася пытаньнямі рацыяналізацыі вытворчасьці, зьніжэньня сабекошту прамысловай прадукцыі, надвышэньня вытворчасьці працы. Пытаньнямі, звязанымі з сельскай гаспадаркай, хаця і АКК займалася, але матар'ялы абсьледваньня ня былі скарыстаны з мэтай зьнішчэньня і выяўленьня недахопаў.

У рабоце АКК ажыццяўленьне дырэктывы партыі аб разгортваньні і ўзмацненьні самакрытыкі не займала належнага месца. Ня прымалася мер да таго, каб заострыць увагу ўсяе партарганізацыі навакол разгортваньня самакрытыкі, шырокага ўцягненьня рабочых у барацьбу з недахопамі ўсяго апарату.

У штодзённай рабоце КК недастаткова і несваечасова рэагавала на недахопы паасобных устаноў і адказных кіраўнікоў, выяўляемых у друку, заявак партыйцаў і беспартыйных рабочых; ня прымалася дастатковых і рашучых мер да знішчэння выяўляемых недахопаў.

АКК-РСІ зусім недастаткова праводзіла работу па праверцы выканання дырэктыў партыі і ўраду аб пастаноўцы рацыяналізацыі адміністрацыйна-гаспадарчага і кааперацыйнага апарату; дапусьціла няправільныя адносіны пры абгаварэнні матар'ялу абследавання па пытанню аб савецкай дэмакратыі, нерашуча вяла барацьбу з бюракратызмам, цяганінай, пратэктывізмам, безгаспадарчасцю, не вывучала і ня ставіла перад парт. і савецкімі органамі пытаньне аб аздаравленні і ачыстцы значна засьмечанага апарату, ня прыцягваліся шырокія масы ў гэтую барацьбу з недахопамі апарату.

З боку КК-РСІ праяўлена нячулае і несваечасовае рэагаваньне і адносіны да рабселькораўскіх заматак, КК не заўсёды прымала сваечасовыя і дастатковыя меры да знішчэння паказаных у заматках недахопаў, ня прымала рашучых мер супроць паасобных кіраўнікоў, вінаватых у праследванні асоб, выяўляючых недахопы безгаспадарчасць і інш. Маюць месца выпадкі, калі КК не аказвала дастатковай абароны рабселькораў ад праследвання.

Ня глядзячы на пастанову сакавіковага Пленуму ЦКК КП(б)Б і красавіковага Пленуму ЦКК УсеКП(б) суромага кантролю над фактычным правядзеннем скарачэння адміністрацыйна-кіраўнічых выдаткаў, АКК-РСІ пры нездавальняючым выкананні гэтай дырэктывы з боку ўстаноў за першае паўгоддзе не забяспечыла правядзення ў жыццё 20-проц. скарачэння, амаль зусім не закранула абследаваннем прадпрыемстваў, што і да гэтага часу не дало ніякіх вынікаў.

Пры агульнай здавальняючай сувязі з АПБ і Саюзам Савгандль-служачых недастаткова ўцягваліся рабочыя масы і актыў КК-РСІ у штодзённую-правядзную работу, пры зусім нездавальняючым скарыстанні жыццём правяраных форм і метадаў масавай работы КК-РСІ, з прычыны чаго пастановы красавіковага Пленуму ЦКК УсеКП(б) і ліпенскага Пленуму ЦКК КП(б)Б аб масавай рабоце зьяўляюцца выкананымі зусім недастаткова.

Адсутнасць чоткасці і плянавасці ў рабоце АКК-РСІ пры амаль што поўнай неналаджанасці сістэмы кантролю і самаправеркі, прыводзіла да стыхійнасці ў рабоце. З гэтае прычыны плян работы па савецкай галіне выканан нездавальняючы, а па партыі зусім ня выканан.

Патэтам, на падставе усяго вышэйпаказанага, Пленум ЦКК КП(б)Б лічыць работу АКК-РСІ нездавальняючай.

Асноўнымі прычынамі нездавальняючай работы АКК-РСІ зьяўляюцца:

а) няглыбокае ўсваенне асноўных задач партыі і ролі КК-РСІ у іх развязанні, адсюль—нерашучасць у правядзенні лініі партыі;

б) неўсваенне таго, што асноўным метадам у працы КК-РСІ павінна быць арганізацыя масавага кантролю і няўменне правільна арганізаваць прыцягненне рабочых, а таксама слабае садзейнічанне з боку прафсаюзаў для ажыццяўлення гэтай задачы;

в) няправільныя ўзаемаадносіны паміж АКК і АК;

г) няўважлівыя адносіны да ўнутранай арганізацыі працы, адсутнічанне самакрытыкі сваіх недахопаў і самакантролю за ажыццяўленнем сваіх пастаноў.

У далейшым работа АКК-РСІ у садзейнічанні партыі ў развязванні чарговых задач павінна быць накіравана на: барацьбу за ідэальную чыстату партыі і ачышчэнне яе радоў ад чужых, разлагаючыхся

і хістаючыхся элементаў, вядучы рашучую барацьбу з усялякімі ухіламі ад генэральнай лініі партыі ў напрамку рашэнняў лісгападаўскага Пленуму ЦК УсеКП(б); на садзейнічаньне партыі ў разьвязваньні гэткіх гаспадарчых задач—як павышэньне ўраджайнасьці сельскай гаспадаркі і зьніжэньне сабекошту прамысловай прадукцыі; патамленьне кошту прамысловага і жыллёвага будаўніцтва; ачышчэньне дзярж. апарату ад чужога элементу, яго палепшаньне і удасканаленьне і патамленьне, шляхам правільнай арганізацыі кіраваньня самарацыяналізатарскай работай сваіх устаноў і прадпрыемстваў, на падставе самога сьмелага і рашучага прыцягненьня прафсаюзаў да масавага удзелу і кантролю за ажыццяўленьнем дырэктыў партыі і ўраду.

Пленум прапануе ажыццявіць наступнае:

1. З прычыны слабага разгортваньня самакрытыкі як у самой КК, таксама і ў арганізацыі ў цэлым, асабліва недастатковасьць разгортваньня самакрытыкі на вёсцы, КК-РСІ павінна ў большай меры завострыць увагу партарганізацыі, камсамолу, беспартыйных рабочых на пытаньні вытворчага жыцця, вядучы рашучую барацьбу з усімі перашкодамі разгортваньня самакрытыкі, забясьпечышы крытыкуючых ад усялякага роду нападкаў, а таксама весьці барацьбу з няўважлівымі, бюракратычнымі адносінамі да прапаноў рабочых з боку кіраўнікоў, вядучы рашучую барацьбу з прасьледваньнем рабселькораў.

Самакрытыка ў вёсцы павінна адыграць рашучую ролю ў справе барацьбы з сваявольлем, з скажэньнем клясавай лініі партыі дзяржаўным апаратам, з выпадкамі змычкі камуністых з кулацкімі і чужымі элементамі. Самакрытыка ў вёсцы павінна садзейнічаць партыі умацаваць кіраваньне батрацка-бядняцкімі і серадняцкімі масамі праз сьветы, барацьбе з недахопамі нізавога апарату і парушэньнем рэвалюцыйнай законнасьці.

Больш уважліва і сваечасова адносіцца да расьсьледваньня газетных заматак, прыцягваючы да гэтага рабселькораў, сваечасова даваць па ім адказы і аб выніках асьвятляць у друку.

2. Забясьпечыць у пляне работы АКК прапрацоўку правядзеньня шэрагу партпроблем, гэтым самым выяўляючы і дапамагаючы зьнішчаць асобныя балючыя зьявішчы ў арганізацыі. Прапануецца правесці ранейшую дырэктыву ЦКК аб вывучэньні мэханічных выхадаў кандыдатаў партыі, асабліва беднякоў і бэтракоў, а таксама забясьпечыць у пляне правэрку дырэктывы ЦК і ЦКК аб кандыдацкім складу савецкіх ячэек, аб унутрыпартыйнай і савецкай дэмакратыі.

3. У барацьбе з балючымі зьявішчамі ў партарганізацыі і паасобных кіраўнікоў КК-РСІ павінна не абмяжоўвацца палавінчатымі мерамі, а рашуча весьці барацьбу, выпраўляючы недахопы на месцы, ня гледзячы на асобы і займаемыя пасады.

АКК устанавіць у практыцы такі парадак, які выключаў-бы магчымасьць пераводу ў інш. акругі, альбо ў цэнтр, тых партыйцаў, якія сябе скампрамагавалі, на рабоце праявілі сябе з адмоўнага боку, як работнікі і члены партыі.

Прапанаваць АКК больш уважліва расьсьледваць партсправы, звяртаючы ўвагу ня толькі на сутнасьці партпраступку, але наогул на партыйную дзейнасьць, праходзячы ў партсправах дакумэнты, каб пазбавіцца паўтарэньня дапушчаных памылак (справа авантурніка Скаржэўскага).

4. Выканаць дырэктыву, дадзеную пры леташнім абсьледваньні аб вывучэньні і зьнішчэньні балючых зьявішчаў ў Камсамоле, больш поўнай сувязі і садзейнічаньня ў рабоце АКК ЛКСМ, шляхам заслухоўваньня дакладаў АКК ЛКСМ аб становішчы Камсамолу, асобных хва-

равітых з'явішчах, а таксама наладжваньні кантакту ў рабоце у сэнсе уцягненьня Камсамолу ў садзейнічаньне у правадзімай рабоце КК-РСІ.

5. Забясьпечыць у пляне работы КК РСІ праверку становішча прамысловасьці і будаўніцтва, заострыўшы сваю ўвагу і ўвагу ўсіх арганізацыяў на рацыяналізацыі вытворчасьці, зьніжэньні сабекошту прадукцыі, павышэньні вытворчасьці працы, кватэрным будаўніцтве, іграмадзкім харчаваньні і хлебнапечэньні. Асабліваю ўвагу зьвярнуць на маючыся ў будаўніцтве бесплянаваньне, несваечасовае забясьпечаньне будаўнічымі матар'яламі, тэхнічную і фінансавую беспадстаўнасьць.

6. КК павесьці ўзмоцненую барацьбу з бюракратызмам, цяганінай і наглядаючымся пратэекцыянізмам і кумаўствам у дзяржаўным, каапэрацыйным, гаспадарчым апарате, асабліва зьвярнуўшы ўвагу на чышчэньне яго ад чужых і злачынных элемэнтаў і на хуткае рэагаваньне на скаргі працоўных, прыцягваючы да гэтай барацьбы шырокія колы рабочых і ў першую чаргу актыў КК-РСІ—рабочыя засядацелі, лёгкая кавалерыя, дэлегаткі Жан. Аддзелу і г. д.

7. Прапанаваць АКК рашучымі мерамі забясьпечыць выкананьне дырэктывы аб зьніжэньні 20 проц. адм.-гасп. выдаткаў, уцягваючы вытворчыя нарады і эканомкамісіі ў напрамку рацыяналізацыі і далейшага спрашчэньня апарату. Правесьці ў жыцьце пастанову Прэзыдыуму АКК аб прыцягненьні да адказнасьці парушэньшых і зусім нявыканаўшых гэтую дырэктыву кіраўнікоў устаноў.

8. У барацьбе з безгаспадарчасьцю, растратамі і інш. адмоўнымі з'явішчамі ў апарате, у асаблівасьці ў каапэрацыйных арганізацыях-АКК-РСІ ўзмацніць сувязь з рэзійнымі і крамнымі камісіямі (як у горадзе, так і на вёсцы), шляхам скліканьня спэцыяльных нарад, усямернай дапамогі і скарыстоўваньня іх матар'ялаў.

9. Зьвярнуць увагу АКК на неабходнасьць больш рэгулярнага скліканьня Пленуму АКК, з пастыноўкай на Пленумах справаздач Прэзыдыуму (не радзей як 1 раз у 3 м-цы), важнейшых пытаньняў працы з дастатковай іх падрыхтоўкай.

Зьнішчыць такія з'явішчы, калі пачатыя ці вырашаныя пытаньні не доводзяцца да канца.

Узмацніць плянаваньне працы АКК шляхам вызначэньня тэрмінаў пласовых пытаньняў пляну паміж сталымі працаўнікамі Прэзыдыуму, уцягваючы членаў КК і існуючы актыў РСІ і самыя ўстановы.

10. Наладзіць кантроль і праверку выкананьня ўстановамі і арганізацыямі як пастаноў Прэзыдыуму КК, так і дырэктыў ЦКК-НК РСІ, шляхам устанавленьня тэрміну для выкананьня пры вынясенні сваіх пастаноў і даручэньняў аб праверцы выкананьня партыйным, савецкім, прафэсійным і грамадзкім арганізацыям.

11. У масавай рабоце КК-РСІ неабходна дэбіцца, каб нізавыя праф. арганізацыі—ФЗМ, вытворчыя нарады, камісіі, эканомкамісіі былі асноўнымі дапаможнікамі ў рабоце КК-РСІ. Наладзіць пастаноўку вучоту актыў КК-РСІ, яго уцягненьня ў практычную работу, вылучэньня на работу у гаспадарчым, каапэрацыйным, савецкім і праф. апаратах, праводзячы гэтую сваю работу ў цеснай сувязі і пры непасрэдным удзеле праф. арганізацыяў.

12. Удзяліць больш увагі рабоце сэкцыі РСІ Гарсаветаў, арганізацыяна дапамагаючы ім у мэтадах штодзённай працы і ў належным скарыстаньні іх матар'ялаў як самастойных абсьледваньняў сэкцыяў, так і па даручэньням КК-РСІ з пастаноўкай дакладаў абсьледвацельскіх груп у КК-РСІ і Прэзыдыуму Гарсавету.

Вывучыць і абагуліць вопыт работы ўпаўнаважаных Бюро Скаргау АКК-РСІ на раёнах, узмацніўшы кіраўніцтва іх работай. Падрыхтаваць арганізацыю Сэкцыі РСІ пры РВК і найбольш буйных сельсаветах.

13. Работу Бюро Скаргау праводзіць пры шырокім удзеле рабочых, практыкуючы разбор скаргаў, маючых агульна-грамадзкае значэнне, непасрэдна на прадпрыемствах, праводзячы расьсьледваньні праз рабочых засядацеляў у Бюро Скаргау пэрыядычна ставячы справаздачы аб дзейнасьці Бюро Скаргаў, на агульных сходах рабочых і сялян праф., камсамольскіх і дэлегацкіх сходах жанчын.

14. АКК устанавіць большую сувязь і правільныя ўзаемаадносіны з АКК пры праходжаньні пытаньняў АКК на Бюро і Сакратарыяце АК, каб пытаньні прынцыповага характару, выцякаючыя з асноўных дырэктыв партыі, абавязкова прапрацоўваліся Прэзыдыумам, а таксама па пытаньням, па якім праводзілася абсьледваньне АКК, пры пастапоўцы іх у АК, ставіць садаклады АКК.

15. З судовымі органамі і пракуратурай і ДПУ АКК-РСІ павінна ўстанавіць такую сувязь, якая-б забяспечыла сваечасовае інфармаваньне АКК аб руху праступкаў і выкрываньня балючых зьявішчаў па ўсіх галінах будаўніцтва з тым, каб АКК магла сваечасова прымаць меры да іх ліквідаваньня і папярэджаньня.

16. Прапанавалі АКК на чарговых партканфэрэнцыях у дакладах АКК заострыць увагу партарганізацыі навакол маючыхся недахопаў з мэтай мабілізацыі партыйна-грамадзкай думкі і іх рашучага зьнічэньня.

Акрамя прыняцьця гэтых пастановаў Пленум зацьвярдзіў плян працы ЦКК-НКРСІБел на 1928-29 г., а таксама рэзалюцыю па дакладу транспартнай групы НКРСІБел.

Вынікі правэркі кандыдацкага складу савецкіх ячэек КП(б)Б.

ЦКК КП(б)Б прыняў наступную пастанову па выніках правэркі кандыдацкага складу савецкіх ячэек.

1. Азначыць, што праведзенай Кантр. Камісіямі правэркай кандыдацкага складу сав. ячэек дасягнуты наступныя вынікі:

Выяўлены значныя недахопы, слабая работа ячэек па выхаваньню кандыдатаў, з прычыны чаго аказалася, што 30,2 проц. правэраных кандыдатаў не прайшлі школы палітграматы і гэткае-ж чысло іх не уцягнута ў партыйную і грамадзкую работу, а 53 проц. кандыдатаў пратэрмінавалі свой кандыдацкі стаж.

Правэркай значна дасягнута ачышчэньне кандыдатаў рады КП(б)Б ад староньніх і ідэалёгічна няўстойлівых элемэнтаў, балясту і нявытрымаўшых кандыдацкага іспыту (121 або 12,6 проц. правэраных) пераважна з ліку служачых і інш. (70,2 проц.).

Побач з гэтым, у выніку правэркі кандыдацкага складу ў правэраных ячэйках удалося ўтварыць пералом у справе больш уважлівых адносін ячэек да работы з кандыдатамі, што зьяўляецца найбольш станоўчым бокам правэркі.

2. Недахопы савецкіх ячэек у рабоце з кандыдатамі, выяўленыя праведзенай правэркай, заключаюцца ў наступным:

Побач з правільным асноўным падыходам савецкіх ячэек пры прыёме ў кандыдаты служачых, калі значная частка прыймаемых, або 48 проц., падае на служачых з рабочых і сялян, аднак у асобных выпад-

ках ячэйкамі недастаткова ўлічваліся індывідуальныя якасці прыймаемых, адданаць іх да партыі і палітразьвіцьцё, у выніку чаго прыём у кандыдаты неправераных служачых утварыў такое становішча, што гэтыя кандыдаты праходзяць іспыт у працягу шэрагу лет, нярэдка губляючы перспэктывы пераводу ў члены партыі.

Большасьць прывераных ячэек зусім слаба удзялялі ўвагі пытаньню пераводу ў кандыдаты ў члены партыі, дастатковых мер к папярэньню палітзнаньня кандыдатаў не прымалі, не ўцягвалі іх у партыйную і грамадскую работу і не правяралі вынікі іх работы; вывучэньнем і ўхіленьнем прычын прагэрміноўкі кандыдацкага складу бюро ячэйкі таксама не займаліся.

Выхаваўчая работа з кандыдатамі ў асаблівасьці была слабай у частцы правераных ячэек, дзе бюро ячэек праяўлялі „сямействєнность“ у адносінах да неэтычных паступкаў асобных членаў партыі (п'янства і інш.), не вялі сыстэматычнай барацьбы з імі і не прымалі мер асуджэньня гэтых паступкаў шляхам галоснага іх абгаварэньня на сходах ячэек, што дзейнічала разлагаючым чынам на асобных найбольш няўстойлівых кандыдатаў, утвараючы ў іх асяродку розныя парушэньні камуністычнай этыкі.

У абсалютнай большасьці савецкіх ячэек зусім недавальняючы была пастаўлена сыстэматычна плянавая работа з членамі ячэйкі, у выніку чаго кандыдаты часта прадстаўляліся самі сабе.

Парт'ячэйкі слаба кіравалі выхаваньнем і парт'язьвіцьцём кандыдатаў партыі, у асаблівасьці гэта мела месца ў ячэйках абслугоўваючых некалькі ўстаноў альбо арганізацыі.

Неапраўдае сябе практыка прымацаваньня Райкомамі кандыдатаў партыі служачых да вытворчых і інш. ячэек, з якімі яны не звязаны па рэбце і якіх яны пагэгаму ня могуць падрыхтаваць да пераводу ў члены партыі. Таксама адмоўна адбываецца на выхаваньні кандыдатаў і частыя пераброскі кандыдатаў з адной ячэйкі ў другую.

3. Пагэгаму, па падставе вынікаў правэркі кандыдацкага складу савецкіх ячэек—Парткалегія ЦКК КП(б)Б прапануе ў далейшым:

1. Парткамітэгам і парт'ячэйкам асабліва дакладна адносіцца да правэркі прыймаемых у кандыдаты партыі служачых, прынімаючы ў партыю толькі праявіўшых сябе на практычнай грамадзкай рабоце, сапраўдні правераных і падрыхтованых, улічваючы ў кожным асобным выпадку каштоўнасьць і адданасьць яго да партыі, у строгай суадпаведнасьці з дырэктывам ЦК УсеКП(б)Б і ЦК КП(б)Б аб рэгуляваньні сацыяльнага складу партыі.

Парт'арганізацыі неабходна ўтварыць суадпаведныя ўмовы к сваецьсавому пераводу з кандыдатаў у члены партыі ва ўстаноўленыя статутам тэрмін, пры нягрунтоўнасьці прагэрміноўкі кандыдацкага стажу свечасова ставіць пытаньне аб далейшым застанаўленьні кандыдатаў у партыі, у асаблівасьці прад'яўляючы павышаныя патрабаваньні ў адносінах да служачых вытрыманым-жа і станюча праявіўшым сябе кандыдатам партыі акізваць неабходнае садзейнічаньне к пераводу (садзейнічаньне ў падшуканьні рэкамэндацыі і інш.).

АК РК і ячэйкам у мэгах падняцьця палітўзроўня кандыдатаў партыі, побач з абавязковым праходжаньнем кандыдатамі партыйных і агульна-адукацыйных школ, узмацніць уцягненьня іх у партыйную і грамадскую работу, устанавіць сыстэматычную правэрку вынікаў работы з кандыдатамі партыі і іх пасляховасьці і выкананьні імі розных партыйных даручэньняў, садзейнічаючы ў падшуканьні літаратуры і аказваючы іншую дапамогу ім у падрыхтоўцы, у асаблівасьці ў адносінах да найбольш адстаючых кандыдатаў. Прадугледзіць у пляне

работы ячэек сыстэматычную работу з кандыдацкім складам для абмену вопытам і кіраўніцтва работай з кандыдатамі,—Райкомам пэрыядычна склікаецца нарада сакратароў ячэек і правяраецца работа ячэек з кандыдатамі пры абсьледваньні ячэек.

Улічваючы, што пры правярцы ўстаноўлены шэраг выпадкаў прыёму ў кандыдаты чуждых элемэнтаў, з прычыны няўважлівых адносін ячэек да правэркі іх мінулага і іх работы, а таксама з прычыны безадказных і фармальных адносін да сваіх рэкамінацыяў асобных членаў партыі, прапанаваць усім партарганізацыям устанавіць дакладную праверку даных, характарызуючых уласнажыцьцяпіс і мінулую дзейнасьць уступаючых у кандыдаты партыі служачых, даючых нягрунтоўныя рэкамінацыі прыймаемым кандыдатам.

Побач з палітычнай падрыхтоўкай кандыдатаў ячэйкам узмацніць праверку работы кандыдатаў ва ўстанове і прадпрыемстве, сваечасова рэагуючы на іх асобныя памылкі і выносячы на абгаварэньне партыячэек іх некамуністычныя учынкi, каб гэтакім шляхам садзейнічаць выхаваньню кандыдатаў праз узьдзейнічаньне грамадзкай партыйнай думкі.

Зьвярнуць асаблівую увагу АК і РК на ўзмацненьне работы з кандыдатамі ў ячэйках палімілітарызаваных устаноў (міліцыя, ахрана і інш.), дзе пры асобных умовах гэтых устаноў назіраецца крайняя палітычная адсталасьць кандыдатаў і слабае разьвіцьцё партыйнай грамадзкасьці ў іх, што не садзейнічае належнаму камуністычнаму выхаваньню кандыдатаў.

Прапанаваць усім АКК КП(б)Б у плянавым 1928-29 годзе правесць праверку ажыцьцяўленьня гэтых прапаноў аб палепшаньні працы з кандыдатамі.

4. Пры практычным ажыцьцяўленьні правэркі былі дапушчаны наступныя недахопы:

Была слаба праведзена растлумачальная праца аб задачах правэркі і г. д.), паасобныя раены абмежаваліся выключна расылкай абешніка аб правэрцы або паказаньнем аб гэтым несудаведным ячэйкам, што прывяло да фармальных адносін да правэркі з боку часткі савецкіх ячэек, не разгарнуўшых самакрытыкі, зацікаўленасьці і дапамогі членаў партыі ў выяўленьні паасобных недахопаў правяраемых кандыдатаў.

У сувязі з супаданьнем правэркі з адпускным пэрыядам, знаходжаньнем у гэр. зборы і інш частка кандыдатаў ня былі сваечасова правяраны (падлягае дадатковай правэрцы 77 кандыдатаў).

На падставе гэтага прапанаваць АКК адзначаныя недахопы ўлічыць і зьнішчыць пры правэрцы Вузаўскіх ячэек, прыняўшы ўсе меры да шырокага уцягненьня ў правэрцы членаў партыі правяраемых ячэек і ў самы кароткі тэрмін закончыць праверку не прайшоўшых праверку кандыдатаў саўячэек.

Лічыць праверку кандыдацкага складу савецкіх ячэек закончанай з 1 лістапада г. г. спыніць прыём апэляцый правяраных (выключна дадаткова правяраных).

Да правэркі 20-проц. зьніжэньня адм.-кіраўнічых выд. за ўвесь 1927-28 г.

Аб удзеле ячэек КП(б)Бел. у працы па патаненьню дзяржаўнага і каапэр. апарату.

Па гэтаму пытаньню ад імя ЦК і ЦКК КП(б)Б усьнежані м-цы г. г. паслан усім партыячэйкам, Райкомам, АК і АКК ліст наступнага зместу.

тийцау, працюючых у вытворчых і эканомкамісіях, шляхам заслухоўваньня іх інфармацыі аб ходзе кампаніі, дачы ім адпаведных дырэктыу, дапамогі ў правядзеньні працаў і прыцягненьня да партадказнасьці партыйцау, вінаватых у нядбайных адносінах да выкананьня дырэктыу аб 20-проц. зьніжэньні выдаткаў і аб прыцягненьні мас да кантролю і працы па патамленьню апарату.

Трэба імкнуцца да таго, каб ячэйкі ня дубліравалі працу агульных сходаў рабочых і служачых, таксама працу вытворчых і эканомкамісіяў, каб яны не замяшчалі іх, а кіравалі і дапамагалі разгортваньню кампаніі па правярцы выдаткаў.

Па сканчэньні кампаніі ячэйкі КП(б)Б пасылаюць Парткомам даклады аб удзеле іх у кампаніі і выніках яе, Парткомы з свайго боку дасылаюць сводныя даклады ў Акруговыя КК-РСІ.

З Ї М Е С Т

	Стар.
Я Гамарник. Чортів дім — КП(б)У	1
У. Ігнатоўскі. Старонішні будаўніцтва БССР	10
Ан. Сталевіч. Будаванне будаўніцтва	28
М. Карклін. Будаванне будаўніцтва	38
Р. Кугель. Будаванне будаўніцтва	40
И. Г. Конюхаў. Будаванне будаўніцтва	46
М. Ляўкоў. Аб самакраненні будаўніцтва	58
І. Дорахаў. Аб настановах будаўніцтва	62

Н а м я с ц о х.

І. Шайн. Выйсці з ячэек у Гомельскім гарадскім раёне	8
--	---

Г і с т п а р т.

Б. Найман. Дзень будаўніцтва	57
Б. Н.-м. Арганізацыя будаўніцтва	60

У Ц К КП(б)У

І. Г. Конюхаў. КП(б)У і будаўніцтва на тэатральным пытанні	65
--	----

У Ц К К КП(б)У

А. П. Савіт. Дзень будаўніцтва	68
--------------------------------	----

ГОСИЗДАТ РСФСР.

= ОТКРЫТА =

ИНСТИТУТ ЛЕНИНА
ПРИ ЦК ВКП (б).VIII
ГОД
И
З
Д
А
Н
И
Я

ПОДПИСКА на 1929 год

== НА ЖУРНАЛ ==

„ПРОЛЕТАРСКАЯ
РЕВОЛЮЦИЯ“VIII
ГОД
И
З
Д
А
Н
И
Я

ежемесячный журнал Института Ленина при ЦК ВКП(б).

Ответственный редактор М. САВЕЛЬЕВ.

Заместитель ответственного редактора П. ГОРИН.

Журнал „Пролетарская революция“ посвящен изучению ленинизма, истории ВКП(б) и Октябрьской революции, истории революционного движения в России, гражданской войны и борьбы с контрреволюцией, а также истории Коминтерна, деятельности зарубежных коммунистических партий и международного рабочего движения. Все эти вопросы находят свое освещение в виде научно-исследовательских статей и воспоминаний. Журнал „Пролетарская революция“ публикует также архивные документы, относящиеся к деятельности В. И. Ленина и истории большевистских партийных организаций. В 1929 году журнал значительно расширяет отдел критики и библиографии, в котором будут помещаться критические обзоры литературы по отдельным вопросам революционного движения и истории партии и рецензии на отдельные издания.

К сотрудничеству в журнале привлечены лучшие партийные и научные работники.

Журнал „Пролетарская революция“, являясь органом научной партийно-исторической мысли и изучая вопросы истории ВКП(б) в марксистско-ленинском понимании, кроме специалистов-историков, рассчитан также на широкие кадры партийных пропагандистов, научных работников и педагогов, слушателей вузов и комвузов и т. д.

Список намеченных к помещению в 1929 г. статей будет опубликован в первом номере „Пролетарской революции“ за 1929 г.

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА НА ЖУРНАЛ:

На год	—	—	12 р	
„ 6 мес.	—	—	6 р.	60 к
„ 3 мес.	—	—	3 р.	60 к
Цена отдельного номера	1 р			50 к

ПОДПИСКУ НАПРАВЛЯТЬ: Москва, центр. Ильинка, 3/11, Период сектор Госиздата, тел. 4-87-19. Ленинград, Пр. 25 октября, 28, Ленгиз, тел. 5-48-05. В отделения, магазины и киоски Госиздата, уполномоченным, снабженным специальными удостоверениями, во все киоски Все-союзного контрагентства печати, во все почтово-телеграфные конторы, а также письмоносам.

ПРЫМАЕЦЦА ПАДПІСКА

НА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКУЮ
І ГРАМАДЗКА-ПОЛІТЫЧНУЮ
ЧАСОПІСЬ

„МАЛАДНЯК“

ОРГАН ПРААДЗЕНЬНЯ
БЕЛАРУСКАЕ АСОЦЫЯЦЫІ
ПРАЛІТАРСКІХ ПІСЬМЕНЬНІКАУ

Ідучы насустрач доўгатэрмінаваму масаваму падпішчыку,
ВЫДАВЕЦТВА „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА“
ЗЬНІЗІЛА ПАДПІСНУЮ ПЛАТУ

УМОВЫ ПАДПІСКІ на 1929 год:

На ўвесь год . . . . 3 р. — к.
На поўгода . . . . 1 р. 60 к.
На 3 м-цы . . . . — 90 к.
На 1 месяц . . . . — 30 к.

ПРЫ ўМОВЕ ПАДПІСКІ НА „МАЛАДНЯК“
РАЗАМ З ГАЗЭТАЙ „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА“
ПАДПІСНАЯ ПЛАТА на год — 6 руб. 10 кап.

ПАДПІСКУ ДАСЫЛАЙЦЕ: у кантору Выдавецтва „Чыр-
воная Зьмена“—Менск, Комсомольская, № 25.
Падпіска на часопісь „Маладняк“ прымаецца
таксама ўсімі паштовымі аддзяленьнямі, усімі
аддзяленьнямі БДВ і спецыяльнымі ўпаўнава-
жанымі і агентамі Выдавецтва „Чырвоная
Зьмена“.

Адрас Рэдакцыі: Менск, клуб Карла Маркса, пакой № 2.

Беларускага Навукова-Дасьледчага Інстытуту Сельскае і Лясное
Гаспадаркі імя Ё. І. ЛЕНІНА, Наркамзему і Саюзу С.-г. і Лясных
Працаўнікоў

ў форме двухмесячных выпускаў кніжнага формату.

ЧАСОПІСЬ РАЗЛІЧАНА: № 400000, 444 (1984) 11

ЧАСОПІСЬ ПРИСЬВЕЧЕНА: органу історично-просві-
тленню і науці україн-
ської

[illegible]

На год (6 нумароў) 5 р.	За ўвесь 1927 год (3 нумары) . . . 2 р. 50 к.
На 6 м-цаў . . . 2 р. 50 к.	Паасобны нумар. . 1 р. 20 к.

За ўвесь 1928 год (6 нумароў) 5 руб

у Выдавецтве НКЗ (Савецкая, 71, Менск) і на кожнай пошце.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: Менск, Шырокая, № 28.

Кожная акруговая і раённая арганізацыя КПБ,
кожная ячэйка, кожны камуніст і камсамолец
павінны выпісваць і чытаць „Большавік Беларусі“

АДЧЫКЕНА ПАДПІСКА на 1929 год

НА ШТОМЕСЯЧНУЮ ЧАСОПІСЬ

„БОЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ“

Орган ЦК КП(б)Б

У ЧАСОПІСІ НАСТУПНЫЯ АДДЗЕЛЫ:

- I Кіруючыя артыкулы па асноўных пытаннях партыйнае работы. Артыкулы аб гаспадарчым і культурным будаўніцтве. Абмен вопытам практыкі партыйнае работы. Артыкулы на міжнародныя тэмы.
- II Нашы графікі.
- III. Пытанні партыйнае работы на месцах, аб Чырвоным арміі і флоте.
- IV. Гісторыя і рэдакцыя.
- V. У ЦК КПБ. У ЦКК КПБ. У ЦК ЛКСМБ.
- VI. Крытыка і біяграфія.

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

1 мес.	— 35 к.	ДАДАТКАМ ДА ГАЗЭТЫ:
3 мес.	1 р. 05 к.	„Зьвязда“, „Полесск. Правда“,
6 мес.	2 р. 10 к.	„Заря запада“, „Камуніст“ —
9 мес.	3 р. 15 к.	1 мес. — 25 к.
1 год	4 р. 20 к.	1 год 3 р. —

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА. ва ўсіх паштова-тэлеграфных канторах і аддзяленьнях, усімі аддзяленьнямі Белдзяржвыдавецтва. аддзяленьнем „Известий“ і „Правды“ і яго агэнтамі, спажывецкімі крамамі Белкаапсаюзу, кантрагэнтам друку і рэдакцыямі газэт „Зьвязда“, „Полесская Правда“ „Заря Запада“ і „Камуніст“.

Адрас рэдакцыі: Менск, Савецкая 45, ЦК КП(б)Б

##3H//198464 (050)

м.о | Болышевск

| Беларусь

1928г

№ 10-12 Зге

27/xi-5г | Беренет

90г

1/3

B0000002382476